JOBY WARRICK
NOSITEL PULITZEROVY CENY 2016

VZESTUP ISLÁMSKÉHO STÁTU

POD ČERNOU VLAJKOU TERORU

JOTA®

Kniha byla zakoupena na serveru alza.cz.

Jméno: ladislav.hlavacek@centrum.cz
Objednávka: 53746915

Následující text vznikl za přispění editora, grafika, sazeče, korektora a mnoha dalších. Všichni vám společně s autorem děkujeme za zakoupení této knihy.

JOBY WARRICK

VZESTUP ISLÁMSKÉHO STÁTU

POD ČERNOU VLAJKOU TERORU

JOTA/2016

Black Flags

Vydáno ve spolupráci s Doubleday, imprint The Knopf Doubleday Group,
divize Penguin Random House, LLC.

Copyrigt © Joby Warrick, 2015
Translation © Martin Doleček, 2016
© Nakladatelství JOTA, s. r. o., 2016

ISBN 978-80-7462-968-6

S láskou a vděčností
věnuji Maryanne

Přicházím s lidmi, kteří touží po smrti stejně vášnivě, jako vy toužíte po životě.

Chálid al-Valíd (islámský válečník z období sedmého století, Muhammadův společník)

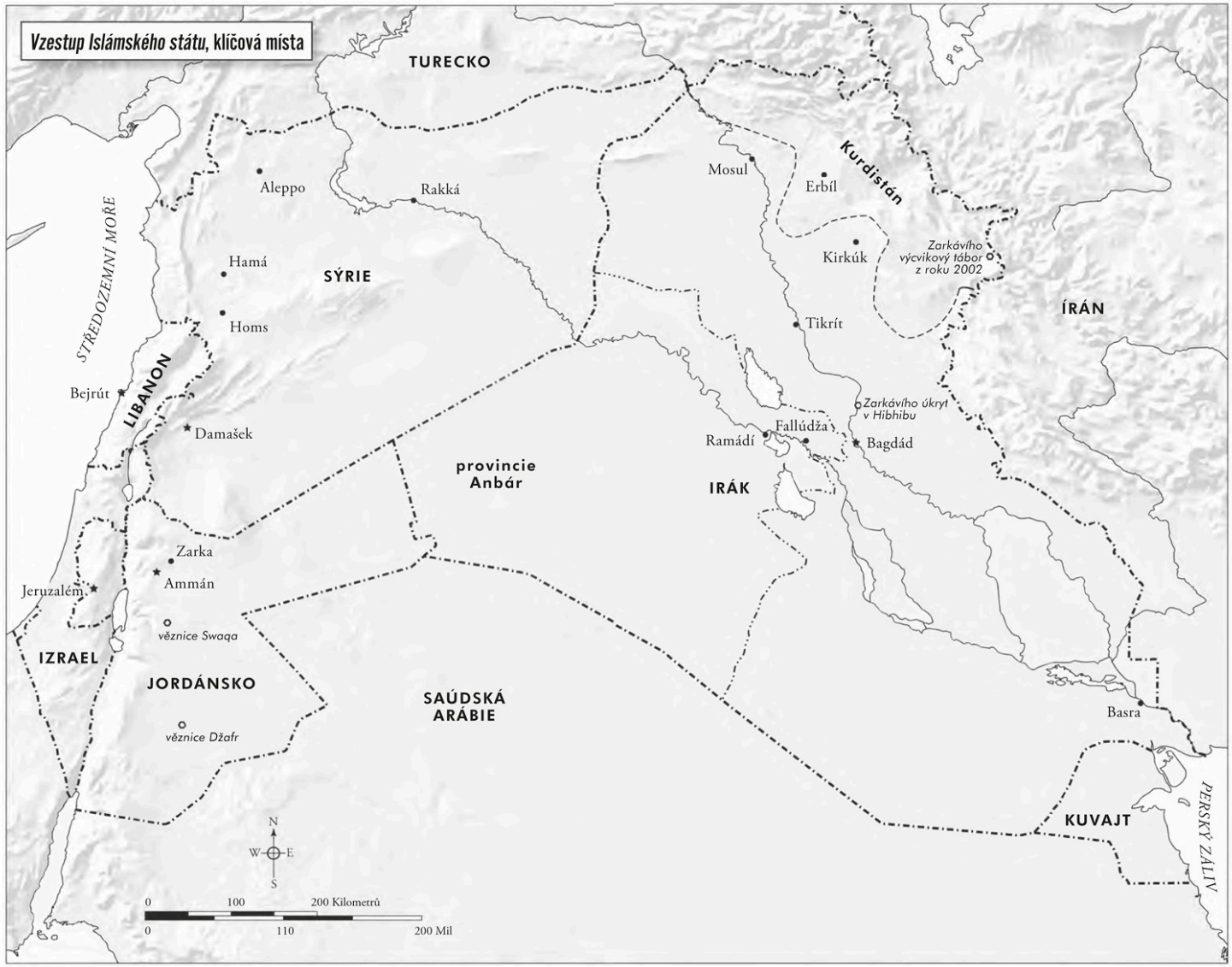
Vzestup Islámského státu, klíčová místa
TURECKO
Aleppo
Rakká
Mosul
Erbíl
Kurdistán
STŘEDOZEMNÍ MOŘE
Hamá
SÝRIE
Kirkúk
Zarkávího výcvikový tábor z roku 2002
ÍRÁN
Homs
Tikrít
LIBANON
Bejrút
Damašek
Zarkávího úkryt v Hibhibu
Fallúdža
Ramádí
Bagdád
provincie Anbár
IRÁK
Zarka
Ammán
Jeruzalém
věznice Swaqa
IZRAEL
JORDÁNSKO
SAÚDSKÁ ARÁBIE
Basra
věznice Džafr
KUVAJT
PERSKÝ ZÁLIV
N
W
E
S
0
100
200 Kilometrů
0
110
200 Mil

POZNÁMKA AUTORA

Jména některých současných i bývalých důstojníků jordánské zpravodajské služby, s nimiž jsem dělal rozhovory při psaní této knihy, byla kvůli obavám o bezpečí těchto osob po vzájemné dohodě změněna. Na stránkách této knihy jsou pojmenováni prostřednictvím zažitých arabských oslovení zvaných *kunija*[1], nikoliv tradičními příjmeními.

SEZNAM ZÁKLADNÍCH POSTAV

Abú Musab Zarkáví a jeho vrstevníci

- Abú Muhammad Makdísí (vlastním jménem Ásim Muhammad Tahir Barkáví), jordánsko-palestinský duchovní a autor, Zarkávího bývalý spoluvězeň a mentor
- Abú Musab Zarkáví (vlastním jménem Ahmad Fadíl Chalájleh), jordánský terorista, zakladatel al-Káidy v Iráku
- Abú Ghadíja, syrský zubař, Zarkávího významný spolupracovník a zásobovací odborník
- Ajmán Zavahrí, vůdce stěžejní větve al-Káidy, Bývalý zástupce Usámy bin Ládina
- Usáma bin Ládin, zakladatel al-Káidy

Islámský stát v Iráku a jeho následovníci

- Abú Omar Bagdádí (vlastním jménem Hamid Muhammad Chalil Záví), bývalý člen baasistické strany Saddáma Husajna a vůdce Islámského státu v Iráku mezi lety 2006 a 2010
- Abú Ajúb Masrí (vlastním jménem Abú Hamza Muhádžir), egyptský odborník na výbušniny a Zarkávího kolega, který se v roce 2006 stal druhým nejvýznamnějším velitelem Islámského státu v Iráku. Byl zabit při leteckém úderu v roce 2010
- Abú Bakr Bagdádí (vlastním jménem Ibráhím Avád Badrí), islámský duchovní a duchovní rádce ISIS, jenž se dostal v roce 2010 k vedení této

organizace. V roce 2014 se sám prohlásil za „chalífu“ Islámského státu v Iráku

Abú Wahíb (vlastním jménem Šákr Wahíb Dulajmí), brutální a vlastním mediálním obrazem posedlý velitel ISIS pro oblast provincie Anbár, proslul popravami ší’itských řidičů kamionu a dalších civilistů

Hadži Bakr (vlastním jménem Samír Chlifáwlí), zástupce Abú Bakr Bagdádího a vůdce vojenské rady ISIS

V Jordánsku

Král Abdalláh II., čtvrtý panovník Jordánského hášimovského království

Abú Haitam, vysoce postavený představitel protiteroristického oddělení z jordánského Oddělení všeobecného zpravodajství (GID)

Abú Mutaz, důstojník a pozdější manažer GID, odborník na přesvědčování islamistů k tomu, aby se z nich stali informátoři

Alí Búrzak, představitel GID a legendární vyslýchající, známý jako „Rudý ďábel“

Laurence Foley, diplomat střední úrovně na americké ambasádě v jordánském Ammánu

Sálem bin Suweid, Zarkávího žák, jenž naplánoval atentát na Foleyho

Azmí Džajúsí, džihádista palestinsko-jordánského původu, prodělal výcvik v Zarkávího táboře v afghánském Herátu, plánoval výbuch „špinavé“ bomby v centru Ammánu

Sádžída Rišávíová, v roce 2005 se měla stát sebevražednou atentátnicí při teroristickém útoku na hotely v jordánském městě Ammán

V Iráku

Saddám Husajn, v letech 1979 až 2003 byl prezidentem Iráku

Charles „Sam“ Faddis, jako zpravodajský důstojník CIA působil v Iráku v roce 2003 těsně před tím, než došlo k invazi, nabádal k preemptivnímu útoku na Zarkávího výcvikový tábor

Nada Bakosová, zpravodajský důstojník CIA a hlavní „cílař“, zodpovědný za vystopování Zarkávího

Zajdán Džábirí, sunnitský kmenový vůdce z iráckého města Ramádí

Generál Stanley McChrystal, velitel Společného velitelství speciálních operací, jež zodpovídalo za pronásledování Zarkávího v Iráku

Ziád Karbúlí, irácký celník, jenž figuroval na výplatní pásce al-Káidy v Iráku

Núrí Málikí, šíʼitský premiér Iráku v letech 2006 až 2014

V Sýrii

Bašár Asad, syrský prezident

Robert Ford, americký velvyslanec v Sýrii mezi lety 2010 a 2014

Muáz Moustafa, ředitel Krizové pracovní skupiny pro Sýrii, neziskové organizace přinášející informace o zhoršující se situaci v Sýrii

Abú Muhammad Džulání, vůdce skupiny Džabhat an-Nusra (neboli Fronty an-Nusra), syrské odnože Islámského státu v Iráku, založené na konci roku 2011

Kofi Annan, bývalý generální tajemník OSN, ve funkci v letech 1997 až 2006, jenž ve Washingtonu usiloval o zprostředkování syrské mírové úmluvy

Ve Washingtonu

Dick Cheney, americký viceprezident, snažil se získat podporu CIA při prokazování propojení al-Káidy s irácým režimem

Hillary Clintonová, americká ministryně zahraničí mezi lety 2009 a 2013

Michael V. Hayden, ředitel NSA a ředitel Národního zpravodajství v období vojenské mise proti Zarkávímu, ředitel CIA v letech 2006 až 2009

Frederic C. Hof, zvláštní poradce ministerstva zahraničí pro Střední východ a Sýrii[2] mezi lety 2009 a 2012

Senátor John McCain, předseda senátního Výboru pro ozbrojené složky

Leon Panetta, ředitel CIA v letech 2009 až 2011, od roku 2011 do 2013 byl ministrem obrany

Robert Richer, bývalý vedoucí pobočky CIA v Jordánsku, později se zde stal vedoucím blízkovýchodního odboru a zástupcem ředitele operací

George Tenet, ředitel CIA v letech 1996 až 2004

1 Muž či žena přidává ke svému jménu i jméno svého dítěte. Abdul, který se stane otcem dítěte jménem Hámid, poté bude označován jako Abdul Hámid (tedy něco jako „Abdul, otec Hámida“). Poznámka překladatele.

2 V češtině dochází často k nejednotnému a nesystematickému používání termínů Blízký východ a Střední východ. Vlivem angličtiny (*Middle East*) se za základní pojem považuje Střední východ, což ale neodpovídá doporučení Slovníku spisovné češtiny, který za Střední východ považuje státy Přední Asie s výjimkou států východního Středomoří, tyto státy jsou pak Blízký východ. Vzhledem

k tomu, že jde o stejnou geopolitickou oblast, doporučuje slovník užívat výrazu „Blízký a Střední východ“ nebo diferencovat, o kterou oblast jde. Sýrie jakožto přímořský stát ležící u Středozemního moře tedy není součástí Středního východu. Poznámka redakce.

PROLOG

Ammán, Jordánsko, 3. února 2015

Sotvaže padl soumrak, do hlavní ženské věznice ve městě dorazil příkaz k popravě Sádžídy Rišávíové. Pokyn vydal sám král Abdalláh II., který se vracel ze státní návštěvy ve Washingtonu a byl právě na cestě ze svého soukromého letadla ke královskému soudu v hlavním městě Jordánska. Zaměstnanec soudu zprávu předal ministerstvu vnitra a poté i vězeňskému odboru, kde způsobila malý poprask. Státní popravy představují komplikované záležitosti, vyžadující mnoho kroků, královy požadavky však byly naprosto jasné: ještě než se zítra rozední, bude ta žena stát pod šibenicí.

Ředitel věznice se rychlým krokem vydal do cely, ve které se Rišávíová už bezmála deset let oddávala vpravdě dobrovolné samotce. Vězeňkyně, nyní pětačtyřicetiletá a dávno už ne hubená, trávila většinu času sledováním televize či četbou paperbackového vydání koránu. S nikým se nevídala a bůh ví, jaké myšlenky se jí honily hlavou pod umolousaným vězeňským hidžábem, který stále nosila. Nebyla hloupá, ale i přesto se zdála být naprosto odtržená od čehokoliv, co se kolem ní děje. „Kdy půjdu domů?“ ptávala se státem přiděleného právního zástupce během zřídkavých setkání, k nimž docházelo v měsících poté, co byla odsouzena k smrti. Časem však i tyto vzácné návštěvy nadobro ustaly.

Teď, když se s ní ředitel věznice posadil, aby jí vyložil, že příštího rána bude popravena, Rišávíová jen pokynula hlavou na znamení, že vzkaz pochopila, ale jinak nepronesla jediné slovo. Pokud plakala, modlila se anebo klela, nikdo z věznice o tom neměl ani ponětí.

Že by mohla přijít o život, nepřekvapovalo nikoho. V roce 2006 soudce Rišávíovou odsoudil k trestu oběšením za účast na nejhorším teroristickém útoku, jaký kdy Jordánsko zažilo: tři souběžné bombové útoky na hotely, při nichž zahynulo šedesát lidí, z převážné části hosté svatební oslavy. Ona byla přeživší sebevražedná atentátnice, podivná žena s výrazným obočím, rozpačitě postávající před televizními kamerami s vestou plnou výbušnin,

která selhala. Její příběh znal svého času v Ammánu každý. Jak tato pětatřicetiletá neprovdaná Iráčanka přistoupila na sňatek s cizím mužem, jen aby mohli utvořit sebevražedný tým, jak zpanikařila a utekla, jak se zmateně motala severním předměstím v taxíku a dezorientovaná zastavovala kolemjdoucí s dotazy na cestu, zatímco na šatech i botách měla stále výrazné cákance od krve.

Od té doby už ale uteklo necelé desetiletí. Zasažené hotely dávno získaly novou fasádu i jména a Rišávíová se mezitím ztratila v labyrintu jordánského trestního systému. V ženské věznici Džuvaidá na ní visel duch zašlé slávy, jako když na kdysi ceněný kus muzejních sbírek už léta nepadají zvídavé pohledy, ale jen a pouze prach. Lidé v bezpečnostních složkách, kteří už měli něco odslouženo, ji přezdívali „Zarkávího žena“. Byla to výsměšná narážka na nechvalně známého teroristu Abú Musaba Zarkávího, strůjce oněch bombových útoků na hotely. Ti mladší si ji už ovšem skoro nepamatovali.

A potom, v rozmezí jednoho měsíce, se všechno změnilo. Jak se ukázalo, Zarkávího následovníci na Rišávíovou nezapomněli. V průběhu let si tato skupina teroristů prošla vývojem, až se v Jordánsku stala známou pod arabskou zkratkou Da’eš – anglicky ISIS.[3]y

A v lednu 2015 ISIS žádal o vydání Rišáviové.

Požadavek na její propuštění se objevil během vrcholící krize, nejhorší jaká v Jordánsku za poslední roky byla. Stíhací letoun jordánských ozbrojených sil se zřítil v Sýrii a jeho pilota, který nehodu přežil, bojovníci ISIS zajali. Skupina poté odvysílala snímky vyděšeného, téměř nahého pilota, kolem něhož se promenovaly davy rozjařených džihádistů, z nichž někteří se dychtivě sápali na ten úžasný dar, seslaný Alláhem z nebes.

Od královského paláce až po zpravodajské služby se král a jeho poradci s hrůzou připravovali na příchod zpráv ještě horších. Obávali se, že buďto mladého pilota veřejně zavraždí, anebo za něj budou teroristé požadovat nehorázné výkupné.

Věrní svému zvuku, bojovníci ISIS oznámili své rozhodnutí děsivým způsobem. Necelý týden po nehodě se rodině zajatého pilota doma rozezvučel jeho vlastní mobilní telefon. Cizinec na druhém konci promluvil arabsky s iráckým přízvukem a vyslovil jediný požadavek, který si skupina určila.

Chceme zpět svou sestru Sádžídu, řekl volající.

Totožný požadavek se spolu s několika dalšími, které postupně přibyly, opakoval během neustále se měnícího a převážně jednostranného vyjednávání. Veškeré žádosti směřovaly přímo na velitelství muchábarátu[4], jordánské zpravodajské služby, kde všechny končily na stole impozantního sedmačtyřicetiletého brigádního generála, velícího místní protiteroristické jednotce. Dokonce i na poměry zpravodajců jinak známých svou tvrdostí působil Abú Haitam, muž s robustní postavou pouličního rváče a poddajností žuly, trochu jako přízrak. Celé roky válčíval s ISIS v jeho rozličných podobách a proslul i tím, že se mu u výslechu podařilo zlomit několik jeho vrcholných operativců. Dokonce i sám Zarkáví se několikrát ocitl v Haitamově zadržovací cele, podobně jako Sádžída Rišávíová, žena, jejíž osvobození nyní členové ISIS požadovali.

Mimo Jordánsko tento nárok téměř pozbýval smyslu. Rišávíová nejenže neměla žádnou cenu jako bojovník či vůdce, dokonce ani jako symbol nemohla být užitečná. Známá byla pouze díky účasti na jednom jediném teroristickém útoku, a i ten zpackala. Kdepak, žádná Zarkávího žena, vždyť se s mozkem operace ani nestřetla. Pokud by lidé z ISIS její jméno nezmínili, nejspíš by bez většího zájmu v cele dožila a její poprava by zůstala odložená na neurčito, protože by o ni vlastně ani nikdo nestál.

Abú Haitam ovšem chápal. Odvolávat se na Rišávíovou pro teroristy znamenalo přihlásit se ke svým kořenům, odkazovat k dobám, kdy tu nebyl ISIS ani válka v Sýrii, před irácký kolaps, který vedl ke vzniku hnutí. Dokonce do doby, kdy svět ještě ani neznal teroristu jménem Zarkáví. Tenkrát, kdy lidé z muchábarátu usilovali o to, aby tito teroristé nezískali svoji oporu. Jenže selhali – někdy vinou vlastních chyb, nejčastěji však kvůli nepřesnostem ostatních. Teď už se ale Zarkávího džihádistické hnutí stalo samozvaným státem s územními požadavky na dvou jordánských hranicích. A neúspěšná atentátnice Rišávíová tak byla pouze jedním z mnoha starých zářezů, které se ISIS chystal vypořádat.

Vyvoláváním tohoto zapomenutého ducha ISIS přinášel zpět vzpomínky na jednu z nejděsivějších nocí v historii země, na moment vypálený ve vzpomínkách mužů Abú Haitamovy generace – bývalých zpravodajských důstojníků, vyšetřovatelů, ba i lidí, kteří z podřízených pozic dávno postoupili až do vedení muchábarátu. Zarkávímu se už jednou podařilo

udeřit přímo v srdci Jordánska. Teď, když získal jordánského pilota, pokoušel se ISIS o to samé.

Tehdy v noci byl Abú Haitam u toho. Pamatuje si na každý detail zločinu, z něhož byla Rišávíová obviněna a za který měla dostat provaz. Pořád má v paměti náladu té noci, pach krve s kouřem i sténavé skučení zraněných.

Nejvíc mu v paměti ulpěly dvě dívky.

Byly to sestřenice, jedna devět, druhá čtrnáct let, a znal i jejich jména – Lina a Riham. Místní děvčata z Ammánu, která se bavila na svatební hostině. Obě oblečené v bílém, s drobnými tvářemi, které byly roztomilé, bledé a naprosto klidné. *Jako andílci*, pomyslel si.

Dosud na sobě měly téměř stejné krajkované šaty a stylové taneční boty, které na tu velkou slávu dostaly od rodičů. Jako zázrakem neutržily od krku nahoru ani škrábnutí. Když je Abú Haitam uviděl, jak v tom zmatku prvních okamžiků v nemocnici na příjmu leží klidně vedle sebe, přemýšlel, jestli náhodou pouze nespí. Možná že jsou zraněné, ale jinak pod sedativy a spící. *Prosím, ať jenom spí*, modlil se.

Potom ale uviděl ty hrozné díry od šrapnelu.

Když došlo k výbuchu, byly dívky jistě na nohou a spolu s ostatními se jásotem a potleskem chystaly uvítat slavnostní příchod nevěsty a ženicha. Taneční sál hotelu Radisson v Ammánu byl pro tuto příležitost osvícený tak, že připomínal pouštní slavnost za svěžího večera v polovině listopadu. Otcové mladých novomanželů stáli na pódiu, oba ve smokingu a v dobré náladě. Kvílející píšťaly a tepající bubny arabské kapely burácely už tak hlasitě, že hotelový personál ve foyeru musel křičet, aby mu hosté rozuměli. Večer právě spěl ke slavnostně halasnému, propocenému vrcholu plnému radosti. Nikdo si nepovšiml dvou postav ve tmavých splývavých oděvech, které se nemotorně šouraly kolem vchodu, až se pak vmáčkly mezi řady jásajících svatebčanů stojících čelem k sálu.

Najednou se objevil oslepující záblesk, po něm jen pocit, že všechno kolem padá – strop, stěny i podlaha. Tlaková vlna zvedla z postelí hosty, kteří bydleli v horních patrech hotelu, a vyrazila silné křídlové dveře dole ve foyeru. Hromová rána, hrobové ticho. A pak řev.

Ze všech bomb vybuchla sice pouze jediná, ale ta prořízla prostor tanečního sálu jako hejno létajících břitev. Stovky ocelových kuličkových ložisek, ještě před chvílí pečlivě natěsnaných kolem výbušniny, projely svatební dekorací, podnosy s jídlem i čalouněním. Rozštípaly dřevěné stoly,

rozbily mramorové dlaždice. Prolétly večerními šaty i módními psaníčky, obleky i nažehlenými košilemi, ale nešetřily ani bílé zdobné sváteční šatičky dvou hodných mladých slečen.

Abú Haitam byl tehdy důstojníkem a v onu středu na počátku listopadu roku 2005 mu právě dobíhala jedna ze šňůry dlouhých pracovních směn. Když se ozval první telefon oznamující výbuch v hotelu Grand Hyatt, bylo krátce před devátou večerní. Nejprve se spekulovalo o tom, že by mohl být na vině kanystr benzinu, jenže potom přišly zprávy o druhém výbuchu v hotelu Days Inn, a pak třetí exploze – údajně daleko horší než ty předchozí – v hotelu Radisson. Abú Haitam to místo znal dobře. Šlo o významný orientační bod, hotel byl na jordánské poměry neobvykle pompézní. Stál na kopci a vidět jej bylo téměř z celého města, a to i ze zhruba tři kilometry vzdálené kancelářské budovy, v níž Haitam sídlil.

Přihnal se k hotelu a prorážel si cestu přes záchranné týmy, sténající přeživší i vyproštěná těla, která na zavazadlových vozících odváželi ven a umisťovali na příjezdové cestě. V tanečním sále pak přes závoj kouře uviděl další mrtvé. Někteří leželi jen tak nahodile, jako by je tam rozhodil nějaký obr. Jiným chyběly končetiny. A na rozbitém pódiu ležely dvě pokroucené postavy ve smokinzích. Otcové ženicha i nevěsty byli blízko atentátníka a zemřeli bezprostředně po výbuchu.

Abú Haitam sestavil týmy, které celou noc pracovaly na všech třech místech, kde k výbuchům došlo, a jež se snažily shromáždit jakékoliv zbytky výbušných zařízení i kusů těch, kteří je odpálili. Teprve později, když stál v nemocnici nad dřevěnou deskou v provizorní márnici, zasáhla ho hrůza toho večera: roztrhaná těla. Množství raněných. Pach krve a kouře. Ty malé holky, Lina a Riham, klidně ležící ve svých krajkovaných bílých šatech. Milující otec Abú Haitam měl dcery stejného věku.

„Jak,“ řekl nahlas, „může někdo se srdcem bijícím v hrudi udělat něco takového?“

Jen o dva dny později přišla zpráva, že jeden z útočníků – žena – přežil a uprchl. Den nato seděla Sádžída Rišávíová na židli před ním.

Určitě o tom bude něco vědět, vždyť byla s tou důležitou a dobře naplánovanou misí úzce spjatá. Kde teroristé udeří příště? Jaké plány se před námi skrývají, třeba i právě teď.

„Nevím to, nevím,“ občas zamumlala žena. Tu větu opakovala pomalu, jako by byla na drogách.

Abú Haitam na ni naléhal. Hrozil jí. Apeloval na její svědomí, na náboženství, na Alláha. Hodiny míjely – a bál se, že jde o hodiny klíčové.

„Máte úplně vymytý mozek!“ zakřičel na ni v jednu chvíli. „Jak můžete chránit lidi, kteří vás do toho dostali?“

Žena nikdy neutrousila ani jedinou slabiku, která by mohla být užitečná. Ani tehdy, ani v měsících poté, co byla odsouzena k smrti. Přesto Abú Haitam dobře věděl, kdo za celou věcí stál. Všichni muži z muchábarátu to věděli, a to dávno předtím, než se viník – na zvukové stopě, kterou si sám nahrál – chvástavě přihlásil k zodpovědnosti.

Všechny znaky seděly. Koordinované výbuchy, vše v rámci deseti minut, využití sebevražedných atentátníků, každý vybavený zařízením sestávajícím z vojenské výbušniny na bázi cyklonitu a s dostatečným množstvím kousků kovu, aby bomba způsobila co největší masakr. Nejvýmluvnější ze všech byla volba cílů – běžné hotely, v nichž kterýkoliv z večerů mohla ammánská střední třída zaplnit pronajatý taneční sál ve svých nejlepších róbách, aby společně oslavili něčí sňatek anebo významný životní milník. Ve všední den byste neviděli žádného ze zpravodajských operativců či velitelů projít kolem deváté večerní foyerem hotelu Radisson. Zato tu ale bylo mnoho běžných Jordánců, kteří se v zemi, hraničící s válečnou zónou, nechtěli odpoutat od rituálů běžného života.

Ten charakteristický znak, kterým byl hlas na zvukové nahrávce, nepochybně patřil Zarkávímu, muži, kterého muchábarát znal obzvláště dobře. V době provedení bombových útoků byl hlavou mimořádně odporné teroristické sítě, které se říkalo al-Káida v Iráku. Ovšem Jordánci ho znali už z dřívějších dob, kdy by známý jako výtržník Ahmad, středoškolský odpadlík s pověstí pijana a chuligána. Viděli ho na konci osmdesátých let, jak odcestoval do Afghánistánu bojovat s komunisty. Když se vrátil, byl z něj bitvami ošlehaný náboženský fanatik. Když poprvé zkoušel koketovat s terorismem, skončil v jednom z nejtemnějších jordánských vězení. Tentokrát už se však vynořil jako boji zocelený fundamentalista s výbornými vůdcovskými vlastnostmi.

Abú Haitam byl jedním z těch, kteří se snažili změnit Zarkávího životní cestu poté, co opustil vězení. Byl posledním zpravodajským důstojníkem, který se v roce 1999 se Zarkávím setkal, ještě než mu bylo uděleno povolení nadobro opustit zemi. Mířil opět do Afghánistánu, a jak se

Jordánci domnívali, nečekala ho tam jiná budoucnost než život v marnosti a prašný hrob.

A potom, oproti všem myslitelným očekáváním, zasáhla v Afghánistánu Amerika. Než z něj Washington udělal teroristickou superstar a světu roku 2003 vzkázal, že tenhle podivný Jordánec představuje spojení mezi iráckou diktaturou a strůjci teroristických útoků z 11. září 2001, slyšel o Zarkávím kromě lidí ze zpravodajských služeb jen málokdo. I tak o několik týdnů později, když američtí vojáci napadli Irák, získal čerstvě proslulý a dobře financovaný terorista nejen bojiště a záminku, ale brzy i tisíce následovníků.

Během tří bouřlivých let záměrně dotlačil Irák na pokraj sektářské války, když kousek po kousku rozpoutával divoké útoky na ší'itské civilisty v jejich mešitách, bazarech i školách. Celé miliony se mu podařilo vyděsit pomocí nové, vysoce osobní formy terorismu. Stínání jednotlivých rukojmí, zachycená na videu a rozeslaná po celém světě, vysílal s použitím internetu přímo do našich domovů. Časem se ve zlém rozešel s Jordánskem a pomohl proměnit americké zářné vítězství v Iráku v jejich nejnákladnější vojenskou kampaň od dob Vietnamu.

Přesto jeho nejvýznamnější úspěch nebyl zřejmý dříve než o několik let později. Ačkoliv někteří měli jeho hnutí za odnož al-Káidy, Zarkáví nikdy nebyl ničí posluhovač. Jeho pojetí džihádismu bylo naprosto brutálně originální. Usáma bin Ládin usiloval o postupné osvobození muslimských zemí od zhoubných vlivů Západu, aby se jednoho dne mohly sjednotit v jedinou islámskou teokracii nebo chalífát. Oproti tomu Zarkáví trval na tom, že svůj chalífát vytvoří bez odkladu – právě teď. Království boží na Zemi se pokoušel nastolit skrze neuvěřitelné krutosti, přičemž správně předpokládal, že teatrálním zobrazováním extrémního násilí získá pro svou věc jen ty skutečně nejpravověrnější džihádisty a všechny ostatní si tím pokoří. Jeho strategie celý region šokovala tak, jak se to al-Káidě nikdy nepodařilo.

Zarkávího excesy ovšem prohloubily odhodlání jeho nepřátel. Bezprostředně po bombových útocích v hotelích měl Abú Haitam a další důstojníci muchábarátu prostý cíl: Odstranit muže, který je nařídil. Když se jim to v roce 2006 podařilo, a to tak, že Spojeným státům poskytli zpravodajské informace, jež pomohly vypátrat Zarkávího úkryt, zdálo se, že obávaný terorista i jeho skupina skončili. Místo toho se jeho následovníci

jen stáhli a v tichosti využívali bezvládí syrských provincií k tomu, aby mohli nepozorovaně sílit. Až potom v roce 2013 vtrhli zpět na scénu – jenže už ne jako teroristická skupina, ale jako armáda.

Tentokrát válkou otrávená Amerika odmítne zasáhnout, dokud nebude příliš pozdě. Neuvidíme žádnou opravdovou snahu vyzbrojit umírněné rebely, kteří by usilovali odepřít ISIS jejich bezpečné nebe, a žádné letecké údery, jež by zpustošily vedení a zásobovací cesty ISIS. Dvakrát za posledních deset let hrozila vlna džihádismu pohltit region. Dvakrát se Jordáncům zdálo, že americkou reakcí je jen dělání další díry do záchranného člunu.

Než se ustálil název ISIS či jednoduše Islámský stát, říkali si Zarkávího následovníci všelijak. Stále však mluvili o Zarkávím jako o „šejku mudžáhidovi“[5], čímž odkazovali k zakladateli, který měl dostatek troufalosti na to, aby si věřil, že může přepsat mapy Blízkého a Středního východu. A stejně jako Zarkáví i oni věřili, že tím jejich územní zisky nekončí.

V prorockých pasážích muslimských svatých textů známých jako hadísy viděl Zarkáví předpověď svého životního osudu. On a jeho muži byli těmi vojáky v černém, o nichž dávní učenci psali: „Černé vlajky přijdou z východu, vedeny statečným mužem dlouhých vlasů a vousů, a jejich příjmení budou nést jména rodných měst.“ Tito dobyvatelé nejenže získají zpět dávné území muslimů. Budou také těmi, kteří zažehnou závěrečný kataklyzmatický souboj, končící zničením velikých armád Západu v severní Sýrii.

„Jiskra byla zažehnuta tady v Iráku,“ kázal Zarkáví, „a její žár bude sílit, dokud nespálí křižácké armády v Dábiqu.“

Lidé z muchábarátu už slyšeli dost o podobných Zarkávího řečech z doby, kdy byl jejich vězněm. Teď podobné nestydaté řeči přicházely od jeho následovníků. V síle třiceti tisíc čekali přímo za hranicí a říkali si o svou sestru Sádžídu.

Šaráda s výměnou vězně skončila nečekaně třetího února 2015, den poté, co jordánský král dorazil do Washingtonu na oficiální návštěvu. Pro Abdalláha II. šlo o poslední ze série vyčerpávajících výprav, při nichž opakoval totožnou prosbu o pomoc. Jeho maličká země zápolila s dvěma břemeny, která na ni dopadala ze zahraničí: přílivová vlna uprchlíků ze

Sýrie (o síle téměř šesti set tisíc) a výdaje spojené s účastí na spojenecké vojenské misi Arabů se Západem proti ISIS. Králova cesta ale neprobíhala nijak zvlášť dobře. Členové Kongresu nabídli svůj soucit, ale jinak nic, představitelé Bílého domu přednesli své obvyklé přísliby na posílení jordánské obrany a zápolící ekonomiky, ale ten druh výpomoci, kterou by Abdalláh potřeboval nejnaléhavěji, nebyl ani na dohled.

Královo zklamání se proto stále více přetavovalo v rozmrzelou nelibost. Během předchozích návštěv zamítl prezident Obama jordánské požadavky na laserově naváděnou munici a další vyspělé technologie, které by dokázaly vyřadit nákladní vozy či tanky ISIS. Tato králova výprava bohužel dokonce postrádala i pouhý závazek na setkání mezi oběma lídry.

Abdalláh byl právě v Kapitolu, kde se snažil přesvědčit senátora McCaina, republikánského senátora a předsedu Senátního výboru pro ozbrojené složky, když ho jeden z králových pobočníků přerušil. Vladař zmizel do kuloárů a na malé obrazovce svého smartphonu zhlédl poslední prohlášení ISIS k navrhované výměně vězně. Na záběrech spatřil maskované džihádisty, jak vedou mladého jordánského pilota do malé kovové klece prolité benzinem. Poté zažehli oheň a letce upálili zaživa.

V době, kdy se Abdalláh vrátil na jednání, McCainovi asistenti už video viděli také. Monarcha se snažil zůstat v klidu, McCain ale viděl, že je notně otřesený.

„Můžeme pro vás cokoliv udělat?“ zeptal se McCain.

„Nemám od vás žádnou podporu!“ pronesl Abdalláh konečně. „Pořád dostávám jen gravitační pumy a ani u těch nám pořádně nedoplňujete zásoby. Jenže my mezitím létáme dvojnásobný počet misí než všichni ostatní koaliční partneři dohromady, pokud tedy nepočítám Spojené státy.“

Král mezitím pokračoval ve sjednaných schůzkách, ale už byl dávno rozhodnutý vrátit se domů. Když zrovna prováděl přípravná rozhodnutí, Bílý dům se mu ozval s nabídkou patnáctiminutového jednání s prezidentem. Abdalláh ji přijal.

Uvnitř Oválné pracovny mu Obama nabídl soustrast s rodinou pilota a poděkoval králi za vojenské kampaně proti ISIS. Má administrativa dělá pro vaši podporu vše, co je jenom možné, ujistil prezident vladaře.

„Ne, pane, to neděláte,“ pronesl Abdalláh odhodlaně. A poté odříkal seznam zbraní a zásob, které potřeboval.

„Zbývají mi bomby na tři dny,“ řekl podle funkcionáře, který byl tomuto hovoru přítomný. „Po návratu domů vstupuji do války a použiji každou bombu, kterou mám, dokud mi nedojdou.“

Před návratem do vlasti mu zbývala ještě jedna schůzka, jíž se měl zúčastnit. Z letiště Abdalláh zavolal svým pobočníkům v Ammánu, aby započali proces vykonání několika poprav. V jordánské cele smrti čekali dva vězni, kteří byli obviněni z vražedných skutků vykonaných na Zarkávího rozkazy. Jedním z nich byl Iráčan, který patřil mezi operativce střední úrovně u Zarkávího irácký povstalců. Tím druhým byla Sádžída Rišávíová. Oba měli být popraveni bez dalších odkladů.

Král předvídal, že západní vlády budou namítat, že popravy jsou pouhými projevy pomsty, byť byli oba vězni obviněni a odsouzeni už před drahnou dobou během řádných soudních procesů. Nic ho však nemohlo odradit. Pokud jde o setkání s katem, který měl oba odsouzené popravit, už tak bylo odkládané až příliš, řekl pobočníkům.

„Od nikoho nechci slyšet ani slovo,“ prohlásil Abdalláh.

Král stále ještě seděl v letadle, když ve dvě hodiny ráno ammánského času přišly stráže Sádžídu Rišávíovou vyzvednout z její cely. Obvyklý poslední chod a rituální koupel, během které oddaní muslimové očišťují svou tělesnou schránku jako přípravu na posmrtný život, Rišávíová odmítla.

Oblékla si červený stejnokroj, jejž nosili výhradně odsouzení vězni v den své popravy, a k tomu obvyklý hidžáb, aby si zakryla hlavu a tvář.

Poté ji z věznice odvedli do dodávky s vojenskou eskortou, která ji měla dopravit do Svagy, největší jordánské věznice, jež se nachází v poušti na kopci necelých sto kilometrů za hlavním městem. Auta na místo dorazila těsně před čtvrtou ranní. Ve stejnou chvíli se objevil i úplněk, lehce zahalený ranním oparem, který se jak hostie smáčel v jihozápadním horizontu.

Poslední, co na Zemi viděla, ještě než jí zavázali oči, byla malá komnata pro odsouzené k nejvyššímu trestu s bílými zdmi a řadou drobných oken a několik unavených tváří, které k ní zvedaly své pohledy z ochozu pro svědky, nacházejícího se přímo pod ní.

Když byla smyčka s těžkou kovovou sponou zajištěná, imám se pomodlil a soudce se Rišávíové zeptal, zda má nějaká poslední přání anebo poslední vůli. Ta však jen mlčela.

Stejně tak nevydala žádný slyšitelný zvuk ani tehdy, když se šibeniční propadlo otevřelo a ona se zhroutila do temnot. Bylo pět minut po páté ranní, téměř devadesát minut před rozbřeskem, když se jí vězeňský lékař pokoušel změřit tep.

„Zarkávího žena“ byla mrtvá a její poprava byla pomyslnou závěrečnou scénou nejhoršího teroristického činu v historii Jordánska. Zarkávího děti ovšem sledovaly mnohem velkolepější ambice svého otce zakladatele: Zničení Jordánska a jeho krále, vymazání mezinárodních hranic a destrukci moderních států Blízkého a Středního východu. A poté, až nad hlavními městy muslimských zemí zavlají černé vlajky, budou moct odstartovat své závěrečné apokalyptické zúčtování se Západem.

3 Geneze a podoba názvu této teroristické organizace je dosti složitá. Původně se používalo označení ISIL, což bylo vyjádřením anglického názvu *Islamic State of Iraq and the Levant*, tedy Islámský stát v Iráku a v Levantě, přičemž Levanta je historické označení oblasti zahrnující dnes Izrael, Palestinskou autonomii, Libanon, Jordánsko a Sýrii. Dalším označením se stalo ISIS, *Islamic State of Iraq and Syria* nebo *Islamic State of Iraq and al-Sham*, když al-Sham (al-Šam) je zjednodušeně opět Levanta. V arabštině se organizaci začalo říkat Daesh (Daeš, Da’esh, Da’eš, Daiš, Daíš, Da’íš), což je zkratka slov (v anglické transkripci) ad-Dawlah al-Islāmiyah fī ‚l-‘Irāq wa-sh-Shām, což je opět Islámský stát v Iráku a v Sýrii. Problém je v tom, že tato zkratka daesh připomíná některá arabská plnovýznamová slova. „Daes“ znamená „ten, který šlape po věcech“, „dahes“ zase „ten, který rozsévá svár“ a konečně množné číslo „daw-aish“ označuje „ty, kteří vnucují svůj pohled ostatním“. Řada světových politiků a publicistů proto používá označení daeš jednak právě pro tyto konotace, jednak proto, že odmítají tento samozvaný teroristický útvar označovat slovem „stát“. Sami příslušníci této organizace jsou na toto označení alergičtí a vyhrožují lidem, již je používají, vyříznutím jazyka. Konečně posledním a v současnosti nejrozšířenějším označením je prosté IS, tedy *Islamic State*, Islámský stát. Poznámka redakce.

4 Muchábarát – obecně arabský výraz pro tajnou či zpravodajskou službu. Poznámka překladatele.

5 Sousloví šejk mudžáhid (šajch mudžáhid) odkazuje na hlavního vůdce džihádistického snažení. Poznámka překladatele.

KNIHA I

ZARKÁVÍHO VZESTUP

1.

„Co za člověka dokáže velet pouze svýma očima?“

Nejznámější z jordánských věznic je stará pevnost v Džafru, po desetiletí známá jako místo, kde nepohodlní lidé upadají v zapomnění. Leží nedaleko beduínské vesnice stejného jména, na silnici ohraničující vnější hranici lidského osídlení, nacházející se v nelítostné poušti na jihovýchodě země. Za věznicí se terén zplošťuje do kotliny plné vypáleného bláta, která se až k horizontu táhne bez jediného kopce, skály či strniska trávy.

Pradávné moře, které se tu kdysi rozprostíralo, už vyschlo před dlouhými věky a zanechalo po sobě prázdnotu stejnou jako chybějící končetina. Nicotu tak nepřirozenou, že i mezi tou hrstkou cestovatelů, kteří se tu občas zastaví, aby se rozhlédli po kraji, vyvolává pocity strachu.

„Panuje tu hrozivá tesknota,“ napsal filmový režisér David Lean, který točil části *Lawrence z Arábie* na stejných bahnitých usazeninách v roce 1962 a řekl, že tohle místo je „nejpoušťovatější než jakákoliv poušť, kterou kdy viděl“. Jeho střihač Howard Kent popsal Džafr jednoduše jako „varování před tím, jak vypadá opravdové peklo“.

Bylo to právě tady, kde se britští vojenští dozorci rozhodli postavit velkolepou věznici s vápencovými stěnami a vysokými strážními věžemi určenou pro vězně, kteří byli považováni za příliš nebezpečné pro běžná vězení. A právě zde, celé roky potom, ale celé roky předtím, než se začaly odehrávat námi popisované události, začali Jordánci dávat do karantény palestinské bojovníky a další radikály, v nichž viděli hrozbu pro svou zemi.

Stovky mužů, z nichž mnoho zde zůstávalo bez formálního obvinění, strádaly v dusných a hmyzem zamořených celách, kde museli odolávat extrémním teplotám, žluklému jídlu a pestré škále týrání, které bylo později zdokumentováno vyšetřovateli Organizace spojených národů. Nově příchozí vězni byli zcela běžně biti, dokud neztratili vědomí. Jiní byli zase bičováni elektrickými kabely, páleni hořícími cigaretami anebo zavěšeni vzhůru nohama prostřednictvím tyčky umístěné pod koleny – této pozici říkali dozorci škodolibě „grilované kuře“. Postupem času už království

přestávalo bavit financovat provoz věznice izolované od obyvatel země, která navíc poškozovala její pověst. V roce 1979 byl zbytek vězňů převezen do jiných věznic a Džafr tak byl vydán napospas jen škorpionům a svým vlastním duchům.

Roky plynuly a poté – naprosto nenadálou změnou – byla věznice zčistajasna vzkříšena. Funkcionáři z Ředitelství veřejné bezpečnosti se stále více obávali chování skupiny protivládních fanatiků držených v ústřední jordánské věznici Swaqa, až se v roce 1998 rozhodli skupinu izolovat, aby předešli rozšíření nákazy. Pracovníci státní správy proto znovuotevřeli jedno z prachem zanesených křídel Džafru a nahnali do něj úklidové čety, aby vymetly koridory a připravili velikou celu, v níž by bylo možné všechny umístit. Pětadvacet vězeňských kavalců bylo smontováno a naskládáno do stísněných řad a nové dveře s ocelovými mřížemi byly připevněny do vchodu cely – jediného otvoru v místnosti, pokud tedy nepočítáme vzduchové průduchy vysekané do zdí v úrovni kolen. Když byl areál připravený, ministerstvo jmenovalo ředitele věznice a najalo obvyklý zaměstnanecký stav včetně dozorců, pradlen a kuchařů. Vězňů bylo příliš málo, než aby bylo možné ospravedlnit, že věznice najme vlastního doktora, a tak se stalo, že Básel Sabhá, čerstvý absolvent lékařské školy, kterého ministerstvo zdravotnictví přiřadilo do místní vesnice, byl dotlačen do služby jako ošetřující doktor pro padesát nejnebezpečnějších lidí v Jordánsku.

Pro Sabhu, vysokého pětadvacetiletého pohledného mladíka chlapeckého vzhledu, to byl úkol velice nemilý a hořekoval si na své přidělení. Věznice v Jordánsku byly vždy dost odporná místa, ale tahle konkrétní všechny ostatní hravě překonávala, přinejmenším reputací. Sabhovo znepokojení se ještě prohloubilo první den, kdy si ho zavolal ředitel věznice, chlap středního věku jménem Ibráhím, a seznámil ho výčtem bezpečnostních opatření. Při jednání s vězni, jako jsou tito, je zásadní, varoval ho ředitel, za každých okolností zůstat na druhé straně mříží, a to i během lékařských vyšetření. Také Sabhu upozornil, aby nepropadal příliš optimistickým představám, že železné dveře mu mohou poskytnout dokonalou ochranu.

„Tihle lidé jsou velice nebezpeční,“ řekl Ibráhím. „I v případě, že vás nemohou ohrozit fyzicky, na vás mohou mít vliv. Nemyslete, i já se musím mít na pozoru, aby na mě nepůsobili.“

Ředitel poté pokračoval popisem charakteristických rysů nově příchozích, od jejich podivného ustrojení – většina z nich trvala na tom, že bude přes svůj vězeňský stejnokroj nosit typickou afghánskou tuniku, protože těsně padnoucí vězeňské kalhoty považovali za příliš odhalující – až po jejich schopnost udělat konvertity i z ostřílených kriminálníků a dokonce i vězeňského personálu. Ve Svaqce už nemálo strážných podlehlo jejich kouzlu, takže vedení věznice bylo donuceno omezit směny na devadesát minut ve všech sektorech, kde se strážní mohli setkat s vězni.

Když setkání končilo, ředitel ještě zopakoval své varování o zadržovaných. Byl tu jeden vězeň – domnělý vůdce sekty –, jehož svůdné síly byly mimořádné, řekl. Řeč byla o Makdísím, náboženském učenci a kazateli, který vládl pozoruhodným darem, schopností nakazit a poblouznit mysl, jako by šlo o nějakého muslimského Rasputina.

„Je velice chytrý, hotová chodící knihovna islámského vědění,“ pronesl Ibráhím. „Až ho uvidíte, tak to poznáte. Je pohledný, vysoký a štíhlý, má světle hnědé vlasy a modré oči. Nenechte se pobláznit.“

O chvíli později byl Básel Sabhá eskortou přemístěn do prostoru věznice – mimo strážní věže a ozbrojené dozorce – do křídla, kde byli zadržováni vězni. Byla už dávno tma a tlumené světlo prosvítalo slabě přes mříže na dveřích, ke kterým doktor právě přicházel. S tím, jak se blížil, mohl stále jasněji rozpoznat řady neútulných postelí a hned potom první nepříjemný pohled na vězně samotné.

Osmačtyřicet vězňů sedělo napříměně na svých kavalcích či modlitebních kobercích čelem ke dveřím s napjatou pozorností podobně jako tlupa vojenských branců čekajících na inspekci. Každý z nich na sobě měl ten podivný stejnokroj, plandavou tuniku oblečenou přes standardní modrou vězeňskou košili a kalhoty, jako mu o tom povídal ředitel věznice. Všechny oči padly soustředěně na postavu u dveří a Sabhá mírně postoupil, aby na vězně viděl lépe. Vpředu byli dva muži. První z nich byl vysoký a štíhlý, s brýlemi jako učenec a se změtí světle hnědých vlasů, které mu vyčnívaly zpod modlitební čapky. Sabhu napadlo, že tohle bude ten Makdísí, o kterém ředitel mluvil – charismatický vůdce vězeňského bloku. Přesto se zdálo, že je to druhý z těch dvou, kdo má místnost na povel. Byl tmavší a menší, avšak mohutně stavěný. Měl silnou býčí šíji a ramena jako zápasník či gymnasta. Sabhá, který teď byl pouhý krok od něj, si všiml neobvyklé jizvy na mužově rameni: zubatý šrám přes záplatu inkoustem poskvrněné kůže,

v barvě staré modřiny. Neumělé záhyby a křivé švy kolem rány nesly jasné stopy amatérského sešití.

Majitel jizvy věnoval na citelný okamžik svou soustředěnou pozornost řadám postelí, pak pohled upřel k doposud neznámému hostu. Na jeho poněkud odulé tváři nebylo nic zvláštního, zaujaly snad jen plné rty lemované tenkou bradkou. Ovšem na jeho oči nebylo možné zapomenout. Byly hluboko posazené a ve mdlém světle cely se zdály být téměř černé, sálající chladnou inteligencí, varující a bádavé, ale postrádající i jen známku emocí. Nevítaly, a nebyly ani nepřátelské – byl to pohled hada se zájmem sledujícího vypasenou myš, která mu právě přistála v kleci.

Jediný, kdo nakonec prolomil mlčenlivé ticho, byl ředitel. Trochu bez zájmu představil nového doktora a nakonec sdělil, že začínají ordinační hodiny. *Všichni vězni se zdravotními obtížemi postoupí dopředu, aby mohli být vyšetřeni,* prohlásil.

Sabhá popošel blíže ke dveřím v očekávání nevyhnutelného shonu. Na tuto chvíli už byl připravený, a tak s sebou měl dostatek léků a mastí k ošetření vyrážek, menších zranění, alergií a zažívacích obtíží, typických pro ty, kteří žili v podobných zařízeních. K jeho překvapení se ale nikdo nezvedl. Vězni seděli nehybně a vyčkávali na znamení od zjizveného muže, který nakonec pohlédl na spoluvězně usazeného na posteli poblíž dveří cely. Stačilo jediné malé pokynutí hlavou a sedící muž vstal a neslyšně přešel ke dveřím.

Jen pět mužů – a ani jeden navíc – bylo takto vyzváno, aniž by muž s jizvou utrousil jediného slova. Se stejným plazím pohledem se otočil i k doktorovi a bylo zřejmé, že jde o pohled člověka, který i tady, v nejpřísnější věznici Jordánska, má nad věcmi absolutní kontrolu.

Sabhu opanoval nepříjemný pocit, jako by se někde v základech staré pevnosti začalo ozývat sílící chvění. *Co za člověka*, podivil se, *dokáže velet pouze svýma očima?*

V průběhu následujících dní doktor prozkoumal záznamy kvůli náhledům na své nové pacienty a také aby zjistil, proč se jich úřady bojí. Jak brzy pochopil, jádro skupiny tvoří téměř dva tucty mužů, kteří byli členy radikálních islámských sekt vzniklých v Jordánsku na počátku devadesátých let dvacátého století. S výjimkou lídra, Abú Muhammada Makdísího – buřičského kazatele píšícího zdlouhavé pamflety proti arabským vůdcům –, byly jejich osobní historie nezajímavé. Někteří z nich

byli pouliční rváči, kteří s vírou našli svůj smysl a přijetí mezi fanatiky. Jiní zase patřili do arabské armády dobrovolníků, která v osmdesátých letech bojovala v Afghánistánu proti Sovětům. Po návratu domů, do bezpečného a stabilního Jordánska, se tito lidé přimknuli ke skupinám, které nabízely způsob, jak oživit slávu afghánských bojových akcí prostřednictvím neustávající svaté války proti nepřátelům islámu.

Jejich snahy o džihád v Jordánsku však byly vším, jen ne úspěchem. Vůdcové Makdísiho malé skupiny byli zatčeni ještě předtím, než zvládli provést svoji první operaci – útok, který plánovali uskutečnit na izraelském hraničním přechodu. Mezi další cíle skupiny patřily bezvýznamné symboly západního úpadku, od obchodů s lihovinami, přes videopůjčovny, až po pornokina. Jeden z prvních pokusů skončil jen stěží uvěřitelným fiaskem. Jeden ze členů skupiny se sám nabídl, že umístí nálož do místního kina pro dospělé jménem Salwa. Po pár minutách, které v kině strávil, se ovšem samozvaný atentátník natolik zabral do filmu, jenž zrovna běžel, že na svou bombu dočista zapomněl. Jak se posadil, jeho oči zůstaly viset na plátně a zařízení mu explodovalo pod nohama. Nikomu z návštěvníků kina se nic nestalo, avšak útočník přišel o obě nohy. O šest let později byl tento beznohý mezi Sabhovými pacienty ve věznici Džafr. Doktor si ho všiml už při své první návštěvě, seděl opřený na kavalci a nohavice měl úhledně sepnuté pod koleny.

Dnes už ale všichni z těchto mužů dleli ve věznici čtyři a více let. Jestliže měl pobyt ve věznici džihádisty zlomit a oslabit jejich motivaci, pak tyto pokusy byly naprostým selháním. Natěsnaní převážně ve společných celách, vytvořili si mezi sebou silné pouto, které vycházelo z jejich strádání a dennodenního boje o to, aby mezi drogovými dealery, zloději a vrahy zůstali náboženskými fundamentalisty. Sdíleli stejnou víru, asketickou odnož islámu vynalezenou Makdísím a vštěpovanou během nekonečných týdnů věznění. Mimo jiné také oplývali neobyčejnou disciplínou. Skupina se chovala jako vojenská jednotka s jasně danou hierarchií a nezpochybnitelnou poslušností vůči Makdísího pravé ruce, zjizvenému muži s mohutným hrudníkem, který na Sabhu udělal takový dojem během jeho první návštěvy v cele. Makdísí mužům řekl, co si mají myslet, jeho pobočník však ovládal všechno ostatní: jak mají mluvit, jak se oblékat, které knihy mají číst, jaké televizní pořady sledovat, kterým vězeňským nařízením mají vzdorovat a která přijmout, anebo kdy a jak bojovat. Pravé

jméno toho muže je Ahmad Fadíl Chalájleh, ale byl radši, když se mu říkalo „Qaríb“, případně jen „cizinec“, tedy krycím jménem, které si vybral v době, kdy bojoval v afghánské občanské válce. Přesto mu však někteří říkali také „muž ze Zarky“, nevlídného průmyslového města na severu Jordánska, kde vyrostl. Arabsky se to řekne „Zarkáví“.

Sabhá měl možnost prohlédnout si oba vůdce bedlivěji. Když sledoval Makdísího, vypadal mile a sympaticky, připadal mu spíše jako roztomilý profesor než podmanivý mystik. Čtyřicítka už mu pomalu klepala na dveře a ze zmoženého výrazu jeho tváře šlo snadno vyčíst, že nevelká cela a společnost pár desítek duševně pomalejších mužů není zrovna to, co by si stárnoucí intelektuál představoval. Běžně rozdával náboženská doporučení a občasné fatvy nebo nábožensko-právní stanoviska, raději se však věnoval svým soukromým záležitostem, psal různé eseje či četl korán. Jako publikující byl Makdísí nebojácný: po celém muslimském světě získal renomé díky svým buřičským knihám, které nesly tituly jako *Demokracie je náboženství*, ve kterých odsoudil sekulární arabské režimy jako antiislámské a vyzýval k jejich zničení. Jeho práce dosáhla mezi islamisty dokonce takového ohlasu, že studie, kterou si Pentagon nechal roku 2006 vypracovat, ho označila za nejdůležitějšího nového myslitele mezi džihádistickými intelektuály.

I dřívější islamističtí ideologové kritizovali vůdce arabského světa jako zkažené a vlažné vůči islámu. Stejná témata se objevovala už ve spisech Sajjida Qutba, vlivného egyptského autora, jehož práce inspirovaly zakladatele al-Káidy. Makdísí ale přišel s myšlenkou, že je osobním závazkem každého muslima postavit se zřejmým projevům státního kacířství. Nestačilo, aby věřící pouze odsoudili své věrolomné vůdce. Byli povinováni Alláhovi je zabít.

„Došel k radikálnímu závěru, že vůdcové jsou nevěřící a muslimové by je měli zabít,“ řekl Hasan Abú Hanieh, jordánský spisovatel a intelektuál, který se s Makdísím přátelil v letech, kdy se jeho myšlenky začaly vyostřovat. „Bodem zvratu bylo právě to ‚zabíjení‘. Tohle byla zpráva, jež zarezonovala mezi muslimy, kteří cítili, že režimy jsou hloupé a umožnily cizákům okupovat arabské země. Makdísí neježe těmto lidem potvrzoval, že mají pravdu, ale také jim říkal, že jsou povinni s tím něco dělat.“

Co však bylo podivné, muž, který natolik otevřeně horoval po konfrontování nepřátel islámu, se snažil konfliktu vyhýbat. Sabhá brzy

zjistil, že kdykoliv vyšetřovatelé a zástupci zpravodajských služeb navštívili vězení, Makdísí je zdvořile přivítal a ke zděšení ostatních vězňů, kteří pod rukama stejných mužů trpěli, se přátelsky optal, jak se daří jejich rodinám. Opíraje svoji argumentaci o citace z koránu, strážím i vězeňským dozorcům vždy trpělivě vysvětloval, proč jsou oni i jejich vlády kacíři. Když mu však někdo oponoval, běžně ustupoval a uznával, že i méně závazné výklady Písma mohou být platné.

„Můžete být členem parlamentu a stále být dobrý muslim," řekl mu Sabhá jednoho dne, když upozorňoval na nuanci, která se zdála vyvracet jeho ústřední tezi o záporech sekulární vlády.

„Pokud je někdo zvolen, protože chce sloužit lidem, dobrého muslima z něj dělá právě tohle. Jestli ale věří v demokracii – a pokud tím pádem věří v pravidla vymyšlená lidmi –, je nevěřící."

Zdálo se, že si Makdísí mladého lékaře oblíbil, neboť i když myslel sekulárně, byl v Džafru jediným člověkem, který měl doktorský titul. Když nejmladší z Makdísího žen onemocněla během jedné ze svých návštěv pouštní věznice, vztah obou mužů se proměnil. Ženu trápilo neobvykle silné menstruační krvácení a Sabhá se uvolil podívat se na ni na venkovské klinice, kde sloužil. Takovým gestem riskoval, že se dopustí urážky – spousta ultrakonzervativních muslimských mužů odmítá svolit k tomu, aby jejich ženy prohlíželi lékaři muži –, ale Makdísí se zdál být upřímně vděčný. Od toho dne byly lékařovy návštěvy v cele vítány se širokým úsměvem.

Jenže kultivovanost a intelekt jsou nástroje příliš slabé na to, aby se vám dařilo ovládat muže na tak nevlídném místě, jakým je věznice Džafr. Makdísí potřeboval někoho, kdo by jeho vůli prosazoval. V Zarkávím našel ideálního pomocníka, muže s podivuhodnou předností, že dokázal být zároveň otrocky oddaný i naprosto nelítostný. „Je opravdu tvrdý," řekl o své pravé ruce Makdísí obdivně, „skutečný Jordánec – muž svého kmene."

Jejich osobnosti se nemohly víc lišit. Zarkáví nevládl žádnými dispozicemi k vřelosti či pro vnímání jemných rozdílů. Muž s jizvou se neusmíval. Zaměstnancům věznice neodpovídal na pozdravy ani se nezapojoval do všedních hovorů. Když už mluvil, bylo to se znatelným pouličním slangem grázlíka, který nedokončil střední školu a který vyrostl jako rváč a drobný kriminálník v jedné z nejdrsnějších čtvrtí. Jeho

zatvrzelost a odmítání přizpůsobovat se konvencím z něj dělaly potížistu už od dětství. Také mu pomohly vylepšit legendu, která se kolem Zarkávího začala utvrzovat od jeho třiatřicátin.

Zatímco Makdísí upřednostňoval nadpozemský svět knih a idejí, Zarkáví byl čistě fyzické stvoření. Svoji mohutně vypracovanou figuru získal posilováním s vědry plnými kamení namísto činek. Historky, které se proslýchaly o jeho kriminální minulosti – všechna ta bodnutí a rvačky, kuplířství a distribuce drog –, to všechno z něj dělalo nebezpečného a hlavně nevypočitatelného muže akce, který je schopný čehokoliv.

V Afghánistánu bojoval statečně, možná až bezohledně, a jeho pověst impulzivního násilníka ho následovala i do vězení. V první z věznic, kde byl se svými kumpány zavřený, se ustavičně vzpíral autoritám. Spoluvězně, kteří se s ním dostali do křížku, ponižoval a napadal – občas pěstmi, jindy primitivními zbraněmi, a někdy – jak se běžně povídalo – sexuálně. Při jednom ze svých výbuchů vzteku popadl strážného za límec uniformy a narazil jej na věšák. Jindy zase spolu s ostatními vězni, vyzbrojenými tyčemi a meči vyrobenými z rámů postelí, podnítil násilný protest. „Přišli jsme umřít!“ křičeli vězni, a nebýt včasného zásahu ředitele věznice, který přistoupil na mnohé z požadavků, jež džihádisté měli, některým z nich by se to určitě splnilo.

Pod Makdísího dohledem Zarkávího útoky polevily, násilná energie si ale našla jiné cesty. Zarkáví se začal učit zpaměti korán, hodiny a hodiny trávil čtením anebo nepřítomným zíráním s rozevřeným výtiskem na klíně. Jeho roztříštěný hněv konečně našel svůj cíl – prudkou a soustředěnou nenávist vůči Alláhovým nepřátelům. A jejich seznam začínal jordánským panovníkem, králem Husajnem, kterého Zarkáví vnímal jako nelegitimního vůdce umělé země, zodpovědného za neomluvitelný zločin smíření se s Izraelem. Patřili tam také služebníci režimu: stráže, vojáci, politická reprezentace, úřednictvo a nesčetní další, kteří měli ze současného systému prospěch. Stejně tak i spoluvězni, které označoval za *kafíry* neboli bezvěrce. Pro muslimy není toto slovo pouhý přídomek. Pokud je slova užito ve fatvě, znamená to, že osoba, o které je řeč, přestává být chráněna islámským právem a může být beztrestně zabita. Ve vězení začaly stráže o Zarkávím a jeho nejbližších následovnících hovořit jako o *takfírech*[6] – „vyobcovaných“.

Spolu s tím se mezi muslimskými vězni upevňovala Zarkávího pozice vůdce a vykonavatele. Od mužů vyžadoval absolutní poslušnost a nadával jim pokaždé, když vynechali modlitby anebo sledovali televizní vysílání uváděné nezahalenými ženami.

Navzdory hrubému chování si však získával obdivovatele, kterým učarovala jeho vzdorovitost vůči vězeňským autoritám. Když do Džafru přišly návštěvy z oficiálních míst, Zarkáví je obyčejně ignoroval, anebo odmítl brát na vědomí byť i jen jejich pozdravy. A svým mužům přikázal to samé.

Jednoho dne, když Jordánsko souhlasilo, že otevře věznice inspekcím z lidskoprávních skupin, přijel vysoký státní činitel z ministerstva vnitra do Džafru zkontrolovat podmínky a požádat vězně, aby návštěvníkům neříkali nic negativního. Islamisté však odmítli odpovědět na jeho otázky, nebo se na něj i jen podívat.

Podrážděný úředník mužům nejprve vynadal a poté se je pokoušel přesvědčit ke spolupráci prostřednictvím návrhů, že by jejich tresty mohly být sníženy.

„Dá-li Bůh, král Husajn vám odpustí!“ prohlásil.

Zarkáví se najednou postavil a zabodl prst jen centimetry od úředníkova nosu.

„Tento vladař není naším pánem!“ zabručel. „Nám vládne všemocný Alláh.“

Návštěvník odsekl. „Přísahám bohu, že se odsud nedostanete!“ zakřičel. „V téhle base už zůstanete!“

„U Alláha,“ odpověděl Zarkáví chladně, „my se odsud dostaneme. Klidně silou, když si to bůh bude přát.“

Zarkáví měl ale i svou další stránku. Sabhá si jí všiml v nepatrných náznacích při svých návštěvách vězení. Šokujícím způsobem to nezapadalo do běžného Zarkávího chování, jako by trpěl rozpolcenou osobností.

V Džafru každý věděl, jak Zarkáví uctívá svoji matku, jak se promění v malého chlapce, kdykoliv jej navštíví. Na její návštěvu se připravoval celé dny, drhnul si oblečení v umyvadle a cídil svůj kout vězeňské cely. Někteří spoluvězni věděli o citlivých dopisech, které psával matce i svým sestrám. O jeho ženě Intisáře či jejich dvou malých dětech padlo stěží jediné slovo. Zato své matce a sestrám psával citem překypující vzkazy, doplňované básněmi a v okrajích zdobené jeho vlastními kresbami květin.

„Ach, sestro, jak jen už jsi trpěla kvůli tomu, že mě vězní pro mou víru,“ napsal Umě Kadamě v jedné pečlivě vyzdobené poznámce, v níž modrý inkoust střídal s červeným.

Zprávu ukončil básní:

Já napsal Ti dopis, ach, sestro má,
ten stvořil jsem z tužby svojí duše.
První, co vpisuji, je žár mého srdce,
to druhé má láska a bažení jest.

Další objekty zájmu Zarkávího přehnané pozornosti byli nemocní a zranění mezi jeho muži. Kdykoli některý z islamistů onemocněl, promptně se pasoval do role hrdinného ošetřovatele a vzdával se přikrývek a dávek potravin, jen aby jim zajistil pohodlí. Měl-li dojem, že chtějí jeho muže nějak ošidit, dýchal Sabhovi a druhému doktorovi, který se přidal k vězeňskému personálu, za krkem a začal je okamžitě peskovat.

„Kde je ten lék, co jste mu slíbil?“ popisoval Sabhá některé ze Zarkávího požadavků, na které si bych schopen vzpomenout. Když jeden z vězňů na pár dnů opustil Džafr kvůli lékařskému zákroku, vyšiloval jako nervózní „rodič“ a neustále se ze Sabhy snažil tahat informace o zdravotním stavu svého druha.

Sabhá byl obzvláště zasažený citlivostí, kterou Zarkáví projevoval nejzranitelnějšímu ze spoluvězňů, beznohému Ídovi Džahálíneovi, nešťastnému atentátníkovi, který tak nešikovně zpackal útok na porno kino. Džahálíne, který kromě svého znetvoření trpěl také psychickou poruchou, spával i přes své extrémní postižení s ostatními vězni. Zarkáví se ustavil jeho osobním služebným a pomáhal mu s mytím, převlékáním a krmením. Běžně brával beznohého v podpaží a nosil jej na toaletu.

Sabhá Zarkávího podezříval, že tento denní rituál má daleko spíš co do činění s jeho zvláštním smyslem pro slušné chování než s tím, že by měl upřímné slitování se svým druhem. Podle přísného morálního kodexu islamistů může být odhalování nahého mužského těla druhým bráno jako ponížení stejně jako hřích.

Při jedné za Sabhových večerních návštěv cely udeřil na Džahálínea jeden z jeho občasných záchvatů, kdy mu obvykle musela být podána nějaká antipsychotika. Sabhá popadl stříkačku a právě se chystal podat mu dávku, když v tom mu Zarkáví vstoupil do cesty a zastavil ho. Beze slova

vzal Zarkáví přikrývku z jedné z postelí a přetáhl ji přes Džahálíneovu spodní část těla.

Jednou rukou držel přikrývku na místě, druhou odtahoval pásek invalidových kalhot, aby tak odhalil útlý srpek kůže. Pak dal pokyn lékaři.

„Postarejte se, aby to šlo na správné místo," rozkázal.

Sabhá přes oblečení nahmatal Džahálíneovu pánevní kost a s uspokojením protlačil jehlu bledou kůží. Když bylo po všem a Džahálíne tiše odpočíval, Sabhá vzhlédl a našel Zarkávího, jak ho s uspokojením sleduje. V jeho ještěřích očích bylo najednou něco jinak, hodnota, kterou předtím doktor nezaznamenal. Pomyslel si, že by to mohl být náznak úsměvu.

Příchod zimy roku 1998 přinesl mráz a spoustu nováčků, jejichž přemístěním chtěli úředníci odlehčit přecpaným místům uvnitř vězeňského systému. Islamisté zůstali jako obvykle v bezpečném semknutí, ale tentokrát už se začaly objevovat první jemné prasklinky. Někteří džihádisté otevřeně navrhovali, že lídrem by se měl stát Zarkáví a nahradit tak Makdísího, jehož profesionální uhlazenost začínala některým členům skupiny lézt na nervy.

Zarkáví vůči svému učiteli žádné kroky neučinil, ale spousta spoluvězňů měla ve věci poměrně jasno. Na propadlíky ze střední školy a drobné kriminálníky, kteří tvořili jádro celého kolektivu, Makdísí pouze plýtval svými teologickými argumenty. Tihle chlapíci potřebují někoho, kdo má pověst tvrďáka. Někoho přesně jako Zarkáví, rváče, který mluví zpříma a pohrdá kompromisy. Jak Makdísí sám přiznával, nebyl žádný válečník. I v dobách, kdy přebýval v arabských výcvikových centrech v Afghánistánu, rezignoval na to, že by se učil střílet ze zbraní.

„Nebyl to žádný bojovník, který by žil mezi létajícími kulkami, raketami a tanky – ani na jeden pitomý den!" vysvětlil mi později jeden veterán z Afghánistánu.

Zarkáví si očividně užíval velení a také přebíral stále dominantnější roli. Činil tak ostatně s Makdísího požehnáním, kterému nechal dohled nad duchovními záležitostmi. Významní lidé z prostředí mimo věznici tak poprvé zaslechli jeho jméno. Makdísí měl v islamistické diaspoře mnoho obdivovatelů, od Londýna až k palestinským městům na Západním břehu, a někteří z nich disponovali zdroji a četnými vazbami na Blízkém

a Středním východě, v severní Africe i Evropě. Teď se od Makdísího dozvěděli o jeho působivém pomocníkovi, afghánském veteránovi neobvyklé odvahy a přirozených vůdcovských schopností.

Sabhá mezitím zjistil, že stále častěji pracuje se Zarkávím a jejich kontakt se stává stále srdečnějším, možná až vřelým.

Při jedné ze Sabhových večerních obchůzek si vzal Zarkáví doktora stranou, aby ho o něco požádal. Bylo to vůbec poprvé, kdy se na něj obrátil s prosbou kvůli sobě samému.

„Myslím, že mám vysokou hladinu krevního cukru," začal. „Matka má cukrovku, tak je to možná dědičné. Mohl byste se mi na to podívat?"

Sabhá by mu rád prokázal laskavost, jenže je to složité, řekl. Test nemohl být proveden ve věznici – riziko infekce bylo příliš vysoké, než aby mu mohl krev odebrat v prostorách krysami zamořených cel –, Zarkáví by proto musel být přepraven na doktorovu soukromou kliniku ve vsi.

A byla tu i další obtíž: sehnat oficiální povolení potřebné k tomu, aby mohl takhle nebezpečný vězeň opustit Džafr. Ředitel věznice byl přesně podle očekávání důrazně proti. Co když to byla jen lest, která má Zarkávímu pomoct k útěku? Co když jeho komplicové čekají ve městě na příležitost? Nakonec se však Ibráhím podvolil a byla učiněna potřebná opatření, aby ozbrojená eskorta mohla vězně převézt na venkovskou kliniku a zase zpátky. V den, kdy mělo k testu dojít, se Sabhá rozhodl, že svého pacienta bude očekávat přímo na místě. Když konvoj deseti vozidel za doprovodu desítek stráží ozbrojených útočnými puškami dorazil, bylo už dlouho po setmění. Větší vojenskou eskortu ještě Sabhá neviděl a zprvu se domníval, že do vesnice přijel někdo z královského soudu. Namísto toho jen jediný vězeň vyklopýtal z dodávky a hned zase zmizel v chumlu maskovaných postav.

Spoutaného Zarkávího, oděného ve vězeňském úboru, vedli přímo do ordinace.

„To mu sundejte," nařídil Sabhá, když ukázal na vězňova pouta.

„Pane, ten člověk je nebezpečný," namítl člen eskorty.

„Máte tu padesát vojáků, kteří sledují každý jeho pohyb," opáčil doktor. „Trvám na tom, že ta želízka půjdou dolů."

Když uspěl s požadavkem na uvolnění Zarkávího rukou, pokračoval Sabhá ve vyšetření. Začal vyhrnovat jeden z vězňových rukávů, aby bylo

možné odebrat vzorek krve, ale opět byl zastaven. Tentokrát však Zarkávím.

„Nezlobte se,“ omluvil se vězeň. Zarkáví si shrnul rukáv zpět na místo, kde byl, než se ho lékař dotkl. Poté si ho sám, tentokrát bez pomoci vyroloval. To Sabhá narazil na další ze Zarkávího ne úplně pochopitelných zásad ohledně dotýkání se odhalené kůže.

Po zákroku sebral Sabhá odvahu, aby se konečně zeptal na nezvyklou podobu té záhadné jizvy na Zarkávího paži.

„Bylo to tetování. Kotva,“ odpověděl.

„Co se stalo?“

Zarkáví začal vypravovat, jak si v šestnácti letech, v době, kdy dle svých slov „nebyl do islámu příliš zapálený“, nechal udělat tetování. Poté, co se přidal k džihádistickému hnutí, začala být ozdoba na překážku. Pokoušel se různými způsoby tetování sedřít, dokonce i s použitím bělidla. Kůže se mu podráždila a zarudla, ale obrázek odolával.

Nakonec se obrátil na člověka z rodiny, který žil v Zarce. Ten mu do vězení pronesl ve svých šatech břitvu. Když se Zarkáví posadil, příbuzný mu tetování zleva i zprava dlouhými tahy obřízl. Poté pečlivě odřezal svrchní část pokožky. Když bylo tetování téměř pryč, zavřel ránu hrubými stehy. Sabhova tvář prozradila, jak moc s ním příběh otřásl, ale Zarkáví jen pokrčil rameny, jako by odříznutí kusu těla bylo něco tak běžného jako rozmáčknout švába. Islám – tedy jeho odnož islámu – to vyžadovala. To byl nepopiratelný fakt. To ostatní byla už jen otázka vůle.

„Tetování,“ vysvětloval netečně, „jsou *harám*. Zakázaná.“

Sabhá dokončil své vyšetření a Zarkáví, který nevykazoval žádné projevy onemocnění, se se svojí eskortou vrátil do vězení. Doktor se ještě zdržel, aby mohl přemýšlet. Zůstal tak ve své malé klinice u cesty na okraji mrtvého jezera, z druhé strany poněkud utlačovaného neuvěřitelně rozlehlou pustinou Arabské pouště.

O sedmdesát let dříve tu samou cestu překonala na koních a velbloudech Islámská armáda, mířící na sever, s jasným záměrem vyhladit ve jménu Alláha zemi známou jako Jordánsko.

Beduínští nájezdníci, kteří si říkali Ichván nebo také Bratrstvo, byli vycvičeni a vyzbrojeni prvním králem Saúdské Arábie íbn Saudem, aby mu pomohli porazit jeho politické rivaly. Uskupení Ichván však mělo ambice, které Arabský poloostrov přesahovaly. Krvežízniví fanatici, kteří ve všech

výdobytcích Západu spatřovali dílo samotného ďábla, se považovali za bohem vyvolené, již měli prostřednictvím masakrů vyčistit region od všech, kteří se spolčovali s cizinci anebo se odchýlili od jejich úzkého výkladu islámu. Z drsného okolí rozlehlých pustin zuřivě vpadli na počátku dvacátých let minulého století do nově vzniklých zemí Jordánska a Iráku se záměrem svrhnout místní vlády a vytvořit jednotnou islámskou teokracii či chalífát, který by zastřešoval celý Střední východ.

Na své cestě kupředu nemilosrdně válcovali celé vesnice, které jim stály v cestě, a podřezávali hrdlo každého přeživšího muže, jen aby se ujistili, že veškeré výdobytky západní modernity budou naprosto zahlazeny.

Navzdory marným snahám saúdského monarchy mít ji pod kontrolou se ichvánská armáda v počtu patnácti set přiblížila na vzdálenost čtyřiadvaceti kilometrů k jordánskému hlavnímu městu Ammánu, než byla konečně zastavena. Britská vojenská letadla objevila blížící se kolonu a pomocí kulometů na ni útočila s takovým nasazením, dokud kromě zhruba stovky nájezdníků nebyli všichni mrtví.

Malé skupinky bojovníků nepřestávaly kontrolovat části saúdského vnitrozemí nejméně do padesátých let, kdy ohrožovaly a občas také zabíjely cizince, kteří putovali poblíž jejich vesnic. Nakonec úplně zmizely, ale nelítostná nenávist, kterou Ichván zasel, nikdy nadobro nezmizela.

Neochvějná intolerance a sevření extrémní a nemilosrdnou odnoží islámu jako určitý druh očistného ohně – to vše došlo v závěru dvacátého století i v následujících letech širšího uznání, od zapadlých vesnic ve vnitrozemí poloostrova k ropným oblastem měst Perského zálivu, a od rozeklaných kopců východního Afghánistánu až po přelidněné cely neslavné jordánské věznice.

I v Džafru, mezi silnými zdmi věznice, byla nákaza přítomná, alespoň tedy po nějaký čas. Podle rozsudku vyneseného ammánským soudcem mělo Zarkávího věznění pokračovat dalších deset let, až do roku 2009, kdy svalnatý a vitální mladý muž vstoupil do středních let. Přesto, jak Sabhá dobře věděl, doba věznění v Jordánsku jen málokdy odpovídala tomu, co bylo na papíře. Trest mohl být drasticky zkrácen kvůli změnám ve vládě anebo kvůli potřebě zavděčit se náboženské obci či kmeni.

Pokud by k tomu došlo, mohl by být nejen Zarkáví, ale možná i armáda jeho následovníků okamžitě osvobozeni.

6 Slovo *takfírí* označuje sunnitského muslima, který jiného muslima prohlašuje za tzv. odpadlíka od víry. Samo nařčení se nazývá *takfír*, odvozeno od slova *kafír* – nevěřící. Používá se rovněž termínu takfírismus, který znamená hromadné označování muslimů za odpadlíky a jejich trestání smrtí v případě, že patří k jiné islámské sektě – nejčastěji ze strany sunnitů vůči ší'itům, ale také ze strany sunnitů vůči jiným sunnitům. Jedná se o extremistický směr v rámci islámu, který si nárokuje právo nařknout ostatní muslimy z odpadlictví pouze na základě vlastního úsudku. I zmínka o tom, že takto označená osoba může být beztrestně zabita, spadá do extremistického spektra a nelze ji považovat za běžný projev islámské víry. Poznámka překladatele.

2.

„Byl to skutečný vůdce“

Dva týdny před smrtí krále Husajna – v poklidném období, než došlo na loučení u smrtelného lože, na zástupy truchlících a řady světových vůdců, kteří by vzdávali hold největšímu a nejdéle sloužícímu jordánskému vůdci – panovník povolal do paláce svého nejstaršího syna, Abdalláha, aby společně učinili rozhodnutí, které změní nejen život tohoto mladého muže, ale i osud jeho země.

Král se právě vrátil ze šestiměsíčního léčebného pobytu ve Spojených státech, kde zápolil s agresivní formou lymfomu, rakovina se však vrátila s nepříjemnou razancí a lékaři jej varovali, že jeho čas se pomalu krátí.

Dvaadvacátého ledna 1999 zavolal Abdalláhovi, tehdy šestatřicetiletému vojenskému veliteli na vrcholu kariéry, a požádal ho, aby za ním okamžitě přišel.

„Chci tě vidět,“ řekl.

Abdalláh bin Husajn nasedl do auta a vyrazil po strmé cestě k paláci v Hummaru, jehož kopce skýtají úžasné výhledy na hlavní město. Když dorazil na místo, našel krále v jídelně. Vypadal znepokojivě křehce. Měl třiašedesát let, byl na kost vyhublý a kůži měl poznamenanou od žloutenky. Šedivé vlasy i bradka, díky kterým připomínal herce Seana Conneryho, mu už kvůli rozsáhlé chemoterapii dávno vypadaly.

Král se omluvil pobočníkům a zavřel dveře. Poté se obrátil k Abdalláhovi a bledými prsty uchopil ruce svého syna.

„Chci tě učinit korunním princem,“ pronesl.

Ta slova byla všechno, jen ne nesrozumitelná. Déle než třicet let tento titul náležel princi Hasanovi, královu světaznalému a zkušenému bratrovi, který se stal dědicem trůnu, když byl Abdalláh ještě batole.

Králův atletický a chlapecky vyhlížející nejstarší syn trávil svou dospělost řízením tanků a helikoptér či skákáním z letadel. O politiku nebo palácové intriky se zajímal pramálo, spíše si potrpěl na přímé vojenské rozkazy. Nyní jej však otec hnal do zaměstnání, které krom nesčetných

dalších nebezpečí skýtalo téměř jistou možnost střetu s rodinnými příslušníky, již celé roky vyčkávali na svou šanci, aby mohli vládnout zemi.

„A co můj strýc?“ zeptal se Abdalláh nakonec. Rekapituloval své vzpomínky, co mu jen paměť dovolila.

Král už byl ale rozhodnutý. Za několik dnů své rozhodnutí veřejně oznámil v otevřeném dopisu Hasanovi, kde oficiálně degradoval jeho statut a nepřímo naznačil své rozhořčení nad chamtivými „horolezci“ z královské rodiny, o kterých mluvil jako o „vměšujících se“ a „neloajálních“.

Po jeho smrti, psal dál, měla koruna přejít z otce na syna – v tomto případě na syna, který mezi všemi královými bratry, synovci a jedenácti dětmi vyčníval především tím, že naprosto nejevil zájem o to být králem.

Abdalláh se jako korunní princ už narodil. Podle jordánské ústavy i v souladu se staletou tradicí hášimovské dynastie tento titul automaticky připadal nejstaršímu mužskému potomkovi.

Ale v neklidných šedesátých letech, s válečnými mračny na obzoru a monarchií neustále ohrožovanou možností atentátu nebo palácového převratu Husajn učinil právoplatným nástupcem svého bratra, aby v případě své smrti dosáhl alespoň nějaké stability.

Jakožto vyřazený z nástupnické linie strávil Abdalláh většinu svého mládí a rané dospělosti mimo území Jordánska. Navštěvoval americké a britské přípravné školy i univerzity, na nichž sice získal světské vzdělání, ale bohužel jen malý přehled o vnitřním chodu vlastní země.

Po návratu domů pracoval jako voják z povolání. Díky tomu se mu podařilo splynout s životem jordánské nižší a střední třídy, když s ostatními důstojníky společně obýval špinavá kasárna a stejně jako oni jídal pouštním prachem pokryté bojové příděly potravin. Ačkoliv po hodnostním žebříčku vystoupal až na hodnost generálmajora, i tak si zachoval mladickou vášeň pro rychlá auta a motocykly. Vychutnával si chvíle, kdy mohl osobně vést týmy speciálních sil do operací proti teroristům a zločincům. Skvěle se mu to podařilo v předešlém roce, kdy se jordánské televizi podařilo v živém přenosu zachytit, jak jeho komanda při pouliční bitvě rozprášila zločineckou skrýš.

Teď ale mladý velitel seděl v jídelně hummarského paláce zcela přemožený vývojem událostí.

Pouhou jedinou větou mu otec obrátil vzhůru nohama stabilní, ne-li privilegovaný život, který budoval pro sebe, svou ženu a dvě děti.

Král také přiznal něco, co do té doby nikdy nevyslovil nahlas, a sice skutečnost o jeho blížící se smrti.

„Kolem žaludku jsem pocítil mrazivý pocit," zavzpomínal Abdalláh. „Myslím, že to byl prvním moment, když jsem se cítil opravdu samotný."

Opustil palác a zamířil domů, kde našel svou ženu Raniju sedět na podlaze obývacího pokoje s rodinnými fotografiemi rozprostřenými všude kolem. Když jí sdělil čerstvé novinky a oběma jim začal docházet rozsah změn, které stojí před nimi, oči jim zalily slzy.

„Již brzy budeme vtaženi do záře reflektorů takovým způsobem, jaký by si nikdo z nás nedokázal ani představit," napsal později ve svých pamětech. „A tam venku bylo příliš mnoho vlků, kteří čekali na naše klopýtnutí."

Tyto obavy byly ovšem velice brzy odsunuty stranou daleko palčivějšími problémy. Král Husajn se rozhodl podstoupit ještě jednu léčebnou kúru, což znamenalo nutnost opustit opětovně Jordánsko kvůli další transplantaci kostní dřeně ve Spojených státech. Abdalláh měl po dobu jeho nepřítomnosti adekvátně zastoupit roli vladaře a přijmout tak roli, která ho – navzdory jeho omezeným zkušenostem – nutila po hlavě skočit do záplavy vnitro- i zahraničněpolitických povinností. Ačkoli to ještě nevěděl, seznam neodkladných úkolů měl brzy zahrnovat přípravy na státní pohřeb a jeho korunovaci králem.

Dvacátého devátého ledna Abdalláh vezl svého otce na letiště, aby se mohl vypravit na cestu do minnesotské kliniky Mayo. Král seděl na předním sedadle pro spolujezdce a pokojně sledoval, jak se auto proplétá blahobytným západním okrskem Ammánu, jak projíždí kolem místních vysokých hotelů a kancelářských budov a poté míří na dálnici směřující k letišti. Míjeli nepříliš zámožná předměstí a vesnice s venkovními tržnicemi a neonem osvětlenými mešitami. V otevřené krajině už rychlost nekrotili, jeli kolem rozeklaných skal a kamenitých planin, kde o svůj životní prostor soupeřily ovce a stany beduínů se satelitními parabolami a pickupy Toyota. Abdalláh položil ruku přes otcovu, nechal ji tam ležet a mlčky pokračovali v jízdě.

Loučení probíhalo dobře do chvíle, než dorazili k letadlu. Přesvědčený, že vidí otce naposledy, Abdalláh ztratil na moment svou neochvějnou vyrovnanost, kterou si přísahal zachovat. Když otci pomáhal do letadla, jen stěží zadržoval pláč. Pak u něj na moment zůstal stát v uličce, aby se

rozloučil. Král na syna hleděl zpříma, bylo však patrné, že i on přemáhá emoce, vybavil si později Abdalláh.

Namísto objetí či pokynu k odchodu jednoduše přikývl hlavou, otočil se a odkráčel uličkou sám.

Zanedlouho už korunní princ mířil zpět do Ammánu, k povinnostem, které ho očekávaly. Už nikdy neuvidí otce při vědomí. Král se do země, které vládl bezmála půl století, vrátil – tentokrát však bez všudypřítomných kamer. Umírajícího pána vyvezli z letadla do přistavené sanitky a zavezli ho do Lékařského střediska krále Husajna v Ammánu, kde v chladném dešti vyčkávaly tisíce prostých Jordánců, kteří se odmítali rozejít. Stáli zde až do chvíle, kdy krátce před polednem sedmého února roku 1999 vysílání televizních stanic po celé zemi náhle pohaslo.

Během posledních hodin králova života seděl Abdalláh vedle jeho nemocničního lůžka a dopadal na něj doposud nejtíživější pocit osamění. Nejen kvůli tomu, že nedokázal povzbudit otce, ale že nebyl schopný požádat jej ani o sebemenší radu, jak vládnout zemi, která se dlouhodobě nacházela v krizi a byla sužována nepřáteli zevnitř i zvenčí.

Od doby, kdy byla země založena, neměli Jordánci příležitost vidět tak honosnou událost, jakou byl pohřeb krále Husajna Talála. Nikdy ulice nezaplnily takové davy, jako když běžní Jordánci – dle odhadu šlo o osm set tisíc až necelou čtvrtina populace země – ucpali chodníky a ve velkém čněli z oken i střech domů podél trasy, po níž projížděl průvod s vlajkou zahalenou rakví. Stáli celé hodiny, zachumlaní před vlhkým chladem, aby vzdali hold největšímu vládci, kterého poznali: usměvavému panovníkovi, který měl blízko k lidu a dokázal dovést zemi skrze války a občanské nepokoje až k historické cestě míru. Muži i ženy nepokrytě plakali a někteří naříkali a tloukli se podle arabského tradičního způsobu truchlení. Další běželi podél smutečního průvodu a dokonce mu v zápalu horečného zármutku vpadli do cesty.

Neméně působivé bylo shromáždění zahraničních hodnostářů v Ragadánském paláci v Ammánu. Necelých čtyřiadvacet hodin po králově smrti prošli ministerští předsedové a mocnáři ze sedmdesáti pěti zemí světa klenutým vápencovým vchodem paláce, aby se zúčastnili toho, co komentátoři označili za „pohřeb dvacátého století“. Mezi hosty byli čtyři američtí prezidenti včetně tehdejšího obyvatele Bílého domu Billa Clintona,

který se zastavil před nastoupením k odletu svým Air Force One, aby Husajna oslavil jako „velkolepého muže“, jehož noblesa nepramenila „z jeho titulu, ale z jeho charakteru“.

Britský princ Charles a premiér Tony Blair narychlo dorazili do Ammánu, aby se zúčastnili, stejně tak generální tajemník OSN Kofi Annan a hlavy států Japonska, Francie, Německa a dalších evropských mocností. Ruský prezident Boris Jelcin, pobledlý a dezorientovaný, dorazil obklopený ochrankou, avšak stěžoval si na nemoc, a tak odešel už po několika minutách.

Hosté z Blízkého a Středního východu přilákali nejvíce pozornosti. Mezi hosty byl i jeden překvapivý návštěvník. Syrský prezident Háfiz Asad, po dlouhé roky Husajnův zavilý nepřítel, který na svého souseda útočil přes společnou hranici a opakovaně se pokoušel narušit jeho vládu.

Nyní se stárnoucí autokrat smísil v davu s ostatními emíry a autoritáři, kteří v různých dobách bojovali s Jordánci či Syřany anebo mezi sebou navzájem.

Izraelský premiér Benjamin Netanjahu se v doprovodu generálů, ochranky a vousatého rabína usídlil v rohu klenuté přijímací haly. Šedivějící prameny vlasů mu zakrývala jarmulka.

Jásir Arafat z Organizace pro osvobození Palestiny, který – už tak ne příliš vysoký – vypadal ve svém nadrozměrném vojenském kabátu ještě menší, nezávazně pohovořil s egyptským prezidentem Husním Mubárakem. Patrně nejnervoznějším mužem v místnosti byl Chálid Mašál, vůdce militantní palestinské frakce Hamásu a opakovaný cíl izraelských pokusů o atentát.

O dva roky dříve operativci izraelské zpravodajské služby Mosad bodli Mašala otrávenou jehlou na ulici přímo v Ammánu, a to jen několik kilometrů od místa, kde se právě nalézal. Přežil jen díky zásahu krále Husajna, který přesvědčil Izraelce, aby jeho lékařům poskytli protijed.

Muž, který se se všemi vítal a oděný do černého obleku a červené kefíji vypadal poněkud nesvůj, byl hosty nyní oslovován jako král Abdalláh II. Nový vladař stál poblíž rakve v oficiálním seřazení svých příbuzných a strýců, potřásal si rukou s prezidenty a ministry, kteří mu byli povětšinou neznámí. Doposud ještě nebyl oficiálně králem – slavnostní přísaha se měla odehrát až později téhož dne před parlamentem – ale nedlouho po

Husajnově smrti se vytratil, aby skrze jordánskou televizi zvěstoval národu tuto velkou změnu.

Když se objevil před kamerou, kde z papíru předčítal projev a za zády se mu skvěl portrét jeho otce, bylo to poprvé, co většina Jordánců slyšela jeho hlas.

„Bylo to boží rozhodnutí a projev boží vůle," pronesl.

Nyní stál v čele zástupu truchlících a v průvodu za otcovou rakví mířil ke královskému místu posledního odpočinku. Rakev byl po stranách lemovaná jeho strýčky a bratry a táhl ji králův oblíbený bílý hřebec Amr, který na sobě nesl jen prázdné sedlo.

U hrobu, vedle značek pro první dva jordánské krále, bylo Husajnovo tělo vyjmuto z rakve a spuštěno do země a zakryto jen bílým rubášem.

Poslední, co ještě zbývalo, bylo uvést Abdalláha pod přísahou v jeho úřad před oběma komorami parlamentu. Po vykonání ústavní přísahy předseda senátu představil nového panovníka země.

„Ať Alláh ochraňuje Jeho Veličenstvo krále Abdalláha a dopřeje mu úspěchu," řekl.

Už to bylo oficiální a zcela skutečné. Když nový král odcházel z ceremonie, byl poněkud zaskočen svým pobočníkem, který na něj zavolal „tudy, Vaše Veličenstvo".

„Úplně ze zvyku jsem se otočil po otci," vzpomínal později.

Královský titul však nyní patřil jemu a to samé platilo o jeho zemi. Abdalláh nyní vlastnil upadající ekonomiku, rozhádané politiky, sektářské napětí a náboženské rozepře.

Jedním rázem zdědil také celé regimenty nepřátel. Někteří byli blízko jeho domovu a prahnuli po jeho funkci a postavení. Dalšími byly zahraniční mocnosti, kteří nezávislé Jordánsko odmítali, protože nevyhovovalo jejich představě o budoucí podobě regionu. Někteří byli náboženští extremisté, kterým se už z podstaty protivila představa sekulárního a prozápadně orientovaného státu jménem Jordánsko.

Když v prvních měsících roku 1999 čerstvý panovník hášimovského rodu nesměle usedl na trůn, všichni bedlivě sledovali, jestli nespadne.

Být vládcem země na Blízkém či Středním východě znamená vzdát se vyhlídek na to, že byste zemřeli na sešlost věkem. A platí to obzvlášť v Jordánsku, kde se zdá, že neobyčejné nástrahy tohoto povolání vytvářejí královskou touhu po riskantních zálibách.

Husajn během svého života přežil nejméně osmnáct pokusů o atentát. V létě roku 1951 měl teprve patnáct let, když jeho dědečka, prvního jordánského krále Abdalláha I., zastřelil palestinský útočník, když byli oba členové královské rodiny na návštěvě mešity al-Aksá v Jeruzalémě. Mladý princ se pustil za atentátníkem, který se po něm ale otočil a vystřelil. Podle oficiální verze Paláce princ jen těsně unikl smrti, když se vypálená kulka odrazila od vyznamenání na jeho uniformě.

Časem nepřátelé vyzkoušeli přepady, nehody letadla, a dokonce otrávené nosní kapky, které Husajn odhalil, když omylem vylil obsah lahvičky a s hrůzou sledoval, jak se pěnící kapalina proleptává chromem koupelnového vybavení.

Král se smrti vyhnul tolikrát, že se kolem něj postupně vytvořila aura neporazitelnosti. Jordánci obvykle říkali, že Husajn má *baraku* – Alláhovu přízeň. Vyhlídka na to, že by i byl jeden z jeho synů stejně požehnaný, se tak nezdála příliš pravděpodobná.

Husajn odmítal nechat se útoky odradit. Když už nic jiného, zvýšily jeho slabost pro riskantní kratochvíle: závodní auta a pilotování helikoptér a vojenských stíhaček.

Proslulý je příběh o tom, jak se staral o zábavu Henrymu Kissingerovi. Bývalého ministra zahraničí i s jeho ženou vzal na divoký výlet po své zemi, při kterém se míhali členitou krajinou Jordánska takovým způsobem, až ližiny helikoptéry místy kosily vrcholky palmovníků. Kissinger později vzpomínal, jak jeho žena krále diplomaticky žádala, zda by nebylo možné vystoupat do poněkud bezpečnější výšky.

„Netušila jsem, že mohou vrtulníky létat tak nízko," poznamenala.

„Oh! Zvládají letět ještě níž!" odpověděl král. Potom klesnul pod úroveň vrcholků stromů a přelétal nízko nad terénem. „Tehdy jsem docela slušně zestárl," doplnil Kissinger.

Když si Husajn zvolil Abdalláha za nástupce, vybíral vůdce, který by mu byl podobný alespoň v tomto ohledu. Oproti královu bratru princi Hasanovi, který byl spíše intelektuálně založený a opatrnický, sdílel Abdalláh otcovo vášnivé nadšení v ryze mužských zálibách.

Jako malý chlapec šílel nadšením, když si ho otec posadil do klína a vzal ho na vyjížďku pouští ve sportovním voze. Za autem se zvedal oblak prachu, jak se řítili prázdnými silnicemi, a do rytmu jim vyhrávala znělka

z kreslené grotesky *Pepek Námořník*. Jeho adrenalinové vášně vyústily v celoživotní zájem o motocykly, závodní auta, letadla a skoky s padákem.

Abdalláh vynikal v zápase, ve stopování i školáckých žertech na americké přípravce, kterou navštěvoval, a jako vojenský kadet na prestižní britské Sandhurstově akademii odmítl ujmout se velení pěchotní divize pro rychlost a palebnou sílu tanků. Rád řídil fox, hbité, tanku podobné obrněné vozidlo s třicetimilimetrovým kanonem a koly namísto pásů.

Jednou velel koloně foxů mířících na výpravu, která jela podél rychlostní silnice M4, západním směrem od Londýna, a snažil se z hranatých vozítek vymáčknout poslední zbytky koňských sil, dokud nepředjížděli civilní dopravu.

Po několika minutách jízdy na plný plyn vyhlédl ze střelecké věže a zahlédl policejní hlídku, jak s blikajícími výstražnými světly uhání podél kolony. Strážník konvoji naznačil, aby zastavili, a s nevěřícným kroucením hlavou se vydal za Abdalláhem, který jel v čele.

„Nemám nejmenší ponětí, jak tohle uvedu do záznamu," prohlásil důstojník. Kadety nakonec propustil s pouhým varováním.

Princova pověst přehnané odvážlivosti málem potopila jeho námluvy s budoucí královnou Raníjou Jasínovou, a to ještě před tím, než oficiálně začaly.

Stylová a okouzlující Ranída byla dvaadvacetiletá pracovnice v oblasti marketingu pro firmu Apple, na jejímž večírku se oba potkali. Abdalláh se do ní okamžitě bezhlavě zamiloval, ale Ranída se jeho pokusům o seznámení vyhýbala. Abdalláh byl tehdy třicetiletým velitelem obrněného praporu. Kůži měl trvale sežehnutou sluncem a jeho pověst ostrého hocha nebyla o mnoho světlejší, kdežto Ranída byla dcerou palestinských rodičů ze střední třídy a ani v nejmenším nehodlala být jeho dalším úlovkem, nechal se Abdalláh po letech slyšet ve svých memoárech.

„Už jsem o tobě leccos slyšela," řekla mu Ranída.

„Nejsem žádný anděl," přiznal Abdalláh. „Ale nejméně polovina z toho, co jsi slyšela, jsou jen klepy."

Nakonec se oba domluvili na schůzce. Když o šest měsíců později sebral odvahu, aby se vyslovil, vzal Raníju na jedno ze svých oblíbených míst v Jordánsku: vrcholek malé hory, na níž se odehrávaly automobilové závody do vrchu, jichž se Abdalláh se svým otcem účastnil.

„Doufala jsem v romantičtější nabídku sňatku,“ přiznala později. Ale tentokrát jej Ranídža neodmítla. Vzali se desátého června roku 1993, jen pár měsíců po seznámení.

Pouhé týdny poté, co se stal králem Abdalláhem II., všechny stopy po drzém vojenském veliteli a adrenalinovém nadšenci zmizely. Muž, který za sebou měl stovky seskoků z letadla, šlápl na brzdu, aby co nejvíce umenšil možná rizika. Alespoň ta, která ohrožovala jeho přežití jako monarchy. Rozhodl se napravit pochroumané vztahy se členy královské rodiny, a tak svému mladšímu bratru Hašemovi nabídl pozici korunního prince. Hašem byl synem Husajnovy čtvrté ženy, královny Núr, která se narodila ve Spojených státech a mezi lidmi se těšila oblibě.

Na druhou stranu však propustil či sesadil vrcholné představitele bezpečnostních složek, které podezíral z těsných vazeb na svého strýce, nevlastní matku nebo jiné členy královské rodiny. Poté se rozhodl, že se jeho vlastní, zcela neurozená žena stane královnou. Když se to dozvěděla královna Núr, opustila Jordánsko nadobro.

Další rizika číhala za hranicemi země, a tak nový král spustil diplomatickou kampaň zaměřenou na zmírnění alespoň těch nejhorších.

Odcestoval do Saúdské Arábie a dalších emirátů v Zálivu, aby se pokusil napravit rozpory vzniklé kvůli téměř deset let staré záležitosti s jordánskou politikou neutrality z dob první irácké války. Také si do Ammánu na seznamovací večeři pozval izraelského premiéra Netanjahua, nechvalně známého svou svárlivostí. Dokonce se pokusil upevnit vazby se Sýrií. Nejprve tak oslovil prezidenta Hafíze Asada a poté, co tento autokrat zemřel, spřátelil se s jeho synem Bašárem Asadem, dalším na Západě vzdělaným třicátníkem, který byl nástupnictvím po svém otci překvapen.

Potom byla na řadě poslední věc – smířit se s islamisty. Tedy alespoň s některými.

Jordánští králové po dlouhá léta usilovali o udržení stability v zemi pomocí nesnadného spojenectví s náboženskými fundamentalisty, kteří se v zemi vyskytovali. Umožnili jim proto hlasovat v parlamentu a k případným reformám přistupovali jen obezřetně, aby se nedopustili urážky kmenových společenství, která zůstávala hluboce konzervativní.

Král Husajn se v průběhu šedesátých a sedmdesátých let spoléhal na muslimské imámy, že mu pomohou odrazit marxisty a panarabské nacionalisty. Když se Husajn v roce 1994 usmířil s Izraelem, spoustu

z těchto duchovních takový čin rozlítil, přesto se král rozhodl udržovat srdečné vazby s nejprominentnější islamistickou skupinou v zemi, Muslimským bratrstvem, které opakovaně vychvaloval jako „páteř této země“.

Nový král se tedy pokusil o podobný přístup. Jen pár týdnů po nástupu do úřadu pozval Abdalláh vůdce Muslimského bratrstva na neformální setkání do svého sídla, ležícího na vrcholku kopce. Když duchovní dorazili do paláce, připomínali mudrující hejno plandavých rób a třepotavých vousů a s sebou si nesli seznam stížností na to, jak špatně je zacházeno s prominentními muslimskými aktivisty. Neustále brblali o mediální cenzuře a obskurních volebních zákonech, které jsou podle nich nastavené tak, aby jejich političtí kandidáti neměli šanci získat křesla v parlamentu. Abdalláh jim zdvořile naslouchal, a když se setkání nachýlilo ke konci, nabídl hostům neočekávaný dar: vláda bezodkladně osvobodí šestnáct aktivistů Muslimského bratrstva, kteří byli uvězněni za účast na pouličních protestech. To na návštěvníky velice zapůsobilo a novinářům následně sdělili, že nový král byl k islamistům přátelský.

„Vaše Veličenstvo jsme s vámi, jako jeden tým a jedno tělo, které do vás vkládá svoji důvěru,“ řekl vůdce Bratrstva Abdalláhovi. Kéž by to jen bylo tak snadné. Navzdory ostré rétorice, kterou občas popíchli monarchii, byli členové Muslimského bratrstva fungující součástí jordánské společnosti. Ostatní islamisty ovšem nebylo možné snadno uchlácholit propuštěním několika vězněných lidí či mlhavými přísliby rozšíření volebních možností. A jakkoliv nebyli jednotní v tom, jak to provést, chtěli mít muslimové právo mluvit do chodu země.

Do jisté míry jim byl Abdalláh ochoten ustoupit. Mladý král už v několika rozhovorech promluvil o svém záměru proměnit Jordánsko na plnohodnotnou konstituční monarchie, v jejímž čele by stál král, ale řízena by byla ministerským předsedou, jehož by v parlamentu zvolili zástupci lidu. Abdalláhovi poradci však trvali na tom, že reformy by měly probíhat pozvolna. Oponovali mu, že v zemi, která má jen sporé demokratické tradice, by se rychlé zavádění mnoha změn mohlo obrátit proti němu. Islamisté už navíc ovládali značné množství svých stoupenců a byli organizovaní, motivovaní a dobře financovaní. Mohli tak snadno získat hlasy voličů a vložit budoucnost země do rukou hnutí, mezi jehož lídry byli lidé, kteří měli pro Jordánsko připravenou vizi na hony vzdálenou tomu,

k čemu se hlásili Muslimští bratři. S muži v turbanech usazených kolem Abdalláhova stolu bylo možné najít rozumnou řeč. Ale v Jordánsku byli i další, a také region, kde se na rozum – tedy v západním smyslu toho slova – příliš nedbalo. S těmi bylo možné pouze bojovat.

Jordánsko si už z předchozích bojů s islamistickými extremisty neslo hluboké šrámy, to když byla monarchie ještě v plenkách. Mnozí viděli už jen samotnou existenci státu jako něco nenáviděného, pouhý pokus koloniálních mocností udržet muslimy rozdělené a slabé. Jordánskou královskou rodinu, Hášimovce – vladaře svatého města Mekka po devět staletí[7], tedy viděli jako zrádce.

Je pravda, že až do počátku dvacátého století neexistovala žádná země jménem Jordánsko a stejně tak ani skupina lidí, kterým by se říkalo Jordánci. Vyprahlé země na východ od řeky Jordán byly po tisíce let součástí islámských impérií a chalífátů, které se postupem času rozrostly z oblasti severní Afriky až na Balkán a pojaly při tom celý Arabský poloostrov a Levantu. První chalífové, kteří byli považování za nástupce proroka Muhammada, vládli z Damašku a Bagdádu. Časem však byli nahrazeni otomanskými Turky, kteří rozšířili islámské impérium a pod dohledem mocných istanbulských sultánů ustavili otomanský chalífát. Turečtí dobyvatelé svolili k omezené samosprávě Mekky, čímž Hášimovcům umožnili udržet si kontrolu nad svatými místy a pokračovat tak v tradici sahající do desátého století. Poté však s počátkem dvacátého století přišli Hášimovci, jejichž ctižádost a opovážlivost měla změnit osud rodu a přepsat hranice Středního východu.

Šaríf Husajn Alí, sedmdesátý osmý emír Mekky a pradědeček jordánského krále Husajna, se k moci dostal v době, kdy se Otomané potáceli vstříc vlastní zkáze. Poté co Turci na počátku první světové války stranili Německu, Šaríf Husajn zahájil tajná vyjednávání s Británií s cílem podnítit povstání, které by vyústilo v arabskou nezávislost. V roce 1916 souhlasil pomoci Británii a spojeneckým silám v jejich tažení proti Turkům výměnou za slib, že Británie v budoucnu uzná nový arabsko-islámský národ. Čtyři ze Šarífových synů – Alí, Fajsal, Abdalláh a Zeíd – měli vést arabské armády během události, jež vešla ve známost pod jménem Velká arabská revolta. Tehdy bojovali po boku důstojníka britské armády,

známého dobrodruha T. E. Lawrence, kterého později historici spolu s filmaři zvěčnili pod přízviskem Lawrence z Arábie.

Ačkoliv se Arabům dařilo vítězit, britské sliby Šarífu Husajnovi vypršely ještě předtím, než konflikt dospěl ke konci. Británie s Francií preemptivně rozdělily otomanská území a podle tajné *Sykesovy-Picotovy dohody* z roku 1916 z nich utvořily britský a francouzský protektorát. Když válka skončila, mapy byly přepsány a vznikly zcela nové státy včetně iráckého a syrského království. A na úzkém pásmu země nacházejícím se mezi řekou Jordán a středozemním mořem byla založena židovská domovina, ze které později vzešel Stát Izrael.

Na východním břehu řeky, kde byly v rozlehlých pouštích rozesety kmeny beduínů, dobyli Britové enklávu pro Abdalláha I., třetího syna Šarífa Husajna. Britové tak o malý kus pokročili ve svém slibu, kterým se vládci Mekky zavázali, jenže jejich výtvoru – původně nazvanému Emirát Zajordánsko, později Jordánské hášimovské království – do skutečného státu pořád cosi scházelo. Neexistoval žádný historický precedent pro zemi podobného druhu a stejně tak mezi kmeny rozesetými po regionu nefungovalo nic, co by bylo možné považovat za národní identitu. Nový stát postrádal důležité zásoby ropy a plynu či minerálů, které by bylo možné těžit, a nedostávalo se mu ani vody, nezbytné pro rozvoj zemědělství. Dokonce i jeho emír Abdalláh musel být do země dovezen. Mnoho politických komentátorů se tehdy domnívalo, že se Zajordánsko jako autonomní stát brzy zhroutí a vstřebá jej některý z jeho větších sousedů.

První vážná hrozba přišla od ichvánských hord, které zemi ve dvacátých letech napadly a s nimiž zúčtoval až rázný zásah Saúdů. Jako další to byly na konci šedesátých let palestinské gerily, kdo ohrožoval jordánskou suverenitu. Tento slepenec militantních skupin, které vzešly ze čtyř set tisíc palestinských imigrantů a uprchlíků, kteří se v Jordánsku nahromadili během tří desítek let válek, inscenoval útoky na jordánské jednotky a opakovaně se pokoušel zavraždit krále Husajna. Panovník tedy spustil ofenzivu, která vešla ve známost jako Černé září a při níž tisíce palestinských bojovníků zabil a mnohonásobně více zahnal do Sýrie či Libanonu. Těžké boje se přenesly do převážně palestinského města Zarky, v němž byl muž, který později vejde ve známost jako Abú Musab Zarkáví, pouhým čtyřletým chlapcem.

Byly to regionální nepokoje, co v osmdesátých letech hrozilo rozlít se přes relativně pokojné hranice Jordánska. Tisíce palestinských mladíků se během první intifády – neboli povstání – střetly s izraelskými jednotkami, zatímco mladí Jordánci dobrovolně nastupovali do bojů pro sovětským jednotkám v Afghánistánu. Někteří se do svých vesnic či uprchlických táborů vrátili bohatší o vojenské dovednosti a nové myšlenky. Někteří z nich, jako třeba Zarkáví, utvořili skupiny a začali se rozhlížet po způsobech, jak by mohli pokračovat v bojích proti domnělým nepřátelům islámu. Přesto však podobných fanatiků nebylo mnoho, a když už, pak byli žalostně neorganizovaní. Podobně jako další arabští vládci se i jordánští králové snažili potlačovat tuto hrozbu tím, že budou podporovat silné a bezohledné zpravodajské sítě, aby udrželi extremisty pod kontrolou. Současně na svou stranu také získali poměrně umírněné islamisty, když jim zaručili určité výsadní postavení a nabídli jim omezené politické svobody. Abdalláh po vzoru svého otce podporoval roli Muslimského bratrstva jakožto umírněné opoziční síly Jordánska. A stejně jako jeho předci i on hledal způsoby, jak toto neformální spojenectví upevňovat pomocí občasných projevů přízně či ústupků, které by vůdci této skupiny přinesly užitek a zajistily jeho loajalitu koruně.

Taková příležitost se objevila v březnu 1999, v závěru oficiálního smutečního období po smrti krále Husajna. V rámci tradice, udržované od založení Jordánska, se od nových králů očekávalo, že pro všechny věznice v zemi vyhlásí všeobecnou amnestii a lidem vězněným za nenásilnou trestnou činnost či za politické zločiny bude udělena královská milost. Byl to způsob, jak začít nanovo a přiblížit se důležitému elektorátu – od islamistů až po mocné kmeny Východního břehu. Aby si zajistili maximální politickou návratnost, měli členové parlamentu za úkol navrhnout vězně vhodné k propuštění a zpracovat návrh právních otázek celé amnestie. Jejich seznam se rychle rozrostl na pět set jmen, poté na tisíc a potom na dva. A zákonodárci nepřestali vyžadovat další. Debata nad výběrem jmen se tak poněkud zvrhla. Zatímco nový zákon vylučoval kohokoliv obviněného z násilného trestného činu nebo terorismu, někteří zákonodárci chtěli osvobodit desítky vězňů obviněných z vyhýbání se branné povinnosti či ze spiknutí k vojenským útokům proti Izraelcům. Jiní naléhali na udělení milostí pro tzv. arabské Afghánce, veterány svaté války proti Sovětům v Afghánistánu, kteří po návratu domů utvořili islamistické buňky.

„Jordánsko je na prahu nové éry své historie, což znamená, že by měla vláda obrátit novou stránku, obzvláště jde-li o politické vězně,“ sdělil listu *Jordan Times* Sálih Armútí, prezident Jordánské soudní asociace, v době, kdy se jednání začínala protahovat.

Někteří z vrcholových zákonodárců však chápali, že se začíná schylovat ke katastrofě. „Mnozí z nich jsou recidivisté a my o nich budeme slýchat zas a znova,“ postěžoval si policejní funkcionář těm samým novinám. „Většina z nich jsou hrdlořezové, a jakmile budou volní, někomu ublíží.“

Nakonec byl seznam, který teď čítal více než dva a půl tisíce jmen, schválen parlamentem a odeslán do paláce k definitivnímu odsouhlasení. Král, který byl v novém úřadu pouze šest týdnů a stále přemýšlel, jakou si zvolit cestu napříč trojrozměrným minovým polem zákonodárné, kmenové a královské politiky, čelil volbě, zda seznam přijme, anebo jej odešle zpět k týdny trvajícím debatám.

Podepsal ho.

Uplynulo mnoho měsíců, než se Abdalláh dozvěděl, že na seznamu byli také jistí arabští Afghánci z věznice Džafr, které mělo jejich vpravdě ichvánské nadšení pro purifikaci islámské víry okamžitě vyřadit. Tou dobou se však již z obskurního džihádisty jménem Ahmad Fadíl Chalájleh stal terorista Abú Musáb Zarkáví. Jordánskému králi tak nezbývalo nic jiného než dát průchod svému rozhořčenému, avšak vpravdě zbytečnému hněvu, a vynadat svým poradcům.

„Proč to,“ dožadoval se, „někdo nezkontroloval?“

Večer 29. března 1999 dorazila karavana vězeňských vozidel k Džafru, aby odvezla první vězněné islamisty, kterým byla v rámci královské amnestie udělena milost. Podle zákona je stát povinen předat vězně do města, kde byli poprvé zatčeni. Zarkáví a jeho učitel, Abú Muhammad Makdísí, byli tedy posazeni do dodávky mířící do Ammánu. Kromě nemnohých osobních věcí s sebou měli čerstvě orazítkované propouštěcí dokumenty, které jim vracely práva svobodných občanů. Mohli tak opět pracovat, navštěvovat druhé, sdružovat se a cestovat stejně jako každý jiný občan Jordánska. Řidič dodávky nasměrované do Ammánu sečkal do soumraku, poté s vozem projel hlavní branou, minul stráže i kulometná hnízda, nechal za sebou skloněné koruny vyprahlých palem vysázených podél příjezdové cesty, až

nakonec vjel na hrubý asfalt hlavní silnice vedoucí k hlavnímu městu. Poprvé za posledních pět let byli svobodní.

Ne ovšem zcela svobodní. Oba muži měli manželky a děti, které je skoro neznaly, rodiny, které se během jejich věznění musely protloukat a žít jen z darů od příbuzných. Oba zůstávali bedlivě sledováni, či dokonce obtěžováni jordánskou tajnou policií. A oba byli také spjati s Muslimským bratrstvem, s nímž ve vězení srostli, byť každý jinou měrou.

Makdísího odloučení od ostatních vězňů se během měsíců strávených v Džafru prohlubovalo. Když se den jeho propuštění přiblížil, mluvil o návratu ke své rodině a k psaní, o tom, jak rozšíří své publikum napříč muslimským světem, ale bude si dávat pozor na všechny přečiny, které by jej mohly poslat zpátky do cely.

Oproti tomu Zarkáví byl rozpolcený přízní vůči dvěma rodinám: jednu měl doma v Zarce, tu druhou získal ve vězení. Jeho bratři z Džafru tvořili tým, který byl oddaný jen jemu, a přáli si ho následovat, ať půjde kamkoliv. S příchodem amnestie bylo najednou přežití jeho druhé rodiny ohroženo.

Toho večera, kdy byl Zarkáví s ostatními přepraven do Ammánu, tu Sabhá, jejich vězeňský lékař, právě nebyl.

Propuštění tolika vězňů kvůli amnestii znamenalo výrazné pracovní odlehčení a mezi vězeňským personálem kolovaly zvěsti o tom, že celé zařízení bude brzy uzavřeno nadobro. Ráno po propuštění dorazil Sabhá na svou směnu o něco dříve a zastavil se v ředitelově kanceláři kvůli kávě a také aby zjistil čerstvé novinky. Plukovník Ibráhím jej přivítal zvláštním pohledem.

„Náš přítel se vrátil,“ pronesl.

Ředitel vedl doktora nádvořím, směrem k celám islamistů, ve kterých se teď zdržovalo jen několik málo vězňů, kteří spáchali násilné skutky, a milost se tak na ně nevztahovala. Když přišli blíž, Sabhá si všiml vousatého muže, jak stojí u dveří a přes mříže hovoří k vězňům. Byl to Zarkáví.

„Je tady už od půl šesté ranní,“ zmínil ředitel.

Zarkáví vážil celou cestu až do Ammánu, na několik hodin navštívil svou matku v Zarce, potom se otočil a celou noc v přítelově autě jel nazpět, aby do Džafru dorazil před rozedněním. A teď byl tady, zpátky v nenáviděné věznici, kde poskytoval duchovní útěchu zbylým vězňům, podobný polnímu veliteli kontrolujícímu morálku svých jednotek.

Sabhá se na něj chvíli nevěřícně díval.

„Tady,“ nechal se slyšet později, „stál skutečný vůdce.“

„V tu chvíli jsem věděl, že o něm ještě uslyším,“ řekl. „Ten muž se jednou buď proslaví, anebo zemře.“

7 Hášimovská dynastie se oddělila od významného arabského panovnického rodu Kurajšovců okolo roku 500 našeho letopočtu. Tento rod neodvozuje svůj původ od Muhammada, naopak, Muhammad měl být pravnukem zakladatele dynastie. Hášimovci vládli na území různých současných blízko- a středovýchodních států včetně Sýrie (1920), Iráku (1921–1958), Jordánska (od 1921), především ale v Hidžázu, což je východní část dnešní Saúdské Arábie se svatými městy Mekkou a Medínou, tam kralovali v letech 1916 až 1925. Poznámka redakce.

3.

„Problém jako tento se vrátí vždycky“

Šest měsíců poté, co znovu získal svobodu, vešel Abú Musab Zarkáví do odletové haly mezinárodního letiště Královny Alíi s plánem, že nadobro opustí Jordánsko. Měl u sebe zbrusu nový pas s čerstvě vyraženým číslem Z393834 a spolu s ním i pákistánské vízové razítko a bezvadnou krycí historku: válečný veterán a bývalý trestanec Zarkáví začínal podnikat jako mezinárodní obchodník s medem.

Vzal s sebou i svou matku Dallah Chalájleh. Pro někoho, kdo se snaží nenápadně proklouznout coby obyčejný podnikatel hledající společníky pro svůj včelařský podnik, by padesátiletá žena mohla být šikovnou rekvizitou. Kdo tady ale chyběl, to byla jeho žena a tři děti. Skutečný cíl Zarkávího cesty nebyl místem pro mladou rodinu. Kromě toho měl už dávno v plánu, že jakmile se usadí, pořídí si druhou ženu.

Nepočítal ovšem s přivítáním, které si pro něj připravil muchábarát.

Když dorazil k bráně, několik hromotluků v tmavých oblecích popadlo Zarkávího za ramena a spěšně s ním zamířilo do vedlejší místnosti, zatímco jeho rozlícenou matku nechali láteřit na chodbě. O několik minut později už seděl v centrále rozvědky a sváděl vnitřní souboj o překonání vlastního vzteku.

„Nic jsem neprovedl!“ protestoval. „Proč jste mě zastavili?“

Muž, který teď seděl naproti Zarkávímu, už našeho džihádistu vyslýchal tolikrát, že mohl jeho repliky v podstatě říkat za něj.

Šéf zpravodajské služby Abú Haitam, který byl tou dobou už patnáctým rokem v protiteroristické sekci muchábarátu, sledoval Zarkávího přípravy celé týdny a připravil si pro něj malé „poklábosení“ před odletem. Zarkáví na něj nikdy nijak zvlášť nezapůsobil. Měl ho jen za dalšího horkokrevného džihádistu, byť hlasitějšího a agresivnějšího než ostatní, kterému ale chyběl přesně ten druh intelektuálních nebo organizačních schopností, kvůli kterým by mohl být výjimečně nebezpečný. Tentokrát ovšem Zarkáví

opouštěl Jordánsko podle evidentně dobře promyšleného plánu. K čemu se to chystal?

Zarkáví měl pravdu v jedné věci: nedopustil se žádného trestného činu, alespoň ne ničeho tak závažného, co by ospravedlnilo dramatickou scénu před jeho matkou a zástupy dalších cestujících. Muchábarát se ho ovšem nechystal nechat odplížit jen tak. Čas, který strávil za mřížemi, ho jen utvrdil v jeho pohledu na svět a pomohl mu rozšířit síť spiklenců. A teď tu byl s letenkou do pákistánského Péšávaru, který byl vstupní branou do Hindúkuše, za kterým už leží Afghánistán. A v Afghánistánu, tam už byl Usáma bin Ládin – saúdský terorista, který v roce 1998 odpálil v Africe dvě americké ambasády[8] a Spojeným státům tak vyhlásil válku.

Zarkávího skutečné plány měl Haitam teprve odhalit, ale to, že s chovem pilných včeliček na severozápadě pákistánských hor to nemá společného nic, mu bylo jasné už teď. Pokud se Zarkáví pokusí spojit se s teroristy, může se to Jordánsku nehezky vrátit.

„Nemůžete to jen tak nechat na někoho jiného," vysvětloval Abú Haitam kolegům. „Dříve nebo později, problém jako tento se vrátí vždycky."

Z právního hlediska mohl Abú Haitam Zarkávího zadržet na tři dny, zatímco by pracovníci muchábarátu prohledali jeho věci a vyslechli příbuzné a jeho druhy. Ve skutečnosti ho špionážní služba mohla zadržet, na jak dlouho chtěla. A Zarkáví, který se zatím ve výslechové místnosti snažil držet svůj vztek na uzdě, to věděl stejně dobře jako všichni ostatní. Abú Haitam mu ale stejně ještě připomněl.

„Jsme zpravodajská služba," řekl mu, „a je naší povinností vědět, co děláš."

Takto poddajný ale Zarkáví nebyl vždycky. Haitamovo první setkání s mužem, který byl tehdy ještě známý jako Ahmad Fadíl Chalájleh, bylo prostoupené adrenalinem a málem se mu stalo osudným.

Dne 29. března 1994 byl Abú Haitam součástí čtrnáctičlenné po zuby ozbrojené zásahové jednotky, která vtrhla do bytu, kde Zarkáví přebýval. Zpravodajská služba tou dobou rozebírala buňku veteránů z afghánské války, napojených na něco, co se ukázalo být závažným teroristickým spiknutím. Členové buňky – všichni s vazbami na radikálního kazatele Abú Muhammada Makdísího – si obstarali nášlapné miny a protitankové střely a chystali se napadnout izraelské vojáky na jednom z hraničních přechodů

s Jordánskem. Známým vůdcem buňky byl Zarkáví, tehdy sedmadvacetiletý veterán afghánské války, který pracoval jako prodavač ve videopůjčovně a svůj volný čas trávil tajnými schůzkami se skupinkami islámských radikálů. Když příslušníci buňky zmizeli ve vězení muchábarátu, Zarkáví se ze svého domu přestěhoval do pronajatého bytu, aby se připravil na opuštění Jordánska. Když se Abú Haitam a další členové komanda seřadili v uličce za budovou, kde se chystali k útoku, Zarkáví právě dokončoval svůj plán na útěk.

Celý den sledovali operativci jeho byt, aby zjistili, kdy se Zarkáví vrátí domů, a poté ještě hodiny čekali, až zhasnou světla. V jednu hodinu po půlnoci akce začala. Klíčem vypůjčeným od domácího neslyšně odemkli zámek vstupních dveří a tichounce jak kočky se vydali vzhůru po schodišti. Zarkávího našli v pokoji do dvora, kde spal jako zabitý.

Haitamovi muži byli už v nohách postele, když v tom se Zarkáví s trhnutím probudil. Nerudně zaklel na nezvané hosty a jako by po něčem sahal, vrazil ruku pod polštář.

„Zbraň!“ zakřičel jeden ze členů jednotky.

Hradba z lidských těl padla na Zarkávího a snažila se ho znehybnit, zatímco další příslušník přepadového oddílu se chopil jeho zbraně. A právě tehdy si jeden ze členů týmu všiml pohybu za závěsem. Instinktivně se tím směrem vrhl a popadl druhého muže. Byl to Egypťan, který naštěstí pro důstojníky nebyl ozbrojený.

„Nevěděli jsme, že se v domě nachází ještě další člověk,“ vysvětloval Abú Haitam později. „Přišli jsme na něj tehdy jen proto, že se závěs hýbal, ačkoliv za ním nebylo žádné okno.“

Policisté jeho zbraň – poloautomatickou pistoli M15 se třemi plnými nábojovými klipy – odhodili do dodávky, kam cpali i klející podezřelé. Zarkáví – stále „připravený zabíjet“, jak ho později jeden z mužů popsal – seděl na zadním sedadle a přes změť zacuchaných vlasů zamračeným pohledem propaloval členy zásahové jednotky. Na sobě měl potrhanou noční košili a své tetování se pokoušel ukrývat hlouběji pod rukávem.

„Byl rozčilený a jen vykřikoval různé nadávky. ‚Jste jenom *kuffáři*. Jste obyčejní bezvěrci,‘“ vzpomínal důstojník.

Poté zamířili zpět na velitelství muchábarátu, do budovy připomínající pevnost, aby mohli začít s výslechy. Mezi těmi, kteří se zastavili obhlédnout podezřelé, byl i zástupce šéfa výzvědné služby Samíh Batichí. Byl to ten

typ světem protřelého muže se stříbrnými vlasy. Sledoval své muže, jak se v jasně osvětlené malé místnosti snaží vyčerpat podezřelé. Zarkáví se tomu ovšem vůbec nepoddával, vzpomínal.

„Zmohl se jen na chrlení ideologických řečí. Měl toho plnou hlavu," řekl Batichí.

Batichí, kterého měli brzy jmenovat ředitelem zpravodajské služby, jen se vzrůstajícím neklidem sledoval příval Jordánců navracejících se domů, poté co pod islamistickou zástavou bojovali v řadách armády mudžahedínů v Afghánistánu.

Nejprve, rozpomínal se, byli Jordánci, kteří odešli dobrovolně bojovat do Afghánistánu, „ti dobří, co bojovali proti komunistům" a jako jeden muž šli do boje s našimi nejdůležitějšími spojenci, včetně Američanů, Britů a Saúdů. Dnes se však domů vraceli jako váleční veteráni, kteří měli radikálně odlišný pohled na svět. Dokonce i jejich mluva a způsob oblékání se podivně proměnily. Zarkáví sice vypadal i mluvil jako všichni ostatní, ale svou agresivitou Batichímu připomínal divoké zvíře držené v kleci. Že byl Zarkáví zuřivý výtržník a drobný kriminálník, se všeobecně vědělo. Batichího proto nyní zajímalo, zda se obě složky jeho osobnosti – tvář zločince i náboženského fanatika – propojily.

„To na něj ale nesedělo," řekl Batichí. „Máme tu člověka, který byl vždycky opilec a rváč. Jeho rodina se o něj strachovala, a tak se jej snažila nasměrovat k náboženským skupinám, v naději že se napraví. Jenže to s tou nápravou poněkud přehnal. A teď tu máme to nejhorší z obou jeho podob."

Muchábarát toho ve skutečnosti o Zarkávím věděl mnoho, dokonce i o jeho začátcích, než skončil ve vězení. Zpravodajští důstojníci byli schopní si rychle doplnit prázdná místa, která ještě zbývala mezi jeho obsáhlou policejní složkou a informacemi od zástupu agentů, kteří pro rozvědku pracovali jako informátoři.

Jak bylo ze záznamů patrné, byl Ahmad Fadíl Chalájleh už od dětství potížista, který si prošel vším možným od vandalismu, přes drogy, až po daleko závažnější zločiny. Narodil se 30. října 1966 rodičům z jordánské dělnické třídy: otci, jenž pracoval na městském zastupitelstvu v Zarce, a hluboce věřící matce, jež chlapce milovala více než jeho sedm sester a dva bratry. Rodina žila ve skromném dvoupodlažním domě posazeném na

kopci nad velikým hřbitovem, kde dělnická třída ze Zarky pohřbívala své mrtvé.

Dnes už je hřbitov v troskách a několik tisíc rozpadajících se ručně tesaných náhrobků rozesetých po svažitém pozemku dávno prohrálo svoji bitvu o životní prostor s plevelem a toulavými kočkami, není tu ale nic, co by bylo blíže místnímu městskému parku. Chlapec, z něhož měl jednou být Abú Musab Zarkáví, tu strávil nesčetné hodiny dětskými hrami, a když časem začal dospívat, staly se hroby kulisami jeho prvních krůčků ve stopách zločinu.

Chalájleovi pocházeli z velkého a váženého kmene z Východního břehu. Patřit v patriarchální společnosti, jakou bezesporu Jordánsko je, ke kmeni Bání Hassán, to pro mladého muže, který chtěl získat kontakty a sehnat si práci, představovalo za normálních okolností docela slušnou výhodu. Zarkáví však potápěl jednu šanci za druhou. I navzdory nadprůměrným známkám a zjevnému výtvarnému nadání odešel ze školy. Během dvouleté povinné vojenské služby to vypadalo, že přišel k rozumu, ale když poté nastoupil do práce pro město, kterou mu zajistil jeho otec, byl brzy propuštěn. Svoji kriminální kariéru započal ve dvanácti letech – během pouliční bitky pořezal chlapce ze sousedství –, postupně se dopracoval až ke kuplířství, prodeji drog a násilným útokům. S postupující pubertou získal nejen tetování, ale také pověst těžkého pijáka a pouličního rváče vyžívajícího se v tom, že svým obětem a protivníkům ubližuje nejen pěstmi, ale také nožem. Podle známých i představitelů bezpečnostních složek, kteří ho v té době znali, spočívala jeho představa sexuálního dobývání v tom, že si násilím podrobil mladšího hocha, aby jej tak ponížil a zároveň prokázal svou dominanci.

Měl právě jednadvacet let, když si vzal svou sestřenici Intisáru, která mu velice brzy porodila dceru. Zarkávího velikou láskou však zůstala jeho matka. Dallah Chalájleh se o svého problémového syna velice strachovala, nikdy však nepřestala věřit v jeho dobrotu a ani se nevzdala přesvědčení, že se jednoho dne vydá na správnou cestu. Na druhou stranu si dobře uvědomovala i jisté intelektuální limity svého syna. Když se po letech novináři zjevili u jejích dveří, aby se jí zeptali na Zarkávího úspěchy coby vůdce teroristů a strůjce výbušných zařízení, zdála se být upřímně pobavená.

„Nebyl tak chytrý,“ pověděla americkému reportérovi. Připustila sice, že byl její chlapec „oddaný islámu“, ale jeho rozhodnutí přidat se k džihádistickému hnutí vysvětlila tím, že pro mladého muže, který doma nemohl najít žádnou pořádnou práci, to byla jediná dostupná možnost.

„Můj syn je dobrý muž, obyčejný člověk, oběť bezpráví,“ uvedla.

Byla to právě matka, kdo postrčil Zarkávího, aby se přidal k islamistům. V naději, že mezi imámy a zbožnou mládeží najde vhodnější vzory chování, zapsala jej v místní mešitě Husajna íbn Alího na hodiny náboženství. Tam se ponořil do prostředí teologických debat a snah o získání finančních prostředků na podporu muslimských svatých válečníků v Afghánistánu. K všeobecnému překvapení se Zarkáví do studia islámu vrhl se vší vášní, kterou měl dříve vyhrazenou svým zločinným choutkám. Zapřísáhl se skoncovat s pitím a stal se pravidelným návštěvníkem debat o koránu při pátečních modlitbách. Hltal propagandistická videa i zvukové nahrávky o sektářských válkách vedených v Afghánistánu, Bosně a Čečensku. A když se vedoucí modliteb v jeho mešitě ptal po dobrovolnících, kteří by odešli válčit proti komunistickým utlačovatelům afghánských muslimů, Zarkávího ruka se bez rozmyslu vymrštila.

Na afghánsko-pákistánskou hranici dorazil na jaře roku 1989, což bylo sice několik týdnů poté, co poslední sovětské jednotky ustoupily, avšak právě včas, aby se připojil k islamistickému útoku na promoskevskou afghánskou vládu, která už se měla po odchodu Rusů starat sama o sebe. Jeden z afghánských veteránů, který jej vítal na letišti, později vzpomínal na šlachovitého mladíka, který sice působil příliš horlivě, ale také podivuhodně sebevědomě. Příliš toho nenamluvil, jak totiž jednou přiznal, rozpakoval se hovořit, aby neprozradil své nedostatečné vzdělání a chabé pochopení koránu. A i přesto, že už venku bylo teplo, trval na nošení dlouhých rukávů, aby zakryl tetování.

„Všichni jsme věděli, co byl zač: byl to ten nechvalně známý rváč ze Zarky,“ řekl na jeho adresu Hudhaifa Azám, jeho spolubojovník z Afghánistánu a syn vlivného palestinského duchovního Abdulláha Azáma, kterého mnozí považovali za otce světového džihádistického hnutí. „Nyní poznal víru a za svá tetování se styděl. Často jste jej mohli vidět, jak si rozpačitě zakrývá ruce.“

Prvním úkolem, který Zarkáví dostal, bylo psaní článků do džihádistického časopisu, v nichž měl popisovat hrdinské činy

mudžáhedínů na bojišti. Ukázalo se ovšem, že takový úkol byl pro mladého muže s neúplným vzděláním nesnadnou výzvou. Mezi první přátele, které si udělal, patřil Sáleh Hamí, kolega novinář, kterému mina utrhla nohu. Než se zotavil, Zarkáví při jeho lůžku trávil dlouhé hodiny a byl natolik ohromen jeho zanícenou zbožností, že zařídil, aby jedna z jeho sester přiletěla do Pákistánu a muže si vzala. Jeho nový švagr se později odstěhoval do Jordánska, kde se stal jeho nadšeným životopiscem. Hamí vzpomínal, že mladý Zarkáví byl silně citově založený a snadno se rozplakal, kdykoliv četl korán. Spousta arabských bojovníků se snažila tyto emoční projevy nedávat najevo, to se však nedalo říct o Jordáncích.

„Zarkáví propukal v pláč kdykoliv, když říkal modlitby nahlas, dokonce i veřejně, když sám modlitby vedl," napsal Hamí.

Ve chvílích volna, když zrovna neprobíhal výcvik, se Zarkáví rád potuloval pákistánským Péšávarem a čas od času navštívil místní mešitu, kterou si oblíbili arabští bojovníci. S odstupem let si imám z tého mešity velice živě vybavoval zaníceného mladého Jordánce, jenž se mu zdál být pohroužený do rozjímání nad svými hříchy mládí. Když jednoho dne tento duchovní zmínil, že by se rád vypravil do Mekky, nejsvětějšího místa islámu, přistoupil k němu Zarkáví s prosbou.

„Chystáte-li se vyrazit na pouť," pronesl mladík, „modlete se cestou k bohu, aby odpustil Abú Musabovi."

Bylo to v roce 1991, kdy Zarkáví poprvé okusil skutečné boje. Vzbouření mudžáhedínové právě spustili ofenzivu proti afghánským městům na východě země, ležícím v provinciích Paktíja a Chóst, nad kterými držela ochrannou ruku oficiální vláda. Jeho druzi vzpomínali, že Zarkáví se do bojů pouštěl s nadšením a velice rychle si vydobyl respekt pro svou odvahu hraničící téměř s šílenstvím. Podle Azáma jednou zcela bez pomoci zaměstnával oddíl nejméně dvanácti příslušníků afghánských vládních jednotek během bojů ve východním městě Gardez, aby tak zbylým členům své jednotky umožnil prostor opustit.

„Byl tolik odvážný, až jsem říkával, že jeho srdce zemřelo," řekl Azzam. Podle Azzamových vzpomínek šlo Zarkávího hrdinství až za hranu prostého riskování. Místy to vypadalo, jako by se tím ze sebe pokoušel smýt nějakou vinu.

„To, jak na něj působila jeho minulost, a jak vždy zápasil s pocitem viny, mě skutečně zasáhlo," uvedl Azzam. „Myslím, že právě proto byl tolik

odvážný. Vždy říkával: ‚kvůli věcem, které jsem kdysi provedl, mi Alláh nemůže odpustit, dokud se nestanu šáhidem – tedy mučedníkem.‘“

Zarkáví by se mučedníkem nikdy nestal, jenže v horách východního Afghánistánu získal svůj kredit *mudžáhida* – svatého válečníka. Když v roce 1993 opouštěl Afghánistán, byl válečným veteránem s několikaletými bojovými zkušenostmi. Skrz naskrz byl prosáklý doktrínou militantního islámu, obdivně naslouchal učení radikálních afghánských a arabských kleriků, kteří se později spolčili s Tálibánem či Usámou bin Ládinem. Získal formální vojenský výcvik ve výcvikovém táboře, řízeném Abdulem Rasulem Sayyafem, vůdcem afghánských povstalců, jenž školil i Chálida Šejka Muhammada, strůjce útoků na New York a Washington z 11. září 2001.

Stejně jako další afghánští bojovníci byl i on opilý opojným koktejlem bitvami ukovaných přátelství a jen stěží uvěřitelných úspěchů, jichž povstalci dosahovali.

Chatrná armáda Afghánců a islamistických dobrovolníků dokázala ponížit sovětskou supervelmoc. Jak jinak byste podobnou věc vysvětlili, než že šlo o boží zásah?

„Bůh svolil k tomu, aby muslimští mudžáhedínové vyhráli v Afghánistánu proti bezvěrcům,“ prohlásil Saíf Adel, zástupce Usámy bin Ládina ve své písemné úvaze o válce. Tomuto názoru namnoze věřili veteráni, kteří prošli Afghánistánem, a Zarkáví byl niterně přesvědčený, že je to naprostá pravda.

V roce 1993 se Abú Musab Zarkáví a stovky dalších jordánských veteránů vrátily zpět do země, kterou málem nepoznaly. Nebylo to
však jen Jordánsko, co se změnilo. Během čtyř let, zatímco se Ammán a jiná velká města rozrůstala a modernizovala, Zarkáví se svými druhy na cestě do Tálibánem kontrolovaného Afghánistánu cestoval zpět časem. Místo, kam se vypravili, bylo oproti zbytku světa pozadu snad v každém ohledu.

Nyní, když byl Zarkáví zpátky ve svém rodném městě, stal se pseudonymem, který si sám vybral – „Cizincem“. I běžná návštěva místního trhu mu připomínala propast, která vězela mezi umírněným a bezproblémovým Jordánskem a přísnou islámskou disciplínou, kterou Zarkáví viděl v Afghánistánu. Přátelům si stěžoval na nemravně oděné

jordánské ženy a veřejné vystupování nesezdaných párů v kavárnách a kinech. Dokonce i jeho vlastní rodina jej zklamala: nejen matka, ale i sestry odmítly nosit burkové závoje, jaké běžně nosily afghánské ženy, a jeho bratři zase svým rodinám povolili sledovat neislámské filmy a zábavné televizní pořady. Zpravodajské relace, které Zarkáví občas sledoval, byly ještě více znepokojující. Přinášely zprávy o pokrocích z vyjednávání Palestinců a Jordánského království o míru s Izraelem. Už jen samotná představa usmíření s židovským státem představovala pro mnoho islamistů důvod pro uvržení do klatby. Několik dřívějších oddaných podporovatelů krále Husajna mu tento krok nikdy nedokázalo zapomenout.

Zarkáví se nějakou dobu pokoušel o normální život. Půjčoval si hollywoodské filmy a islamistickou propagandu. Nevyhnutelně však by stažen k té jediné věci, která jeho životu dávala smysl. Četl knihy o raných islámských hrdinech a obzvláště fascinovaný byl postavou Núr ad-Dín Zengí, prince válečníka, který vládl Damašku dvanáctého století.

Núr ad-Dín byl strůjcem senzační porážky armády evropských křižáků a usiloval o sjednocení mozaiky jednotlivých muslimských království pod vládou jediného sultanátu, jenž by sahal od jihu Turecka až k řece Nil. Poté co jeho vojáci zabili francouzského knížete, vládce Antiochijského knížectví, nechal panovníkovu hlavu vložit do stříbrné skříňky a odeslal ji bagdádskému chalífovi jako dárek.

Jak roky ubíhaly, začal se Zarkáví považovat za moderní inkarnaci Núr ad-Dína a pokoušel se tedy napodobovat i jeho vojenskou strategii.

Prozatím byl však Zarkáví ochoten začít skromněji. Vypátral svého starého známého z Afghánistánu, kazatele a učence Abú Muhammada Makdísího, a ukázal se u něj doma v Ammánu, aby mu – dle Makdísího vzpomínek – sdělil, že chce „v Jordánsku pracovat ve jménu víru“. Tak vzniklo jejich dlouholeté partnerství, které začalo nejprve pořádáním studijních skupin koránu pro ostatní afghánské veterány, a postoupilo k organizování malých buněk, jež měly sloužit poněkud ambicióznějším snahám.

„Nechali jsme vytisknout některé z mých knih a rozšířili je mezi lidi,“ popsal později Makdísí své začátky po boku Zarkávího. „Kolem naší výzvy se tak postupně vytvořil okruh mladých mužů, kteří šířili naše knihy a poselství.“

Podobné skupinky, které byly také vedeny nespokojenci z řad bývalých mudžahedínských válečníků, se tou dobou objevovaly nezávisle na sobě v celém Jordánsku. Některé z nich podnikaly menší útoky proti obchodům s alkoholem či jinými symboly západního úpadku. Brzy i Zarkáví pocítil tlak na to, aby předvedl něco akčnějšího než jen kopírování náboženských spisů. Navrhoval různé způsoby, jak narušit nadcházející jordánské parlamentní volby, a vzrušeně hovořil o možných cílích, dokud ostatní ze skupiny neznervózněli.

„Všechno chtěl mít hotové rychle," vzpomínal Muhammad Abú Muntasír, jordánský islamista, který se v roce 1993 zúčastnil několika setkání. „Všechny své ambice chtěl uskutečnit v řádu měsíců, ne-li hodin." Kvůli této uspěchanosti dělal Zarkáví svá rozhodnutí „jednostranně a také ve špatný čas a na nesprávném místě," řekl.

„Co však bylo nejhorší," dodal Muntasír, „většina členů Bratrstva s ním souhlasila."

Počátkem roku 1994 nesla skupina jméno Baját al Imám – doslovně tedy Přísaha věrnosti tomu, který vede modlitbu. Disponovali také nevelkou zásobou zbraní z nečekaného zdroje. Makdísí, jenž žil v Kuvajtu v době, kdy do něj v roce 1990 vtrhla armáda Saddáma Husajna, si tehdy opatřil několik min, granátů a raketových střel, které za sebou v následujícím roce zanechali ustupující Iráčané. Když se po skončení války stěhoval zpět do Jordánska, ukryl svůj arzenál v nábytku, který si bral s sebou.

Impulz, který konečně postrčil skupinu k nějaké akci, přišel 25. února roku 1994. Mladý židovský extremista začal střílet na muslimy, již se právě modlili ve svatyni nacházející se ve městě Hebron, ležícím na Západním břehu. Při svém útoku zabil dvacet devět mužů a chlapců a velké množství dalších se mu podařilo zranit.

Pobouřeni masovou vraždou se členové skupiny za neochotného souhlasu Makdísího rozhodli použít své zbraně ke koordinovanému útoku na izraelskou základnu ležící poblíž hranice. Plán počítal s úderem na strážnici za pomoci několika po sobě jdoucích sebevražedných útoků, následovaných střelbou z palných zbraní.

Naši spiklenci však neměli nejmenší šanci. Muchábarát se díky své rozsáhlé síti informátorů o jejich plánu nevyhnutelně dozvěděl a záhy se jej chystal rozmetat. Tým Abú Haitam odstartoval sérii razií, které skončily 29. března nám už známým dramatickým zatčením Zarkávího u něj doma

v posteli. On i dvanáct dalších členů buňky nakonec podepsalo doznání, v němž se přiznávali k ilegálnímu držení zbraní a plánování teroristického činu.

Makdísí se pokusil z celého procesu udělat přehlídku svých radikálních názorů. V jednu chvíli na soudce zahalasil: „To vy jste vinen!“. Při vynášení rozsudku obvinění křičeli a divoce cloumali mřížemi klecových cel, zatímco Makdísí provolával zlověstné varování: „Vaše tresty pouze posilují naši víru v naše náboženství!“

A možná tomu tak i bylo. Jenže s patnáctiletými tresty pro Makdísího i Zarkávího to daleko víc vypadalo na to, že bylo jejich hnutí nadobro umlčeno. A nemohly-li je mít pod kontrolou jordánské věznice, muchábarát už měl v zásobě pestrou paletu možností, jak stejného výsledku docílit, připomínal s oblibou Abú Haitam hostům ze Západu.

„Pokud je to jediný způsob, jak zabránit špatnostem,“ pronesl, „agentura se nebrání použití jistého nátlaku.“

Pravdou bylo, že když Zarkávího na jaře roku 1999 neočekávaně propustili, nebyli si vůdcové muchábarátu tak úplně jistí, co si s ním počít. Po řešení tohoto problému se rozvědka pídila ještě šest měsíců poté, a to až do chvíle, než se Zarkáví ukázal na letišti se svou matkou a párem letenek druhé třídy směr Pákistán.

Zatímco Zarkávího dusili už třetí den v cele předběžného zadržení, provedli mezitím příslušníci muchábarátu důkladnou inventuru jeho věcí v naději, že narazí na nějaké stopy, které by jim pověděly více o tom, kam přesně míří a jak dlouho hodlá setrvat. V jednom ze zavazadel narazili na rukou psaný dopis. Pečlivě prostudovali každou větu, zda neskrývá šifrované sdělení. Nakonec však naznali, že jde jen o neškodné přání od jednoho ze Zarkávího přátel určené společnému známému v Pákistánu.

Abú Haitam se pokoušel Zarkávího vyptávat zpříma, na stejné věci se ptal různými způsoby. Zadržený otevřeně přiznal svou touhu usadit se na stálo v Pákistánu, jakmile by mu začalo podnikání vynášet natolik, aby zvládal uživit svou rodinu.

„V této zemi už žít nemůžu,“ řekl Haitamovi. „Chci začít nový život.“

Zarkávího nelibost byla jen stěží nepochopitelná. Především mu chybělo vězení. Jakkoliv drsné to tam bylo, díky Džafru získal Zarkáví nejen svoji

identitu, ale také významnou komunitu. Jak se svěřil svým blízkým, život na druhé straně mříží jej stresoval a mátl.

Byl to však muchábarát, který mohl za jeho největší stresy. Lidé ve vedení protiteroristického oddělení byli s předčasným propuštěním islamistů hluboce nespokojení, snažili se proto Zarkávího a jeho bratry udržovat ve stavu neustálé nejistoty.

V tom byli Abú Haitam i jeho kolegové mistry. Dostat se teroristům a jiným potížistům do hlavy, to byla jedna z mnoha věcí, ve kterých byla jordánská rozvědka mimořádně zdatná. Místní zpravodajská služba byla vždy poměrně malá a v otázkách sledovacích technologií či kontroly finančních toků se tradičně spoléhala na Spojené státy či jiné spojence. Ale jen málokdo se mohl rovnat jejich schopnostem budování řetězce informátorů, řízení špionážních operací či infiltrace špionážních sítí. V minulosti byly jejich výslechové metody natolik násilné a kruté, že někteří Jordánci impozantní věznici muchbarátu přezdívali „trhárna nehtů“. Časem si však lidé ve vedení rozvědky osvojili poněkud důvtipnější techniky, s nimiž bylo možné dosáhnout totožných výsledků.

Aby si muchábarát udržel Zarkávího nejistého, využíval strategii pravidelných obtěžujících návštěv, kterým jeho muži říkávali „mrzutosti“. Dvojice důstojníků se bez ohlášení objevila u domu Chalájlehů, většinou v ne úplně vhodnou denní dobu – klidně i pozdě v noci, a požádali Zarkávího, aby jel s nimi. Pokaždé potom neomylně skončili na ústředí kvůli „rozhovorům“, které se nezřídka protáhly na několik hodin. Stěžejní částí tohoto rituálu bylo vypočítávání všech věcí, o kterých informátoři zaslechli, že je Zarkáví řekl anebo provedl. Smysl toho všeho byl jasný – připomenout svému hostovi, jak důkladně je sledovaný.

Jakkoliv nesl Zarkáví tyto návštěvy s nelibostí, odmítnout je nemohl. Jeden z důstojníků vzpomíná na to, jak při další z rutinních návštěv Zarkávího rozčílil už jen pohled na černý automobil muchábarátu.

„No vida, podívejme se, koho to tu zase máme – samotný muchábarát,“ sarkasticky vyřvával tak hlasitě, až jej bylo slyšet po širém okolí.

Nezvaná návštěva podráždila i jeho matku, které se její buclatá tvář zarděla oproti černému šátku. Hosty tak přivítala sprškou nadávek a pozurážet stačila nejen zpravodajskou službu a vládu, ale dokonce i svého nezdárného syna. „Proklínám den, kdy se narodil!“ pronesla.

Na velitelství pak na Zarkávího zkoušeli všemožné výslechové metody. Abú Haitam se občas střídal se svým nadřízeným Alí Búrzakem, ředitelem protiteroristického oddělení a jedním z nejobávanějších lidí v muchábarátu. Ten si díky svým krutým způsobům a tenké ofině rudých vlasů vysloužil mezi častými návštěvníky rozvědky přezdívku Rudý ďábel. Zarkávímu se přímo hnusil. Roky poté, co nadobro opustil Jordánsko, vyslal do Ammánu celkem dvakrát své lidi s naprosto otevřenými pokyny, aby Rudého ďábla zabili. Oba pokusy však selhaly.

Třetím zpravodajcem výrazněji se angažujícím na tomto případu byl mladý expert z protiteroristického oddělení, který byl přibližně stejného věku jako Zarkáví. Abú Mutaz patřil k nové generaci důstojníků muchábarátu: vysokoškolsky vzdělaný a zcestovalý, speciálně vyškolený ve zpravodajské analýze na vzdělávacích institutech v Británii a Spojených státech. Kromě toho byl však také synem jednoho z jordánských pouštních kmenů, odchovaný stejnou kulturou jako spousta džihádistů a zločinců, s nimiž pracoval. Pro své rozeklané zuby, nakrátko střižené vlasy a kožené kabáty působil dojmem chlapa z ulice, měl však také přívětivé hnědé oči a často se smál, díky čemuž získával okamžitou oblibu, a to i mezi islamisty.

Když Zarkáví dorazil, Abú Mutaz popadl svůj notebook a krabičku parlamentek, svých oblíbených cigaret, a namířil si to přímo do stroze vybavené kanceláře, v níž se neformální výslechy konaly. Zarkáví seděl za malým stolkem přímo naproti němu, bez pout i jakýchkoliv zábran, a udržoval si svůj obvyklý výraz ledově chladné lhostejnosti. Na Abú Mutaze působil poněkud ošuntělým dojmem – na sobě měl plandavou afghánskou tuniku a neupravenou bradku zřejmě nikdy nezastřihoval. Nehty měl naprosto neklamně delší dobu nestříhané a špinavé, jako by šlo o ruce rolníka pracujícího pravidelně na poli.

Abú Mutaz mu nabídl bylinný čaj a nějaké sladkosti, které většinou i přijal. Kávu či cigarety ovšem odmítal. Kávu Zarkáví neměl rád a jako zarytý islamista viděl v kouření jen západní neřest. Abú Mutaz si nicméně zapálil.

„Tak, Ahmade,“ začal Abú Mutaz a použil při tom Zarkávího křestní jméno, „řekni mi něco o svých plánech.“

Ve spínání emočních spouštěčů, kterými dovedl Zarkávího vyvést z rovnováhy, se Abú Mutaz stal mistrem. Přišel na to, že k reakci jej dokáže

vyprovokovat už jen tím, že vytáhne náboženství či rodinu, zejména Zarkávího kmenové kořeny. Mezi komunitami na jordánském Východním břehu má kmenová identita hluboký význam a Zarkávího rodová linie od Bání Hassána jej poutala k jednomu z největších a nejdůležitějších kmenů v regionu, jehož historie se táhla až do časů Muhammada a ještě dál. Kmenová příslušnost definovala nejen vaše postavení ve společnosti, ale zahrnovala i vlastenecké prvky, synovskou poslušnost a rodovou čest. Abú Mutaz najednou změnil přirozený tok jejich hovoru a sdělil Zarkávímu, že o něm mluvil se staršími jeho kmene, kteří o něj mají obavy. Z výrazu se mu v mžiku vytratil všechen vzdor, Zarkáví však nepronesl jediné slovo.

„To, co děláš," pronesl Abú Mutaz, „může zničit celý tvůj kmen. Může to zničit i tvoji zemi."

Když se hovor stočil k náboženství, Zarkáví okamžitě ožil. Zdálo se, že si užívá, když může dávat najevo své znalosti koránu a hadísů, tedy sbírky apokryfních výroků Muhammada a jeho společníků, využívaných džihádisty k ospravedlnění jejich názorů. Abú Mutaz, zvyklý vypořádávat se s islamistickou vzdorovitostí, se začal vyptávat na jeho názory na násilí. Copak islám nezakazuje zmaření nevinného života?

Odpadlíci od víry ale nejsou nevinní, polemizoval Zarkáví. „Není to pouze *halál* – povolené," pronesl Zarkáví suše. „Je naší povinností zabít *káfira*."

Postupně Zarkávímu docházela slova, až zmlkl úplně. „Když jsem býval lump, tak jste mě neměl rád," zabručel jednou na Abú Mutaze. „A dnes, když jsem zbožný člověk, proti mně pořád něco máte."

Jakkoliv znepokojivě jeho slova zněla, Zarkáví jen omílal běžnou džihádistickou rétoriku. Zarkávího společník Makdísí představoval pro vyšší důstojníky muchábarátu skutečně nebezpečného myslitele a džihádistického verbíře, kterého se za každou cenu snažili po následujících patnáct let udržet za mřížemi. Bylo více než zřejmé, že Zarkáví nedosahuje Makdísího kvalit, ale co přesně byl vůbec zač? Zpravodajští odborníci byli zmatení.

Ačkoliv mluvil Zarkáví jako náboženský radikál, důsledné sledování, kterému jej rozvědka podrobila, ukazovalo, že jeho chování je plné rozporů a nese dozvuky jeho přednábožné minulosti. Na několik hodin zmizel doma u jedné ženy ze Zarky, která rozhodně nebyla jeho ženou, aby se hned nato vypravil na setkání s islamisty či do místní mešity k večerní modlitbě. Abú

Mutaz vypozoroval, že Zarkáví obyčejně lhal o těch nejprostších a nepodstatných věcech a svých báchorek se držel i poté, co byl konfrontován s důkazy o opaku. Jeho chování bylo natolik matoucí, že si lidé z muchábarátu najali psychiatry, aby prozkoumali jeho osobní složky a vypracovali na Zarkávího posudek. Ačkoliv nebylo průkazné, naznačovalo jejich hodnocení, že by Zarkáví mohl trpět nějakým druhem disociativní poruchy identity, při níž pocity hluboké nejistoty a znejišťující viny dotyčného zápasí s jeho přemrštěným egem přesvědčeným o vlastní velikosti.

„Netrpí pouze spasitelským syndromem, ale také komplexem viny," podotkl Abú Mutaz. „Chce být hrdina a sám sebe jako hrdinu také vždycky viděl, dokonce i když žil jako grobián. Je to ale ten pocit viny, kvůli níž je to u něj tolik extrémní."

Někteří z jeho přátel mezi islamisty si také všimli, že se chová stále podivněji. Jeden z nich vzpomínal na to, že Zarkáví občas celé hodiny sedával ve svém oblíbeném falafelovém bistru v Zarce, na sobě tradiční afghánský úbor a s nikým neprohodil ani slovo. „Působil na mě jako nějaký súfista anebo mystik," zhodnotil Zarkávího přítel.

„Jen tak tam seděl, působil klidně a zbožně. Snad lehce zasmušile." Jindy se však zdál být téměř maniakální, v jednom kuse probíral svou touhu po vzkříšení své staré islamistické buňky, buďto v Jordánsku, nebo i v zahraničí.

„Navštívil mě doma a požádal mě, zda bych s ním nezapočal novou kapitolu. Chtěl společně pracovat a snad i odcestovat do Afghánistánu," vybavoval si Muntasír, ammánský islamista, kterého zadrželi a uvěznili v devadesátém čtvrtém spolu se Zarkávím. „Uvítal jsem jej jako hosta, ale odmítl jsem s ním znovu jakkoliv spolupracovat. Bylo to zejména kvůli jeho narcismu, žádné jeho další vlastnosti jsem do toho nezahrnoval."

Na takových řečech však nebylo nic trestného. Během posledních tří dnů strávených v zadržovací cele muchábarátu, kde skončil po oné scéně na letišti, to musel Zarkávímu uznat i Abú Haitam. Když ředitel na ústředí rozvědky vyslýchal Zarkávího – to tehdy ani jeden z nich netušil, že je to naposledy –, začal si vyslýchaný stěžovat na svoji osamocenou existenci.

„Jestli na mě něco máte, dostaňte mě k soudu!" dožadoval se Zarkáví.

„Kdybych na tebe něco měl, u toho soudu už sedíš!" odsekl Abú Haitam.

Byl to vzácný okamžik oboustranné otevřenosti. Ředitel ještě jednou vysvětlil, jak důležité je držet podobné chlapíky jako Zarkáví hezky zkrátka. „Není v tom nic osobního,“ řekl. „Musíš pochopit, jak se na tebe díváme,“ dodal. „Jsi extrémista.“

„A vy zase musíte pochopit, jak se dívám já na vás,“ odsekl Zarkáví. „Vy všichni jste bezvěrci.“

Dalšího dne se Zarkáví i jeho matka vrátili na letiště, aby chytili svůj let do Pákistánu. Tentokrát už se všechno obešlo bez rušivých zásahů – muchábarát se ale dívat nepřestal.

8 V Nairobi (Keňa) a v Dar-es-Salaamu (Tanzánie). Poznámka redakce.

4.

„Čas k výcviku vypršel“

Bylo to 30. listopadu roku 1999, kdy jordánští vyšetřovatelé začali s odposlechy dvakrát vězněného islamistického militanta. Takto to šlo až do doby, dokud se na denních přepisech hovorů neobjevila zlověstně znějící slova. Podezřelý telefonát pocházel z Afghánistánu a vypadalo to, že hovořící osoba předávala nějaké šifrované instrukce.

„Čas k výcviku vypršel,“ pronesl afghánský volající arabštinou s patrným levantským přízvukem.

Jakkoliv byla ta slova k zbláznění mnohoznačná, rozhodlo se velení muchábarátu k okamžité akci, která měla odvrátit plány islamistů, ať už to bylo cokoliv. Již brzy bylo evidentní, že narazili na něco velkého. Během několika málo dnů zatkli Jordánci šestnáct lidí, a to včetně adresáta daného hovoru Chadara Abú Hošara, palestinského veterána z afghánské války s vazbami na rozličné extremistické skupiny. Zmocnili se manuálů na výrobu výbušnin a stovek kilogramů chemikálií uschovaných v tajné podzemní chodbičce. Od jednoho z podezřelých vyzvěděli klíčové detaily, včetně data plánovaného útoku, který připadal na silvestr roku 1999. Co jim zadržený prozradil, bylo také heslo celé operace: „Sezona přichází, těla se budou vršit v pytlích.“

O pár dní později si zástupce velitele rozvědky pozval na večeři vedoucího místního oddělení CIA v Ammánu Roberta Richera. Sa’ad Kheir vypadal nezvykle nervózně a čekal, dokud v sobě nebude mít pár skleniček, než na svého kolegu vychrlí všechny novinky posledních dní.

„Robe, musím ti něco říct, ale nesmíš o tom povědět mému šéfovi,“ řekla *dvojka* velení muchábarátu. „Zrovna jsme sebrali nějaké lidi, kteří plánovali veliké útoky na několik cílů v Jordánsku.“

Kheir mu popsal, jak Jordánci narazili na celý komplot a co vše věděli o zvolených cílích. Na čele seznamu byl Hotel Radisson, orientační bod celého Ammánu, který byl o silvestru každoročně přeplněný nejen Američany a dalšími lidmi ze Západu, ale také stovkami Jordánců. Sdělil

mu, že vrcholní představitelé muchábarátu se rozhodli nesdělovat americké straně žádné podrobnosti, dokud nebudou mít jistotu, že mají všechny spiklence za mřížemi.

Richer jej přerušil.

„Sa’ade, to si pro sebe nechat nemůžu,“ pověděl jordánskému zástupci. „Musím se vidět s tvým nadřízeným a vypustit to ven.“

Richer byl bývalý mariňák a bylo to už podruhé, co v Jordánsku sloužil jako vedoucí místního oddělení CIA, věděl tedy moc dobře, jak komplikovaná je vnitřní politika muchábarátu. Tentokrát to však byly životy Američanů, co bylo v sázce. Dalšího dne ráno vkráčel do kanceláře Samíha Batichího, vedoucího muchábarátu, aby mu sdělil, že CIA se nezávisle na nich dozvěděla o plánovaných útocích, ke kterým má v Jordánsku na přelomu milénia dojít. Zaskočený Batichí neměl příliš na výběr, co jiného by Američanům kromě úplné pravdy mohl říct.

Během následujících dvou týdnu na místo dorazil americký protiteroristický tým, aby Jordáncům pomohl zrekonstruovat akci, kterou zná historie pod jménem *Komplot tisíciletí* a jejíž stopy bylo možné vysledovat nejméně po šesti různých zemích. Podle příslušníka al-Káidy ve východním Afghánistánu měla jordánská část plánu zahrnovat vlnu bombových atentátů a útoků s palnými zbraněmi zaměřenými nejen na ammánský hotel Radisson, ale také na izraelský hraniční přechod a dvojici křesťanských chrámů oblíbených mezi západními turisty. Další samostatný pokus o útok – tentokrát na losangelské mezinárodní letiště – byl překažen, když celní deklaranti zadrželi dva pumové útočníky při pokusu o překročení kanadsko-americké státní hranice v automobilu nacpaném výbušninami. Zabavené dokumenty a zostřená sledovací síť odhalily ještě více domnělých spolupachatelů, čímž se počet podezřelých zvýšil na dvacet osm. Ze všech jmen na seznamu vyvolalo jedno z nich překvapení větší než všechna ostatní: Jordánec ze Zarky, jehož křestní jméno bylo na seznamu uvedeno jako Ahmad Fadíl Chalájleh.

Zarkáví byl zpět.

Když Abú Musab Zarkáví před pouhými dvěma měsíci opustil Jordánsko, dostal se až do západního Pákistánu, ale od té chvíle se zdálo, že se usadil. Informátor, který jej krátce sledoval, poslal nazpět zprávu, že se denně účastní arabsky přednášených modliteb v pěšávarské mešitě a do ničeho se nezaplétá. Teď se však jen několik týdnů poté znovu vynořil jako jeden

z lidí, kteří měli svou troškou do mlýna přispět k jednomu z největších teroristických útoků, jaké se v Jordánsku neobjevily celé roky. Zarkáví měl podle všeho hrát pouze vedlejší poradenskou roli. Odposlechy, které jej s útokem spojovaly, však bohatě stačily na to, aby mu vynesly nová obvinění a odsouzení v nepřítomnosti. Jeho jméno se vyskytovalo i v hlášení, které Robertu Richerovi přistálo na stole v ammánské centrále CIA.

„To bylo poprvé," vzpomínal ředitel americké rozvědky později, „co jsme slyšeli Zarkávího jméno."

Při rozkrývání spiknutí Jordánci nejenže zachraňovali životy, ale zároveň odvraceli ekonomickou a politickou pohromu. Džihádisté se záměrně rozhodli zaútočit na symboly čilého jordánského cestovního ruchu, a to navíc v době, kdy si země i její mladý král teprve hledali ve společnosti své pevné místo poté, co zemřel král Husajn. I po devíti měsících své vlády musel Abdalláh II. při usilovném prosazování ekonomických a politických reforem čelit odporu staré jordánské gardy sestávající z generálů, bezpečnostních špiček země i kmenových vůdců, kteří za vlády starého krále zastávali výhradní postavení. Úspěšně provedený útok tak mohl zcela proměnit tvář Jordánska, zmrzačit jeho ekonomiku a oslabit královu vládu nad zemí. Narušení celého spiknutí však muchábarátu přineslo jen nevelkou radost. Islamisté projevili své odhodlání na Jordánsko zaútočit a svému cíli se přiblížili až příliš. A přestože někteří z kompliců byli nyní ve vězení, hlavní strůjci celé akce byli v Afghánistánu a Pákistánu, odkud se o podobnou věc mohli pokusit klidně znovu.

Mezi nimi byl i Zarkáví, jehož záměry teď byly zcela jasné. Ještě v září seděl Zarkáví v kanceláři ředitele muchábarátu velitele Abú Haitama a prosil o šanci, aby směl nechat Jordánsko za zády a mohl tak začít nový život. O méně než tři měsíce později už zpravodajci trpce litovali svého rozhodnutí nechat jej odletět.

„Navzdory všemu, co se přihodilo," hořekoval Abú Haitam, „na Jordánsko vůbec nezapomněl."

Ve skutečnosti Zarkávího zájem o jeho rodnou zemi nikdy nepolevil, jen svou pozornost zaměřil na větší cíle. „Cesta k Palestině vede přes Ammán," říkával svým přátelům často Zarkáví.

Muchábarát se brzy dozvěděl i o dalších plánech útoků na jordánskou půdu. Ten příští, při kterém zazní Zarkávího jméno, bude mít pod palcem

on sám.

Zarkávího pobyt v Pákistánu neprobíhal zcela podle jeho představ.

Do Péšávaru dorazil v září, se záměrem pokračovat dále do severního Kavkazu, kde se proti sobě v čerstvé válce postavili čečenští separatisté s islamisty proti Ruské federaci. Kdyby měl možnost spojit se s mezinárodní islamistickou brigádou čečenských dobrovolníků, měl by Zarkáví alespoň možnost bojovat proti Rusům – tedy to, k čemu neměl během afghánské občanské války příležitost. Jenže ani k tomu nedošlo. Pákistánská vláda, která pomáhala v osmdesátých letech financovat afghánské rebely, byla daleko méně smířlivá, pokud šlo o potulné arabské džihádisty na sklonku milénia. Získat tedy potřebné kontakty a cestovní doklady stálo Zarkávího nemalé úsilí. Zatímco čekal, byla většina islamistické armády v Čečensku rozprášena při útocích ruských letadel, která v horských průsmycích na čečensko-dagestánské hranici shazovala záplavy zápalných bomb.

Po šesti měsících jeho výpravy jej pákistánské úřady vyrozuměly, že jeho vízum vypršelo a musí proto opustit zemi. Zarkáví tak měl na vybranou dvě možnosti: buďto se vrátí do Jordánska – kde mu za účast na *Komplotu tisíciletí* hrozilo téměř jisté zatčení –, anebo se vydá přes hory přímo do Afghánistánu, místa, které mu už nebude moct nabídnout tolik jako při jeho poslední návštěvě. Nejenže byla země zdevastovaná šesti lety občanské války, ale momentální fáze konfliktu už navíc postrádala jakýkoliv morální rozměr, který Zarkávího i desítky tisíc dalších arabských dobrovolníků během osmdesátých a devadesátých letech tolik přitahovaly. Nyní tak proti sobě v tomto afghánském zápolení stály, namísto islamistů válčících s komunisty, zmatené skupiny muslimských warlordů a generálů Tálibánu, kteří tak trochu hráli *všichni proti všem* a jen čas od času střídali své spojence.

I přesto si Zarkáví vybral Afghánistán. S několika přáteli se vydal do Kandaháru, až nakonec dorazil do hlavního sídla jednoho z bývalých afghánských Arabů, u něhož čekal, že by jej mohl uvítat – k Usámovi bin Ládinovi. Jenže namísto vřelého přijetí od starého přítele mudžáhida se Zarkáví dočkal jen hrubého odbytí. Zakladatel al-Káidy se se Zarkávím odmítl byť jen vidět a pouze vyslal jednoho ze svých pobočníků, aby jordánskou návštěvu zkontroloval. Bin Ládinova opatrnost ohledně

návštěvníků jakéhokoliv druhu měla dobré důvody: útoky na dvě americké ambasády v Africe, k nimž došlo předchozího roku, dostaly bin Ládina na seznam nejhledanějších osob americkou FBI. Bin Ládin měl také obzvláště dobrý důvod být obezřetný vůči hostům přátelícím se s Muhammadem Makdísím, tedy Zarkávího bývalým spoluvězněm a učitelem. Svými pojednáními, v nichž volal po násilném svržení odpadlických arabských režimů, Makdísí rozezlil vládce bin Ládinovy rodné Saúdské Arábie. Bin Ládin měl vlastních problémů se saúdskými vůdci už tak dost a veřejné spojování s Makdísím by vše jen zhoršilo. Než konečně bin Ládin vyslal svého staršího zástupce, bývalého důstojníka egyptské armády Saífa Adela, aby se s ním setkal, zůstával Zarkáví napospas trudnému čekání v domě pro hosty. I Adel, který po letech o událostech psal, uznával, že byl vůči Zarkávímu obezřetný, neboť měl pověst bojovného a tvrdohlavého člověka.

„Velice stručně se dalo říct, že co se týkalo neshod s ostatními bratry, byl Abú Musab zastáncem tvrdé linie," napsal Adel. „Měl jsem tím pádem své výhrady."

Jakmile si vyměnili tradiční pozdravy a objetí, Adel si začal Jordánce měřit pohledem. To nebyl příliš povzbuzující první dojem.

„Abú Musab byl statný muž, který si příliš nepotrpěl na kouzlení se slovy," vzpomínal Adel. „Vyjadřoval se spontánně a stručně. Neslevoval z žádného ze svých přesvědčení."

Zdálo se, že Zarkávího hlavním cílem bylo „znovunastolení vlády islámu ve společnosti", a stran toho, jak by taková společnost měla vypadat, měl velice nesmlouvavé představy. Neměl však nic, čeho by se při plnění takového úkolu mohl přidržet, uvedl Adel. Kromě toho zástupce al-Káidy zjistil, že když se jordánského hosta vyptával na události ze sousedství jeho staré domoviny, byl až komicky neinformovaný.

„O Jordánsku toho věděl dost, ale informací o Palestině měl pohříchu málo," řekl Adel. „Naslouchali jsme mu, ale raději jsme se nehádali, abychom jej získali na svoji stranu."

Přese všechny Zarkávího nedostatky si získával stále větší sympatie u Adela, kterému jordánský host svým neohrabaným a těžkopádným projevem připomínal mladší verzi sebe samého. Někdo tak tvrdohlavě neústupný jako Zarkáví se nikdy nemohl stát součástí al-Káidy a Adel mu také nikdy nenavrhl, že by se k ní měl přidat. Zástupce al-Káidy však měl

jinou představu o tom, jak by mohl být organizaci Zarkáví prospěšný. Spolu s bin Ládinem to nadhodil druhý den ráno.

Na sklonku roku 1999 al-Káida vybudovala mohutnou podpůrnou síť v Afghánistánu, v severní Africe a napříč zeměmi Perského zálivu. Postrádala však přiměřené zastoupení v zemích Levanty. Hlavním cílem al-Káidy bylo definitivní zničení Izraele – přesto se jí však nikdy nepodařilo rozmístit své skupiny v Jordánsku či na palestinském území, aby mohly svrhnout jordánskou prozápadní vládu a připravit tím pro takový úder půdu. Možná by tuto kritickou trhlinu mohl zacelit právě Zarkáví, muž s jordánskými kořeny a hlubokými vazbami na palestinské islamisty z dob, kdy byl ve vězení.

„Jak bychom se mohli vzdát takové příležitosti dostat se do Palestiny i Jordánska?“ ptal se Adel. „Jak bychom mohli promarnit příležitost ke spolupráci s Abú Musabem a jemu podobnými v dalších zemích?“

Zarkávího důvěryhodnost však stále zůstavala nejistá, Adel proto navrhl zkoušku: Ať si Jordánec založí svůj vlastní výcvikový tábor, určený především islamistickým dobrovolníkům z Jordánska a dalších zemí Levanty, stejně jako z Iráku a Turecka. Al-Káida mu poskytne nějaké peníze do začátku a bude se zpovzdálí dívat, jak si Zarkáví povede. Oním „povzdálím“ mělo v tomto případě být více než pět set šedesát kilometrů. Tábor pro levantské válečníky od nás bude „poněkud vzdálený“, uznával Adel. Sídlit bude poblíž íránské hranice v Heratu, města na opačném konci Afghánistánu, než kde je umístěna základna al-Káidy.

Zarkáví tak nemusel přísahat věrnost bin Ládinovi ani odsouhlasit každý z bodů ideologie al-Káidy. I bez toho se mohl těšit na spoustu peněz od bohatých mecenášů z Perského zálivu a, jak Adel sliboval, „koordinaci a spolupráci k dosažení našich společných cílů“.

Zarkáví si vzal na dny, aby nabídku zvážil, a poté se rozhodl ji přijmout.

Jeho první výcviková základna původně sestávala jen z hrstky jeho blízkých přátel z Jordánska a jejich rodin. Zarkáví však rozeslal pozvánky i některým ze svých starých mudžahedínských bratří či kontaktům z vězení, takže se i mnozí další začali postupně vydávat do západního Afghánistánu. Když se v táboře po několika týdnech zastavil Adel, aby zjistil, jak Zarkáví pokročil, napočítal osmnáct mužů, žen a dětí. Během dalších dvou měsíců se místní populace rozrostla na dvaačtyřicet osob, mezi nimiž byli i Syřané a lidé z Evropy. Jedním ze Syřanů byl Abú Ghadíja, který byl původním

povoláním dentista, se Zarkávím se znal ze starých časů mudžáhedínských bojů. Hovořil čtyřmi jazyky a tady fungoval jako jakýsi cestovní agent a vedoucí logistiky. Svou roli si vybral už před lety, když pro Zarkávího rozjížděl zásobovací spojení přes Sýrii do Iráku. Na nějakou dobu tak šlo o nejspolehlivější cestu, kterou se mohli noví rekruti mířící z Íránu do Afghánistánu vydat. Ačkoliv Zarkáví neměl ší'itské muslimy příliš v lásce a vůdcové Íránu pro něj byli kacíři, spojil se s několika ochotnými Íránci, kteří mu pro jeho záměry poskytli bezpečná útočiště a přes afghánskou hranici pro něj pašovali jak lidi, tak zásoby.

Z vůdce výcvikového tábora se mezitím stal zanícený velící důstojník. Oženil se se svou druhou ženou. Asra byla třináctiletá dcera jednoho z Palestinců, který žil v táboře a stejně jako Zarkáví se s mecenáši z al-Káidy rozcházel v jejich pohledu na to, že dětské sňatky jsou nepatřičné. Svůj volný čas trávil četbou knih, učením se základních počítačových dovedností a pilováním svých řečnických schopností, především se snažil vyměnit slang svého rodného města za klasickou koránskou arabštinu. Ve výuce svých rekrutů dohlížel na všechno – od zacházení se střelnými zbraněmi po studium islámského náboženství i jeho historie.

„Zakládali vlastní malou islámskou společnost," uváděl s neskrývanou hrdostí Adel.

Vydržet ovšem neměla. Mezitím v Kandaháru bin Ládin uděloval svůj konečný souhlas k jedenáctému září 2001 – útokům, které měly Spojené státy zatáhnout do války proti al-Káidě a jejím spřízněným tálibánským vojům. Podle Adela neměl Zarkáví o plánech al-Káidy ani tušení až do chvíle, než k útokům na New York a Washington došlo. Jenže Zarkávího základna v Heratu by se cílem amerických útoků, jež měly následovat, stala stejně dobře jako základny bin Ládina.

Stoupenci Zarkávího i se svými rodinami nakonec uspořádali konvoj vozidel a vydali se napříč Afghánistánem, aby se připojili k al-Káidě a pomohli jí bránit Kandahár. Severní alianci, podporované Spojenými státy, především jednotkami commandos a vzdušnými údery, se již podařilo zmocnit se hlavního města Kábul a chystala se k pochodu na hlavní baštu tálibánské vlády.

Dříve než však skupina z Herátu dorazila do Kandaháru, zasáhl americký bombardér dům, v němž měli hlavní vůdci al-Káidy zasedání, přičemž několik z nich zranil a několik jich pohřbil pod troskami včetně Zarkávího.

Jordánce z trosek vyprostili s vážnými zraněními – měl mimo jiné několik zlomených žeber. Když bin Ládin uprchl a zběhl od Tálibánu, aby se ukryl ve svém soukromém útočišti ve východních horách, v pevnosti nazvané Tora Bora, Zarkáví stále ještě podstupoval léčbu.

Zarkáví posbíral své následovníky a několik zbloudilců z al-Káidy ve spěchu se vydal opačným směrem, do Íránu, kde hledal bezpečný úkryt v příhraničních městech, přes která dříve vedla jeho náborová síť. Tady utečenci vytvářeli menší skupinky, líčil později Adel, aby zvážili svůj tenčící se repertoár možností. Bin Ládinovo opevnění ve východním Afghánistánu padlo pod těžkým bombardováním Američanů. V Íránu mezitím vládní představitelé, kteří původně uprchlíkům z al-Káidy přislíbili vstup do země, změnili nastavený kurz a desítky příchozích začali zatýkat, včetně velké části těch, již pocházeli z heratského kontingentu. Na Zemi tak nyní nejspíš nebylo místa, které by příslušníkům al-Káidy poskytlo nejen bezpečný úkryt, ale i přeživším členům zajistilo dostatečný prostor k odpočinku a vnitřnímu přeskupení. Anebo to bylo jen zdání?

Na severovýchodě iráckých hor se takové místo přece jen nacházelo. Jen několik kilometrů od íránské hranice se nacházela hrstka kurdských vesniček a měst, kterým se podařilo vydobýt si slabou autonomii a vymanit se tak z dosahu státní moci irácké diktatury. Pro ochranu těchto kurdských provincií nad nimi Američané ustavili bezletovou zónu, která vznikla na konci první války v Zálivu, v roce 1991. Na tomto území pak v průběhu let zapustilo kořeny mnoho různých vnitřně nesourodých politických frakcí. Jednou z takových skupin bylo Tálibánu podobné hnutí, v němž zakotvila spousta veteránů z afghánské války, kteří si začali říkat Ansár al-Islám, tedy „Pomocníci islámu“. Jeho vůdci byli extremističtí přívrženci sunnitské větve islámu, kteří ve vesnicích, jež kontrolovali, velice rychle zavedli krutovládu postavenou na islámském právu šarí’a. Zakázali jakékoliv hudební projevy, přinutili ženy zakrývat si na veřejnosti tvář a vzdělávání dívek ve školách postavili zcela mimo zákon. Projevovali naopak nevídaný zájem o jedy. Výsledkem této neotřelé záliby bylo zbudování improvizované laboratoře, v níž na toulavých psech dělali pokusy s kyanidem a podomácku vyráběným ricinem.

Kromě těchto půvabů poskytoval severní Irák Jordáncům na útěku také další výhody. Zarkáví mohl s okolním obyvatelstvem splynout daleko snáz než v Afghánistánu, kde neuměl žádnou z řečí, jimiž hovořili místní.

Naprostá izolace místa navíc poskytovala výbornou možnost, jak nerušeně nabrat nové síly.

Poté, co Zarkáví dorazil na základnu Ansár al-Islám, přesunul se do jednoduchých obydlí ve vesničce jménem Sargat, tvořené shlukem kamenných chatrčí na konci cesty mířící vzhůru do kopců. S hrstkou následovníků z Heratu a s několika tisíci dolarů zbylých z příspěvků od al-Káidy se rozhodl obnovit výcvikový tábor, který začal původně budovat v Afghánistánu. S bin Ládinem ukrývajícím se více než tři tisíce kilometrů daleko měl nyní jistotu, že tentokrát se jeho snahy obejdou bez patrných zásahů a vlivu al-Káidy. Získal zde nové spojence a příznivce včetně spřízněných islamistů z Bagdádu, kteří mu poskytli úkryt, když tudy v tajnosti cestoval za léčbou svých zlomených žeber. Kromě toho začal Zarkáví daleko komplexněji přemýšlet o cílích svého džihádu. Až do roku 2001 se na výsluní Zarkávího zášti vyhřívali dva hlavní nepřátelé – Izrael a vláda jeho vlastní země, Jordánska. Nyní mu však bolest zlomených žeber bez ustání připomínala neutuchající přání ublížit co nejvíce Spojeným státům. Krátce před tím, než opustil Írán, tak požádal Adela, zda by se nepřidal k silám Ansár al-Islám. Ten den se ti dva však setkali naposledy.

„Když se přišel před odjezdem z Íránu rozloučit," vzpomíná Adel, „zdůrazňoval, jak moc je důležité pomstít se Američanům za všechny zločiny spáchané při bombardování Afghánistánu, které sám na vlastní oči viděl." Drsný charakter Zarkávího utvářely tři zásadní vlivy: válka, vězení a zodpovědnost za vedení vlastního výcvikového tábora. Postupně tedy začal sám sebe vnímat nejen jako vůdce, ale i jako člověka s předurčeným osudem. Podle Adela teď svoji energii i své představy upravil znovu, tentokrát je však vypiloval „nesnášenlivostí a nepřátelstvím vůči Američanům".

Západní média začala spekulovat, zda se americká vláda pod vedením prezidenta George W. Bushe připravuje na druhou válku s irácký vůdcem Saddámem Husajnem.

Zarkáví těmto i mnohým dalším historkám věřil. Podle jordánského novináře Fu'ada Husajna, který se se Zarkávím setkal ve vězení a později o jeho raných létech napsal biografii, Zarkáví v rozhovorech se sklíčenými islamisty v bezútěšných měsících roku 2002 častokrát vyprávěl o grandiózním konfliktu, ke kterému dojde, a také o tom, jak byly jeho kroky štěstěnou řízeny, aby se dostal na to správné místo, odkud mohl

vytáhnout do boje proti velkému nepříteli Alláha. Bin Ládin byl tou dobou na útěku někde na území Pákistánu a zadní voj Tálibánu mezitím americká komanda hnala dál přes východní pohoří Afghánistánu. K rozhodujícímu boji však teprve mělo dojít, jak Zarkáví předvídal, v zemi, která náboženské války nepoznala dobrých sto let.

„Irák," řekl Zarkáví přátelům, „bude dějištěm nadcházející bitvy proti Američanům."

5.

„Udělal jsem to pro al-Káidu a pro Zarkávího“

Laurence Foley nikdy nepatřil mezi okázalé lidi, přesto však na tomto bostonském rodákovi byly věci, které přímo bily do očí, a to dokonce v natolik kosmopolitním prostředí, jakým bylo jordánské hlavní město. Na ammánské poměry to byl neobyčejně zavalitý člověk a jeho mohutný pupek byl živoucím důkazem množství diplomatických večeří a obědů, které v něm musel na pozici zaměstnance střední úrovně americké ambasády za ty roky uskladnit. Do čela mu padaly prameny sněhobílých vlasů, které na jeho irčansky nazrzlé pihovaté tváři vynikaly podobně jako chomáč vybělené bavlny. Rád se svým zlatým retrívrem jménem Bogart chodil na dlouhé procházky do sousedství, kde obraz člověka venčícího jakékoliv zvíře stále budil pozornost. Co bylo ale opravdu zarážející, a to zejména pro jeho přátele, byl fakt, že odmítal dělat si přehnané obavy o bezpečnost, podobně jako to mnoho lidí ze Západu dělalo v neklidných měsících po teroristických útocích z 11. září 2001. „V Jordánsku je bezpečno,“ ujišťoval tento dvaašedesátník své rodinné příslušníky, kteří podléhali zprávám o vzrůstajícím nebezpečí pro Američany a dělali si o svého příbuzného obavy.

Když se během týdnů a měsíců po útocích míra nepřátelství vůči Američanům drala vzhůru, některé rodiny se stáhly do ohrazených enkláv poblíž ambasády, kolem kterých postupně vyrůstala nová bezpečnostní oplocení, střežená těžce vyzbrojenými vojenskými strážemi. Foley ovšem během tří desítek let své práce v zámoří už sloužil na daleko nebezpečnějších místech. Rozhodl se proto ponechat si svoji dvoupodlažní vilu v západním Ammánu, která mu za růžovými keři a zamřížovanými okny nabízela takovou verzi jordánské normality, jakou jen člověk žijící v cizině mohl očekávat.

Po večerech tak i nadále chodíval se svou ženou Virginií ulicí Abdalláha Gošeha venčit Bogarta, občas zamával na sousedy a ze slušnosti s nimi svou jednoduchou arabštinou prohodil pár vět. Každé ráno Foley brzy vstal

a ve svém ojetém mercedesu třídy C vínové barvy s diplomatickými značkami vyrazil do práce. Auto pak vždy zaparkoval na malém plácku za zdobenou bránou. Svého harmonogramu se držel vědomě a vzdorovitě, dokonce i tehdy, když se na podzim roku 2002 začalo proslýchat, že má v Jordánsku docházet k únosům Američanů.

Jeho úkol na diplomatické misi nepatřil mezi nijak zvlášť prestižní, byl ovšem důležitý a Foley se jej ujal energicky a s vášní. Jeho cílem bylo domlouvat financování projektů na čištění vody a obchodních partnerství pro jordánské podnikatele.

S oblibou pracoval v ammánských osadách pro uprchlíky a rád s nimi zapřádal rozhovory. Uměl se do úmoru vyptávat na to, jak funguje život v táborech. A ačkoliv jej kvůli tomu někteří podezřívali, že pracuje pro CIA, většina jich byla tímto tělnatým Američanem s odzbrojujícím úsměvem okouzlena. Na jeho nadřízené to natolik zapůsobilo, že se jej rozhodli odměnit zvláštním oceněním. A tak se stalo, že navečer 27. října roku 2002 ambasáda odměnila Foleyho plaketou a večeří s oslavou, která pokračovala až do pozdních hodin.

Domů přišel unavený, ale v dobrém rozmaru, vzpomínala Virginia později.

„Jsem tam, kde chci být," řekl jí, „a dělám to, co dělat chci."

Druhý den ráno se probudil v nezvyklém čase, oblékl se a v sedm hodin dvacet minut zamířil ke svému parkovacímu místu. Právě se blížil ke dveřím mercedesu, když se zpoza protější strany vozu vynořila postava s hlavou zahalenou do černo-bíle kostkovaného šátku – kefíji. Muž, který se pod šátkem skrýval, držel v ruce pistoli s připevněným tlumičem.

Tuff. Tuff.

Foley se zapotácel. Střelec k němu přistoupil blíž a vyprázdnil celý zásobník.

Tuff. Tuff. Tuff. Tuff. Tuff.

Zasažený do tváře, krku, ramene i hrudi se Foley zhroutil na chodník. Muž v kefíji přeskočil nízkou zeď a dal se na úprk směrem k autu s řidičem, které už čekalo o pár ulic stranou. Celý incident se odehrál ani ne za minutu a obešel se bez rozruchu, takže si žádný ze sousedů nevšiml ani výstřelů, ani těla nataženého v kaluži krve mezi mercedesem a růžovými keři.

Někdo se však, na míle daleko od západního Ammánu, o celé věci doslechl jen o hodinu později. To když střelec telefonoval svému kontaktu

na severu Iráku.

„Informujte šejka,“ řekl střelec. „Všechno se zvládlo na výbornou.“

Úryvek zachycené komunikace mezi střelcem a jeho kontaktem patřil mezi rutinní úlovky Národní bezpečnostní agentury neboli NSA, americké zpravodajské služby, provozující nejrozsáhlejší globální sledovací síť. Po útocích z jedenáctého září NSA systematicky probírala neuvěřitelné objemy dat. Soustředila se především na ty oblasti světa, u nichž bylo možné očekávat, že by se v nich mohl ukrývat Usáma bin Ládin či jiná z významných postav al-Káidy. V létě a na podzim roku 2002 byl jedním z takových míst severovýchodní cíp Iráku. V brzké době se proto vysocí představitelé Bílého domu a Pentagonu úmyslně zaměřili na několik málo horských vesniček natolik odlehlých, že nebylo možné najít je na žádné z map daného území.

Diplomat Spojených států amerických byl zavražděn – neobyčejně vzácná událost i na takto neklidnou část světa. A první podezření, založená na úvodní analýze telefonátu střelce, ukazovala v obecné rovině na al-Káidu, konkrétně na muže, jehož jméno se stále nedostalo do povědomí většiny analytiků z protiteroristického střediska CIA.

Zpravodajec, který znal Abú Musaba Zarkávího nejlépe, měl však důvody ke skepsi. Čerstvě třiatřicetiletá analytička Nada Bakosová, která ve zpravodajské službě zakotvila teprve před dvěma lety, se v CIA velice rychle stávala jedním z nejlepších odborníků na Jordánsko. O několik let později se tato dcera rančera ze střední Montany bude podílet na honu na Zarkávího a na prachem prostoupených iráckých vojenských základnách bude celé týdny bez přestání pracovat jen pouhé kilometry od míst, kde má Zarkáví podle všeho žít. Bude sledovat všechna jeho známá hnutí, vyslýchat zajaté bojovníky, a dokonce doprovázet americké vojáky na půlnočních raziích do domnělých úkrytů. Do Zarkávího osobní historie a zvyků se ponořila s takovým zápalem, až si z ní kolegové utahovali kvůli jejímu jordánskému „klukovi“.

Přesto jí na celém tom povyku kolem honu na Zarkávího něco nesedělo. Připouštěla, že Zarkáví mohl být strůjcem útoku, přesto se jí to zdálo být příliš jednoduché. Jordánci prahli po tom, aby mohli ukázat, že útok byl úmyslným činem mezinárodních teroristů, a ne jen nahodilým projevem násilí, které by mohlo narušit pověst Jordánska v oblasti turistického

a cestovního ruchu. Kromě toho několik vládních představitelů z Bílého domu, kteří znali Zarkávího jméno, později projevilo podivnou fascinaci Jordánskem.

Bakosové oddělení v CIA neustále vyřizovalo požadavky od Bushových emisarů ohledně vazeb mezi al-Káidou a iráckým prezidentem Saddámem Husajnem. Pokud hrál Irák v podpoře teroristických útoků al-Káidy z 11. září na New York a Washington byť jen okrajovou roli, nebylo by o zámince pro invazi žádných pochyb. CIA byla schopná vyvrátit většinu dohadů o iráckých vazbách na 11. září, ale Zarkávího případ byl podezřelý. Neviděli snad Jordánce v Bagdádu, jak se léčí v jedné ze státních nemocnic? Nebyl to snad ten stejný Zarkáví, který od al-Káidy dostal peníze i pozemek, aby mohl na západě Afghánistánu založit svůj vlastní výcvikový tábor? Neodletěl snad po zahájení afghánské ofenzivy do Iráku, namísto co by se připojil k bin Ládinovi v jeho komplexu Tora Bora? Ještě znepokojivější otázka pak byla: Nevedly od domnělé laboratoře na výrobu jedů ve výcvikovém táboře Ansár al-Islám nitky k Saddámu Husajnovi, jehož záliba v chemických zbraních během devadesátých let byla velmi dobře zdokumentovaná?

Bakosová i její kolegové svědomitě řešili zadané otázky a v rámci omezených zpravodajských informací, které byly na konci roku 2002 k dispozici, se na ně snažili odpovídat.

Nyní tu už bylo otázek daleko více. Americký diplomat byl zastřelen a nejspolehlivější z důkazů ukazoval, že příkaz k této akci přišel z irácké půdy, nadto od muže se zřejmými vazbami na al-Káidu. Pro většinu Američanů, a dokonce i pro analytiky ze CIA, zůstával Zarkáví neznámou postavou obskurní slepé uličky globálního džihádistického hnutí. Ovšem na nejvyšších úrovních Bushova Bílého domu se právě katapultoval na vrchol seznamu obávaných teroristů.

Během prvních dvou bouřlivých let, co Nada Bakosová pracovala pro CIA, se občas zdálo, že se historie – podobná náhodnému šrapnelu či cihle letící skrze čelní sklo – řítí přímo na ni. K jedné z takových chvil došlo ráno 11. září roku 2001, když se Bakosová a další mladí analytici seběhli kolem televize, aby si prohlédli záběry dalšího z dopravních letadel, jak proráží hliníkovou skořepinu druhé z budov Světového obchodního centra, aby v zápětí nato dalo na její severní straně vykvést planoucí kouli ohně a dýmu. Atmosféru vzdechů a slz, ve které byli přítomní důstojníci,

sledující oblak černého kouře valícího se na Manhattan, ponořeni, prořízlo jediné jméno – al-Káida. Všichni spolupracovníci začali opouštět budovu podle stanoveného evakuačního plánu. Jen Bakosová, začínající analytička, se nemohla přimět k odchodu.

„Stále jsem přemýšlela, co mám dělat," uvedla později. „Doufám, že nás požádají, abychom něco udělali." A skutečně – jen o několik minut později dal šéf oddělení CIA pro boj s terorismem Cofer Black dohromady skupinu dvou set důstojníků, kteří se zdrželi v budově, aby jim vydal první rozkazy v dloholetém tažení vedoucím k nalezení, zničení a poražení Usámy bin Ládina. „Právě jsme ve válce," řekl Black, „jen v úplně jiném druhu války, než kterou jsme kdy vedli."

Další z takových chvil Bakosová zažila, když se o rok později ocitla s viceprezidentem Spojených států v malé konferenční místnosti. Země se stále více blížila k válce s Irákem a Dick Cheney, který byl tehdy hlavním manažerem Bushovy válečné strategie, se rozhodl k velice nezvyklé osobní návštěvě ústředí CIA v Langley ve státě Virginia, do areálu, v němž vyšetřování provádí špičkoví odborníci na terorismus. Cheneyho kancelář celé měsíce urgovala CIA kvůli důkazům o provázanosti útoků z 11. září s irácký prezidentem Saddámem Husajnem. Zarkáví se sice ukázal být zajímavou postavou, avšak hlášení, která o tomto muži posílala CIA, byla daleko opatrnější než ta, která přicházela z Kanceláře Pentagonu pro zvláštní plány, tedy svého druhu stínové zpravodajské služby založené podtajemníkem pro obranu Douglasem J. Feithem, irácký jestřábem a Bushovým pověřencem. Co tajná služba vlastně věděla?

To ráno dorazil viceprezident se skupinkou poradců, všichni zamračení a v tmavých oblecích, aby si mohli s rozvědkou podruhé poměřit síly v otázce záznamů o Iráku. První zasedání, kterému předsedal ředitel CIA George Tenet, dopadlo mizerně. Řídicí pracovníci, kteří se jej zúčastnili, nedokázali Cheneymu poskytnout žádné uspokojující otázky ohledně podezřelých kontaktů mezi domnělými agenty al-Káidy a Saddámem Husajnem. Jeho otázky tak poukázaly na závažné mezery v informacích, které zpravodajská služba o iráckém vůdci a jeho podpoře teroristů, nejspíše včetně bin Ládina samotného, měla. Tenet tedy uspořádal druhé setkání, kam tentokrát přivedl více důstojníků na juniorských pozicích, kteří měli o záznamech lepší přehled. A tak se stalo, že byla Bakosová ve svém třetím

roce služby na pozici zpravodajského důstojníka u CIA pozvána, aby se podílela na osvětě druhého nejmocnějšího muže v zemi.

Ke schůzce došlo v sedmém patře budovy velení, poblíž privátních pokojů vedoucích pracovníků, v místnosti s výhledem na husté lesy, které sloužily jako bezpečná nárazníková zóna mezi rozvědkou a přeplněnými virginskými předměstími Washingtonu. Cheney a jeho poradci seděli na jedné straně stolu, přes něj hleděli na zástup manažerů střední úrovně, kteří byli vyzbrojení spisy a poznámkami z drilovacího cvičení, které bylo předchozího dne překřtěno na „vražedné kolegium“[9]. Bakosová, která patřila k nejmladším důstojníkům v místnosti, seděla za svým šéfem. Jejím úkolem bylo dělat jakousi zálohu, měla reagovat na dotazy, které by výše postavení kolegové nezvládli zodpovědět. Nejprve byla nervózní, ale nakonec se uvolnila a fascinovaně pozorovala Cheneyho, jak se sám ujal dotazování. Ten přes své brýle skepticky hleděl na všechny ty odborníky ze CIA, a i když byl tón jeho hlasu zdvořilý, působil neústupně – jako hlas ostříleného žalobce, který se snaží rozcupovat zdráhajícího se svědka.

Nada Bakosová tiše seděla na své židli u odlehlé zdi a naslouchala, byť naprosto nevěřícně.

Byla tu spousta dobrých důvodů, proč jít po muži, který se v devětadevadesátém podílel na přípravě *komplotu tisíciletí*. Že by se ale klika radikálních džihádistů dala dohromady se zavile sekulárním iráckým vůdcem – mužem, který islamisty ve své zemi běžně mučil a zabíjel? To myslel Cheney vážně?

Cheney to však myslel více než vážně. Během následujících týdnů se jeho poradci plamenně rozhořčovali na přísně tajnou zprávou CIA, na níž se podílela i Bakosová, a strhali vše až na pasáž vyvracející údajné operativní vazby mezi vládou Saddáma Husajna a al-Káidou. Historky o tajných kontaktech mezi dvěma odvěkými soky, které kolovaly mezi Bushovými poradci, „se zdají být založené na neověřených informacích z doslechu“, uváděla zpráva, „a pro jejich potvrzení neexistují ani nejmenší průkazné informace“.

Odpovědi, které Cheney hledal, neexistovaly. Čím více však CIA tato tvrzení odmítala, tím neústupnějším se Cheyneyho tým stával. Přinejmenším jednou se stalo, že Bushův pobočník telefonoval Bakosové přímo k jejímu stolu, aby se jí vyptal na nějakou pasáž v jedné z jejích

zpráv. Jeho hovor tak porušil ustálená pravidla, která politickým pověřencům zapovídají kontaktovat osobně některého z analytiků, čímž se má zamezit politickému vlivu na jednotlivé zaměstnance CIA. Bakosová urychleně zavěsila a šla si postěžovat nadřízenému, který – rozčilen z porušení protokolu – okamžitě volal do Bílého domu.

„Chtěli po nás, abychom jim dokázali, že to tak nebylo… abychom dokázali, že Zarkáví nebyl součástí al-Káidy a nepracoval se Saddámem," řekla Bakosová. „Ale když jsme se o to pokusili, jejich odpověď byla: ‚A co má být? Vždyť všichni ti lidé se zabývali stejnými věcmi, tak co je komu po tom?'"

Taková zkušenost jen pramálo odpovídala představě, kterou si Bakosová vysnila, když se před dvěma lety hlásila k rozvědce. Ta žádost byl jen takový žert, bezmyšlenkovitá sázka, kterou sama se sebou uzavřela. Ještě dlouho poté, co ji přijali, si její rodina doma v Montaně myslela, že Bakosová pracuje jako pomocná síla v kanceláři, kde zvedá telefony a vyřizuje maily. Ještě nikdy předtím se žádnému rodákovi z maloměsta, jakým je Denton, nepodařilo něco tak fascinujícího jako sledovat teroristy pro samotnou CIA.

Bakosová dříve snila o tom, že bude veterinářkou. Pro mladou ženu, která vyrostla mezi koňmi a dlouhé letní dny trávila sama při toulkách po ranči na svém oblíbeném hřebci, se taková práce zdála být jako stvořená. Když byla mladší, byly její obzory zarámované zapadlou střední školou, kde bylo v maturitním ročníku pouze devět studentů, a seriály o policistech, které s oblibou sledovala v televizi. Ale už tehdy Bakosová věděla, že chce víc.

V prvním ročníku její ambice málem zmařila dopravní nehoda. Bakosová se však nakonec zvládla vrátit na školu a svou energii nasměrovala k novému hlavnímu oboru – ekonomii – a vágnímu plánu, že bude pracovat v mezinárodních vztazích. Vdala se a krátkou dobu pracovala pro betonárenskou a těžební společnost. V té době – to bylo pár měsíců před jejími třicátinami – si všechny věci sbalila do svého pickupu, Fordu F-150, a přes celou zem vyrazila do Washingtonu D.C. Byla čerstvě rozvedená a neměla ani práci, ani žádné solidní vyhlídky. Její nevlastní otec, bývalý veterán z Vietnamu, ji však přiměl k tomu, aby se pokusila o práci u zpravodajské služby. Zahlédl inzerát v časopise *The Economist* a usoudil, že Bakosová má šance jako kdokoliv jiný.

„Nikdy mě nepřijmou,“ bránila se. „Proč by mě tam brali?“

„Prostě se přihlas,“ odvětil jí.

Nemohla se té myšlenky zbavit. Stále přemýšlela o práci ekonomického analytika ve státní správě, možná na ministerstvu zahraničí. Ale CIA jí zněla jen jako riskantní podnik.

„A vlastně proč ne?“ zeptala se nakonec.

Bakosová vyplnila přihlášku a podstoupila vstupní test… a k jejímu překvapení jí náborář zavolal, aby se ještě dostavila na pohovor. Pět měsíců poté už procházela ikonickou vstupní halou rozvědky, přes bezmála pětimetrové logo CIA, vyvedené v mramorové podlaze. Nejprve pracovala jako technický odborník, ponořená v hlubinách byrokratické džungle, ale záhy nato se stala zpravodajskou analytičkou. Šlo o náročnou pozici, vyžadující nejen jisté detektivní nadání, ale také schopnosti umět zpracovat obrovské objemy dat, jež CIA získávala z lidských i elektronických výzvědných zdrojů. Ekonomická průprava dostala Bakosovou do týmu, který sledoval finanční kriminalitu Saddáma Husajna včetně jeho rozbujelého porušování obchodních embarg, která na něj uvalila OSN. Brzy se však pracovní náplň týmu rozšířila i o další zpravodajskou činnost o Iráku. Bakosová se tak nyní věnovala i sledování diktátorovy podpory teroristických sítí, což ji postupně přivedlo až k Zarkávímu.

Byla štíhlá a blond a v převážně mužském pracovním kolektivu přitahovala pozornost, obzvláště u lidí z vedoucích pozic. Co na ní ovšem bylo pozoruhodné, byl její ohromující přehled o problematice. Nejenže nasála každý útržek dostupných informací o Zarkávím a jeho nejvyšších politických špičkách, ale vládla navíc pozoruhodným talentem najít souvislosti i mezi zdánlivě náhodnými detaily. Jeden z jejích vedoucích o ní svého času prohlásil, že je to „jednoduše jedna z nejlepších analytiček, které jsem kdy potkal“.

„Připomínala mi takové ty lidi, kteří umí v Las Vegas spočítat všechny karty v balíčku,“ zmínil se na její adresu bývalý vyšší důstojník CIA. „Rozuměla všem možným variacím, které se v daném tahu vyskytly. To není něco, co byste se měli naučit.“

Přátelům Bakosová řekla, že to byla první práce, která se zdála, že jí bude opravdu sedět. „Tady jste ve středu dění,“ uvedla. Přesto se však zpočátku potýkala s nepříjemnými pravdami. Jednou z takových pravd, které se jí navíc připomínaly po celou dobu její kariéry, byla skutečnost, že političtí

lídři mají tendenci vybírat si ze široké palety utajovaných údajů jen takové informace, které jim pomáhají vykreslovat jejich vlastní pokřivené podání reality, určené k předhození voličům. V těchto praktikách si libovali všichni prezidenti, byť někteří více než druzí.

A teď dostala podobnou lekci znovu. Závěr Cheneyho návštěvy doprovázelo rozčarování. Viceprezident se svým týmem odjel zpět do Washingtonu, aniž by ke svým záznamům o Iráku přidal jakékoliv podstatné informace. Pro některé z analytiků, kteří v místnosti byli, byla tato návštěva velmi skličující. Bílý dům se zcela evidentně připravoval na vpád do Iráku a navíc se zdálo, že Cheneyho ani jeho tým nijak nevyvedlo z rovnováhy, že dostupné důkazy v podstatě podkopávají jejich případ.

„Podle mého názoru jsme ani zdaleka nevěděli dost," řekla Bakosová. „Ale já jsem tehdy měla naprosto naivní představy o tom, co je potřeba k vyhlášení války."

I po letech Cheney trval na tom, že jeho zaměření se na možné vazby Iráku na teroristické sítě bylo oprávněné. „Kladl jsem náročné otázky," uznával ve své zprávě o návštěvách v CIA. Průzkum v otázce možných hrozeb pro Spojené státy v období po 11. září Cheney uzavřel tvrzením, že tu nebylo „žádné jiné místo, jež by bylo pravděpodobněji spjaté s terorismem [a zbraněmi hromadného ničení], než Irák Saddáma Husajna".

„S výhodou jistého časového odstupu – a vezmeme-li v potaz, že některé zpravodajské informace, s nimiž jsme pracovali, byly mylné – zůstává toto hodnocení stále v platnosti," uvedl Cheney.

Ať už oprávněně, či nikoliv, Bílý dům ještě se Zarkávím neskončil. Intenzivní zájem o možné vazby tohoto Jordánce na Irák pokračovaly až do počátků vpádu do Iráku a – pochopitelně i ke zděšení Nady Bakosová – také roky poté. A vrah amerického diplomata v Jordánsku tak jen vystupňoval i bez toho už dost vysoké napětí.

Střelba za bílého dne na Laurence Foleyho v jedné z nejbezpečnějších ammánských čtvrtí způsobila v nejvyšších patrech jordánské vlády malou paniku. Ještě nikdy v historii země nebyl v Jordánsku vážně zraněn, natož zavražděn žádný americký diplomat. Král Abdalláh II. si vzal na starost oficiální reakci a setkal se jak se CIA, tak se zástupci ministerstva zahraničí, aby společně domluvili vyšetřování. Společně se svou ženou, královnou Ranijou, osobně navštívili Foleyho vdovu, aby jí vyjádřili svoji

upřímnou soustrast a pomocnou ruku při zajištění přepravy těla jejího manžela zpět do Spojených států. Policie i muchábarát mezitím pozatýkaly spoustu islamistických radikálů, aby je mohly vyslechnout v případu Foleyho vraždy. Během osmačtyřiceti hodin tak za mřížemi skončila více než stovka lidí, přesto však lidé z rozvědky neměli ani ponětí, kdo stál za vraždou anebo proč si z tisíců Američanů žijících v Ammánu vybral právě Foleyho. Kdo by se chtěl zaplést do problémů kvůli sledování a zabití nijak zvlášť vysoko postaveného úředníka, jehož hlavní povinností bylo zlepšování jordánských zásob vody.

Dne 30. října nesl dvojitý doprovod složený z příslušníků americké námořní pěchoty a jordánské čestné stráže Foleyho rakev do vojenského nákladního letadla na ammánském letišti. Průvod doprovázela také Virginia Foleyová a jejich zlatý retrívr Bogart. Na druhé straně města, na velitelství muchábarátu, mezitím začínaly výslechy. K činu se přihlásila i jedna z obskurních džihádistických skupin, věc však byla vyšetřena a vbrzku zamítnuta. Vyšetřovatelé tlačili, vyhrožovali i přemlouvali. Týdny ubíhaly a na obzoru se stále nejevilo jediné užitečné vodítko kromě odposlechnutého telefonátu. Volající navíc volal z mobilního telefonu s ukradenou sim kartou na kredit.

Až časem – bylo to někdy koncem listopadu – zaslechl jeden z informátorů muchábarátu zvěsti o neznámém Libyjci, který se přestěhoval do bytu v uprchlickém centru Marka, na ammánském předměstí. Cizinec dorazil v září a cílem jeho návštěvy měla být pomoc příteli při otevření obchodu s ženským oblečením, který byl zaměřený na tradiční muslimské oděvy a pokrývky hlavy, jaké nosí oddaní věřící. Dvojice si pronajala malý obchod s výlohou do ulice a vyvěsili ceduli, na které stálo *Malá princezna*. Také si pronajali malý sklad, čímž docela zmátli sousedy, jimž nešlo na rozum, k čemu krámek se šaty potřebuje takové množství skladovacího místa.

Tím jordánským společníkem byl muž palestinského původu Jásir Ibráhím Fraihat, byznysmen sympatizující s džihádisty, avšak postrádající jakékoliv známé vazby na skupiny radikálů či jejich zločiny. To Libyjec byl o poznání zajímavější personou. Po několikadenním sledování muchábarát nabyl jistoty, že jde o jistého Sálema Ben Suweida, veterána z afghánské občanské války, kterého před třemi lety zatkli, když se pokoušel o vstup do země s padělaným cestovním pasem. Policie měla tou dobou podezření, že

má vazby na al-Káidu a bez pardonu jej vyhostila ze země. Pokud i tentokrát šlo o Suweida, znamenalo to, že se už podruhé pokoušel dostat do země bez povšimnutí.

Třetího prosince nedlouho po půlnoci vtrhli příslušníci muchábarátu do skladiště obchůdku *Malá princezna* a poté i do bytů obou mužů. Suweida i Fraihata vytáhli rovnou z postelí, oděné v nočním úboru, a ve snaze najít cokoliv podezřelého začali nevybíravě obracet jejich osobní věci vzhůru nohama. Suweidův dům jim vynesl kýžený jackpot. Důstojníci našli rukavice a masky, neprůstřelné vesty, nádoby slzného plynu a více než deset tisíc amerických dolarů. V pokoji do dvora narazili na Suweidův úkryt zbraní: pět útočných pušek Kalašnikov včetně munice, příručku k výrobě výbušnin a notebook se schématy potenciálních cílů. Jenže ani náznakem tu nebyl žádný tlumič a pistole ráže sedm milimetrů, která by odpovídala nábojnicím nalezeným u Foleyho sídla.

Ve čtyři hodiny ráno byli oba muži přepraveni na protiteroristické oddělení muchábarátu. Na starost je zde dostali Abú Haitam, zástupce vedoucího sekce pro boj s terorismem, a Alí Búrzak, šéf oddělení a legendární vyšetřovatel známý jako Rudý ďábel. Do šesté ranní, když nadcházející rozbřesk změkčoval mraky nad Judskými kopci do tlumené šedi, byl Suweid zlomený muž. Podepsal přiznání, doznal se k tomu, že naplánoval a uskutečnil vraždu diplomata Laurence Foleyho. Uvedl také, že jeho obchodní společník Fraihat mu dělal očko a řidiče.

Celé to z nich dostali rychle, dokonce příliš rychle i na obvyklé poměry muchábarátu. Abú Haitamovi bylo jasné, že taková přiznání vzbudí podezření. Jordánci i lidé ze Západu budou předpokládat, že rozvědka se uchýlila k mučení, aby dosáhla svého a získala podezřelého. Vždyť nešlo o málo – Foleyho vražda poškodila postavení Jordánska vůči jeho nejvýznamnějšímu příteli. Když byl inkoust na přiznání ještě vlhký, Haitam se uchýlil k taktice, kterou často používal v případech, kdy byla věrohodnost podezřelého značně pochybná… uspořádal komentovanou výpravu po místě činu.

Jakožto zadržený seděl Suweid na zadním sedadle a na rukou měl pouta. Abú Haitam a jeho řidič se vypravili směrem k západnímu Ammánu, místu, kde v městě sídlila většina ambasád i jejich diplomatů.

„Vezměte mě k tomu místu,“ nařídil.

Suweid prováděl řidiče labyrintem bočních uliček, až dokud vozidlo nezastavilo před parkovacím místem, u něhož zůstalo ležet nehbyné Foleho tělo.

Dům byl teď prázdný. Virginia Foleyová opustila Jordánsko nejen s ostatky svého manžela, ale také s pevným rozhodnutím, že se už nikdy na Blízký a Střední východ nevrátí. Veškeré znaky toho, že na místě došlo k vraždě, už byly mezitím dávno pryč.

Podezřelý tiše seděl na zadním sedadle a hlavu měl skloněnou.

„Ukažte mi, jak se to stalo," poručil Haitam.

Suweid pomalu vylíčil celý příběh, přesně jak ho předtím nechal zaznamenat do svého doznání. V září proklouzl ze Sýrie přes jordánskou hranici s jasnými pokyny, že má najít Američana a oficiální jordánské cíle, na něž má zaútočit. Poté, co spolu s Fraihatem založil krycí firmu, poslal svého starého přítele zpět do Sýrie, kde měl vyzvednout ukryté zbraně, mezi nimiž byly kalašnikovy i osobní pistole. Někdy v říjnu potom začal objíždět diplomatickou čtvrť v Ammánu a zámožnější sousedství, oblíbená u lidí ze Západu.

Foley byl trefa do černého, řekl Suweid. Svou otevřeností a společenskostí Američan zanechával výrazný dojem při svých častých návštěvách v ammánské uprchlické enklávě, když spolupracoval s Palestinci na vodních projektech. Jeho přátelské otázky o životě v táborech vedly některé k podezření, že mohl pracovat jako rozvědčík. Každý tu znal ten jeho vínový mercedes s charakteristickými diplomatickými značkami, které Foley nepřestal používat ani poté, co ostatní zaměstnanci ambasád přešli na běžné jordánské značky.

Suweid si našel Foleyho dům a po tři dny jej sledoval. Dobře si všiml Foleyho bílých řídnoucích vlasů a jeho po léta kynoucího panděra. Zjistil, že dům nestřeží ani kamery, ani ochranka a že nízká zídka, lemující velkou část pozemku s domem, poskytuje nejen snadný přístup, ale také dost místa na úkryt. Poznamenal si všechny body z Foleyho ranní rutiny: brzká probuzení, procházky se psem i jeho pravidelné cesty do práce, podle kterých byste si mohli seřizovat hodinky, kdy vždy bez doprovodu odjížděl ve svém mercedesu. Vše vyvrcholilo 28. října, když právě muezíni svolávali k první ranní modlitbě. Libyjec a jeho společník nastoupili do vypůjčeného vozu Hyundai a zamířili do západní části města. Pistoli i masku měli ukrytou v malé tašce u Suweida na klíně. To, zda byl Foley

špion, či nikoliv, Suweid nevěděl. Chystal se však zabít Američana a právě k tomu výbornou dostal šanci.

„Myslel jsem, že bude snadné ho zabít – jen pár ran a bude po všem," řekl Suweid Abú Haitamovi.

Ukázal tedy našemu důstojníkovi z muchábarátu místo, kde přeskočil zídku a kde se přikrčil, zatímco čekal, až Foley vyjde z domu. Vylíčil, jak beze slova diplomata zastřelil… jak střílel pro jistotu znovu, aby se pojistil, že zranění budou smrtelná. Ukázal k místu, kde na něj Fraihat čekal ve vozidle s běžícím motorem, a popsal, jak po činu oba pospíchali zpět do čtvrti Marka a po cestě se zastavili, aby mohli vražednou zbraň zahodit do znečištěné řeky Zarka. Domů se vrátili právě včas, aby mohli přesně v 10.00 otevřít prodejnu *Malé princezny*.

Abú Haitam pozorně naslouchal a poté znovu položil otázku, která mu vrtala hlavou už od chvíle, kdy se na veřejnost dostaly první zprávy o vraždě.

„Proč?"¨

„Udělal jsem to," pronesl Suweid, „pro al-Káidu a pro Zarkávího."

Byl v tom Zarkáví skutečně zapojený?

Jordánští veřejní činitelé počkali téměř dva týdny, než veřejnost informovali o zatčeních a o Zarkávího podílu na zločinu. Možná že mezitím doufali, že CIA najde další důkazy dokládající propojení mezi střelcem a mužem, který se v Jordánsku stále rychleji stával nejslavnějším člověkem na útěku. Na každý pád bylo mnoho Jordánců připraveno uvěřit Suweidově právníkovi, když ammánským novinám sdělil, že tvrzení o Zarkávího roli v celém případu bylo vynuceno mučením. Vyšetřovatelé čelili unikajícím detailům o zachyceném telefonním hovoru mezi Suweidem a jeho iráckým kontaktem, mužem, kterého identifikovali jako Muammara Jusefa Džaqbíra – známého Zarkávího učně. Džaqbír samotný byl před lety zatčen v Iráku a jeho výpovědi, které poskytl Američanům, kteří jej zadrželi, podporovaly tvrzení, že Zarkáví osobně vyslal Suweida do Jordánska s obnosem padesáti tisíc dolarů a s instrukcemi, aby vyhledal a zabil Američany – jakékoliv Američany.

Přesto se však kupodivu Zarkáví nikdy nepřihlásil k zodpovědnosti za Foleyho vraždu, a to i přesto, že se jinak znal ke stovkám vražd, včetně značného množství amerických občanů.

Islamisté, kteří Zarkávího poznali během jeho pobytu na severovýchodě Iráku, trvali na tom, že v tomto zločinu nemá prsty.

Nada Bakosová, jedna z analytiků CIA, kteří vyhodnocovali zpravodajské informace v reálném čase, položila několik klíčových otázek, které nikdy nebyly zodpovězeny.

„Důkazy byly nejednoznačné," uvedla později. „O Zarkávího roli jsme byli přesvědčeni analyticky. To, jestli ale můžete dát dohromady trestní případ, je věc zcela jiná."

Přesto však analytické důkazy poskytly více než dostačující důvody k akci. Byl spáchán závažný zločin proti zaměstnanci americké vlády, který v zámoří plnil úřední povinnosti, a měli jsme dobré důvody věřit, že Zarkáví byl minimálně spolupachatel.

Spravedlnosti muselo být učiněno zadost. To znamenalo zajmout samotného Zarkávího. Americká vláda naštěstí přesně věděla, kde se Zarkáví v posledních podzimních týdnech roku 2002 nacházel.

9 Anglicky *murder board*, systém analýzy komplikovanějších plánů a záměrů za účelem nalezení slabých míst. Účastníci tohoto „kolegia" mají za úkol hledat nejnepatrnější nedostatky předloženého problému a bez ohledu na služební postavení na ně upozorňovat. Svým způsobem je to obdoba brainstormingu, ale ne zaměřena na společné nalezení nejlepšího řešení, ale na společné nalezení (a následné odstranění) nedostatku nějakého plánu. Poznámka redakce.

6.

„Ta válka už je na spadnutí“

Když muž, který se stal šéfem špionáže CIA pro severní Irák, přijel v létě roku 2002 do země a o podezřelém teroristovi jménem Abú Musab Zarkáví nevěděl prakticky nic. Ale už za několik málo týdnů věděl Charles „Sam“ Faddis s přesností na metr čtvereční, kde se náš Jordánec nachází.

Šance jít po Zarkávím už nikdy nebude tak příznivá.

Faddis byl syn důstojníka u námořnictva, měřil bezmála metr devadesát a pocházel z Apalačského pohoří na jihozápadě Pensylvánie. Do Iráku se dostal s týmem operativců, kteří měli shromažďovat zpravodajské informace o iráckých vojenských jednotkách a partě zvláštních militantů jménem Ansár al-Islám, kteří žili na íránské hranici a udržovali úzké vazby s al-Káidou. Ačkoliv měl Faddis už čtyřicet sedm let a byl úspěšným právníkem, usilovně se snažil o přidělení. Toužil najít způsob, jak se po útocích z 11. září zapojit do bojů, a protože měl zkušenosti s bojem proti terorismu i pobytem na Středním východě a výborně ovládal turečtinu, byl ideálním kandidátem na vedení mise. Nyní tedy se svým týmem pobýval v bezpečném úkrytu, odkud prováděl dohled nad základnou skupiny Ansár al-Islám, kde se nacházel Zarkáví a několik desítek dalších džihádistů uprchlých z Afghánistánu. Důstojníci se čas od času převlékli do kurdských oděvů a připlížili se k základně až na takovou vzdálenost, že mohli jasně vidět dlouhými vousy zarostlé tváře strážných, kteří se samopaly AK-47 přehozenými přes rameno hlídali okolí základny.

Tento cíl však už nemohl být zapadlejší.

Sargat – samota, na níž se Zarkáví usídlil po svém příletu z Afghánistánu – byla poslední zastávkou na kamenité cestě vedoucí k irácké hranici, na jejímž druhém konci už se nacházela Íránská islámská republika. Pár kilometrů severozápadně se nacházela Halabdža, městečko už navěky spjaté s jedním z nejhorších genocidních zvěrstev druhé půlky dvacátého století. Dne 16. března 1988 zaútočil Saddám Husajn smrticím nervovým plynem na kurdské vesničany. Šlo o nejhorší útok chemickými

zbraněmi proti civilnímu obyvatelstvu a zemřelo při něm na pět tisíc mužů, žen i dětí. Region se z této události už nikdy zcela nezotavil. Po první válce v Iráku, v roce 1991, udržovalo americké letectvo Saddámova letadla a tanky daleko od kurdských sídel. Nepřítomnost ústřední autority v oblasti dala vzniknout místním milicím a warlordům, kteří se pouštěli do půtek nejen s irácký mi pozemními jednotkami, ale také vzájemně mezi sebou.

Tou dobou dorazil také Zarkáví a militanti ze skupiny Ansár al-Islám už dobyli malou enklávu, do níž mimo jiné spadalo i městečko Churmál a několik menších vesnic, které začali spravovat se zápalem vpravdě tálibánským. Protože teď byli oficiálně ve válce jak s irácký m režimem, tak i s kurdskými nacionalisty, vybudovali si na úbočí skal obranná stanoviště, která jim poskytovala impozantní výhled na horské průsmyky i na únikové cesty vedoucí přes hranici rovnou do Íránu. Hlavní základna v Sargatu sestávala ze sedmi malých budov bez topení či elektřiny, s výjimkou jednoho generátoru obklopeného hliněnými stěnami a pískovým náspem ověnčeným černými prapory.

Bokem stojící shluk obydlí ze škvárobetonu sloužil jako ubytování a výcviková zařízení pro Zarkávího muže, kteří se po většinu času drželi stranou svých kurdsky hovořících protějšků. Místní si je pamatují jako směsku různých arabských národností s jednotně přísnými názory ohledně chování a oblékání. Někteří vesničané později komentovali nepraktičnost některých pravidel, kterých se islamisté ve své komunitě drželi. Například, když se muži i ženy starali o zvířata a hospodářské plodiny.

„Nutívali ženy halit si hlavu a celé tělo i ve chvílích, když chodily pracovat na pole či do zahrady," popisoval v televizním rozhovoru jeden z místních poté, co bojovníci základnu opustil.

Zájem CIA o islamisty měl ovšem jen pramálo co do činění s náboženskými pravidly. Teď když byla al-Káida vyhnána z Afghánistánu, představovala základna Ansár al-Islám největší známé uskupení militantů s vazbami na skupinu bin Ládina – jakkoliv šlo o vazby okrajové. Mezi Faddisovy úkoly patřilo vyhodnotit společnou sílu Arabů a islamistů žijících v irácké enklávě. A bylo-li to vůbec možné, měl také zjistit, jakým způsobem militanti z Ansaru koordinují své operace s irácký mi vládními silami. Nehledě na to, zda se al-Káida s Irákem spolčila už v minulosti, či ne, Bílý dům se obával, že by Saddám Husajn mohl použít teroristy jako zástupnou sílu, prostřednictvím které by mohl udeřit proti Západu.

Spříznění Kurdové přinesli informace, že se ve výcvikovém táboře Ansaru nacházejí chemické zbraně. Tím se mezi lidmi z Bílého domu jen prohloubila podezření, že Saddám vyzbrojuje islamistické militanty k budoucímu teroristickému útoku.

Vedoucí týmu CIA k tomu však byl spektický. Faddis strávil v regionu několik let a velice dobře rozuměl trpké nenávisti, kterou téměř všichni Kurdové vůči irácképmu tyranovi pociťovali. Jejich pocity pramenily z genocidních praktik, jimiž Husajn během osmdesátých let vymazal ze světa na dva tisíce kurdských vesnic a zabil dvě stě tisíc etnických Kurdů. Aby se kurdští válečníci spojili se Saddámem, byť z jakéhokoliv důvodu, to bylo prakticky nepředstavitelné.

Přesto svému týmu Faddis řekl, aby si nechávali mysl otevřenou.

„Podívejte, pokud se nám podaří dát dohromady spolehlivé informace, které budou dokazovat, že je Saddám jedna ruka s al-Káidou, bude to výborné," vzpomínal na to, co říkal svým mužům během společného shromáždění v létě roku 2002. „Ale do té doby, než budeme mít pořádné důkazy, nebudeme říkat nic, co by se tomu byť jen vzdáleně podobalo. Nebudeme žádné dohady a výmysly vydávat za pravdu."

Faddisova skupina sestávala z osmi mužů, každý měl bohaté vojenské zkušenosti a dva z nich byli členy tajné polovojenské jednotky CIA známé jako Skupina zvláštních činností. Za základnu jim sloužil malý dům ležící jen několik kilometrů od tábora skupiny Ansar, který jim poskytli spřátelení Kurdové. Používali jej nejen jako operační středisko, ale také k ubytování mužů, kteří většinu svých dní trávili sledovací činností a účastí na vyslýchání zajatých bojovníků, jež se podařilo dopadnout právě spřáteleným Kurdům. Jejich přístup k zadrženým členům Ansaru a al-Káidy byl pozoruhodný. Američané byli schopni provádět výslechy desítek vězňů a každý nový poznatek vyhodnocovali s ohledem na dříve získané zpravodajské informace nejen od předešlých zadržených, ale také ze svých pozorování tábora Ansaru. Získané poznatky poté mířily na ústředí CIA ve formě stovek tajných elektronických zpráv, vysílaných do Langley přes Faddisův satelitní telefon.

Faddis během velice krátké doby pochytil výrazné rozdíly, které panovaly mezi afghánskými vyhnanci (to byli povětšinou arabsky hovořící jedinci s alespoň základním vzděláním a všeobecným přehledem) a prostými kurdskými zemědělci a pastýři koz, kteří společně tvořili základ sestavy

Ansaru. Přes některé odlišnosti však obě tyto skupiny sdílely totožnou ideologii i společný zájem v teroristickém řemeslu. Společnými silami se pustili do budování jakési zmenšeniny Afghánistánu v iráckých horách – islamistické teokracie, jejíž striktní pravidla byla vynucována puškou a mečem.

Jak zanedlouho odhalil, byly zkazky o tom, že bojovníci ukrývají smrtící tajemství, pravdivé. Islamisté měli hromadu zásob jedu, které testovali kvůli možnosti jejich využití při teroristických útocích v zahraničí.

Díky výslechům CIA a také s nezanedbatelnou pomocí šikovně rozmístěných špionů se otázka lokace jedů, které Ansar ukrýval, podařila brzy objasnit. Skupině se podařilo získat desítky litrů smrtící chemikálie včetně kyanidu a také nevelkou dávku skočce obecného, z něhož je možné vyrobit smrtelně jedovatý ricin. Každou z přísad je možné zakoupit legálně a bez obtíží – kyanid draselný je kupříkladu používán ve filmové vývojce – a nebyly tu ani žádné náznaky, že by měli bojovníci z Ansaru k dispozici vybavení či know-how pro výrobu chemických zbraní. I tak se jejich pokusy jevily dostatečně vážné. V prostorách improvizované laboratoře se amatérští laboranti pouštěli do pokusů se směsí kyanidu a pleťového krému či dalších druhů kosmetiky. Jejich experimenty na toulavých psech, o kterých CIA věděla jen z doslechu, se později potvrdily díky videokazetám nalezeným v troskách pevnosti.

„Jejich schopnosti jsou sice primitivní, ovšem ambice, ty mají obří," vzpomínal Faddis na tehdejší dobu. „Jsou odhodlaní zabíjet, a myslí to smrtelně vážně."

Další otázku, kterou se Bílý dům zabýval – totiž zda Iráčané nějakým způsobem pomáhají islamistům –, bylo ještě snazší zodpovědět. Faddisův tým zachytil stopu podezřelých iráckých operativců poblíž výcvikového tábora Ansaru a potvrdil, že muži patřili ke členům obávané zpravodajské služby Saddáma Husajna. Faddis ovšem záhy přišel na to, že Iráčané dělali přesně to samé co on: pokoušeli se získávat zpravodajské informace o bojovnících. Iráčané tábor z odstupu sledovali a snažili se získat informátory, což bylo vzhledem k předešlým zkušenostem značně riskantní, neboť příslušníci Ansaru osoby podezřelé ze špehování zabíjeli jedem a jejich uřezané hlavy naráželi na kůly postavené před branou. Daleko spíše než na spolčení s islamisty to tak vypadalo, že se jich Iráčané sami obávají.

Bushova administrativa však slíbila dopadnout teroristy spolčené s al-Káidou, kdekoliv je najde, a na tuto tlupu ta definice seděla perfektně.

Spojené státy měly „jedinečnou příležitost“, napsal Faddis v jednom ze svých hlášení, zaslaných na ústředí CIA v Langley. Ansár al-Islám byla teroristická organizace s ambiciózními plány na mezinárodním poli. Ukrývala desítky arabských bojovníků s prokazatelnými vazbami na al-Káidu. A co bylo ještě více znepokojující, vlastnila chemické zbraně, které mohly být potenciálně využity s děsivým efektem v evropských či amerických městech. Hrozba však mohla být kompletně zničena, uvedl Faddis, jedním dobře mířeným úderem.

„Věděli jsme naprosto přesně, kde každý z islamistů spí,“ řekl Faddis později, když na velitelství CIA dopodrobna popisoval své poznatky.

„Znali jsme polohu každé zbraně, doslova jsme věděli, kde se nachází každý jeden z kulometů nebo minomet.“

A nejlepší ze všeho bylo, dodal, že „nikdo z nich neměl ani tušení, že tam jsme“.

Přesně jak Faddis doufal, vzbudily jeho zprávy ve Washingtonu pozdvižení. V Langley a později i na ministerstvu obrany byla svolána celá řada jednání a porad, aby se rozhodlo, jak dál. V Pentagonu mezitím zazněla zásadní otázka – jaké jsou možnosti ohledně napadení základny. Dotaz byl položen osmačtyřicetiletému brigádnímu generálovi jménem Stanley McChrystal, kterému mělo být brzy svěřeno velení nad jednotkami zvláštních sil v Iráku. Jedním z možných řešení bylo zaútočit na islamisty raketovou palbou následovanou útoky z helikoptér osazených týmy amerických a kurdských útočných jednotek, které by se mohly postarat o zajištění jakýchkoliv důkazů o výrobě biologických či chemických zbraní.

Plán se zdál být proveditelný, ovšem Bushův Bílý dům se nedokázal shodnout na tom, zda tento útok posvětit. Ministr obrany Donald Rumsfeld záměr podporoval, ale další důležití činitelé, mezi nimiž byla i poradkyně pro národní bezpečnost Condoleeza Riceová, návrh odmítali. Odpůrci namítali, že administrativa už má rozpracované plány na invazi do Iráku a jakýkoliv útok na irácké půdě s sebou nese riziko předčasného zažehnutí konfliktu. Další z kritiků zase argumentovali tím, že je McChrystalův návrh příliš rozsáhlý. „Je to dost veliké na to, aby se to dalo považovat za invazi,“ stěžoval si jeden z generálových nadřízených. „Vždyť jsou ze speciálních operací. To už neumějí provést nic malého?“

Bush se rozhodl plán prozatím zamítnout.

„Bylo to jako dostat pěstí do žaludku," řekl Faddis později. „Všichni jsme se vystavovali riziku. Když došlo k odstavení mise na vedlejší kolej, všichni jsme moc dobře věděli, co to znamená. Nechystali jsme se stisknout spoušť v tu pravou chvíli. A když ta chvíle konečně nadešla, byly už důležité cíle dávno z dostřelu."

Faddis se tedy opětovně pokoušel přijít s méně ambiciózní kampaní, při které by většinu bojů zastali místní Kurdové. Tvrdil, že s malou leteckou podporou, několika 150milimetrovými minomety a trochou logistické pomoci od lidí ze CIA mohou místní bojovníci zničit danou základnu úplně sami.

„Pro lásku boží, prostě nám dejte dva bombardéry B-52 nebo jen pár těch minometů a my se o to už postaráme," naléhal Faddis. „Dejte nám to zítra a už den poté nebude o čem hovořit. Al-Káida ani Ansár al-Islám nemají ani potuchu, že jsme tady. Jsme naprosto nepostřehnutí."

Odpověď z Langley byla stále stejná.

„Já ti rozumím, Same," přišla neochotná reakce, jak uvádí Faddis. „Jediné, co ti k tomu můžu říct, je, že tak to prostě je. Když jsem to naposledy kontroloval, všiml jsem si, že tě prezident povýšil."

Faddis i jeho tým zůstávali v severním Iráku, aby dle rozkazů pokračovali ve sledování islamistů. Zarkáví mezitím mohl bez problémů budovat svoji síť, aniž by jej musely trápit obavy z napadení či vyrušení. Vedoucím představitelům CIA tou dobou docházelo, že náš Jordánec se stává stále nebezpečnějším. A jak ředitel tajné služby Tenet později poznamenal, byl Zarkáví v těchto předválečných dnech neustále v pohybu. A zatímco ve výcvikovém táboře Ansár al-Islám trénoval své rekruty, na Blízký a Střední východ a do hlavních měst evropských zemí mířili jeho pověřenci s cílem získávat peníze, dobrovolníky a spojence.

„Byl schopný upevnit vazby mezi Alžířany, Maročany, Pákistánci, Libyjci a dalšími arabskými extremisty rozesetými napříč Evropou," uvedl Tenet o Zarkávím do svých pamětí.

„V průběhu několika měsíců neúnavného hledání souvislostí jsme identifikovali teroristické buňky napojené na Zarkávího ve více než třiceti zemích."

Jakmile o tom byla Bushova administrativa zpravena, uspořádala velkou závěrečnou debatu o možnosti úderu proti Zarkávímu a výcvikovému

táboru skupiny Ansár al-Islám. Toto se odehrálo počátkem ledna 2003, jen pouhé dva měsíce před začátkem války v Iráku a několik týdnů předtím, než ministr zahraničí Colin Powell přednesl svoji dnes již dobře známou řeč před Radou bezpečnosti OSN, v níž odůvodňoval nutnost invaze. Představitelé Bílého domu se tou dobou zdráhali podniknout cokoliv, co by oslabovalo stěžejní bitvu o veřejné mínění, takto danou poradu alespoň popsal novinář Peter Baker ve své knize *Dny ohně*, která je jakousi oslavnou historií Bílého domu za Bushovy vlády. Útok na základnu islamistických bojovníků mohl nyní podemlít jeden z pilířů Powellova nadcházejícího proslovu: přítomnost teroristických sítí na irácké půdě.

„To naprosto zničí můj brífink," uvedl dle Bakerovy zprávy Powell. Kromě toho dodal, že „i tak dostaneme [Ansár al-Islám] na kolena do pár týdnů."

Když 23. ledna roku 2003 administrativa stále ještě probírala možnost útoku na Zarkávího výcvikový tábor, dorazila do Ammánu delegace amerických generálů na nezvykle utajovanou návštěvu. Během přistání generála Tommyho Frankse, velitele Ústředního velitelství Pentagonu pro Spojené státy, byli novináři drženi v patřičném odstupu a na podrobnosti jeho setkání s jordánskými představiteli bylo uvaleno informační embargo. Nebylo tak zřejmé ani to, zda se těchto schůzek účastnil přímo král Abdalláh II. Anonymní vojenské zdroje později účel této návštěvy západnímu tisku odhalily prostřednictvím obezřetně formulovaných uniklých informací: V období, kdy do války proti Iráku zbývaly jen týdny, se Spojené státy chystaly nabídnout Jordánsku svůj moderní systém protiraketové obrany Patriot, neboť doufaly, že až honitba započne, zajistí tím bojovou podporu hášimovského království.

„Zvažujeme to," odpověděl jeden ze členů americké výpravy jordánskému novináři během této návštěvy. Ve skutečnosti byla přeprava raketových systémů do Jordánska otázkou jen několika málo dní. Spolu s nimi do země putovaly i stíhací bombardéry F-16, které měly posílit obranyschopnost Jordánska, připravujícího se na válku hrozící vypuknout v sousední zemi.

V ceně těchto dodávek však byla i určitá americká asistence. Bushův Bílý dům po celé měsíce tlačil na Jordánsko, aby se postavilo za jeho plán na svržení irácké prezidenta Saddáma Husajna. Nátlak začal ke konci léta, když se 2. srpna 2002 král setkal s Bushem a jeho zástupci při své návštěvě

Bílého domu. Obvykle přátelský Texasan byl tentokrát chladný a odměřený, vzpomínal Abdalláh později. Pobočníci vladaře varovali, že prezident byl nazlobený kvůli názorům, které panovník ventiloval před britským tiskem a v nichž Bushův tým označoval za příliš „fixovaný na Irák“ a odhodlaný rozpoutat válku, která „dozajista otevře středovýchodní Pandořinu skříňku“.

Když se oba muži usadili v Oválné pracovně, Bush řekl, že se stále ještě nerozhodl, zda do Iráku vpadne. „Jakmile v tom ale budu mít jasno, dozvíte se to,“ pronesl. Iráckého prezidenta Saddáma Husajna nazval „gaunerem“, kterého je potřeba konfrontovat. „Nestojím o to, aby si o mně lidé za dvacet let mysleli, že jsem se do něj kvůli zbabělosti nepustil,“ dodal.

Později toho dne Bush vytáhl Irák ještě jednou. Tentokrát představil bezvýchodnou situaci se Saddámem jako morální, ba dokonce náboženskou povinnost.

„Vy i já máme dva skvělé otce a oba dva věříme v boha,“ řekl Bush, dle Abdalláhových vzpomínek. „Máme teď příležitost udělat správnou věc.“

Abdalláh byl ohromený. Saddámem opovrhoval a věděl, že rozsáhlá americká armáda by mohla armádu iráckého diktátora zničit velice rychle.

Aniž by to veřejně přiznal, přislíbil Američanům pomoct při jejich afghánském honu na Tálibán, a dokonce nabídl jordánskou asistenci při dopadení Usámy bin Ládina.

Přesto byl však přesvědčen, že válka proti iráckému despotovi bude enormní chybou. Útok amerických jednotek na arabského vůdce – dokonce i na někoho tak nepopulárního, jako byl Saddám – mohl totiž destabilizovat region a uvrhnout Jordánsko do nebezpečí. Bylo už ale zřejmé, že Bush se už rozhodl. Po opětovném návratu do Ammánu pověděl panovník svým pobočníkům, aby se přichystali. „Ta válka už je na spadnutí,“ řekl.

V průběhu konce léta i nastávajícího podzimu bylo víření válečných bubnů stále naléhavější a spolu s ním sílily i výzvy vůči Jordánsku, aby podpořilo válečný plán americké administrativy.

Vytrvalý proud amerických politiků a generálů navštěvoval Ammán a naléhal na krále, aby svolil s rozmístěním amerických jednotek podél státní hranice či povolil bojové lety v jordánském vzdušném prostoru. Viceprezident Dick Cheney osobně telefonoval Abdalláhovi, aby jej požádal o svolení využívat Jordánsko jako odrazový můstek k útoku na Baghdád. Kvůli intenzivním tahanicím ohledně válečných příprav tak šok nad Foleyho vraždou vbrzku vyprchal.

Abdalláh nakonec přistoupil na kompromisní řešení. Jeho otec, král Husajn, první válce v Zálivu vzdoroval a tento přístup mu pomohl obnovit ztracené vazby Jordánska nejen s Washingtonem, ale také s arabskými spojenci. I Abdalláh si stejně jako on udržel negativní postoj vůči konfliktu, který Jordánci ve velké většině zavrhovali jako nespravedlivý, a odmítl četným americkým vojenským jednotkám umožnit vstup do země. Američanům však nabídl zákulisní podporu, především pak v oblasti tajných operací, kterých se účastnily malé skupinky amerických přepadových oddílů.

Rozhodnutí přijmout raketové systémy Patriot bylo ústupkem na poslední chvíli. Král veřejně deklamoval, že obranný raketový systém bude Jordánce chránit před zbloudilými iráckými raketami SCUD, které by mohly ohrozit jordánské území. Ve skutečnosti však Američané chtěli mít k dispozici dodatečnou ochranu proti případnému iráckému útoku na Izrael, ke kterému by mohlo dojít v rámci odplaty za invazi. I to bylo další ze znamení, že už je válka za dveřmi.

„Snažit se odmítat válku a držet se dál od ní bylo jako chodit po úzkém laně," přiznal Abdalláh po čase. „Jednou věcí jsem si však byl jistý: čím déle válka potrvá, tím horší následky bude mít."

7.

„Nyní se jeho sláva rozšíří celým arabským světem“

Představení Abú Musaba Zarkávího světu proběhlo 5. února roku 2003 v šedesáté prvé minutě projevu, který Colin Powell přednesl na půdě Rady bezpečnosti OSN a v němž se zasazoval o souhlas Rady s válkou proti Iráku. Svoji řeč začal oznamovací větou, která – podobně jako mnohé další během této 75minutové prezentace – byla sice technicky pravdivá, jinak však zcela mimo.

„V Iráku se dnes ukrývá zhoubná teroristická síť vedená Abú Musabem Zarkávím, společníkem a komplicem Usámy bin Ládina a jeho pomocníků z al-Káidy,“ spustil Powell jen chvilku před tím, než se na veliké obrazovce za kulatým stolem Rady objevil snímek vousatého Zarkávího.

Nada Bakosová, která seděla v práci a přenos sledovala v televizi, zaslechla tuto větu a jen pokrčila rameny. Ano, Zarkáví žije v odlehlých horách na severovýchodě Iráku, v oblasti mimo dosah irácké armády. Naznačovat ale, že mu Saddám Husajn poskytuje útočiště, bylo pro odbornici na Zarkávího, kterou Bakosová bezpochyby byla, v naprostém protikladu ke všemu, co o problematice věděla. Bylo to stejně nesmyslné jako tvrdit, že dvaadvacátý americký prezident Grover Cleveland de facto ukrýval Geronima, který ze své základny na pomezí americko-mexické hranice napadal osadníky a modré kabáty.

Dívala se dál, ale nepřestávala vycházet z údivu.

„Iráčtí představitelé popírají, že by měli vazby na al-Káidu. Tato popírání jsou jednoduše nevěrohodná,“ pokračoval Powell. „V loňském roce se jeden člen al-Káidy vychloubal, že situace v Iráku je, cituji, ‚příznivá‘, a že Bagdádem je možné projet rychle.“

To byla sice pravda…, ale… Dařilo se teroristům projíždět díky oficiální spolupráci s Iráčany, anebo to bylo spíše kvůli slabinám jejich mizerné pohraniční obrany, nechvalně proslulé naprostou nefunkčností?

Pro ty, kteří se v tématu orientovali nejlépe, představoval tento proslov neobyčejné představení a v pravdě rafinované vykreslení selektivně vybraných faktů, které měly hovořit ve prospěch invaze. Powell tento

projev později popsal jako jeden z největších přešlapů své kariéry a chybu, za niž může nedbalá práce s informacemi a zbožná přání na nejvyšších úrovních Bushovy administrativy. Ve skutečnosti bylo každé slovo týkající se Zarkávího napsáno vysokými představiteli CIA jako výsledek týdnů zatrpklých debat s Bílým domem, při nichž se řešilo, co zahrnout a co už vynechat. K Powellově cti je třeba přičíst skutečnost, že naprosto zamítl dřívější verzi, sepsanou poradci z Bílého domu, která obsahovala ještě daleko odvážnější tvrzení ohledně teroristických vazeb, získaných od neprověřených informantů a z nepotvrzených zpráv, se kterými přišla Kancelář zvláštních plánů Pentagonu. Přesto se v projevu objevila tvrzení, která Bakosovou i její kolegy ze CIA dokonale mátla. Powell zpočátku uznal, že Zarkáví a jeho spojenci z Ansár al-Islám operují v oblasti mimo kontrolu Saddáma Husajna. Poté ovšem tvrdil, že „Bagdád má na nejvyšších úrovních této organizace svého člověka“, čímž naznačil, že Irák skupinu efektivně kontroluje.

V prověřených zprávách CIA však nebylo nic, co by existenci takového vztahu potvrzovalo.

V jednu chvíli se Powell zastavil, aby zmínil vraždu Laurence Foleyho, diplomata zabitého před třemi měsíci v Ammánu, a označil ji za „odporný čin“, který připsal na vrub právě Zarkávímu.

Poté co k této vraždě došlo, obrátilo se ministerstvo zahraničí na iráckou zpravodajskou službu prostřednictvím třetí země – jak úřady později potvrdily, šlo o Jordánsko – a požadovalo, aby byl vůdce teroristů vydán kvůli soudnímu procesu.

„Irácké úřady namítaly, že si nejsou vědomy místa pobytu Zarkávího nebo některých z jeho kompliců,“ uvedl Powell. „Znovu zdůrazňuji, že tyto námitky nejsou věrohodné. Víme o Zarkávího aktivitách v Bagdádu.“

Tato i další podobná tvrzení přicházela rychleji, než je Bakosová v duchu stíhala vyvracet. Začínalo to být vyčerpávající. Tohle rozhodně nebyl způsob, jak by měla zpravodajská analýza fungovat. Když Cheney obdobné věci znovu tvrdil i v sobotních talk show, Bakosová sama sebe nejednou přistihla, že křičí na televizní obrazovku, jako by hlasitě zpochybňovala hvizd rozhodčího ve fotbale. Powell nyní, stejně jako Cheney, „předkládal jako fakta veřejnosti něco, o čem jsme zjistili leccos, jen ne to, že by to fakta byla,“ řekla později.

Powellova řeč nakonec stejně pošpinila jeho pověst a přispěla k rozvratu už tak dost nalomené důvěryhodnosti Bushovy administrativy u klíčových spojenců, zejména poté, co se ukázala být zcela mylná tvrzení, že Irák přechovává zbraně hromadného ničení.

Další nepříjemný vedlejší efekt se navíc projevil až mnohem později. Jediným proslovem tak Bílý dům Zarkávího proměnil z neznámého džihádisty na mezinárodní celebritu a významnou osobnost islamistického hnutí. Fotografie tajemného Zarkávího, mračícího se na světové vůdce z obrazovky na shromáždění Rady bezpečnosti OSN, přinutil zástupy reportérů naklusat ke svým počítačům, aby si zjistili, co je zač.

Novináři i celé televizní týmy se nahrnuli do Jordánska, aby napsali profily a vyzpovídali každého, kdo tvrdil, že jej zná. Zarka, to nehostinné industriální město teroristova mládí, nyní měla nového oblíbeného syna.

Kdo zmiňovanou proměnu sledoval s obzvláštní hořkostí, byli právě Jordánci, kteří se nesmírně dlouho pokoušeli Zarkávího držet hezky zkrátka. Když Samíh Batichí, tehdejší šéf muchábarátu, uviděl Zarkávího snímek za Powellem na Radě bezpečnosti OSN, propukl v záchvat vteku.

„To jsou kecy!“ křičel Batichí.

Abú Mutaz, mladý důstojník z oddělení boje proti terorismu, který se dříve pokoušel ovlivnit Zarkávího chování, seděl právě se svým kolegou v baru hotelu Dead Sea, když se Powell objevil na televizní obrazovce a hovořil o kauze, na níž dříve pracoval.

„Byli jsme z toho špatní,“ řekl Abú Mutaz při vzpomínce na ten den. „Pořád jsem se ptal, ‚jak to mohli udělat? Jak mohli takhle přemýšlet?‘ Nakonec jsem naznal, že za tím musí být politika. Nic jiného.“

Dokonce i někteří Zarkávího staří známí či spojenci v Ammánu byli překvapeni takovým zvratem událostí. Na webových stránkách zaměřených na zviditelňování džihádistických kauz se najednou roztrhl pytel s historkami a drby o Zarkávího hrdinných činech a blogeři pěli chvalozpěvy na jeho odvahu a mužnost, vzpomínal Hasan Abú Hanieh, který se znal se Zarkávím v devadesátých letech.

„Tou řečí mu dal Colin Powell slávu a uznání,“ prohlásil Abú Hanieh, islamistický autor z Ammánu. „Ještě předtím, než ho kdokoliv znal, se tu objevil ministr zahraničí nejmocnější vlády na světě a tvrdil, že Zarkáví je důležitý. Od té chvíle se jeho sláva šířila napříč arabským světem – z Iráku

a Sýrie do Maghrebu a na Arabský poloostrov. Lidé začali zničehonic vstupovat do al-Káidy jen kvůli němu.“

Byla to jedna z největších ironií své doby, řekl Abú Hanieh. Svým rozhodnutím využít opomíjeného Zarkávího jako omluvu pro otevření nové fronty ve válce proti terorismu se Bílému domu povedlo nastartovat kariéru jednoho z největších teroristů tohoto století.

„A Zarkáví odpověděl tak,“ dodal Hanieh, „že vzal všechna jejich varování před terorismem a přivedl je k životu.“

Když v březnu 2003, více než týden po začátku americké invaze Bushova administrativa konečně posvětila útok na výcvikový tábor Ansár al-Islám, byl Sam Faddis zrovna v jiné části Iráku. Desítky raket Tomahawk dunivě dopadaly na opevnění v Sargatu, rovnaly budovy se zemí a na prach ničily vybavení, které islamisté používali k mísení svých jedů. Americká komanda, krytá stovkami členů kurdských milicí, zahnala zbylé islamisty do hor, odkud se někteří rozhodli přeběhnout do bezpečí přes íránskou hranici. Mrtvým a zajatým vojáci zabavili pasy a osobní doklady, pocházející z více než tuctu zemí, od Alžírska po Jemen. Po Zarkávím však nebylo ani stopy. Další zpravodajci CIA později potvrdili, že Jordánec už se tou dobou přesunul do Bagdádu, kde očekával americké jednotky. Mezi prvními Američany, kteří vstoupili do zničeného tábora Ansaru, byl i operativec CIA, který tvořil osmičlenný Faddisův sledovací tým. Ve svém líčení určeném Faddisovi popsal zdevastovanou základnu a pocity skleslosti nad zmařenou příležitostí.

„Každý, kdo tu byl pro nás důležitý, utekl dříve, než jsme se dostali na místo,“ sdělil důstojník CIA Faddisovi. „Jediné, co tu zbylo, byli pěšáci. Kanonenfuter.“

„Jasně, bylo to pořád lepší než nic,“ prohlásil. „Ale svoji šanci jsme propásli.“

KNIHA II

IRÁK

8.

„A je po vítězství“

Irácký důstojník už zase plakal. Seděl na odlehlé straně stolu, hlavu svěšenou v dlaních, a naříkal s takovou odevzdaností, že bylo možné slyšet jej i vně malého přívěsu, který sloužil jako výslechová místnost. Plakal tak, až bylo nemožné rozumět jeho slovům, byla-li tu vůbec nějaká.

Nada Bakosová se odmlčela, aby se přesvědčila, zda se muž už trochu zklidnil. V místnosti bylo dusno a čpěla starými hadry a potem a osamělá klimatizace marně zápasila s více než čtyřicetistupňovými iráckými vedry. Bakosová byla vyčerpaná, nejen duševně, ale i fyzicky, přesto však byla odhodlaná udržet emoce na uzdě.

Zkoušela svoji otázku položit znovu a klidně.

„Byli jste si vědomi Zarkávího přítomnosti v zemi?“

Jen další štkaní. Hasan Izbáh, tehdejší řídicí pracovník zpravodajské služby Saddáma Husajna, byl zlomený člověk a nebylo zřejmé, zda se do tohoto stavu dostal kvůli strachu, anebo kvůli ponížení. Už ani neupíral pohled na iráckého tlumočníka, vlídně opakujícího dotazy Bakosové, či na amerického příslušníka vojenské policie, který vše sledoval ode dveří. Nebyl schopný podívat se kamkoliv poblíž Bakosové, jako by pro něj pobyt v přítomnosti amerického vyšetřovatele ze CIA – a nadto ženy – představoval příliš nepříjemný úděl.

Bakosová na to zkusila jít jinak.

„Jaké kontakty udržoval Zarkáví s muchábarátem?“

Ticho. Tohle nezabíralo.

Všude, kam se Bakosová podívala, to sálalo bezútěšností… z chmurné stěny přívěsu, omšelého vybavení, zelených a hnědých skvrn vojenských uniforem i prošedlého strniště vězňovy chvějící se brady. Od pádu Bagdádu už stihlo uběhnout několik týdnů a ani její první setkání s Irákem pod americkou okupací nebylo více než měsíc staré. Bakosová nyní své dny trávila na letecké základně poseté krátery od pum severně od Bagdádu, kde užívala vše ze svého šarmu, lstivosti i výhrůžek, aby se jí podařilo dostat

všechna potřebná tajemství z mužů, kteří až doposud vedli špionážní operace pro iráckou zpravodajskou službu.

Byla to frustrující práce, a nejen kvůli tomu, že šlo o náročný úkol, či snad proto, že by se Bakosová – která nikdy nepracovala v armádě či v jiných bezpečnostních složkách – necítila zcela způsobilá. Co jí drásalo nervy ze všeho nejvíc, to byly předepsané otázky z Washingtonu a Langley, které ji nutily zuby nehty hledat něco, o čem Bakosová věděla, že neexistuje.

Nálada v Bagdádu se změnila. Bakosová i její kolegové ze CIA ten posun zaznamenali při svých výpravách do rezidenčních čtvrtí, aby se setkali se svými kontakty či jen navštívili oblíbenou prodejnu zmrzliny. Úsměvy i plachá mávání z doby prvních týdnů okupace už byla dávno nahrazena zamračenými pohledy a staženými roletami. Zatímco se pozornost Bushovy administrativy zdála být stále zaměřená na srovnání stavu s politickými rivaly ve Washingtonu, na Irák rychle doléhala únava z okupace. Morální opory Bílého domů se hroutily jako trámy strávené hnilobou a prezidentovi pobočníci se zoufale snažili co nejvíce omezit rozsah škod. Zbraně hromadného ničení, které tak hrozivě čněly z Bushových vyjádření, se nenašly ani po čtyřech měsících pátrání. Stejně tak Američané neodhalili ani žádné z předpokládaných vazeb Saddáma Husajna na al-Káidu či jiné teroristické skupiny. Kongres začínal stále více naléhat na odpovědi, jichž se nedostávalo, a tak se v létě roku 2003 stalo, že Bílý dům vyostřil svůj nátlak na analytiky ze CIA, aby konečně nějaké našli.

Washington se mimořádně zajímal o jakékoliv útržky konverzací s bývalými vyššími představiteli bezpečnostních složek, kteří by mohli vědět o tajných dohodách irácké zpravodajské služby s cizinci a kterým by snad peníze či nějaké zvláštní laskavosti mohly pomoct rozvázat jazyk. „Co nám můžete povědět o teroristických vazbách?“ vyptávali se z Langley.

Tohle snad neskončí, pomyslela si užaslá a zmatená Bakosová. A opravdu, otázky skutečně zůstávaly nezodpovězené nejen do konce roku 2003, ale i v dalším roce a také v tom následujícím.

Tu a tam docházelo k dílčím průlomům: výpověď zadrženého anebo objevený dokument, který se zdál vydávat důležité svědectví.

Jednu z takových chvil Bakosová zažila, když se na krátký okamžik podařilo přesvědčit iráckého činovníka, který tesknil po domově, aby jim odhalil, co ví.

Otázkou ovšem bylo, zda to v Bílém domě vůbec někoho zajímalo…

Bakosová se na misi do Iráku přihlásila dobrovolně, jakkoliv o té válce měla své pochybnosti.

„Když už jsme tam jednou vtrhli, byla už pak každá ruka dobrá," vzpomínala později.

V květnu 2003 se tak ocitla v zemi, která na ni udeřila svou divokostí a rozervaností. Říct, že to pro mladou zpravodajskou důstojnici, poprvé nasazenou do války, bylo jen lehce pochmurné přivítání, by bylo hrubým zjednodušením. Země samotná byla v lepší kondici, než jak si představovala. I po dvou válečných konfliktech a deseti letech ekonomických sankcí byl Bagdád z větší části netknutý a zřetelně bohatší než některá ze středo- či blízkovýchodních hlavních měst, která navštívila. Při cestách na sjednané schůzky projížděla širokými alejemi palmovníků, přes pásy moderních autostrád se zelenými dopravními ukazateli, které jí připomínaly ty, jež znala z vlasti.

Život trávený v práci byl během prvních měsíců nekonečným sledem dlouhých dnů ve výslechovém přívěsu, jen s občasnými přestávkami na jídlo a spánek. Americké ozbrojené síly už nyní držely v zajetí desítky Saddámových generálů a vrcholových představitelů rozvědky, z nichž někteří nepochybně museli znát polohy úkrytů zbraní hromadného ničení anebo mít vhled do teroristických záplatek, které byly zosnovány s iráckou podporou.

Lidé z americké vlády doufali, že některé z nich by mohlo ke spolupráci přimět to správné lákadlo, například povolení opustit zemi či finanční obnos. Mezi těmito muži nebyl nikdo, koho by nabídka na vycestování z Iráku oslovila více než štkajícího Hasana Izbáha. Nejenže byl tento Iráčan vysoce postaveným představitelem rozvědky, ale byl také oficiálním prostředníkem ve styku s palestinskými ozbrojenci, které Západ vnímal jako teroristy. Saddám Husajn otevřeně podporoval násilné skupiny jako Organizace Abú Nidala[10], což dělal zčásti i kvůli tomu, aby posílil své antiizraelské renomé u spřízněných Arabů. Někdo ze Saddámovy rozvědky mohl osvětlit obskurní svět vazeb iráckých teroristů a možná že to mohl být právě Izbah – pokud by jej Bakosová přesvědčila, aby mluvil.

Během prvních týdnů strávených v zemi už seděla Bakosová naproti mnoha iráckým vládním činitelům, ale ještě nikdy se při tom nesetkala

s nikým takovým jako on. Byl překvapivě mladý, možná něco před čtyřicítkou, a se zločineckými typy, které tvořily jádro Saddámovy rozvědky, měl jen pramálo společného. Za dobu věznění už mu stihlo vyrašit strništěm, jinak ale býval čistě oholený, neměl dokonce ani knírek, který se zdál být povinnou součástí výbavy snad všech vládních představitelů. Svým uhlazeným vzhledem daleko spíše připomínal západního manažera. Ať už měl však před invazí sebedůvěru jakkoliv pevnou, nyní se zhroutila. Nebyl-li během výslechů pohroužený v slzách, většinu se uzavíral do sebe.

Bakosová si dobře všímala, jak je muž vyděšený, a spoléhala na svého tlumočníka, že se pokusí vypátrat proč. Izbahův příběh byl složitý, ale více než čehokoliv jiného se obával o osud svojí rodiny, zejména nejmladšího syna. Saddámova strana Baas a její zpravodajská služba už zabily a mučily tisíce Iráčanů. Teď už však nebyly u moci a přeživší či příbuzní by mohli zatoužit po pomstě. Co by se tak asi mohlo přihodit jeho dětem, zvláště je-li Izbah ve vězení?

Bakosová se na chvilku zamyslela a poté se odhodlala k malému gestu.

„Pokud mi pomůžete, budete moct kontaktovat rodinu.“

Izbah se ztišil a promýšlel nabídku. Poté přikývl na souhlas. Starý režim byl v troskách a on už neměl co ztratit. Bude-li mluvit, může jen získat. Konečně se tak vyskytla šance vnést světlo do jednoho z nejhlubších sklepení Saddámovy bezpečnostní sítě. A průvodcem mohl být muž, který znal každou jeho skulinu.

Bakosová vedla Izbaha spletitou sítí vazeb iráckých teroristů. Nechala jej detailně vyprávět o palestinských a iráckých operativcích, které Saddám po celé roky podporoval – tedy dokud jej nepřestali bavit a on je nenechal zabít. Když ale přišla řeč na al-Káidu, Izbah jen bezradně pokrčil rameny. Tady není o čem mluvit, řekl. Možná že tu v loňském roce bylo nějaké opatrné setkání na nejnižší úrovni, abychom věděli, jak na tom druhá strana je. Ale nic z toho nebylo. Irácký sekulární režim pronásledoval a zabíjel islamistické extremisty a vůdcové al-Káidy iráckého vůdce nenáviděli. Vzájemná nedůvěra byla příliš veliká, než aby mohlo dojít byť jen k banální spolupráci.

„A co Zarkáví?“ zeptala se Bakosová konečně.

„Slyšeli jsme o něm,“ řekl Izbah. „Žádné vazby tu ale nebyly.“

Vůbec žádné? Naléhala Bakosová, aby zjistila, zda si bude Izbah stát za svým.

„Pokud byste se s ním setkal,“ zeptala se, „byl to ten typ člověka, kterého byste se pokusil naverbovat?“

Odpověď byla prostá a rozhodná: „Ne.“

Izbah tak dodržel slib a Bakosová nyní splnila ten svůj. Do místnosti přinesli telefon a bývalý řídicí pracovník rozvědky tak směl poprvé od zadržení před několika týdny zavolat své ženě. Bakosová se na chvíli zdržela v místnosti, aby se ujistila, že se telefonát uskuteční. Když se na druhém konci drátu ozval hlas, Izbah se znovu zhroutil v přívalech slz.

Iráčana zanechala pod dohledem amerického vojenského policisty, proklouzla ke dveřím a zmizela ven.

Fronta žadatelů o víza, kteří čekali před jordánskou ambasádou, byla ve čtvrtek malá. Svůj podíl na tom zřejmě měl i horký začátek srpna, v němž už před desátou ranní teploty běžně atakovaly hodnotu čtyřiceti stupňů. Sedmého srpna 2003 tak dorazilo jen několik málo desítek Iráčanů, kteří se poslušně seřazení choulili ve stínu betonové zdi táhnoucí se podél přední strany budovy.

Zaprášené taxíky a letité sedany zajížděly k obrubníku, aby zde vyložily cestující, jimiž byly irácké stráže. Jejich uniformy již byly notně zpocené, stráže kolem sebe štěkaly a gestikulovaly více, než u nich bylo běžné. To vše byly neklamné důkazy nervozity, která jako zákeřný virus dokázala za posledních čtyřiadvacet hodin nakazit veškerý personál. O den dříve někdo hodil ručně psaný vzkaz přes zeď – varování, že se na střežený objekt chystá útok.

Bezpečnostní služba ambasády brala zprávu vážně, přesto však byli podivnou výhrůžkou zmateni. Masakry, které zanedlouho začnou být stále běžnější – bomby v autech a sebevražední atentátníci, kteří se odpalují před mešitami a na tržištích –, byly v té době v Bagdádu zatím neznámé. A proč by si někdo vybíral právě ambasádu? Jordánsko bylo konec konců bratrským arabským státem, který měl hluboké historické a kulturní vazby se svým irácký sousedem. A ambasáda samotná, úhledná dvoupodlažní vila, ležící v jedné z nejvyhlášenějších bagdádských čtvrtí, sloužila především Iráčanům. Ammán byl pro svou stabilitu a blízkou dostupnost po dlouhá léta oblíbenou destinací rodin ze střední třídy, které se vydávaly za

nákupy či si jen chtěly vyrazit. Vysoká poptávka po vízech byla hlavním důvodem, proč Jordánci před svou ambasádou postavili onu vysokou zeď. Nesloužila bezpečnostním důvodům, ale ke kontrole dennodenních davů, které se časem staly neodmyslitelnou součástí krajiny podobně jako palmy podél Arbatášské ulice.

A tak náhlý příjezd ošuntělé zelené dodávky před hlavní vjezd na ambasádu způsobil jisté obavy, ne-li přímo paniku. Stráže jen zahlédly, jak mladý řidič auto zaparkoval těsně k betonovému hrazení, poté vyskočil z auta a svižným krokem se vydal směrem pryč od ambasády. Vteřiny před tím, než stráže stihly jít věc prověřit, byla výbušnina ukrytá v zavazadlovém prostoru dodávky odpálena dálkovým ovladačem.

Detonace byla tak ohromná, že přední část dodávky ve spirále vyletěla k nebi a přistála až na střeše budovy o dva domy dál. V betonové zdi ambasády vyhloubila devítimetrový kráter, zabila stráže i žadatele o azyl a zdeformovala kostry projíždějících vozidel. Nedalekou dětskou nemocnicí exploze otřásla tak mohutně, že se někteří z doktorů domnívali, že to byla nemocnice samotná, kde došlo k výbuchu. Z omylu je vyvedly až davy raněných, kteří začali proudit na akutní příjem. Bylo nalezeno sedmnáct těl – všechna patřila Iráčanům a byly mezi nimi celé rodiny včetně dětí, které byly upáleny v projíždějících autech.

Oddělená hlava mladé dívky, jejíž dlouhé vlasy byly spálené a zacuchané, ležela na ulici. Objevili ji až náhodní kolemjdoucí, kteří ji zakryli kouskem lepenky, a potom – uprostřed vší té hrůzy a zmatku – začali zběsile kopat do tvrdé hlíny a pokoušeli se ji pochovat.

Od chvíle, kdy začala americká invaze, ještě nikdo úmyslně nezaútočil na tak jednoznačně civilní cíl. Po celém hlavním městě útočili rozzuření Iráčané na domnělé podezřelé. Někteří obviňovali Američany a oháněli se zvěstmi o americké helikoptéře, která měla být viděna, jak v době exploze vypálila řízenou střelu. Jiní zase kritizovali samotné Jordánce, jimž vyčítali, že to monarchie přivedla jejich zemi do potíží, když v ústraní vyvíjela úsilí proti Saddámovi – anebo možná, podle opačné teorie, potají pracovala právě s ním. Dav, který se shromáždil před poničeným opevněním ambasády, se stával stále hůře zvladatelný, až se nakonec několik desítek lidí nahrnulo přímo do budovy, kde vzalo útokem portréty krále Abdalláha II. i jeho otce, krále Husajna, a vyhnalo pracovníky ambasády z budovy až dolů ulicí.

Na oficiální úrovni byla reakce na bombový útok podobně zmatená. Jordánský ministr zpravodajství spekuloval, že atentát byl prací irácké politické frakce, která pociťuje dlouhodobou křivdu vůči jordánskému mocnářství. Tiskový mluvčí Pentagonu viděl za útokem al-Káidu, ačkoliv bezpečnostní expert Bushovy administrativy vyloučil jakýkoliv podíl teroristické skupiny. Nejpředvídavější postřeh přišel od Lewise Paula Bremera III., Bushem jmenovaného vedoucího prozatímní řídicí správy[11], který si myslel, že na vině mohou být zahraniční bojovníci napojení na Ansár al-Islám, islamistickou extremistickou skupinu, která před invazí operovala v odlehlých horách na severovýchodě Iráku. Američtí zpravodajští operativci pátrali po důkazech, že někteří z bojovníků Ansaru přesídlili do irácких měst, aby se tam připravovali k podobným útokům, jako byl tento.

„Takových ještě zažijeme víc," komentoval Bremer bombový útok v jednom z rozhovorů, které v týdnu poskytl americkým novinářům. „Setkali jsme se s novou metodou, která v Iráku nebyla doposud známá."

Lhostejno kdo za ním stál, útok jen prohloubil neklid, který začali Iráčané a někteří z Američanů pociťovat. Pro americké vojáky se pravidelné hlídky po irácких rezidenčních čtvrtích staly ještě nebezpečnějšími a přepady či odstřelovačské zásahy byly téměř na denním pořádku.

Během několika hodin od útoku na ambasádu došlo k dalšmu výbuchu. Maskovaná nálož explodovala, když kolem ní projíždělo humvee americké armády. Útok připravil o život dva vojáky a odstartoval přestřelku, která pokračovala až do večerních hodin. Smrtelně postřelen byl i další voják, který stál na stráži.

Zabití nevinných obětí před ambasádou v myslích běžných Iráčanů posílilo pocit, že jsou opuštění a že americkým okupantům jen pramálo záleží na irácké samosprávě a základní ochranu buď zabezpečit nechtějí, anebo ani neumějí.

„Když byl u moci Saddám, dokázali jsme naše ambasády zabezpečit. Teď nemáme, jak bychom se o to postarali," sdělil mladý policejní poručík Gatíja Zahrá americkým novinářům, když sledoval záchranáře vytahovat ze sutin ambasády kusy lidských těl.

Političtí představitelé ve Washingtonu přislíbili pomoc při vyšetřování a ujišťovali ostatní, že bombový útok vnímají jako vnitřní policejní

záležitost iráckých úřadů a pouze jako jeden z výmolů na cestě k vybudování stabilní demokracie. Prezident George W. Bush byl donucen přerušit svou srpnovou dovolenou, aby ujistil zemi, že irácké dobrodružství jeho administrativy pokračuje i nadále.

„Dosáhli jsme slušného pokroku," sdělil reportérům na svém ranči v texaském Crawfordu. „Irák je teď bezpečnější." Když byl dotázán na poznámky jednoho z představitelů Pentagonu, který naznačoval, že americká armáda zřejmě bude muset v Iráku zůstat alespoň po dobu dvou let, odmítl Bush odpovědět přímo. „Ať už bude vítězství ve válce proti terorismu trvat jakkoli dlouho, je tato administrativa odhodlána docílit jej," řekl.

Když Bushova poradkyně pro národní bezpečnost Condoleezza Riceová hovořila toho večera v Dallasu ke skupině afroamerických novinářů, zmínila se o bombovém útoku i ona. Uvedla, že nepokoje v Iráku nejsou ničím jiným než jen porodními bolestmi, jaké zažívalo i Německo, když po druhé světové válce přecházelo k demokracii.

„Režimní pohrobci i další extremisté napadají pokrok – právě tak, jako to dnes učinili při útoku na jordánskou ambasádu," řekla. „A koaliční vojáci jsou i nadále vystaveni smrtelnému nebezpečí. Demokracie však není zadarmo."

Tento den patřil bezesporu k těm nejtěžším. Zemřelo více lidí než v kterýkoliv další den od konce bojové fáze války. Povstal nový druh terorismu – takový, který se zaměřoval na bezbranné civilisty a útočil na ně prostřednictvím výbušnin ukrytých v autech. To vše bylo v naprostém rozporu s obrázkem představovaným Bílým domem, v němž znovuzrozený Irák sebevědomě kráčí vstříc stabilitě a demokracii, takže se zdálo, že se Riceová snaží poněkud snížit vyvolaná očekávání.

„Naše cesta je náročná," uvedla.

Ve skutečnosti to bylo daleko náročnější, než si vůbec kdokoliv v Bílém domě dokázal představit. Do konce srpna zažil Bagdád ještě další dva útoky prostřednictvím bomb nastražených v automobilech, z nichž každá byla ničivější než ta předchozí. Tou dobou, kdy se prezident v průběhu září vrátil zpět do Washingtonu, se povaha konfliktu radikálně a bohužel i trvale proměnila.

Cílem druhé exploze byl nejspíše jediný cizinec v iráckém hlavním městě, jehož měli všichni rádi. Sergio Vieira de Mello byl pohledný Brazilec, působící na misi Spojených národů v Iráku. Byl to opravdu ryzí diplomat, chytrý a zkušený mírový vyjednavač, který dokázal elegantně okouzlit ostatní v pěti světových jazycích. S oficiálně neutrálním názorem na válku jako takovou, stal se tváří mezinárodních snah postavit Irák zpět na nohy, jakmile výstřely zbraní dozní. Byl neúnavným obhájcem Iráčanů a dohlížel na dodávky potravin a léků. Mimo jiné také rozhodoval pře mezi iráckými frakcemi a Iráčany s Američany. Na sklonku léta roku 2003, když teploty i napětí ve společnosti polevovaly, byl muž, kterému nikdo neřekl jinak než jenom Sergio, ztělesněním důstojného klidu – podobně jako jeho značkové hedvábné kravaty, které se ani během nejparnějších dnů nezdály plihnout.

Vieira de Mello byl častým návštěvníkem těžce opevněných základen a bývalých paláců přestavěných na velicí střediska, sloužící generálům a civilním pověřencům, již řídili Irák po americkou okupací. Jednou se zastavil ve středisku zpravodajských operací, v němž pracovala Nada Bakosová. Přítomným důstojníkům se představil a s řídicími pracovníky si vyměnil několik zdvořilých, avšak kousavých poznámek mimo doslech amerických analytiků. Diplomat trval na tom, že kanceláře Spojených národů musí zůstat prosté symbolů vojenské okupace. Své vlastní velitelské stanoviště si založil v přisedlé budově bagdádského hotelu Canal, charakteristického klenutými okny, který agentury OSN využívaly už od roku 1990. Obvodová zeď byla narychlo postavena po pádu irácké vlády, avšak návštěvníci skrze její dvoukřídlovou bránu proudili, aniž by je většina iráckých strážných prohledávala či zbytečně zpovídala. Představitelé Spojených národů trvali na tom, že Američané odstraní vojenské pozorovací stanoviště, které bylo postaveno na střeše hotelu, stejně jako vojenské nákladní vozidlo, jež jen blokovalo úzkou ulici za hotelem. „Přítomnost koaličních sil nahání strach některým lidem, s nimiž potřebujeme mluvit a spolupracovat,“ vysvětlil jeden z řídicích pracovníků mise reportérům.

O půl páté odpoledne, 19. srpna roku 2003 – dvanáct dní po útoku na jordánskou ambasádu – seděl Vieira de Mello za svým stolem ve třetím poschodí hotelu a nikterak nedbal na velké nákladní vozidlo bez přívěsu, jež túrovalo motor hned u vjezdu do té samé uličky za hotelem, která byla dříve blokována vojenským autem. Dva zahraniční hosté a několik asistentů

z OSN dorazili do diplomatova apartmá na schůzku kvůli irácké uprchlické krizi. Právě skončili s představováním, když mohutná exploze smetla celou přední část hotelové budovy. Řidič nákladního vozidla odpálil kolosální nálož, sestavenou ze staré letecké munice. Po jejím výbuchu nezbylo z auta zhola nic a budova připomínala dort, z něhož kus odkrojila zkušená ruka cukráře.

„V okamžiku exploze jsme se ocitli ve vzduchu," uvedl později jeden ze zahraničních hostů, Gil Loescher, profesor na americké katolické univerzitě Notre Dame. „Strop ve druhém poschodí se okamžitě zhroutil přímo na nás a my jsme byli doslova katapultováni směrem dolů – rychlý sešup přímo do prvního patra." Když Loescher přišel k sobě, zjistil, že leží vzhůru nohama, s dolními končetinami rozdrcenými pod troskami stropu. Vieira de Mello ležel zasypaný sutí jen pár kroků od něj, podařilo se mu však dosáhnout na svůj mobilní telefon, aby zavolal pomoc. Zatímco si ke zraněnému diplomatovi záchranný tým razil cestu, on mezitím vykrvácel. Stal se tak jedním z dvaadvaceti lidí, které bombový útok připravil o život. Počtem zabitých šlo o vůbec nejhorší útok, jaký byl kdy na objekt Spojených národů spáchán.

Nález mrtvého těla mladého sebevražedného atentátníka v troskách udělal jasno v tom, že šlo o práci teroristů, a nikoliv – jak původně předpokládali někteří američtí představitelé – o pokus příznivců bývalého režimu srovnat si účty. Bush v jednom ze svých prvních veřejných prohlášení k bombovému útoku připustil, že „bojovníci inspirovaní al-Káidou" se patrně pokoušejí infiltrovat zemi. „Chtějí tam s námi bojovat, protože nedovedou vystát představu svobodné společnosti na Středním východě," řekl tři dny po bagdádském útoku prezident novinářům při příležitosti sběru financí na kampaň.

Jenže jací bojovníci?

Zatímco týmy lidí z FBI pročesávaly zdemolovanou budovu a hledaly úlomky bomby, které by mohly být podrobeny analýze, začali se experti z NSA a CIA probírat obrovskými soubory zachycených telefonních hovorů a textů. Mezi nimi pátrali po záznamech, které by mohly souviset s přípravami atentátu, anebo alespoň přinést informace o rozhovoru mezi pachateli po spáchání útoku. Nada Bakosová, která se tou dobou blížila k závěru svého prvního nasazení v Iráku, byla pověřena velením nad

protřiďováním prvotních nálezů a přípravou hlášení určených vysokým činitelům ze CIA i Bílého domu.

Několik hovorů, které vybrali lidé z oddělení NSA pro tajné odposlechy, na ně udělalo velký dojem. Šlo o stručné, běžné hovory, určené k předání zprávy. Neobsahovaly žádná jména ani místní názvy, jen vágní odkazy na uskutečněný čin a také něco, co znělo jako blahopřejný vzkaz.

„Bratře," řekl jeden z volajících, „Alláh byl dnes milosrdný."

Na ústředí CIA se telekomunikačním slídilům podařilo vystopovat hovory, jak jen to šlo. Za využití digitálních signatur přiřazených k elektronickým telefonním záznamům odhalili, že volající využili mobilní telefony s předplacenými SIM kartami, které byly ukradeny prodejci ve Švýcarsku. Komu však nakonec skončily v rukách a jak se ocitly v Iráku, neměl nikdo ani tušení.

———

Muselo uběhnout ještě deset dní a dojít k dalšímu hrůznému bombovému útoku, než se na Bakosovou a další analytiky usmálo štěstí. Následující úder byl ještě daleko horší než ty předešlé a nedošlo k němu tentokrát v Bagdádu, ale v Najafu – hlavním městě šíitské provincie, kde se nachází jeden z nejvýznamnějších svatostánků ší'itských muslimů, jichž je v zemi většina.

Na 29. srpen roku 2003 připadl pátek, tedy den, kdy se koná pro muslimy nejdůležitější modlitba celého týdne. Před mešitou imáma Alího, nápadnou svým zlaceným dómem, se shromáždily davy věřících, aby si vyslechly kázání velice vlivného ší'itského duchovního ajatolláha Muhammada Bákira Hakíma, který se jen několik týdnů po zahájení americké invaze vrátil z íránského exilu. Hakím se v mnoha ohledech podobal svému dědečkovi. Byl to umírněný muslim, jehož rodina byla perzekuována Saddámem Husajnem, a představitelé americké armády v něm spatřovali potenciálního partnera. Jeho kázání byla poselstvím o jednotě a snášenlivosti a on sám se zdál být otevřený spolupráci s Američany ustavenou prozatímní řídicí správou. Toho dne vystoupil zavalitý klerik v mešitě na místo, odkud kázal. Byl oděn do svého roucha a turbanu a měl v úmyslu přednést nevybíravou kritiku okupačních sil, odsoudit jejich nepodařenou snahu přinést zemi bezpečí a zvláštní pozornost hodlal věnovat bombovým útokům na jordánskou ambasádu a místní ústředí OSN.

Iráčané by měli za svou zemi převzít plnou zodpovědnost a veškeré obyvatelstvo by jim mělo být oporou, prohlásil imám. „Ve snaze vrátit iráckému lidu naprostou suverenitu bychom měli spojit své síly a vytvořit iráckou vládu,“ uvedl.

Hakím právě dokončil své kázání a odcházel směrem ke koloně vozidel, které jej doprovázely, když v tom došlo k explozi bomby ukryté v autě, následované ještě jednou, jen s několikavteřinovým odstupem. Výbuchy zabily nejméně osmdesát pět lidí, kteří se těsnali na náměstí, aby svého duchovního alespoň letmo zahlédli, a zraněno jich bylo více než pět set. Tisíce věřících a poutníků se draly z chrámu a při své cestě k východu šlapaly v panice po mrtvých či raněných. Z Hakíma – muže, který byl pro mnoho Iráčanů i Američanů ztělesněním naděje – nezbylo nic, co by bylo možné identifikovat. Tedy s jedinou výjimkou: kusu ruky, na níž byl imámův snubní prsten.

Šok z tohoto atentátu se rychle rozšířil napříč zemí, v několika městech zažehl protesty a utlumil naděje na to, že by mohlo dojít ke sjednocení Iráčanů pod prozatímní řídicí správou. V Bagdádu se desítky tisíc lidí z místních ší’itských slumů vydaly na pochod sunnitskými čtvrtěmi a vykřikovaly hesla jako „Smrt baasistům!“, „Ne Americe! Ne Saddámovi! Ano, ano islámu!“ Záběry rozzuřených protestujících prokládaly americké zpravodajské televize videem nepříhodně načasované návštěvy ministra obrany Donalda Rumsfelda v Iráku, k níž došlo v témže týdnu. Tento vysoký představitel Pentagonu zopakoval svou obvyklou frázi, v níž irácké násilnosti přisuzoval „zoufalým zkrachovalcům“ Saddámova sesazeného režimu, s možnou pomocí Íránci podporovaných militantů z libanonského Hizballáhu.

Kromě těchto rušivých vlivů je pokrok v Iráku „mimořádný“, trval na svém Rumsfeld. „V Bagdádu to obchodem jen žije,“ řekl.

V poničené mešitě mezitím další pátrání po fragmentech a dalších stopách začínalo přinášet své výsledky. Napříč rozlehlou plochou sutin byly rozeseté malé kousky staré letecké munice a podomácku vyrobených elektrických zařízení, nápadně podobné těm, které byly nalezeny u jordánské ambasády a ústředí OSN. Důkazy tak stále zřejměji začaly odkazovat k jedinému aktérovi: někomu se schopnostmi výroby výbušných zařízení a s odhodláním způsobit boží dopuštění.

Antény NSA se opět natáčely za signálem a tentokrát americká špionáž přinesla kýžené ovoce. Zachycený telefonní hovor obsahoval další blahopřejný vzkaz… Alláh byl opět „milosrdný“. Tentokrát se však ukázalo, že telefonní čísla nejsou neznámá, figurovala totiž v databázi CIA. A volaným byla znovu stejná osoba jako v případě útoku na budovu OSN. CIA teď kromě toho navíc věděla i další zajímavé informace o sérii SIM karet ze Švýcarska. Jedna z nich byla nalezena u Syřana zatčeného před několika dny. Muž, který se sám označoval za islamistu, přiznal, že cestoval do Iráku, aby mohl vést ozbrojený džihád. Tvrdil, že je žákem jordánského svatého válečníka, kterému zahraniční bojovníci říkají Zarkáví.

Po návratu do Langley se Bakosová zotavovala ze své první irácké výpravy. Procházela hlášení o zahraničních bojovnících mířících do Bagdádu a přemýšlela, jestli je mezi nimi i Zarkáví. Nyní už to bylo zřejmé: zachycené hovory jej spojovaly nejen z masakrem v Nadžáfu, ale také s útokem na OSN a možná že i atentátem na ambasádu. Jen pouhých pět měsíců po rozprášení výcvikového tábora Ansár al-Islám se Zarkávímu podařilo přesunout svou síť do cizího hlavního města a resuscitovat své fungování s dostatečným zpravodajským zázemím, palebnou silou i logistickou podporou, díky čemuž byl schopný provést sérii rafinovaných teroristických útoků velkého rozsahu v rychlém sledu. Zarkáví nebyl jen pouhou součástí zhoršujícího se násilí v Iráku, on mu pomáhal udávat směr.

Bakosová studovala hlášení a připravovala se napsat přehledovou zprávu, která měla být součástí podkladů pro tiskovou konferenci Bílého domu následujícího dne. Podstatné závěry tentokrát vypadaly spolehlivě: Za útoky stál Abú Musab Zarkáví. Teroristu, kterého Bushova administrativa uváděla jako hlavní důvod pro napadení Saddáma Husajna, ve skutečnosti posílila až diktátorova porážka. Uvězněný v odlehlém koutě severních hor Iráku příliš vrásek ostatním nedělal, nyní se však volně pohyboval v samotném srdci Iráku a stával se větší a větší hrozbou každým dnem.

Když mnohem později vedoucí pracovníci zpravodajských služeb spolu s odborníky na terorismus zkoumali raná válečná léta, žasli nad Zarkávího strategickým důvtipem.

Ať už to bylo úmyslné, či šlo jen o dílo náhody, zvolil si takové cíle, jejichž napadení dokonale ochromilo americké úsilí pro Irák a postaralo se o to, že okupace země bude dlouhá a nepříjemná. Úvodní útok na arabskou ambasádu nadobro odrazil ostatní muslimské státy od touhy podílet se na

mírové přestavbě Iráku, která by legitimizovala americkou účast. Tento úder byl následován sérií dvou dalších, jež prozrazovaly „geniální strategii“, uvedl Bruce Riedel, starší analytik CIA pro otázky terorismu, který se stal poradcem dvou amerických prezidentů.

„Útokem na OSN se mu podařilo vyhnat veškeré nevládní organizace a odradit veškeré země, aby zde otevřely svoji ambasádu,“ pronesl Riedel. „Poté šel po ší’ítsko-sunnitské konfliktní linii a začal útočit na ší’itské mešity.“

„Nejprve nás tedy odřízl v Iráku,“ dodal Riedel, „a následně kolem nás rozpoutal peklo civilní války.“

Avšak v srpnu roku 2003 bylo na vynášení takových závěrů ještě brzy, a tak Nada Bakosová jednoduše napsala jen to, co věděla, a snažila se přitom nemyslet na mrzutosti, které tím na nejvyšších místech Bushovy administrativy dozajista způsobí.

Nadřízení Bakosové na ni nepřestávali naléhat kvůli dalším detailům. Nikdo se zrovna netřásl na to, aby mohl Bílému domu přednést, že za všemi těmi mrtvými je Zarkáví, vzpomínala Bakosová později.

„Vezmi si na to ještě den,“ naléhal na ni jeden z nadřízených. „Tohle nemůžeme sepsat, dokud si nebudeme naprosto jistí.“

Úpravy a následné revize pokračovaly po celý den a ještě chvíli do noci. Když měla koncept hotový, bylo už po půlnoci, a než se dostala domů, aby se alespoň na pár hodin vyspala, nechybělo moc do třetí hodiny ranní.

Měla na starosti pouze jediné hlášení, ale to se vyloženě vylučovalo s oficiální verzí zdůvodnění války. Věděla, že někdo v Bílém domě to určitě bude považovat za hrozbu a pokusí se to potopit. Jenže ona jen popsala, jak se věci skutečně mají.

„Právě proto jsme byli tolik opatrní,“ řekla Bakosová. „Bylo nám jasné, že se proti tomu někdo postaví, protože to, co jsme jim říkali, znamenalo, že tahle válka není žádný náš trumf. Je to šílená noční můra.“

10 Dříve „Revoluční garda Fatahu“. Poznámka překladatele.

11 Prozatímní „vláda“ vytvořená okupačními jednotkami po svržení Saddáma Husajna. Fungovala od 21. dubna 2003 do 28. června 2004. Poznámka redakce.

9.

„Takže vy si, chlapci, myslíte, že jde o vzpouru?“

Od bombového útoku na budovu OSN uteklo několik dní a Robert Richer se právě vracel autem domů z Kanady, kde byl na dlouho odkládané dovolené. Najednou mu zazvonil služební telefon. Na druhém konci byl jeden z tiskových mluvčích, který pro Bílý dům zpracovával onu iráckou záležitost a jehož příliš nepotěšila znepokojivá zpráva, jež právě přistála na prezidentově stole.

Prezident by si přál vědět, zda si CIA za tou zprávou stojí – tou o počátku vzpoury v Iráku, pronesl mluvčí.

Richer právě po mostě Ambasador přejížděl z ontarijského Windsoru do Detroitu. Počkal tedy, až se dostane na americkou stranu hranice, aby mohl zastavit. Ano, tu zprávu znám, řekl. Osobně jsem ji před pár dny schvaloval.

„Ano, zakládá se to na faktech,“ doplnil Richer, bývalý šéf jordánského zastoupení CIA, který nyní povýšil na velitele celé blízkovýchodní sekce. „Je to stanovisko velitele celého pracoviště. Za tou analýzou si stojíme.“

Napětí na druhém konci sluchátka bylo hmatatelné, to bylo patrné i na vzdálenost oněch osmi set kilometrů, jež mezi oběma muži stály. Bílému domu se příliš nezamlouvalo slovíčko „vzpoura“, zvlášť bylo-li dáváno do souvislosti s válkou, kterou prezident George W. Bush označil za v podstatě vyhranou. Každý s byť jen letmým zájmem o světové dění si musel všimnout, že násilnosti v Iráku se od začátku letního období dramaticky zhoršily. Kromě série spektakulárních[12] útoků umírali američtí vojáci také pod kulkami odstřelovačů a vinou nástražných výbušných zařízení podél cest, a to tempem převyšujícím deset zmařených lidských životů týdně. Jenže „vzpoura“ bylo nebezpečné slůvko, které v myslích lidí křísilo vzpomínky na vietnamskou válku a nekonečný gerilové boje. Na shromáždění Bezpečnostní rady státu pustili civilní představitelé Pentagonu powerpointovou prezentaci se zvýrazněnými iráckými provinciemi, které bylo možné považovat za relativně poklidné. Útoky ve zbylých částech země byly izolované a rozptýlené a byly prací hrstky baasistických

odpůrců, loajálních Saddámu Husajnovi, který se tehdy stále ukrýval. „Jak moc významní jsou?“ zeptal se asistent ministra obrany Donalda Rumsfelda při jednom z takových setkání, jehož se Richer zúčastnil.

Jak moc významní? Richer, který pravidelně jezdil na bagdádské ústředí CIA, byl na pochybách a celkem vzato dost nesvůj. *Opravdu hodně významní*, pomyslel si.

„Máme to před očima každý den,“ řekl kolegům.

O tom, že Irák ukrýval teroristy, nemohlo být pochyb. Nikdo se však až do 30. srpna roku 2003 neodvážil v souvislosti s probíhajícím konfliktem použít slovo „vzpoura“. Toho dne, jen několik hodin po dvojí explozi u mešity v Nadžáfu, při níž zahynul ší’itský duchovní ajatolláh Muhammad Bákir Hakím a s ním i celá řada věřících, ze sebe šéf bagdádského velitelství CIA Gerry Meyer vychrlil tefegrafickou zprávu. Tajný telegram nesl označení „aardwolf“, což byla zpravodajská šifra pro požadavek na oficiální vyhodnocení, který byl na centrálu zaslán z jednoho z jejích polních stanovišť. Meyer, který na vlastní oči moc dobře viděl důsledky trojice bombových útoků, posílal varování, že se konflikt dostává do nové nebezpečné fáze. Přitahováni vyhlídkou, že budou moct bojovat proti Američanům, začínali zahraniční džihádisté proudit do Iráku. Oslovovala je také představa sjednocení se se stínovými skupinami, jejichž záměrem bylo rozpoutaným chaosem destabilizovat zemi a zdiskreditovat americké okupanty a jejich irácké stoupence. Vznik této povstalecké armády mohl potenciálně zvrátit vývoj posledních pěti měsíců, napsal Meyer. Navíc se s nově příchozími do země dostal i příval sebevražedných atentátníků, kteří byli odhodlaní útoky vykonat bez ohledu na to, je-li Saddám Husajn zajatý, či nikoliv.

Ostrý tón Meyerova hlášení představitele Bílého domu zaskočil a u zástupce administrativy v Bagdádu Paula Bremera III., diplomata, který vedl koaliční prozatímní řídicí správu, vyvolal hlasitý nesouhlas. Bremer si stěžoval, že závěry v hlášení uvedené jsou přehnané a neúměrně negativní, a byla to právě jeho reakce, která přiměla CIA stáhnout Richera z dovolené.

„Byla to neuvěřitelná smršť kritiky,“ vzpomínal Richer, který v roce 2005 z rozvědky odešel. „CIA říká, že povstání je na vzestupu, a Bílý dům se teď může pominout.“

Ve skutečnosti, řekl, se v Iráku potkávaly dvě interpretace reality: jednak ta, které byli svědky zpravodajci ze CIA, a jednak ta, jež se snažila

posilovat vyznění Bushova květnového projevu, který tak dramaticky přednesl na palubě letadlové lodě USS *Abraham Lincoln*.

„Problémem Bílého domu bylo," řekl Richer, „že prezident prostě přistál na loď, aby prohlásil, že jsme vyhráli."

Meyerova zpráva byla prozatím jednoduše ignorována. Muselo minout deset dalších týdnů a dojít k množstvím úmrtí, než se znovu sešli prezidentovi vrcholoví poradci pro otázky národní bezpečnosti, aby opětovně prodebatovali, zda slovo „vzpoura" skutečně odpovídajícím způsobem vystihuje charakter konfliktu v Iráku. Uběhly další měsíce, než se Bílý dům uvolil uznat, že tomu tak skutečně je.

Pokud by měl Abú Musab Zarkáví možnost diktovat Američanům strategii pro Irák, která by ladila s jeho vlastními plány na vybudování teroristické sítě, mohl by jen stěží přijít s něčím, co by překonalo to, s čím přišli sami Američané v období mezi jarem a létem roku 2003.

Článků i knih, jež dokumentovaly přešlapy Bushovy administrativy, bylo nespočet – podobně jako samotných chyb. Od odmítání zastavit masivní rabování, k němuž po invazi začalo docházet, po kompletní demontáž iráckých a vojenských a bezpečnostních struktur Bremerovou koaliční prozatímní řídicí správou.

Ovšem žádní Američané nepochopili rozsah závažných chyb více než zpravodajští důstojnící a američtí diplomaté v Iráku, již sledovali, jak Zarkávího organizace nabírá na síle.

Představitelé CIA, kteří byli zapojeni do závěrečného plánování březnové invaze v roce 2003, po letech vyjádřili údiv nad nedostatkem prozíravosti stran toho, jak bude země řízena po svržení Saddáma Husajna. Nižší důstojníci byli doslova za pět minut dvanáct nuceni vypracovávat dokumenty mapující možná rizika, kterým by mohli být američtí vojáci vystaveni během snah o udržení pořádku v okupovaném Iráku. Ale už tehdy bylo příliš pozdě, než aby mohli výsledek nějak ovlivnit.

„Přímo před invazí jsem Pentagonu položil otázku, ‚pracuje někdo na přípravě politiky ochrany našich ozbrojených sil?' Odpověď zněla ne, a tak jsem navrhl, že to udělám," uvedl jeden z bývalých analytiků CIA, nabraných na výpomoc. „Pracoval jsem na vojenské analýze, protože neměli naprosto nikoho, kdo by ji dal dohromady."

Když po několika týdnech zavládlo v Bagdádu bezpráví, zmizely i poslední zbytky šance něco změnit.

Jeden z pracovníků ministerstva zahraničí, který mezi prvními dorazil do iráckého hlavního města po jeho pádu, prohlásil, že prvotní uvítání od iráckých občanů se příliš nelišilo od radostného přijetí, které Bushova administrativa před válkou předvídala.

„Jde o to, že lidé nás opravdu rádi viděli," uvedl „Mike", bývalý diplomat, jehož práce bezpečnostního kontraktora[13] mu neumožňuje používat pravé jméno. „Nikdo po nás sice neházel květiny, ale jen proto, že se to tak v jejich kultuře zkrátka nedělá. Ovšem každou noc se konaly oslavné střelby na naši počest, a při svých cestách Bagdádem jsem viděl, že je vážně těšilo nás vidět."

Irácké pohledy se ovšem rychle zatvrdily, jakmile zemi postihlo několikatýdenní rabování všeho – od vládních budov, přes nedocenitelné muzejní artefakty až po roksorové tyče rozestavěných budov, uvedl Mike. Bez potřebného mandátu či sborů vojenské policie, která by obnovila pořádek, začala být americká armáda vnímána nejen jako neschopná, ale také jako lhostejná k nespravedlnosti a utrpení iráckého lidu. Stále více Iráčanů začalo na okupační jednotky pohlížet s podezřívavostí hraničící s opovržením.

„Stvořili jsme černou díru," uzavřel Mike.

Neschopnost zajistit v zemi po invazi bezpečí bylo chybou z nedbalosti: američtí vládní představitelé nepředvídali, že po invazi dojde ke zhroucení civilní vlády. Rozhodnutí rozpustit iráckou armádu a zakázat členům strany Baas účast na výkonu moci bylo pak ovšem z tohoto hlediska stejně tak úmyslné jako pošetilé. V Iráku za vlády Saddáma Husajna se musel kdokoliv, kdo usiloval o nějakou řídicí funkci – od ředitele školy, přes velitele policejního sboru až po šéfa zpravodajské služby – stát členem strany Baas. To stejné platilo i pro lidi hlásící se na irácké univerzity. Přes noc tak desítky tisíc profesionálů a zkušených byrokratů přišly o práci a američtí vládní představitelé najednou museli čelit dvěma nesmírným problémům. Jedním z nich byla nepřítomnost odpovídajících místních bezpečnostních složek, které nejlépe mohly uchovat pořádek a vykořenit zločinecké sítě. Tím druhým pak byla „armáda" zahořklých úředníků

s významnými personálními vazbami, kteří se najednou museli postarat sami o sebe a poradit si bez platů či důchodů.

„A tyto lidi jsme vyhnali do ulic – lidi, kteří měli ty správné prostředky a věděli, jak je použít," řekl Richer, když vzpomínal na své rozhořčení nad debaasifikačním procesem, odstartovaným „nařízením číslo 1", jež 16. května 2003 vydala koaliční prozatímní řídicí správa. „Vyhnali jsme je, ale nedali jim výplatní pásku. Někteří z nich měli v armádě odslouženo patnáct dvacet let, a my jsme je ani nenechali vyzvednout si důchod."

A v tomto nově uspořádaném Iráku Zarkáví snadno našel dostatek manévrovacího prostoru a mocné spojence ochotné a schopné postavit se za jeho věc.

Kapitáni a četaři, kteří dříve sloužili Saddámu Husajnovi, nyní narukovali do Zarkávího armády a někteří z nich se dostali i na velitelské pozice. Ti další poskytli bezpečná útočiště, zpravodajské informace, peníze a zbraně, mezi nimiž byla i – jak později potvrdili vyšetřovatelé – letecká munice a dělostřelecké granáty, které dodaly výbušnou sílu největším Zarkávího automobilovým bombám.

S výjimkou tajných hlášení CIA byla Zarkávího role na irácké vzpouře stále velkou neznámou. Zpravodajští analytici se neshodovali na klíčových detailech včetně toho, zda se terorista nachází v Iráku anebo snad bojové akce řídí ze Sýrie, případně z nějakého místa jinde v zahraničí. Avšak zatímco na podzim roku 2003 vládní představitelé ve Washingtonu debatovali nad tím, zda v Iráku existuje nějaká vzpoura, docházelo i nadále ke spektakulárním útokům.

Přestože už řada jeho zaměstnanců tou dobou dávno opustila zemi, stalo se 22. září bagdádské ústředí OSN podruhé terčem teroristického útoku. O život tehdy přišla ostraha a devatenáct lidí bylo zraněno.

Dne 12. října si Toyota Corolla prorazila cestu bezpečnostními mantinely a explodovala před vstupní halou hotelu Baghdad, luxusní výškové budovy v sousedství lékáren a lékařských ordinací. Při tomto útoku bylo zabito šest lidí a zraněno jich bylo více než třicet, včetně tří amerických vojáků.

K nejdramatičtějším událostem pak došlo, když 27. října teroristé zahájili vlnu koordinovaných sebevražedných útoků po celém Bagdádu, při nichž zasáhli ústředí Mezinárodního výboru Červeného kříže a čtyři policejní stanice. Zabito bylo třicet šest osob, mezi nimiž byli i američtí vojáci, a zranění utrpělo kolem dvou set lidí.

Desátého listopadu si šéf místního velitelství CIA v Bagdádu sedl, aby sepsal oficiální hlášení pro ústředí o vyostřující se bezpečnostní situaci. Obrázek o situaci, který Gery Meyer načrtl tentokrát, byl však ještě hrozivější. Povstání, které popisoval, nejenže bylo skutečné, ale nabíralo na síle. Teroristé byli s pomocí baasistických spojenců dobře zásobeni a také schopní se volně pohybovat a amerických jednotek či spěšně obnovených, avšak ne příliš efektivních místních policejních oddělení se báli jen pramálo. V očích mnoha prostých Iráčanů se zdáli být mocnými a „široce nezpochybňovanými“, napsal, čímž oslabil i poslední zbytky naděje, že by snad americká armáda mohla být schopná stabilizovat zemi.

„Nenucenost, s jakou se povstalci pohybují, případně jen existují… nepřestává dále posilovat jejich sebevědomí,“ uvedl Meyer s odkazem na verzi „aardwolfu“, kterou se podařilo americkým novinářům po jejím zaslání do Langley získat. Co se týče podpůrců teroristů – nespokojených sunnitských muslimů a bývalých důstojníků Husajnových bezpečnostních složek –, ti dostali výbornou příležitost k přeskupení, nechal se slyšet šéf bagdádského velitelství. „Postupující pocit izolace v srdci sunnitské domoviny, úplné rozpuštění armády a dalších bezpečnostních složek, tvrdá debaasifikace a nedostatek ekonomických příležitostí spolu s politickým směřováním země, to vše dodalo těmto režimním elementům sebedůvěru potřebnou k opětovné výstavbě svých sítí i vlastnímu vzkříšení,“ uváděla zpráva.

Meyerova brutální upřímnost způsobila, že se někteří jeho kolegové začali obávat, že si zprávou podepsal vlastní výpověď z rozvědky. S naprostou jistotou pak report rozzuřil Bushovy nejvyšší poradce, kteří měli okamžitě jasno v tom, že jde o pouhou snahu podrýt nedlouho před volbami prezidentovu politickou autoritu.

Jedenáctého listopadu, na den veteránů, kdy měli vládní zaměstnanci volno, svolal Bílý dům druhou poradu, na níž se mělo konečně pohnout s Meyerovým posledním hlášením a jeho důsledky. Robert Richer byl opětovně předvolán, tentokrát osobně, a spolu s ním i ředitel CIA George Tenet a jeho vrchní zástupce John McLaughlin, ministr obrany Donald Rumsfeld a další persony národní bezpečnosti. Setkání prezident zahájil otevřenou otázkou na CIA.

„Takže vy si, chlapci, myslíte, že jde o vzpouru,“ zeptal se.

McLaughlin začal připravené jednání, zarámované prostou otázkou „Kdo je nepřítel?“. Když ovšem použil slovo „vzbouřenec“, skeptický Rumsfeld jej přerušil.

„Definujte ‚vzpouru‘,“ dožadoval se.

McLaughlin a další představitelé CIA začali odškrtávat seznam prvků klasické vzpoury ze standardního polního manuálu Pentagonu. Irák dle jejich slov čelil organizovanému hnutí odporu usilujícímu o svržení ústřední autority prostřednictvím subverzivní činnosti a ozbrojeného konfliktu. Popisovali tajné spolčení mezi tuzemskými odpůrci a zahraničními teroristy a zdůraznili veškeré známé informace o velení hnutí, jeho taktikách i zbraních. Podle jednoho z účastníků zasedání byli zástupci rezortu obrany chladní.

„Takové věci armáda zrovna slyšet nepotřebovala,“ uvedl dotyčný po letech. „Doufali, že válku už mají v kapse a nebudou muset zabředat do žádných debat o vzpouře.“

Oproti tomu Bush byl zamyšlený a tichý. Jeho závěrečný komentář na konci setkání naznačil, že změnu bezpečnostní situace v Iráku přijal, jakkoliv ještě nebyl s to o ní hovořit veřejně.

„Nechci teď žádné poznámky,“ řekl.

O měsíc později si mohl Bílý dům na chvilku oddechnout od přílivu bezútěšných zpráv, když byl 13. prosince 2003 během razie na odlehlém statku poblíž diktátorova rodného města Tikrítu dopaden Saddám Husajn. Zatčení bývalého vůdce však nepřineslo koaličním jednotkám ani iráckým civilistům žádnou úlevu od dennodenních útoků. Po měsících útoků ze zálohy Zarkáví nabýval sebevědomí jakožto neoficiální vůdce povstání, které se tou dobou v Iráku rozhořelo naplno. Jeho hnutí, které nyní podporovaly tisíce zahořklých Iráčanů a sympatizujících islamistů z celého muslimského světa, mělo co nevidět představovat největší hrozbu americkým ambicím v Iráku.

Gery Meyer, muž, který už ve dvou zprávách CIA varoval před nárůstem vzpoury, nezůstal na své pozici šéfa Bagdádského velitelství dost dlouho na to, aby mohl být svědkem plného rozpuku iráckého povstání. Během několika týdnů od posledního hlášení byl zproštěn velení a povolán zpět do Washingtonu.

Ještě mnoho let poté, až budou vysocí představitelé CIA pitvat chyby prvních měsíců války, budou někteří z nich žasnout nad nepravděpodobnou

souhrou všech náhod, které Zarkávímu umožnily dosáhnout takových úspěchů v tak krátkém čase.

Stejně jako semeno nesené zlověstnými větry přistál i náš Jordánec v tu nejvhodnější chvíli do té správné pukliny v půdě, která jen čekala na to, aby v ní mohl zapustit své kořeny.

„Tou úrodnou půdou byl Irák po debaasifikaci," popsal to Richer. „Deštěm a sluncem byla neschopnost prozatímní řídicí správy a americké nepochopení Iráčanů a jejich kultury. To všechno," dodal, „umožnilo Zarkávímu růst a kvést."

Nejbujnějším místem irácké půdy, kde mohlo povstání vzklíčit, se ukázal být pás zaprášených měst a vesnic táhnoucích se za hlavním městem od severu na západ. V rámci hranic regionu, který stal se známým jako sunnitský trojúhelník, se nervozita nad americkou invazí rychle proměnila v nelibost a u některých v otevření nepřátelství.

Kmenový vůdce Zajdán Džábirí, vlastník ohromných ovčích stád poblíž Ramádí, si živě pamatuje na ten den, kdy ztratil víru v Američany jako v osvoboditele anebo alespoň ty, kteří pomohou zlidštit Husajnův policejní stát. Bylo to 28. dubna 2003, necelé tři týdny po pádu Bagdádu a pouhé tři dny před tím, než prezident George W. Bush přednesl řeč na téma „mise splněna". Čtyřicetiletý šejk bedlivě sledoval jednotlivé náznaky toho, jaký dopad budou mít okupační síly na obchod – prodloužené zákazy vycházení a cestovní omezení mohly být pro člověka obchodujícího s vlnou a čerstvým skopovým hotovým neštěstím. Stejně jako mnoho ostatních členů jeho dulajmského kmene si přál dát nově příchozím šanci. Potom však došlo k události, která vše změnila.

Až do toho dne – bylo to pondělí – viděl Zajdán jen hrstku amerických okupantů. Kolony amerických tanků, zbarvených pouštní kamufláží, se v úvodní fázi bojů záměrně vyhýbaly provinčním městům, nyní se však Američané vraceli stejnou cestou a potlačovali pozůstatky odporu a upevňovali své pozice. Dvacátého třetího dubna vojáci z osmdesáté druhé výsadkové divize a třetího obrněného jízdního pluku dorazili do přilehlého města Fallúdža a v prostorách vládních budov a místní školy rozbili svůj tábor. Navečer dne 28. dubna se dav asi dvou set protestujících vzepřel celoměstskému zákazu vycházení a shromáždil se před budovou školy, kde začal zpívat a pokřikovat na americké výsadkáře, usídlené uvnitř. Američané se později nechali slyšet, že někteří z protestujících se ohánělí

zbraněmi a padlo několik výstřelů. Ať už to ale bylo jakkoliv, spustili američtí vojáci střelbu do davu, při které zabili sedmnáct protestujících a sedmdesát jich zabili.

Vyšetřovatelé z Human Rights Watch[14] (HRW) později nenašli žádné důkazy o tom, že by byla budova školy, v níž se vojáci ukrývali, poškozena kulkami. Iráčané byli pobouření, ale Zajdán patřil k těm kmenovým vůdcům, kteří radili zachovat si klid a držet vypjaté emoce na uzdě. „Snažili jsme se, co nám jen síly stačily, abychom s Američany nevyvolávali spory," uvedl po letech. Poté, co se neformálně sešli, aby probrali možné řešení, vybrali představitelé hlavních klanů z ústřední provincie Anbár své zástupce, kteří se měli ve Fallúdži sejít s americkými veliteli.

„Přišli jsme k nim a řekli jim, ‚my představujeme kmeny a můžeme vám nabídnout kmenové řešení: zaplatíte *diju*[15] – krvavé peníze,'" vzpomíná Zajdán. „Tyto [oběti] měly rodiny, někteří z nich měli děti. Dejte rodinám peníze, abyste zajistili jejich budoucnost a jejich děti se tak nestaly součástí hnutí odporu."

Odpověď se dostavila po několika dnech. Ano, Spojené státy měly zájem vyrovnat se s rodinami obětí. Sazba byla stanovena na tři tisíce dolarů za každého z mrtvých Iráčanů.

Zajdán byl vzteky bez sebe. „Tři tisíce dolarů? Tolik vás stojí nahradit jednoho policejního psa!" soptil. „Po tomto jsme si uvědomili, že Američané nemají dobré úmysly," pronesl.

Pro Zajdána to bylo jen první z celé série neuspokojivých setkání, přitom byl mužem, který by se spojil snad s jakoukoliv armádou, která by svrhla Saddáma Husajna.

Měl třicet let, když se starší jeho kmenové rodiny rozhodli podpořit pokus o ozbrojené povstání proti diktátorovi organizované iráckým generálem vzdušných sil z prominentního anbárského klanu. Když bylo spiknutí odhaleno, nechal Saddám Husajn zatknout a popravit více než 150 vojenských důstojníků a zajmout více než tisícovku dalších iráckých sunnitů, mezi nimiž byl i Zajdán a jeho bratři. Zajdánovi, odsouzenému i s ostatními k trestu smrti, byla za pět minut dvanáct udělena milost. Saddám Husajn se rozhodl vyhlásit všeobecnou amnestii, od níž si sliboval obnovu vztahů s mocnými sunnitskými kmeny, které mu po dlouhou dobu umožňovaly zůstávat u moci.

Přesto však i navzdory rozsudku smrti a jeho hluboké nevoli vůči mnoha z diktátorových politik pociťoval Zajdán vůči irácképu vůdci podivnou rozpolcenost. Obdivoval Saddámovu tvrdost. V soukromí jej těšil jeho nebojácný odpor vůči Západu, který v mnoha sunnitech vyvolával vzpomínku na slavnou minulost, kdy byl Irák součástí mocného impéria a Bagdád byl světovým střediskem vědy a kultury. Kvůli všem svým technologickým vymoženostem se Američané chovali jako arogantní povýšenci, kteří jen nedokázali ocenit kulturní bohatství země, jež dala světu psaný jazyk, matematiku, astronomii či právo. Irák nebyl pouhým produktem čar nakreslených na koloniálních mapách, jehož hodnota ležela hluboko pod pouštními písky, ukrytá v zásobách ropy. Byla to země prastarých kmenů, jejichž rodové linie se táhly až k samým počátkům civilizace.

„Američané a jejich média nás přiměli myslet si, že Irák by nebyl Irákem, kdyby Saddám Husajn neodešel," řekl Zajdán. „Irák je starý sedm tisíc let. Amerika jen dvě stě. To je jako srovnávat Mercedes a Hyundai."

I přesto však Zajdán neviděl velký smysl ve vzdoru vůči americké invazi, a to i po zabití protestujících ve Fallúdži, která se nacházela jen něco přes šedesát kilometrů od jeho usedlosti. „Nejsme armáda," řekl, „a nechceme vypadat, jako bychom bránili režim." Když se však blížilo první výročí americké okupace, jeho obavy stran amerických záměrů se pouze množily. Zajdánovi bylo zřejmé, že Američané se v Iráku hodlají zdržet na neurčito.

A co bylo horší, dlouhodobě dominující sunnitské kmeny připravili o moc, kterou de facto předali šíʼitům, jejichž skutečná loajalita náležela Íránu a jimž Zajdán neřekl jinak než „zloději a loupežníci". V Bagdádu se sunnité stávali terčem potulných tlup šíʼitských milicionářů. Zajdán se smíšenými pocity pozoroval, jak se ostatní příslušníci jeho kmene formují do tajných buněk, původně určených jen k sebeobranným účelům, později však s jasným úmyslem podílet se na útocích typu *udeř a uteč*, namířených proti americkým jednotkám. Postupem času také začaly kolovat historky o záhadném Jordánci, který dává peníze na dřevo každému, kdo se přidá k jeho hnutí. Zajdán nikdy neslíbil poslušnost džihádistovi, který si říkal Zarkáví. O jiných z dulajmského kmene se to ovšem říct nedalo.

Šejk se ještě jednou pokoušel setkat se ve Fallúdži s americkými vojenskými veliteli. Bylo to 4. července, jak si později vybavil, když se u nich s ostatními kmenovými vůdci neohlášen ukázal a nesl jim dar:

květiny na počest amerického svátku. Námořní důstojník, který se s Iráčany setkal, odbyl Zajdána jako podezřelého. Důvod pro to měl zřejmě dobrý – iráčtí předáci obvykle na základnu chodili s nějakými požadavky, nejčastěji kvůli náhradě za nějaké zranění či způsobenou škodu. Po letech nebyl Zajdán schopný vybavit si důvod této návštěvy, co si však pamatoval, byla hádka, která následovala.

V jednu chvíli se americkému veliteli podařilo urazit své hosty poznámkou, ze které se zdálo, že hází Iráčany a teroristy do jednoho pytle. Jeden z šejků se rozčílil a Američany obvinil z toho, že jsou jen hlupáci, kteří skáčou na špek Ahmadu Čalabímu, ší'ítskému politikovi v exilu, který Bushově administrativě poskytl zavádějící zpravodajské informace o přítomnosti zbraní hromadného ničení.

„Moc dobře víme, že vás Chalábí oklamal, abyste přišli do Iráku!" prohlásil jeden z šejků.

Zajdán se pokoušel vypjatou atmosféru uklidnit, ale už bylo jasné, že je po schůzce. Vzduch prořízlo ještě několik ostrých poznámek a jeden z Iráčanů dokonce udeřil do stolu.

Když se měl k odchodu, dopadla na Zajdána velikost té nesmírné propasti, která se nacházela mezi mužem v maskáčích a Iráčany oděnými do kmenových oděvů. Přestože mluvili stejnou řečí, vypadalo to, jako by jejich slova měla jiný význam.

Když Iráčané odcházeli, utrousil Zajdán k námořnímu veliteli svá poslední slova.

„Nikdy se vám nepodaří v Iráku zůstat," řekl.

Zajdánovi došlo, že požár byl právě zažehnut, a on mu nehodlal stát v cestě.

„V tu chvíli tam," poznamenal později, „začal skutečný boj."

12 Ve spojitosti s teroristickými útoky se toto slovo hojně používá. Myslí se tím útoky působivé z hlediska demonstrace síly. Poznámka překladatele.

13 Termín „kontraktor" označuje zaměstnance civilní agentury, která se ale zabývá prakticky výhradně vojenskými problémy. Právě v Iráku se americké okupační jednotky naučily používat služeb těchto organizací, které se staraly o doprovod konvojů, ochranu osob, ale i o přímé zásahy proti vzbouřencům. Celá řada zdokumentovaných případů hrubého násilí proti civilnímu obyvatelstvu, k nimž v Iráku došlo, padá na vrub organizací jako např. Blackwater, kterou založil roku 1997 Erik Prince jako „výcvikové středisko", roku 2009 byla organizace přejmenována na US Training Center, roku 2011 na Academi. Organizace pomáhala svými vrtulníky například obětem hurikánů, účastnila se ale i „honu" na Usámu bin Ladína. Roku 2007 se nechvalně „proslavila" zabitím sedmnácti bagdádských civilistů. Další podobná organizace, Triple Canopy, byla založená

roku 2003, původně jako přímý konkurent Blackwateru/Academi. Roku 2014 se obě společnosti sloučily do Constellis Group. Poznámka redakce.

14 Mezinárodní nevládní organizace, která vede výzkum lidských práv a lidská práva prosazuje. Sídlo má v New Yorku. Poznámka redakce.

15 V islámském právu zavedeném Muhammadem byla do té doby všeobecně rozšířená krevní msta, která decimovala arabské kmeny, nahrazena mnohem pružnějším a pragmatičtějším systémem pokuty za zabití (ale i zranění apod.), na němž se dohodl postižený či pozůstalí po něm s pachatelem či jeho rodinou. Specifickým rysem islámského práva je ale to, že platí pouze uvnitř muslimské společnosti, pokud tedy muslim nabízel nemuslimům, aby se za zabití vykoupili podle islámského práva, byla to z jeho strany značná vstřícnost. Poznámka redakce.

10.

„Vzpoura je přesně to, o co nám jde“

V lednu 2004, nějakých deset měsíců po svém příjezdu do Bagdádu, se Abú Musab Zarkáví posadil k počítači, aby napsal dopis Usámu bin Ládinovi.

Od doby, kdy opustil Afghánistán, uběhly dva roky, a téměř čtyři od chvíle, co se s ním zakladatel al-Káidy odmítl ve své kandáhárské pevnosti sejít. Tentokrát byl však Zarkáví připravený nabídnout mu příměří.

Dopis zahájil v sentimentálním duchu.

„I když naše těla dělí notná dálka, naše srdce jsou si blízká,“ napsal strůjci teroristických útoků z 11. září 2001.

Od jejich poslední komunikace se toho spoustu událo a Zarkáví se cítil povinován zdůvodnit své irácké působení, jako by bin Ládina všechny ty zprávy o vzpouře nějak minuly. Situace v Iráku se naprosto lišila od toho, co oba velitelé zažili v Afghánistánu, řekl, a to jak v dobrém (Iráčané mluví arabsky), tak ve zlém (příšerný terén, kde se dá jen stěží najít úkryt). Zarkáví prohlašoval, že ve válečném tažení, které započal, se mu podařilo dosáhnout slušného pokroku, a doufal, že by u bin Ládina mohl vyvolat touhu se zapojit. Nejprve mu však nabídl džihádistický pohled na bojiště a přehled o hlavních bojovnících včetně své vlastní malé armády.

Začal s Američany. Kvůli vší své palebné síle, uvedl, jsou „těmi nejzbabělejšími božskými stvořeními“, lhostejnými k opravdovému boji a raději zůstávajícími na svých základnách. Ale už brzy po nich nebude památky, předvídal, a zemi i válku tu zanechají ostatním.

Pokud jde o menšinu iráckých sunnitů – skupinu nejnáchylnější postavit se za jeho věc – vyjadřoval se Zarkáví se stejným pohrdáním. Sunnité byli bez vůdce a byli rozdělení, „ještě ubožejší než siroty vydané na pospas zvrhlíkům“, prohlásil. Dokonce i iráčtí vojáci, kteří se přidali k džihádistům, postrádali opravdové bojové zkušenosti, a než aby se postavili nepříteli čelem, raději dávali přednost metání granátů nebo příležitostnému vypálení několika střel z minometu.

„Iráčtí bratři stále preferují bezpečí a návrat do náručí svých žen, kde jim nic nehrozí,“ napsal Zarkáví. „Skupiny se občas mezi sebou chvástají, že nikdo z nich nebyl zabit ani zajat. Během mnoha společných sezení jsme jim vysvětlovali, že bezpečí a vítězství nejdou dohromady a že strom triumfálního vítězství nemůže do impozantních výšin vyrůst bez prolité krve a vzpírání se smrti.“

Pokud jde o šíitskou majoritu, pustil se Zarkáví do žlučovitého proslovu, který se táhl přes několik stran.

„Nepřekonatelná překážka, číhající had, úskočný a zlomyslný škorpion, slídíci nepřítel a pronikavý jed,“ chrlil své metafory Zarkáví. Většinové náboženství Iráku odmítal jako horší než pohanství, které „nemá s islámem společného víc, než co mají Židé společného s křesťanstvím v tom smyslu, že jde v obou případech o *lid Knihy*“. Ší’íté mají plány na zničení sunnitské víry a v tom se mazaně spolčili s americkými okupanty.

„Po celé věky v průběhu dějin šlo vždy o sektu věrolomnou a zrádnou,“ prohlašoval Zarkáví.

Bin Ládin byl opravdu zvláštním adresátem podobné tirády. I když byl sám sunnitského vyznání, viděl se zakladatel al-Káidy spíše jako sjednotitel muslimů a nikdy nedal najevo, že by mu šlo o útoky na nevinné ší’ity. Ve skutečnosti takové jednání dokonce odsuzoval, což ale musel Zarkáví nepochybně vědět. Snad proto, že Jordánec věřil, že by mohl bin Ládinův názor na věc změnit, zahrnul podobné myšlenky do jádra svého sdělení. V něm mluvil o plánu nadcházející bitvy, kde volal po zabíjení ještě většího množství ší’itů.

Takové válečné tažení, tvrdil, povede k současnému dosažení tří cílů: destabilizaci Iráků, vymýcení odporného odpadlictví od víry a co je nejdůležitější, přinutí sunnity zapojit se do války, což bude vést k jejich osvobození. Tu válku zažehne on – válku, která bude „probuzením spícího a zburcováním dřímajícího“.

Řešení, které si představujeme, a které zná všemohoucí lépe nežli my, je, že vtáhneme ší’u do boje, neboť jde o jediný způsob, jak prodloužit souboj mezi námi a nevěřícími… Jediným řešením je pro nás napadat náboženské, vojenské i další skupiny ší’itů a úder za úderem na ně útočit, dokud se nepřidají k sunnitům. Někdo by mohl říct, že je takový přístup zbrklý a uspěchaný a povede [islámský] národ do bitvy, na kterou není připravený,

do odporné bitvy, v níž bude prolita krev. To je však přesně to, o co nám jde.

Nyní se Zarkáví dostal k laskavosti, o kterou žádal: Ačkoliv byla jeho organizace malá, stála téměř za všemi významnými teroristickými útoky v Iráku, snad jen s výjimkou měst daleko na severu. Sám jich napočítal na pětadvacet. Ovšem s oficiálním posvěcením al-Káidy a globálními zdroji toho mohl dokázat daleko víc, vysvětloval. „Vše, v co doufáme, je, že budeme předvojem a první linií budující most, po němž islámský národ přejde až k zaslíbenému vítězství," napsal. Pokud by bin Ládin přistoupil na Zarkávího strategii (doslova uvedl: „přijmeš-li to jako svoji cestu a svůj program a jsi-li přesvědčen o myšlence boje proti odpadlickým sektám"), potom byl Zarkáví hotov přísahat mu poslušnost a věrnost. „Budeme tvými pohotovými vojáky, pracujícími pod tvou zástavou a řídící se tvými rozkazy," napsal mu.

Pokud by ke spojenectví přece jen nedošlo, nebral by to ve zlém, přesvědčoval bin Ládina Zarkáví. Na každý pád by o něm vůdce al-Káidy ještě uslyšel. Velice brzy, prohlásil, by vystoupil ze stínu a veřejně by se představil světu.

„Vyčkávali jsme, dokud nebudeme mít mezi lidmi dostatečnou podporu," řekl. Nyní už se konečně „ten rozhodující okamžik blíží".

———

Chladné únorové noci, několik týdnů poté, co Zarkáví napsal svůj dopis, odpočíval brigádní generál Stanley McChrystal na schodišti setmělého domu ve Fallúdži, v nenávistném srdci iráckého povstání, a naslouchal svým vojákům, kteří mu popisovali, jak při pátrání po bojovnících a tajných skrýších zbraní pročesávají pokoj za pokojem. V ten stejný okamžik se i předmět jeho pátrání ukrýval ve tmě, kde se snažil vyložit si zvuky, které k němu doléhaly: hluboký tlukot motorů, bouchání kovu do dřeva, výkřiky americkou angličtinou, štěkající psy, šlapání těžkých bot po skle.

Jen čirou náhodou vyslal velitel amerických zvláštních sil v Iráku zásahovou jednotku do toho samého obytného bloku, ve kterém si ustlal nejnebezpečnější irácký terorista. Oba muži od sebe byli ani ne pět metrů a dělilo je jen několik tenkých betonových zdí a temnota města, které bylo už od počátku americké invaze téměř rok bez elektřiny.

„Nejspíše jsem od Abú Musaba Zarkávího stál méně než jeden blok,“ připustil McChrystal později.

Tu zimu to byla jen další z nekonečné řady razií zaměřených na povstání, které už ani ti největší optimisté ve Washingtonu nemohli déle popírat. Pentagon dal dohromady týmy operátorů speciálních sil, jejichž úkolem bylo vykořeňovat buňky místních i zahraničních bojovníků, kteří stáli za zhoršujícím se násilím v Iráku. Muž pověřený velením mise byl všeobecně vnímaný jako voják tělem i duší, ten typ, který čas od času vyrážel na nebezpečné půlnoční nájezdy na nepřátelské území. Nyní devětačtyřicetiletý McChrystal byl sám jeden z elitních vojáků armády, člen legendárního sedmdesátého pátého pluku Rangers. Ti byli pověstní svým krédem „dál – rychleji – houšť“ a historií táhnoucí se od normandských pláží až po bitvu o Mogadišu, kterou mohou čtenáři znát z filmového i knižního zpracování pod názvem Černý jestřáb sestřelen.

Vytrvalostní běžec McChrystal, známý svou pověstnou sebekázní (každý den běhával jedenácti- až třináctikilometrové trasy, jedl pouze jedno jídlo denně a během noci nespal více než čtyři hodiny), se stal velitelem Společného velení zvláštních operací (*Joint Special Operations Command* – JSOC) jen o necelé čtyři měsíce dříve. Nyní svou energii vkládal do pátrání po teroristovi, který mezi iráckými sunnity rychle získával pověst nejrozhodnějšího nepřítele amerických okupantů.

Pro tuto noc bylo v plánu dům od domu prohledávat jednu z nejnebezpečnějších čtvrtí v celém Iráku. Za dobu nepříliš přesahující jeden měsíc se Fallúdža stala místem spjatým se smrtí čtyř amerických bezpečnostních kontraktorů, kteří byli po zákeřném přepadu rozčtvrceni, taženi ulicemi a zapáleni – jejich ostatky byly poté zavěšeny na mostu přes řeku Eufrat a nechány na pospas svému osudu. Cíl pro dnešní noc však nebyl ničím víc než jen dalšími souřadnicemi GPS na McChrystalově bojové mapě. Jednalo se o lokaci určenou vojenskou rozvědkou, kterou bylo nutné zkontrolovat a odškrtnout si ji ze seznamu. Generál si připnul pistoli a spolu s ostatními vystoupil z humvee, neměli v úmyslu bojovat, ale jen se porozhlédnout.

Nemělo jít o utajený nájezd. Před razií na vesnici prostřednictvím helikoptéry upřednostnil McChrystal raději výpravu se svým týmem, kdy se z Bagdádu vypravili s konvojem vojenských humvee a obrněných vozidel,

s nimiž se neosvětlenými ulicemi valili až na rychlostní silnici číslo 1, mířící západně ve směru do Jordánska a Sýrie.

Hodinu jeli po téměř prázdné silnici, než zastavili v místech, kde poušť ustupovala plochým střechám a zbídačeným palmám nevlídných předměstí Fallúdži. Když našli první z domů označených rozvědkou, vhodili příslušníci Delta Force dovnitř otevřenými dveřmi zábleskové granáty a spěšně pročesávali jednu místnost za druhou.

Jakmile bylo pátrání po zbraních v plném proudu, vešel McChrystal do jednoho z domů. Uvnitř se svítilo, a tak si velitel sundal své brýle pro noční vidění a sledoval své vojáky vyslýchat skupinu Iráčanů, které právě vytrhli ze spánku. Ve vedlejším pokoji se nacházely ženy a děti, většina jich seděla na nízkých postelích, zavinutá do přikrývek, aby jim nebyla zima. Děti se na šlachovitého generála dívaly s upřímnou zvědavostí. Ovšem v očích žen viděl něco zcela jiného – emoce tak silné, že jej pronásledovaly ještě celé roky.

„Byla to čistá a nefalšovaná nenávist," řekl McChrystal.

Tehdy poprvé zůstal McChrystal v obsazeném domě i poté, co jeho muži dokončili svoji práci. Takových setkání mělo přijít ještě mnoho a všechny měly zanechat nesmazatelný otisk. Během jednoho přepadu, který se konal v Ramádí, obklíčili vojáci několik mužů z podezřelého úkrytu a na betonovém plácku je přinutili lehnout si s rukama za hlavou tváří k zemi. Z domu zničehonic vyšel malý, asi čtyřletý chlapec. Když spatřil svého otce mezi ostatními muži, prošel mezi řadami postav ležících na zemi, beze slova se položil vedle něj a své drobounké ručičky si složil za hlavou.

„Pořád jsme měli tendenci vnímat se jako osvoboditelé," řekl později McChrystal. „Jenže tu byli ti obrovští chlapi, hrudník zvýrazněný neprůstřelnou vestou, v rukou zbraně a převraceli matrace. Nerozbíjeli jsme nábytek. Ani jsme po sobě nenechávali nepořádek. Ale představte si, že vám někdo vpadne do domu, kde máte ženu a děti, a začne vám prohledávat prádelníky. Vzpomínám, jak jsem si říkal: ‚Co kdyby tohle byl můj dům?' Takové vzpomínky už se nikdy nezbavíte." Pátrači dokončili svoji práci a s rachotem a hlasitými pokřiky se vydali dále blokem.

Když se pátrací týmy dostaly k dalšímu z domů, mihla se druhým patrem vypracovaná postava v tmavých šatech. Vmžiku otevřela okno a seskočila do temné uličky, nacházející se pod ním. Když se muž zvedl, vydal se na

úprk směrem za dům, snad severním směrem přes vlakové koleje anebo aby se jen někde schoval, než Američané zase zmizí.

Až později, když našli jeho odhozené věci, došlo Američanům, jak blízko od zajetí Zarkávího se nacházeli.

Šlo o zmařenou příležitost, která mohla změnit historii celé války. Ještě rok si americké jednotky počkají, než se jim opět podaří dostat se takto blízko. Zarkávího únik novému veliteli zvláštních sil pěkně nadzdvihl mandle. A to on ani další američtí generálové ještě neměli ani tušení, jak zkázonosnou silou se Zarkáví ukáže být.

Ve svých pamětech později McChrystal vzpomínal na svou první misi ve Fallúdži jako na poměrně klidné období, „než se se začátkem občanské války stal Irák opravdu pekelným místem“.

„Krvavé důsledky našich pochybení nebyly zřejmé okamžitě,“ napsal. „Té noci Zarkáví ještě nebyl zhoubou pro Irák.“

Přesto si už McChrystal všímal náznaků nadcházejících bitev. V očích té irácké rodiny zahlédl syrovou emoci, kterou by Zarkáví – anebo někdo jemu podobný – mohl snadno zneužít při získávání peněž či dobrovolníků. Nájezdy na domy civilistů, jakkoliv nezbytné, pouze prohlubovaly vztek, který mnoho Iráčanů po měsících výpadků proudu, úniků odpadních vod a vleklého nedostatku pracovních sil pociťovalo. To vše jen „plodilo hněv, který naprosto pochopitelně dopadal na nás,“ uvedl.

„Svou vypočítavou brutalitou Zarkáví úspěšně těžil z našich chyb a vykresloval nás buď jako neschopné, anebo nepoctivé, případně obojí,“ řekl McChrystal. „Jeho zmizení té noci bylo znepokojující, mě však sžírala vzpomínka na tu iráckou rodinu. Když jsem viděl, jak se na nás dívají, došlo mi, že tenhle boj bude dlouhý a tvrdý.“

Aby se však mohl pustit do takového boje, musel dát McChrystal dohromady bojové síly potřebné na vykořenění sítě vzbouřenců, ukryté po celé provincii o velikosti státu New York. Od války ve Vietnamu nečelila americká armáda výzvě, jakou byla tato, a armáda ani jednotky námořnictva rozprostřené napříč Irákem nebyly na počátku roku 2004 na něco podobného ani zdaleka připravené.

Sám McChrystal se učil situaci zvládat za pochodu. Při svém rychlém kariérním postupu od jedné hodnosti k druhé získal pověst specialisty na odstraňování problémů a novátorského myslitele excelujícího v odhalování potíží, které se nikdy neostýchal razantně řešit.

Narodil se do ryze vojenské rodiny: jeho otec byl generálmajor a každý z jeho pěti sourozenců u armády buď sloužil, anebo se do ní vdal či přiženil. V mládí byl McChrystal sice nadaný, ale jinak průměrný, a ačkoliv se mu podařilo dostat se na vojenskou akademii ve West Pointu, vysloužil si zde na sto důtek za opilství a nekázeň. Jeho rozhodnutí vstoupit do školy pro výcvik zvláštních sil se zdálo být snadnou zkratkou pro důstojníka, který touží kariérním postupu. McChrystal ovšem opakovaně dělal dojem na své nadřízené svým mimořádným úsilím a také zálibou ve zpochybňování zažitých pořádků. Jeho sebekázeň spolu s trváním na vysokých nárocích u podřízených mu vynesla přezdívku „Papež“.

Do hodnosti brigádního generála byl McChrystal povýšen jen několik málo měsíců před teroristickými útoky z 11. září 2001 a než se stal zástupcem ředitele Výboru spojených náčelníků štábu (*Joint Chiefs of Staff*), poradního orgánu ministerstva obrany, pomáhal krátce dohlížet na vojenskou kampaň Spojených států v Afghánistánu. Když válka v Iráku začala, byl pověřen denními brífinky s médii, které se živě vysílaly z Pentagonu. Když Pentagon 14. dubna 2003 oficiálně ohlásil odstoupení irácké vlády, stál tehdy na pódiu. „Předvídal jsem, že veškerá bojová činnost skončila,“ řekl.

Už za půl roku byl v Iráku, kde v právě začínajícím vojenském tažení velel hybridním jednotkám, složených z elitních přepadových komand a zpravodajských důstojníků. Při prvních návštěvách McChrystala a jeho týmu na klíčových velitelských stanovištích právě končil podzim a do země se vkrádala zima a zdálo se, že podobný nečas padá i na celý Irák, který upadal do stále většího zmatku. Dokonce i v Mosulu, etnicky nejednotném městě na severu, dříve dávaném za příklad efektivní rekonstrukce pod americkou taktovkou, ztrácela armáda vliv na bezpečnost. Města se zmocnili a okupovali jej příslušníci 101. výsadkové divize pod velením tehdejšího generálmajora Davida Petraeuse, který bez otálení začal s opětovným otevíráním vládních budov a škol, postavil na nohy místní bezpečnostní složky a opravil infrastrukturu. Bohužel krátce poté, co v lednu roku 2004 Petraeus město přeměnil na malou americkou pevnost, vpadli do něj vzbouřenci. Při jedné z McChrystalových návštěv oblasti se jim dokonce podařilo sestřelit jednu z doprovodných helikoptér.

Za krátkou dobu se toho stihlo pokazit až příliš. Když se McChrystal usídlil ve svém prvním velitelství na bagdádském mezinárodním letišti,

i tak byl překvapen z prakticky naprosté absence jakékoliv neorganizované strategie pro vedení války, v níž se Američané tak náhle ocitli. Dokonce i jednotka zvláštních sil vytvořená s cílem bojovat proti povstalcům (nejčastěji přezdívaná jako „Task Force 6-26“, byť se jí v průběhu války říkalo všelijak) postrádala základní předpisy pro zacházení se zpravodajskými informacemi nashromážděnými na bitevním poli či získanými od informátorů.

Na některými lapsy zůstával vyloženě rozum stát. Jednoho dne, když se McChrystal zašel podívat do zadržovacího zařízení na nové zajatce, procházel kolem malé kanceláře, která se stala místem pro shromažďování důkazního materiálu získaného během razií.

Místnost byla až do výšky pasu zaskládaná štosy dokumentů, notebooků, počítačů, mobilních telefonů a dalších věcí, z nichž většina byla nasypaná v pytlích na odpadky či prázdných pytlích na písek, a nikdy nebyla prozkoumaná.

„Co to má být?“ zeptal se McChrystal pobočníka.

„Ty věci poslali spolu se zadrženými,“ dostalo se mu odpovědi.

„No dobře, takže jde o nevyhodnocená data,“ odvětil generál. „A co s tím uděláme?“

„Až budou mít tlumočníci volnou chvilku, pošleme je sem, aby se na to podívali,“ pokrčil rameny pobočník.

McChrystal šílel vzteky.

„Bylo to neuvěřitelné,“ řekl, když si vybavoval svoji tehdejší reakci. „Samozřejmě, že tlumočníci neměli žádný čas nazbyt. Ani by nevěděli, co vlastně hledají. Ty věci tam prostě ležely doslova jako hromada hnijícího ovoce.“

Po několika měsících práce se McChrystal rozhodl, že stáhne své velitele Společného velení zvláštních operací z Iráku i Afghánistánu na dvoudenní konferenci, aby s nimi mohl probrat rozvíjející se povstání v obou zemích. Zadal jim povinnou četbu (včetně dnes již klasické odborné publikace francouzské provenience *Moderní válka*, z roku 1961) a domluvil promítání filmu *Bitva o Alžír*, beletrizovaného, avšak historicky věrného snímku z roku 1966, vyobrazujícího snahy francouzské armády potlačit v padesátých letech povstání alžírské Národně osvobozenecké fronty.

Po skončení filmu rozpoutal debatu o dvou znepokojujících tématech. Prvním z nich byla otázka mučení a toho, jak nakonec takticky i morálně

podkopalo postavení Francie. Druhé McChrystal nazval naprostou neinformovaností francouzské armády o alžírské kultuře, kde zdůraznil mimo jiné i to, proč mělo povstání a jeho poselství tak silnou odezvu u tolika běžných obyvatel země. Podobnosti se současným konfliktem byly pozoruhodně zjevné, McChrystal přesto divoce gestikuloval, aby vysvětlil hlavní smysl díla, jež zhlédli.

„Naprosto nemáme tušení," řekl, „co se odehrává mimo stěny základen."

Obdobně šokující byl pro McChrystala fakt, že Zarkáví zvládl jakožto cizinec vybudovat natolik působivou síť za méně než rok svého pobytu v zemi. Jordánci se totiž zcela zjevně dostávalo pomoci ze strany Iráčanů. I bez toho ovšem vykazoval nepopiratelné organizační a strategické nadání.

A soudě podle jeho schopnosti udeřit tolik kilometrů od své pravděpodobné základny, byly Zarkávího vlastní schopnosti získávání zpravodajských informací až pozoruhodně efektivní. Jeho osobní ochrana vykazovala překvapivou sofistikovanost, včetně schopnosti vyhýbat se americkým sítím elektronického dohledu. V boji se choval směle, přesto však opatrně. Vybíral si nenáročné cíle a účinné, byť jednoduché konstrukce bomb. Nejpůsobivější ze všeho byla ale jeho schopnost strategického myšlení. Zarkáví se nesnažil pouze vést válku, měnil samotné bojiště, na němž terorismus využíval jako tavnou pec, v níž si vytvářel nejen nové nepřátele, ale i spojence, jak se mu to právě hodilo. A právě teď se Zarkávímu nejvíce hodilo rozdmýchávat nenávist mezi iráckými sunnity a ší'ity.

Tuto sektářskou nelibost se mu dařilo tkát z vlákna, které mu poskytl sám Irák. Bylo jím dědictví masakrů a pogromů, které se datovaly až do dob, kdy byl založen islám. Přesto se však zejména ve dvacátém století podařilo Iráčanům nalézt společnou národní identitu a jedinečný smysl pro irácký patriotismus, notně zocelený osmiletou válkou vedenou s íránskou ší'ítskou teokracií. Před pádem Saddáma Husajna bylo běžné, že se sunnité s ší'íty bez problémů potkávali na iráckých školách a univerzitách a častokrát žili bok po boku ve smíšených čtvrtích. Nyní, velkou měrou právě kvůli Zarkávímu, byla země stále intenzivněji rozdělována do ozbrojených enkláv. Noci se brzy staly doménou ší'itských i sunnitských gangů, které se dopouštěly odvetných vražd, při nichž ostatky zohavených těl pohazovaly v úzkých bočních uličkách a v zavlažovacích kanálech.

„Zarkáví usiloval o to, aby se Iráčané viděli stejně, jako je viděl i on sám,“ napsal McChrystal. „A pro něj to nebyli žádní krajané, kolegové, sousedi, příbuzní z manželovy či manželčiny strany nebo spolužáci. Pro něj to byli buďto souvěrci, anebo nepřátelé, které bylo potřeba nenávidět a zničit.“

Zatímco Zarkáví doufal, že problémy, které vytvořil, budou pouze trnem v oku irácké prozatímní vládě a americkým okupačním silám, sektářské násilí, které na jeho popud vzniklo, nabíralo na vlastní dynamice. Ší’ítské sebeobranné milice, z nichž některé se násilností zcela rovnaly Zarkího hrdlořezům, převzaly kontrolu na celými čtvrtěmi a vedly průběžné souboje jak s americkými vojáky, tak i s konkurenčními sunnity. Některé z nich – jako například Badrovy brigády[16] – se obrátily na Íránskou bezpečnostní službu Revoluční gardy, aby získaly zbraně, výcvik a peníze.

Když Teherán viděl příležitost, jak potrápit Ameriku – svého úhlavního nepřítele, kterým byla od revoluce v roce 1979 (jež vynesla š‘íitského ajatolláha Chomejního k moci), a ještě ke všemu vyzbrojovala Saddáma v jeho válce s Íránem, – využil příležitosti a provozoval v Iráku své zástupné armády.

Brzy byly silnice po celé zemi zapleveleny rafinovanými improvizovanými nástražnými výbušnými zařízeními (*improvised explosive device* – IED), která Íránci navrhli tak, aby zvládala proniknout pláštěm amerických humvee.

Zarkáví v podstatě vytvořil třístrannou válku, v níž to Američané schytávali ze dvou stran naráz. To, jak si osvojil „nechutné“ násilí, které tak náruživě popisoval ve svém dopisu bin Ládinovi, bylo zachyceno v knize pojmenované *The Management of Savagery* (*Řízení zvěrstev*).

Vydání, které začalo počátkem roku 2004 kolovat po džihádistických webech, podnítilo krutost, s níž se džihádisté pokoušeli dosahovat svých cílů.

„Pokud bychom náš džihád nevedli násilím a zmocnila-li by se nás změkčilost, byl by to hlavní důvod ztráty naší moci,“ napsal Nadží, autor zmiňované knihy a teoretik al-Káidy, který se sám překřtil na Abú Bakra Nádžího. „Zatažení mas do boje vyžaduje více akcí, které rozzuří opozici a donutí lidi bojovat, ať už o to stojí, či nikoliv.

Musíme tento boj učinit co nejnásilnějším,“ řekl, „aby smrt číhala za každým rohem.“

Jen dva týdny poté, co napsal dopis bin Ládinovi, byli Zarkávího tvůrci bomb připraveni provést další ze svých úderů – útok na šíítské civilisty tak krvavý, že se mu nemohl žádný od vypuknutí války rovnat.

Druhého března 2004, ve svátek zvaný Den Ašúry, si miliony šíitů po celém světě připomínaly mučednickou smrt jedné z největších ikon své víry, Husajna Íbn Alího, vnuka proroka Muhammada. Pro irácké šíity byla tato událost obzvláště významná, protože šlo o první oslavu svátku od svržení Saddáma Husajna a jeho vládní politiky striktní kontroly náboženských poutí.

Během dopoledne zaplavily obrovské davy (podle neoficiálních odhadů šlo až o milion lidí, mezi nimiž byly i desetitisíce přicestovalých Íránců) šíitské svatostánky v po celém Bagdádu a Karbale, městě v ústřední části Iráku, o němž se traduje, že zde byl Husajn Íbn Alí zavražděn. Mezi poutníky v obou městech bylo zamícháno také několik mladých mužů ověšených naditými vestami, ukrytými pod volnými oděvy, kteří si potichu proráželi svoji cestu davem. V 10.00 výbušniny téměř současně explodovaly do davu a metaly kolem sebe šrapnely i kusy lidských těl. Když se vylekané davy daly na úprk, začaly na nádvoří, kde se lidé právě těsnali, dopadat střely z minometů umístěných o několik bloků bokem. Při těchto následných explozích zemřely další desítky lidí. Vyšetřovatelé později potvrdili, že došlo k tuctu výbuchů, které za sebou zanechaly bezmála sedm set obětí včetně téměř sto osmdesáti mrtvých.

Tentokrát už američtí představitelé neváhali a za pachatele útoků rychle označili Zarkávího. Za méně než čtyřiadvacet hodin oznámil velitel amerických vojsk na Středním východě generál John Abizaid před odbornou parlamentní komisí, že má k dispozici „zpravodajské informace spojující Zarkávího“ s bombovými útoky během Ašúry.

„Úroveň organizovanosti a touha zasáhnout oběti mezi nevinnými věřícími je zřejmou známkou Zarkávího zločinecké sítě,“ vypověděl 3. března Abizaid.

Spousta Iráčanů však viníka spatřovala jinde. Vůdčí šíitská duchovní persona Iráku ajatolláh Alí Sistání obvinil americké okupanty z toho, že umožnili selhání bezpečnostní situace země, která i přes své problémy byla víceméně stabilní. Ostatní zase odmítali uvěřit, že by muslimové byli

schopni spáchat taková zvěrstva a byli přesvědčeni, že za masakrem stáli přímo sami Američané. Jiní obviňovali novináře a média, kteří pro mnohé představovali nejvýraznější symbol Západu. Poblíž bagdádské mešity imáma Músy Chadáma, která byla mezi zasaženými výbuchem, si irácká žena, oděná od hlavy až k patě v černé abáje, vyšlápla na dva americké reportéry, které zasypala sprškou nevybíravých slov.

„Proč,“ ječela na ně, „jste nám to vy Američané udělali?“

Od doby, kdy Zarkáví dorazil do středního Iráku a měl s sebou jen několik málo zbraní, peněz a své vlastní ambice, uplynul sotva rok. Cíle, které si stanovil, měly sužovat americké okupanty a zažehnout konflikt mezi komunitami iráckých ší’itů a sunnitů. To se mu podařilo beze zbytku. A co víc, Iráčané začali obviňovat Američany za násilí, které zažehl on sám.

Irák se, přesně jak doufal, propadal do chaosu a Zarkáví měl brzy odhalit nové taktiky k prohloubení utrpení v zemi a vyděšení celého západního světa.

Ze všeho nejdřív ale musel vyřešit jednu nedokončenou záležitost. Stále ještě nezapomněl na svůj první cíl nenávisti – Jordánsko.

16 Starší název. Dnes známé jako Organizace Badr. Poznámka překladatele.

11.

„Předčilo by to všechno, co kdy udělala al-Káida“

Dne 29. února 2004 zemřela Dallah Chalájleh, zbožňovaná matka Abú Musaba Zarkávího, poté co prohrála svůj dlouhý boj s leukémií. Když bylo jasné, že už žena umírá, sledovali zpravodajští důstojníci jordánské rozvědky její dům po celé týdny, a monitorovali dokonce i pohřební službu v naději, zda se její milovaný syn neukáže.

Neukázal.

Stejně tak zůstal Zarkáví zcela stranou, kdy jej 6. dubna jordánský soud v nepřítomnosti odsoudil k trestu smrti za vraždu amerického diplomata Laurence Foleyho. Namísto toho si připravil dárek – připomínku vládnoucím představitelům jordánského království, že on na ně rozhodně nezapomněl. I v Zarkávího intencích šlo o gesto obrovských rozměrů, větší než cokoliv, co se mu kdy podařilo uskutečnit v Iráku. Jediným ohromným úderem hodlal podlomit jordánský bezpečnostní systém, ochromit celou monarchii a zastínit odkaz Usámy bin Ládina jakožto nejsmělejšího islamistického válečníka své doby.

Muž, kterého si pro tuto misi vybral, byl Jordánec palestinského původu jménem Azmí Džajúsí. Džajúsí byl podsaditý pětatřicátník s řídnoucími kaštanově hnědými vlasy, světlých evropských rysů, který se se Zarkávím znal už z Afghánistánu. V jeho výcvikovém táboře v afghánském Heratu pochytil rozličné dovednosti ohledně výroby výbušnin, byť při tom přišel o jeden z prstů. Když se Zarkáví přesunul do severoiráckých pohoří, Džajúsí se vydal pracovat do chemické laboratoře skupiny Ansár al-Islám, kde si hrál s kombinacemi jednoduchých toxinů a výsledky svých pokusů poté testoval na psech. Nyní se s ním Zarkáví posadil, aby společně načrtli plán na výrobu zařízení, při němž mohli využít veškeré Džajúsího dovednosti: obrovská bomba schopná zdemolovat celé budovy, která by při výbuchu zároveň uvolnila ohromný oblak jedovatého plynu přímo do centra jordánského hlavního města.

Zbraní, ne nepodobnou radioaktivní „špinavé bombě“, využívající konvenční výbušniny k rozšíření nebezpečného záření, mohl Zarkáví sestrojit opravdovou zbraň šířící teror. S tím, jak by jedovaté látky prostupovaly labyrintem města, šířily by děs a strašlivou paniku. Pokud by vál příznivý vítr, mohl jeho „sebevražedný chemický útok“ (jak mu Zarkávího následovníci říkali) potenciálně zabít tisíce lidí.

Nejprve však musel strůjce bomby zjistit, jak se vůbec ke svému cíli přiblížit. Džajúsí byl, stejně jako Zarkáví, pro jordánský muchábarát známou firmou a za svou spoluúčast na extremistických kauzách v devadesátých letech byl zatčen a uvězněn. I kdyby měl falešný pas, na hranicích by ho jistě poznali. A Zarkáví nechtěl nic riskovat. S pomocí syrského velitele logistiky – vícejazyčného dentisty Abú Gadíji – byl plán navržen tak, že měl být Džajúsí spolu s komplicem převezen přes jordánskou hranici uvnitř cisterny na pohonné hmoty. Gadíja umožnil teroristům ukrýt se přímo v nádrži, v prostoru vybaveném dýchacími trubicemi, takže se černí pasažéři nemuseli během dvouhodinové cesty přes celnici na syrsko-jordánské hranici obávat, že budou muset dýchat jedovaté výpary. Muži si s sebou nevzali žádné jiné zásoby než návod na výrobu výbušnin a štůsky jordánských dinárů a eur, jejich první příspěvek do rozpočtu, který se nakonec vyšplhal až na čtvrt milionu dolarů.

Jakmile se dostal přes hranici, přesunuli Džajúsího jeho jordánští přátelé do bezpečného úkrytu, odkud mohl začít s přípravami. Džajúsí zakoupil ojetý opel a vyrazil za nákupy. Svým pomocníkům uložil pronajmout skladové prostory ve třech městech na severu Jordánska a zakoupit další vozidla od čtyř různých prodejců. Jedním z nich byl Chevrolet Caprice, auto s výkonným osmiválcovým motorem a odolným ocelovým rámem, které bez větších nesnází dokázalo prorazit stanoviště bezpečnostních kontrol. Poté koupil ještě tři užitkové vozy – ze dvou měly být obří bomby, třetí měla nést nádrže s chemikáliemi.

Nakonec nechal celé skupiny pomocníků pracovat na tuctu rozličných úkolů, od navařování vyztužených nárazníků na všechny z nákladních aut až po nákup a skladování chemikálií – pesticidů, kyanidu draselného, peroxidu vodíku, glycerolu a acetonu –, vše jen v takovém množství, aby to nevzbudilo přílišnou pozornost. Všechny zásoby, umístěné v odměrkách a bednách označených oranžovými výstražnými štítky (celkem jich bylo dvacet tun), brzy lemovaly stěny malého skladu ve městě Irbíd na severu

země. Mezi jeho pomocníky bylo také dvanáct těch, kteří se měli účastnit samotné mise. Pochopitelně bez vyhlídek na to, že by se z ní vrátili živí.

Džajúsí na práce dohlížel jako nějaký zlovolný maestro. Ve starém opelu cestoval mezi skladišti, aby se tak vyhnul komunikaci přes telefon, který by mohl být odposlouchávaný. Mezi jednotlivými návštěvami projížděl Ammánem, aby si sám zjistil důležité informace o potenciálních cílích: velitelství muchábarátu – královský soudní areál s přilehlými paláci – americká ambasáda – nové obchodní centrum Mekka o pěti patrech obchodů a restaurací.

Džajúsí zjistil, že může Jordánskem projíždět nerušeně, a tak začal být pár týdnů před termínem, stanoveným na půlku dubna, o něco klidnější. A protože byl hodně na sladké, chodil po cukrárnách, kde si rád dopřával kunáfu, což je dezert ve tvaru trubiček podobných sicilským cannoli, plněný slazeným sýrem a upečený v křupavém těstíčku. Poté začal přemýšlet o riskantnější vyjížďce. Napadlo ho navštívit svou starou čtvrť, aby viděl svoji ženu. Žena neměla ani tušení, že se její manžel nachází v Jordánsku, ovšem Džajúsí – nervózní ze setkání po letech – byl dostatečně chytrý, aby si uvědomil, že jakýkoliv pokus ji kontaktovat by byl s největší pravděpodobností odhalen a nahlášen muchábarátu.

Nakonec však láska u osamělého Džajúsího zvítězila nad prozíravostí. Jednoho dne počátkem dubna vyslal jednoho ze svých pobočníků, aby obhlédl dům, v němž kdysi žil. Když špeh spatřil Džajúsího ženu, jak v doprovodu rodičů kráčí domů, zastavil auto kousek od ní a představil se jí. Stihli si vyměnit sotva pár vět – hned poté žena zmizela v domě. Když se opět ukázala, měla s sebou cestovní tašky a své tři děti v závěsu.

Džajúsího plány nabíraly stále konkrétnějších obrysů, a teď měl po ruce dokonce i svoji ženu, která mu mohla pomoct s přípravami, k jejichž dokončení už zbývaly pouhé hodiny.

Do odpálení Zarkávího masivní bomby pak chyběly jen necelé dva týdny.

Jako když se nepozorná moucha chytí do pavoučí sítě a chvěním vláken vyšle do predátorovy skrýše neklamný signál, že je možné vyrazit za obětí, rozezněly se téměř ve stejný okamžik podobným způsobem i signály mířící do jordánské rozvědky. Zacukání v nitkách začalo nejprve v odlehlých městech a vzdálených předměstích hlavního města, až se nakonec neviditelnou sítí projevilo v samotném ústředí operačního centra

muchábarátu. Zpravodajská čidla nejprve zachytila ne úplně jasné kousky skládanky. Jako třeba to, že během jednoho dne zmizela celá rodina známého Zarkávího kolegy, Palestince jménem Džajúsí. Džihádistu samotného neviděli v Jordánsku celé roky. Rozhodl se snad propašovat rodinu do Iráku, aby se k němu přidala?

O poznání větší stopa přistála na stole Abú Mutaze, mladého důstojníka z protiteroristického oddělení, který se pokoušel dostat Zarkávího, poté co byl při amnestii v roce 1999 propuštěn z vězení. Nyní po pěti letech už byl Abú Mutaz velitelem s četnými podřízenými a zodpovědností za celou řadu místních kanceláří po celé zemi. V jedné z takových služeben – ve městě Irbíd, poblíž syrské hranice – se vršila hlášení o cizincích disponujících velkými sumami peněz, kteří měli velice charakteristický nákupní seznam: několik ojetých, avšak výkonných osobních i nákladních automobilů a také pronajatá skladiště umístěná stranou obytných částí či míst se zvýšeným pohybem chodců.

Abú Mutaz naléhal na další detaily. Záhadní nakupující se chovali dostatečně zvláštně na to, aby vzbudili u místního oddělení zájem. Od té doby se se podezření jen prohlubovala. Běžné dotazy po jejich identitě končily ve slepých uličkách. Ve skutečnosti se mělo už brzy ukázat, že nešlo o skutečné zákazníky.

„Používají prostředníky," dovtípil se Abú Mutaz. „Nemáme tušení, kdo za tím stojí."

Lidi z muchábarátu si došlápli na jednoho ze zprostředkovatelů, místního obchodníka s auty. Čtyřicátníka, který se kvůli nějakým čachrům dostal v minulosti do potíží. Od svých dřívějších potyček se zákonem se však dávno polepšil, a začal být dokonce zbožný, byť nešlo o žádného radikála. Když si pro něj z muchábarátu přišli, silně znervózněl a okamžitě vyklopil všechno, na co si jen o mužích, kteří si jej na nákup Chevroletu Caprice najali, dokázal vzpomenout.

„Vždyť jsem si ani nevzal provizi!" bránil se obchodník.

Jména, která mužům z rozvědky poskytl, se bohužel ukázala být falešná a ani telefonní čísla, jež jim ochotně naškrábal, už nebyla aktivní. Jediná solidní vodítka, která tak muchábarátu zůstávala, byly popisy: podrobnosti o vozidlech – včetně chevroletu a velikého žlutého nákladního auta německé výroby – a zběžného popisu záhadných mužů, kteří si je koupili.

Všechno kolem transakcí, od technických průkazů až po poznávací značky, bylo buď kradené, anebo padělané.

Mezitím však Abú Mutazovi přistávaly na pracovním stole daleko více znepokojující hlášení. V několika obchodech s domácími potřebami došlo k nákupům vybraných chemikálií podrobněji sledovaných zpravodajskou službou kvůli jejich možnému využití při výrobě výbušnin. Znepokojený Abú Mutaz se s naléhavou prosbou obrátil na své nadřízené a již brzy se zpravodajci po celé zemi zapojili do naléhavého pátrání po Chevroletu Caprice a žlutém nákladáku.

„Trpělivě jsme sbírali informace až do chvíle, než jsme dozvěděli o nákupu těch chemikálií," vzpomínal později. „To ohromné množství naznačovalo, že tady už dávno nešlo o pátrání po pár teroristech, kteří se snaží vyrobit si jednu bombu. Bylo zřejmé, že jde o daleko rozsáhlejší projekt."

Až doposud nevidělo velení muchábarátu žádný důvod, proč by se měli do tohoto případu zatahovat američtí představitelé. Nepadla jediná zmínka o konkrétních cílích či náznak, že by v celé věci, odhalené v Irbídu, měla být zapojena al-Káida anebo Zarkáví. Prakticky vzato neměla CIA moc co nabídnout. Schopnosti nezbytné pro vyřešení takového případu nebyly ničím, co by Jordáncům chybělo – spíše naopak. V umění sběru dat v terénu byli kovaní takovým způsobem, o kterém se Američanům, zhýčkaným dostatkem peněz a technických vymožeností, mohlo jen zdát. A Abú Mutaz byl v tomto ohledu mnohými považován za jednoho z nejlepších.

Abú Mutaz pocházel z Tafily, tři tisíce let starého města na Východním břehu – z místa, kde rodové kořeny znamenají více než vzdělání či zámožnost. Aby mohl odjet do zámoří do Kataru a vystudovat zde žurnalistiku a započít tak kariéru u novin či televize, využil nejen dobrých známek, ale právě kmenových vazeb. Namísto zmiňovaných povolání mu však byla, poté co zabodoval při vstupních testech, nabídnuta začátečnická pozice v muchábarátu. Díky bohatým zkušenostem se psaním si brzy vysloužil pozici, na níž pro ředitele navrhoval hlášení týkající se protiteroristických případů. Abú Mutaz byl ovšem rozený operativec, člověk do terénu, který vládl přirozenými vlohami k získávání informátorů mezi džihádisty. Ačkoliv sám nebyl nijak zvlášť věřící, zajišťovalo mu jeho otevřené a ryzí chování u ostatních důvěru. „Na každého člověka existuje nějaký klíč, který tě dostane dovnitř – musíš ho jen najít," říkával často.

Dostat se ovšem pod kůži islamistům většinou vyžadovalo druhý klíč: způsob, který umožňoval proniknout náboženským kodexem, jehož hlavním smyslem bylo odrazovat všechny nezasvěcené. Abú Mutaz znal korán skoro tak dobře jako kterýkoliv džihádista a někdy zvládal po celé hodiny sedět s jediným zadrženým a verš po verši s ním zápolit v nekonečných teologických debatách. Nejednou se při podobných sezeních na několik hodin omluvil. Záminkou mu byla návštěva na modlitbách v místní mešitě, namísto ní však vyrazil do města, aby si dal v hotelovém baru jedno dvě piva na posilněnou.

Toto povolání také vyžadovalo neobyčejnou trpělivost, což byla vlastnost, kterou byl Abú Mutaz přirozeně obdařen. Jednou se čtyři hodiny v kuse snažil získat si přízeň mladého radikálního džihádisty, který se zdál být nadějným informátorem. Vypadalo to, že je mladík rozpolcený mezi dvěma světy: prodělal ozbrojený výcvik v Afghánistánu, přesto byl však vázaný na svou rodinu a sekulární život v Jordánsku. Abú Mutaz se rozhodl, že na mladého muže zatlačí přes jeho rodiče. Vypravil se tedy do jeho čtvrti, aby se dozvěděl co nejvíc o mužově matce – i včetně toho, do jakých obchodů chodí nakupovat. Našel si její oblíbené potraviny a poté začal s jejich majitelem rozvíjet přátelský vztah. Jednou zrána dorazil do obchodu s košíkem porcovaných holoubat – v Jordánsku oblíbené pochoutky – a požádal majitele obchodu, zda by mimořádně neuspořádal menší hostinu, na níž by pozval nejen mladého džihádistu, ale také jeho matku a Abú Mutaze samotného. Když se oběd chýlil ke svému závěru, vzal si zpravodajský důstojník matku stranou a poprosil ji, zda by mu pomohla udržet jejího zjevně bystrého a nadaného syna co možná nejdál od vězení muchábarátu. Z těch dvou se stali přátelé a svědomitý syn se zase stal jedním z nejlepších Mutazových informátorů.

Abú Mutaz nyní dával pozor na každý střípek z mozaiky a nezanedbával jediný drb, který by mohl přinést jakékoliv bližší informace o tom, o čem se obával, že by mohlo být obrovským teroristickým spiknutím. Celý muchábarát – jakkoliv neohrabaný kvůli své technické zaostalosti – byl nyní zapojen do pátrání. Zvěst o tom, že se zpravodajci snaží naléhavě dopátrat informací, díky nimž by mohli předejít možnému teroristickému útoku, se rychle rozšířila mezi kmenovými příslušníky i v prostředí venkovských rad.

Veliký průlom si nakonec našel cestu sám. Vzal na sebe podobu obchodníka z Irbídu, který se ukázal na místním velitelství policie s tím, že možná něco ví. Doslechl se o pátrání muchábarátu a přemýšlel, zdali by s ním jeho poslední nájemníci nemohli mít nějakou souvislost. Před nedávnem pronajal dvěma cizincům garáž se skladištěm na hlavním tahu z Irbídu do Ammánu. Muži platili v hotovosti a ohledně svých plánů, co s pronajatými prostory, nebyli příliš sdílní. Nikdy se u nich neukázal jediný zákazník, navíc se mu zdáli noví nájemníci podivně tajnůstkářští – všechna okna směřující k silnici si zatemnili a na vlastní náklady nechali kolem pozemku postavit ochranný plot. Při jedné z návštěv u svých budov se obchodníkovi podařilo na krátký okamžik pohlédnout úzkou škvírou v zatemnění dovnitř.

„Stál tam velký náklaďák," sdělil muž policii.

Policie následně vpadla do haly, v níž překvapila hrstku dělníků, kteří se policistům bez boje vzdali. Ve vnitřních prostorách nalezli hromady sudů, seřazených vedle sebe podobně jako spreje s barvou v regálech. Barely byly plné chemických sloučenin, kterých bylo takové množství, že bez potíží mohly srovnat část centra Ammánu se zemí. Pytle se semeny černuchy[17], která lze využít pro zesílení intenzity výbuchu, ležely v dalším rohu. A v garáži, jak tvrdil majitel objektů, stálo nákladní auto: žluté vozidlo značky MAN, které navlas přesně odpovídalo popisu vozu, jaké měl muchábarát na svém seznamu. Dělníci právě dokončili navařování zpevňujícího rámu, tedy totožnou metodu k proražení překážek, jakou iráčtí povstalci použili, aby svá výbušninami naložená nákladní auta dostali co nejhlouběji do útrob zvolených budov, než došlo k detonaci. Zarkávího mechanismus pro dopravu bomby na místo byl plně funkční.

Další razie následovaly v rychlém sledu. Na různých místech, vzdálených jen pár kilometrů od skladiště, pak vyšetřovatelé nalezli nejen další vozidla, ale i Džajúsiho chemickou laboratoř. Pro ni si tento strůjce výbušnin vybral venkovské sídlo poblíž statku s hospodářskými zvířaty, kde nebudou mít žádní sousedé šanci všimnout si zápachu unikajícího při míchání chemikálií.

V tuto chvíli už si byl na základě výslechů a útržků s chemickými postupy Abú Mutaz téměř jistý, co autoři zamýšleli. Mělo jít o největší sebevražedný atentát všech dob: „špinavá chemická bomba", která

konvenční výbušniny kombinovala s jedy, aby tak vytvořila jedovatý mrak, který se měl usídlit nad městem a zabíjet všechno živé. Epicentrem mělo být ústředí muchábarátu a hlavní exploze měla zasáhnout čerpací stanici pohonných hmot, sloužící vozům rozvědky, tedy jen nedaleko od místa, kde Abú Mutaz pracoval.

„Ve chvíli, kdy jsme je odhalili, byli už téměř připravení," vzpomínal později Abú Mutah. „V plánu bylo začít s útokem na hlavní bránu a pomocí protitankových střel a ručních palných zbraní zabít stráže. Poté měl hlavní nákladní vůz – žlutý MAN – zničit čerpací stanici a hned za ním by následovaly ostatní vozy, vezoucí výbušniny a zásoby jedů. Po nastalé explozi by se místo stalo natolik toxické, že by tam nemohly přijet ani vozy rychlé zdravotnické pomoci. Předčilo by to všechno, co kdy udělala al-Káida."

V celé skládance však stále jeden dílek chyběl: strůjce bomb nebyl zatím nalezen.

Džajúsi byl opatrný. Jen pár z těch, kteří skončili v irbídském vězení, znalo jeho pravou totožnost, kde se však nachází, netušil nikdo z nich. K volání používal pouze předplacené karty a mobilní telefony střídal každých několik dní, aby zmařil každičkou snahu vystopovat jeho pohyb. Když razie začaly, vypařil se do úkrytu v Marce, což je palestinská enkláva stranou od Ammánu. Tady očividně zamýšlel schovat se před muchábarátem do doby, než by se pokusil o útěk či další úder. Tentokrát už měli Jordánci ale k dispozici jméno – nadto jim známé – a také fotografii, kterou mohli nechat vysílat v celostátní televizi. Měli také něco, co se ukázalo být důležitou součástí celého pátrání: Džajúsi s sebou měl ženu i své děti. To, jak přesně vystopovali rodinu v jejich úkrytu v Marce – zda šlo o zachycený telefonní hovor či o indiskrétního příbuzného –, jasné není. Když ovšem v pondělí 17. dubna 2004 padla na Marku tma, zaujali členové zásahové jednotky pozice v okolí nájemního domu. A že se uvnitř skrývá strůjce odhalených bomb, si byli téměř jistí.

Přesně ve dvě hodiny deset minut v noci na 18. dubna se desítka vojáků s připravenými zbraněmi krčila za dveřmi, když v tom policejní důstojník hlasitě zabušil na dveře.

„Policie!" zakřičel velící důstojník.

Odpovědí mu byla dávka výstřelů ze samopalu, namířeného přímo proti dveřím, která chodbu zasypala kulkami a odlétávajícími třískami. Jeden

z vojáků padl po zásahu do ramene k zemi. Zbylí si prorazili cestu do útrob bytu. Zastřelili prvního z protivníků a vydali se prohledat zbylé setmělé pokoje, zda se v nich nenachází ještě někdo další.

Džajúsiho našli, jak se se ženou a dětmi choulí v ložnici. Muž specializující se na výrobu bomb schopných pozabíjet velkou spoustu nevinných lidí neudělal jediný pohyb, kterým by se pokusil bránit. Místo toho se raději přivinul ke své ženě. Dokonce i poté, co policie vtrhla do bytu, rozhodl se mít svou rodinu poblíž, s dětmi na lůžku obklopeném krabicemi plastické trhaviny C-4, pojistek a rozbušek, které byly posledními přísadami do Zarkávího bomby, jež měla přepsat dějiny.

Později toho rána se Abú Haitam, zpravodajský velitel, který byl posledním, kdo se se Zarkávím setkal před jeho odletem do Pákistánu v roce 1999, podíval do výslechové místnosti na další personu ze starých časů. Podezřelý byl nyní sám, seděl na židli, vlasy měl pocuchané a oči nevyspáním rudé. Byl to však ten stejný Džajúsi, kterého si pamatoval z dřívějška, čistě oholený, trochu oplácaný… jen tentokrát čelil obviněním, které mu prakticky zaručovaly, že už nikdy se svou ženou nebude žít jako svobodný muž.

Abú Haitam vešel do cely, v ruce malý podnos, a posadil se. Strůjce bomb nakrátko vzhlédl, ale v jeho výrazu nebylo než vyčerpání a porážka. Tohle bude snadné.

Velitel postrčil tác po stole a medem zalitou sýrovou pochoutku umístil přímo Džajúsimu pod nosem.

„Dej si kunáfu,“ řekl.

O dva dny později spolu seděli před běžící kamerou a Džajúsi vyprávěl Abú Mutazovi svůj příběh. Po celém hlavním městě se Jordánci probouzeli ke zprávám o překaženém teroristickém spiknutí, jež mělo podle oficiálních odhadů potenciál zabít v centru Ammánu až osmdesát tisíc lidí. Když ovšem Džajúsi odpovídal na dotazy zpravodajského důstojníka, hovořil nevýrazným monotónním hlasem, jako by automechanik suše vysvětloval opravu převodovky. Popisoval tajné překročení hranice, financování, padělání dokumentů, najmutí svářečů i výrobu speciálních sudů schopných pojmout agresivní a leptavé toxiny. Poté přešel k útoku samotnému.

Muži v chevroletu by byli vybaveni protitankovými střelami a jejich úkolem by bylo překonat prvotní překážky a zabít strážné. Veliký

náklaďák MAN by si poté prorazil cestu skrz. Měl na sobě připevněný nárazník, který mu umožňoval dostat se přes jakýkoliv zátaras. Byl dokonce navržen tak, že by zvládl projet zdí a pokračovat až do centra budovy rozvědky. Alespoň si myslel, že velení Oddělení všeobecného zpravodajství[18] se nachází uprostřed. Tam měl náklaďák explodovat.

Veškeré stráže, které by nebyly zabity při explozi, by buď byly v šoku, anebo natolik zraněné, že by se nezvládaly bránit. Poté by ostatní auta dorazila pěkně pomalu, avšak současně na místo a beze spěchu by podle vlastního uvážení někde zaparkovala. Osádky by už nenarazily na žádný odpor. Jako expertovi na výbušniny Džajúsimu bylo jasné, že by došlo ke zničení nejen Oddělení všeobecného zpravodajství, ale i všeho v přilehlém okolí. Kromě samotného ústředí by tak podlehly zkáze i ostatní budovy muchábarátu.

Až když se Džajúsiho zeptali po důvodech k takovému útoku, znatelně ožil. To všechno, popisoval, bylo vykonáno na příkazy muže, který mu byl velitelem a mentorem od chvíle, kdy přišel do výcvikového tábora v Heratu na západě Afghánistánu.

„Svoji věrnost jsem přislíbil Abú Musabovi Zarkávímu," pronesl na běžící kameru. „Souhlasil jsem, že pro něj budu pracovat a nebudu se na nic ptát. Přijít při takovém úkolu o život bylo velikou ctí," řekl. „Pokud bych zemřel, stal by se ze mě mučedník," doplnil, „a ti, které bych vzal s sebou, by přišli do pekla."

Nikdo nesledoval podrobnosti o spiknutí s temnější předtuchou než muž, který měl být – v představách fanatiků, již si pro něj takový osud vysnili – tou hlavní obětí. Pro krále Abdalláha II. nebyly události z dubna 2004 jen pouhým těsným uniknutím smrti. Tím, že Džajúsi usiloval o výbuch toxické bomby ve středu Ammánu, formálně zavlekl iráckou válku do jordánského hlavního města.

Abdalláh varoval, že násilí rozpoutané v Iráku nemůže být nikdy potlačeno mírnými prostředky. Před samotnou invazí vyjádřil nejvyšším vládním představitelům USA včetně samotného prezidenta své hluboké pochybnosti o celé akci. Dokonce i po bleskovém vítězství nad armádou Saddáma Husajna předvídal Abdalláh svým přátelům v regionu, že válka povede k „nepředvídatelným negativním důsledkům, se kterými se budeme

vyrovnávat ještě celá desetiletí“. Nikdy si však nedokázal představit, že to bude až tak moc špatné.

Jordánský panovník dokonce před americkými činiteli vznesl i své obavy ohledně negativních dopadů samotné invaze. V červnu roku 2003, ještě před tím, než se Irák začal propadat do chaosu, se Abdalláh sešel s Paulem Bremerem, Bílým domem dosazeným šéfem irácké prozatímní správy, a vybízel jej, aby ještě zvážil své rozhodnutí rozpustit iráckou armádu a dát na černou listinu členy Husajnovy strany Baas. Když si vzal Bremera během jeho návštěvy na ekonomickém fóru v Jordánsku král stranou, varoval jej, že ta rozhodnutí „se nám všem vrátí i s úroky“.

„Řekl jsem, že doufám, že je mu jasné, že pokud se pustí do plošné debaasifikace, dostane jako odpověď plošnou vlnu odporu, a také že vytvoří mocenské vakuum, které bude muset někdo zaplnit,“ uvedl v roce 2011 Abdalláh ve svých pamětech. A co se týče rozpuštění armády, „to byl vyloženě šílený… recept na vyvolání zmatku a bezvládí.“

Od Bremera přišla jen příkrá odpověď.

„Vím, co dělám,“ prohlásil americký diplomat. „S tím už se nějak vypořádáme. Mám to všechno pod kontrolou, díky za starost.“

Pro krále nebylo žádným překvapením, jak moc rychle se bezpečnostní situace zhroutila. Jako sunnita se dokázal vcítit do irácké sunnitské menšiny, která najednou po desetiletích požívání privilegovaného stavu zažívala stále větší pocity vyloučení ze společnosti a ohrožení. Tyto nepříjemné pocity vehnaly některé z Iráčanů přímo do náruče islamistů, kteří postupně začali otevírat dveře své domoviny zahraničním džihádistům. A je jasné, že al-Káida i její spojenci si nenechali ujít příležitost zbudovat svoji základnu ve strategicky významném rohu Středního východu.

„Mohli své operace přesunout z Afghánistánu do samého srdce arabského světa,“ uvedl.

A brzy se objevil i další americký přehmat, který extrémisty významně postrčil vpřed. Ve stejném měsíci, kdy došlo k odhalení onoho spiknutí s chemikáliemi, přinesly americké televize fotografie amerických vojáků, jak zneužívají zajatce v nechvalně známé věznici Abú Ghrajb. Když Arabové spatřili snímky obnažených vězňů, jak nosí psí obojky a jsou sexuálně ponižováni vojákyněmi, vyvolalo to u nich zuřivou reakci. Během své návštěvy ve Washingtonu, k níž došlo nedlouho po zmiňovaném incidentu, vybízel Abdalláh amerického prezidenta George W. Bushe, aby

se Iráčanům za potupné zacházení s vězni omluvil. To také Bush, s jordánským králem po boku, nakonec učinil.

Zbylí vládní představitelé ovšem projevili jen pramálo zájmu o názory, které byly v rozporu s oficiální vládní verzí o neustálém zlepšování situace v Iráku. Pár měsíců po skandálu v Abú Ghrajbu se Abdalláha dotazovali na to, jak se žije běžným Iráčanům. Bylo to na večírku, jehož se účastnili přední novináři a vládní činitelé. „I když došlo k nárůstu teroristických útoků, je určitě možné říct, že ženám se po pádu diktátora žije lépe," poznamenal jeden z hostů.

„Mají se desetinásobně hůř než předtím," odpověděl král. „Dokud v zemi panoval sekulární režim Saddáma Husajna, byli si muži a ženy víceméně rovni."

Abdalláhova otevřenost nebyla příliš po chuti některým z Bushových pobočníků. Liz Cheneyová, viceprezidentova starší dcera a tehdejší vysoká činitelka odboru blízkovýchodních vztahů ministerstva zahraničí, se přitočila k jednomu z králových asistentů a – dle králových pamětí – mu dala nevyžádanou radu: Abdalláh by se měl na veřejnosti vyvarovat podobných prohlášení. Asistent se nejprve domníval, že byla poznámka pouze míněna jako žert, ale dalšího dne mu Cheneyová telefonovala znovu a své varování zdůraznila. Sdělila mu, že královu poznámku probrala s Paulem Wolfowitzem, vedoucím pracovníkem ministerstva zahraničí a jedním z tvůrců Bushovy irácké politiky, a oba se shodli na tom, že by si Abdalláh měl své názory nechat pro sebe.

Monarcha byl vzteky bez sebe.

„Co jsem řekl na tom večírku, byla naprostá pravda," napsal později. „Šokovalo mě, že někteří členové vlády a jejich přívrženci budili dojem, že by se ohledně Iráku neměl vyjadřovat nesouhlas – a že v Americe, zemi pyšnící se svým vztahem ke svobodě projevu, se budou snažit umlčet nepohodlné informace."

Skutečnost, která se Abdalláhovi stávala stále zřejmější, byla, že Irák byl pohlcen plameny, jehož nebezpečné jiskry se rozsévaly po celém regionu. Džajúsi byl i se svou jedovou bombou do Jordánska zavátý ohnivým vírem a muchábarát měl jen omezené možnosti, jak se nebezpečnému živlu postavit. Muž, který onen pekelný plán zinscenoval a financoval, mezitím zůstával v Iráku a ruce měl volné k dalšímu pokusu.

Muchábarát si proti sponzorům připravovaného chemického útoku připravil ještě jednu odvetnou akci. Aby podrylo důvěru v džihádisty a poukázalo na barbarství zločinu, který se atentátníkům málem podařilo dokonat, nechalo ředitelství rozvědky v celostátní televizi odvysílat výňatky z Džajúsiho nahraného přiznání. Každý Jordánec se tak mohl na vlastní oči podívat, kterak Palestinec chladně odříkává své plány na srovnání části hlavního města se zemí. Arabské zpravodajské stanice pak vystoupení zprostředkovaly napříč celým Středním a Blízkým východem, včetně Iráku, kde se Džajúsiho únavou opuchlá tvář objevila na televizní obrazovce umístěné v úkrytu, v němž právě přebýval Abú Musab Zarkáví.

Zarkáví nepochybně věděl, co se Džajúsimu i jeho dalším vojákům přihodilo. Ale po zhlédnutí oněch záběrů se rozhodl ke stejně veřejné odpovědi.

„Ano, měli jsme plán na zničení budovy jordánského Oddělení všeobecného zpravodajství," pronesl Zarkáví do mikrofonu, když nahrával svůj vzkaz, který hodlal umístit na webové stránky islamistů.

Teroristé se snažili obvinění z použití chemických zbraní popřít a označili je za pouhé výmysly muchábarátu. „Bůh ví," řekl, „že pokud bychom nějakou [chemickou bombu] vlastnili, nerozpakovali bychom se ani vteřinu a použili ji k úderu na izraelská města jako Ejlat nebo Tel Aviv." Trval na svém, že jeho cíle byly výhradně vojenské – odpadlický režim a jeho bezpečnostní složky – a že zatčení Džajúsiho a jeho pomocníků je jen momentální překážkou.

„Boj mezi námi a jordánskou vládou má zkrátka své vrcholy a pády," dodal. A monarchii poté vzkázal: „Čekají vás hrůzostrašné události."

Skutečnost však byla taková, že překažení velkého plánu Zarkávího nehezky vylekalo. To se ale představitelé muchábarátu dozvěděli až později, při sestavování celého příběhu ze všech střípků získaných od informátorů a zajatých džihádistů. On zatím na celé dny zmizel a se svými druhy se naprosto odmítal bavit o bombovém komplotu či o tom, co se vlastně pokazilo.

„Ten útok měl být jeho ‚šokovou doktrínou'[19], akcí, která mu zajistí celosvětovou proslulost," uvedl představitel jordánské zpravodajské služby, který se na případu mezi jinými podílel.

„Zarkáví skutečně toužil po tom, aby bylo jeho jméno slavnější než bin Ládinovo. A víc než to, opravdu toužil muchábarátu pořádně zatopit.“

Zarkávího rozmrzelost ovšem neměla dlouhého trvání. Už na sklonku dubna 2004 mu spadla neočekávaná příležitost rovnou do klína. Konečně totiž přišel na to, jak dojít kýžené hvězdné slávy. A stačilo by jedno jediné efektní úmrtí.

17 Tinktura z černuchy seté může být v kombinaci s chloristanem manganičitým a některými alkoholy využita k výrobě silných výbušnin. Poznámka překladatele.

18 Oficiální plný název jordánského muchábarátu. Poznámka překladatele.

19 V originále *shock and awe* neboli „šok a bázeň“. Do češtiny však nejčastěji překládáno jako šoková doktrína. Jde o americkou vojenskou doktrínu „rychlé převahy“ (*rapid dominance*) z roku 1996. Ta je založena na principu zdrcující převahy nad protivníkem. Její podstatou je získání převahy nad bojištěm a demonstraci síly v takovém měřítku, že protivník není schopný se v nastalé situaci zorientovat, natož klást jakýkoliv odpor. Poznámka překladatele.

12.

„Šejk mezi zabijáky“

Blikající kontrolka na kameře signalizovala, že nahrávání běží. Abú Musab Zarkáví svíral v obou rukou text svého projevu a pustil se do čtení. Od hlavy až k patě byl oděný v černém, na sobě měl volné kalhoty, splývavou tuniku a lyžařskou kuklu, jež mu zakrývala obličej. Takto vystrojený se tyčil nad postavou oděnou v oranžové kombinéze, usazené na dece před ním. Sedící muž se neklidně zavrtěl, nohy i ruce měl spoutané provazy.

„Islámský národe, mám skvělé zprávy!“ spustil Zarkáví arabsky s až divadelní dikcí. „Začíná svítat a větry vítězství již vanou.“

Společnost Zarkávímu dělali čtyři z jeho mužů, všichni odění a zahalení po vzoru svého lídra. V rukou drželi útočné pušky, byli ověšeni sumkami s náhradní municí a neklidně se ošívali jako parta sportovců uvolňujících se před závodem. Během Zarkávího projevu se po většinu času soustřeďovali na nebohého vězně… jako by snad mladý muž mohl nějak odhodit svá pouta a prchnout.

Na každém v místnosti bylo znát, že si je až příliš vědom běžící kamery. Jen muž v kombinéze hleděl jako omámený přímo před sebe. Ať už ale Nicholas Evan Berg myslel na cokoliv, nedal ani v nejmenším najevo, že si je vědom, co jej zanedlouho čeká.

Dříve než dovnitř vešel muž s kapucí, přiměli Berga posadit se před tou samou kamerou na plastovou židli a zodpovědět několik otázek o sobě. Zdál se být uvolněný, ruce mu volně spočívaly v klíně a hovořil nevzrušeným hlasem člověka, který si právě přišel založit bankovní účet.

„Jmenuji se Nick Berg,“ začal. „Jméno mého otce je Michael, má matka se jmenuje Susan. Mám bratra a sestru, Davida a Sarah. Bydlím ve West Chesteru, v Pensylvánii, nedaleko Filadelfie.“

Postrádal své dioptrické brýle a na tváři měl strniště, takže nevypadal mladší na svých šestadvacet let. Zněl však sebejistě a přátelsky, přesně jako ten samý Nick Berg, který před dvěma měsíci sám odcestoval do Iráku s poměrně přehnanými představami o tom, jak rozjede firmu na opravy

telekomunikačních zařízení. Zarkáví jej zajal, protože sháněl Američana, a to jakéhokoliv. V Bergovi však našel přímo americký archetyp: mladý muž překypující ambicemi a velkými plány, důvěryhodný pro druhé a zároveň neotřesitelně přesvědčený o své schopnosti uspět v zemi i kultuře, jež mu byla neznámá. To vše díky své odhodlané vytrvalosti a víře v logické myšlení.

K tomu, jak se podnikatel z předměstí Filadelfie stal jednou z postav Zarkávího nahrávky, v níž se obávaný džihádista představil světu, vedla cesta tak nepravděpodobná jako žádná jiná, které se během války udály.

Berg do Iráku vyrazil bez pozvání a i navzdory varováním, která mu dával snad každý, koho znal. Jenže zatímco ostatní spatřovali pouze rizika, on ve zdecimovaném Iráku viděl příležitost uskutečnit dvě z nejpalčivějších potřeb, které jej na počátku roku 2004 tlačily: vzkřísit svůj uvadající podnik a stát se součástí něčeho ušlechtilého a důležitého, konkrétně přeměny země zaostalé vinou desítek roků v područí diktatury.

Berg se o něco podobného pokusil už před dvěma roky, když v africké Keni pátral po obchodních příležitostech a při tom se podílel na humanitárních aktivitách. Za zmínku nepochybně stojí fakt, že v poslední den svého působení v Keni se zbavil veškerých svých věcí a nechal si pouze oblečení, které měl na sobě. Nyní svou energii i finanční prostředky přesměroval k zemi, jejíž „osvobození“ ze srdce podporoval a k níž upínal svou naději, že nejen sobě, ale také běžným Iráčanům pomůže otevřít svět nových příležitostí.

„Jsem přesvědčený, že tu z toho můžeme něco vytěžit,“ napsal Berg v lednu 2004 přátelům mailem během první návštěvy Iráku. „Jisté to však není, uznávám.“

Bergovy důvody pro pobyt v Iráku zmátly nejen americké a irácké představitele, ale prakticky každého, kdo jej neznal osobně.

O samozvaném vynálezci a dobrodruhovi Bergovi bylo známé, že společenské konvence pro něj nebyly příliš směrodatné. Na hocha, který vyrůstal mezi řadovými domky a nákupními centry West Chesteru, působil poněkud výstředně. Byl to ten typ dítěte, které si pěstuje kvasinkové kultury a v příruční bedýnce na nářadí s sebou nosí zásobu drátků a lepicí pásky. Své přátele obveseloval dalšími a dalšími podomácku vyrobenými hračičkami, od elektrického „detektoru lži“ až po bateriemi poháněný alarm, který začal křičet „Vypadni odsud!“ pokaždé, když někdo vstoupil

do jeho chatky na letním táboře. Spolužáci ze střední školy si jej pamatují jako vtipálka s pronikavýma modrýma očima a rázovitým účesem. Chodil střižený výrazně nakrátko, jen nad čelem se mu vlnil chomáč kudrnatých tmavě blond vlasů. Hrával v pochodové kapele na suzafon, soutěžil na vědeckých výstavách, četl obskurní filozofické statě a hranice své fyzické výdrže testoval terénními vyjížďkami na kole při více než 160kilometrových výletech. Dokonce i doma šel dost proti proudu: byl náboženský konzervativec, nadšený kapitalista a nesmlouvavý intervencionista v rodině sekulárních Židů, jejichž liberální politické sklony hraničily až s pacifismem.

„Vydal se tam, kam ještě nikdo," řekl o něm Peter Lu, jeho kamarád ze střední školy. „Pokud už někudy vedla cesta, můžete se vsadit, že Berga byste na ní nenašli."

Berg studoval dobrou vysokou školu, jenže z Cornellovy univerzity jej vyloučili těsně před získáním diplomu. Od té doby střídal školy i zaměstnání, titul ovšem nikdy nezískal. Na čas se stal dobrovolníkem v Africe, pracoval i jako servisní technik vysílacích věží. A právě zde také zjistil, že má nejen dostatečné nadání, ale především ocelové nervy na to, aby se mohl živit opravami telekomunikačních zařízení a viset přitom na špičce bezmála dvousetmetrové věže. Postupem času si začínal stále více vyjasňovat svoji vizi, jak začít podnikat a využít k tomu všech svých zájmů v elektronice. Ve čtyřiadvaceti letech se mu i s pomocí své rodiny podařilo založit firmu nazvanou Prometheus Methods Tower Service, v níž se jmenoval prezidentem. Jeho obchodní záměr byl založen na pomoci rozvojovým zemím postavit si vlastní radiokomunikační věže. Ty by byly vyrobené z jakýchsi legu podobných nepálených tvárnic, které sám navrhl, a to jen s pomocí místních levných materiálů. Nápad to byl nekonvenční a neuvěřitelně ambiciózní, a k němu seděl dokonale.

Teď jen potřeboval trh a Irák se mu se svou poničenou infrastrukturou a kohoutky přetékající dolary amerických kontraktorů zdál být tím pravým místem.

„Na obnově se tu podílí tolik různých skupin, které si najímají nové lidi, a žádní z nich nejsou odborníci jako my," napsal v dalším mailu domů. „To, aby tu měly firmy opravdu zkušené odborníky, tu téměř není k vidění – myslím, že nám to dává výhodu, jen se budeme muset dostat přes takovou

tu fázi ‚ale já mám známého‘. Myslím, že dobrý obchodní manažer by to mohl zvládnout.“

Bergova úvodní návštěva Iráku jej dostatečně povzbudila, takže se mladý podnikatel v březnu 2004 vrátil, aby zkusil získat první klienty. Začal na vlastní pěst projíždět zemí, pátrat po telekomunikačních věžích a nabízet technickou prohlídku, případně opravu, byly-li rozbité. Lezl po rozviklaných ocelových stožárech, vytvářel si seznam potenciálních zákazníků a přátelům doma psal stále radostnější maily. Šlo to sice pomalu, Bergovo nadšení však neuvadalo – tedy až do dne, kdy si irácká policie v Mosulu všimla podivně oblečeného cizince, jak si obhlíží místní vysílač.

Iráčané neměli nejmenší ponětí, co si počít s obrýleným mladíkem, jehož výbava sestávala z kufříku s nářadím a notebooku plného schémat telekomunikačních zařízení. Přesvědčeni o tom, že Berg musí být špion – když ne izraelský, tak snad íránský –, bez debat jej zatkli. Odvedli jej na mosulskou policejní stanici (to bylo 24. března 2004) a umístili do vazby a ukončili tak iráckou výpravu mladého podnikatele. Alespoň to tak tedy vypadalo.

Prekérní situace, do níž se osamocený americký civilista dostane pochybením iráckých autorit, je obvykle prací pro méně významného představitele americké ambasády v Bagdádu. Podivný případ Nicholase Berga ovšem brzy přitáhl pozornost vyšších představitelů amerického ministerstva zahraničí a Pentagonu. Nakonec se množící otazníky o podnikateli dostaly až do oddělení boje s terorismem CIA v Langley, kde tehdy Nada Bakosová pracovala jako hlavní analytik zodpovědný za Zarkávího složku.

Z reportů později vyplynulo, že irácká policie přemístila Berga do Mosulu za pomoci amerických ozbrojených sil, jejichž příslušníci byli stejně jako Iráčané poněkud bezradní ze snaživého mladíka a jeho historky o tom, jak cestuje napříč Irákem a snaží se najít nějaké podnikatelské příležitosti. Bakosová se shodou okolností znala s jedním z amerických vojenských policistů přítomných Bergovu přesunu.

„Co tady děláš?“ ptali se Berga opakovaně.

„Nikdo nedokázal pochopit, jaký měl záměr,“ vzpomínala Bakosová. „Proč se bez doprovodu potuloval po Iráku a hledal, kde by se mohl

uplatnit? Nikdo nemohl uvěřit tomu, že se jen tak toulá a snaží se najít si práci.“

Prověrka osobních spisů mezitím ukázala na další podivnost. Před třemi lety použil podezřelý terorista z al-Káidy mailovou adresu a internetové heslo, které patřily Bergovi. Situace se dala vysvětlit, ovšem jak jinak než bizarně: důvěřivý Berg jednou při cestě autobusem půjčil svůj notebook neznámému člověku. Když měl cizinec potíže s přihlášením se na mail, poskytl mu Berg vlastní přihlašovací údaje. Ukázalo se, že muž byl přítelem Zakaríi Musavího (takzvaného „dvacátého únosce“), který byl zatčen při pilotním výcviku, po němž měl v plánu letět s jedním z letadel při teroristických útocích z 11. září 2001.

Kolem mladého podnikatele však bylo až příliš mnoho nejasností, a tak se vojenští představitelé v Mosulu stavěli k Bergově propuštění jen zdráhavě. Nakonec však neměli na výběr: Bergova pensylvánská rodina obtelefonovávala představitele ministerstva zahraničí a honila je, aby co nejrychleji vyšetřili zmizení jejich syna. Když se z mailu (který shodou okolností přišel 1. dubna) dozvěděli, že je Berg proti své vůli zadržován americkými ozbrojenými silami, byli vzteky bez sebe. Rodina krátce na to zahájila soudní řízení, v němž armádu obviňovala z neoprávněného uvěznění, a už o den později, 6. dubna 2004, se Berg dostal na svobodu.

Berg však odmítl nabídku odletět s vojenským speciálem přímo do Spojených států a raději si místo toho zvolil možnost odcestovat do Bagdádu a zařídit se tam po svém. Už v den svého propuštění se zaregistroval v hotelu a uskutečnil několik telefonních hovorů. Jenže už 10. dubna po něm nebylo ani stopy.

Rodina opět požadovala odpovědi, a tak opět americká ambasáda vyslala požadavky do různých detenčních zařízení a vojenských základen. O Bergovi však nikdo celý týden neslyšel, a ani v příštím týdnu to nebylo lepší.

Až 8. května si vojenská hlídka všimla podivného objektu visícího z dálničního nadjezdu. Když se k němu dostali blíž, s hrůzou zjistili, že se dívají na lidské torzo ve volném oranžovém oděvu, které se se spoutanýma rukama i nohama houpá zavěšené na provaze. Pod mrtvým tělem byla na zkrvavané přikrývce pohozena oddělená hlava mladého bělocha s neupravenými vousy v barvě písku.

Nicholas Berg byl právě nalezen.

O dva dny později se internetem začalo šířit video s jedněmi z nejvíce znepokojujících a dnes již ikonických záběrů celé irácké války. Bakosová po jeho zhlédnutí nikterak netoužila, ale nakonec se k tomu stejně přiměla. Video si se dvěma dalšími analytiky pustila v zasedací místnosti CIA.

Na obrazovce se objevil Berg oděný do oranžové kombinézy, byl svázaný a s nepřítomným pohledem seděl na zemi. Mezi Bergem a světlou stěnou byla už jen pětice zakuklených postav oblečených kompletně v černém – muž uprostřed předčítal z papíru. Ten hlas poznala bezpečně a povědomá jí byla i statná postava, jakkoliv zakrytá hábitem. Byl to Zarkáví.

Bakosová si všimla oranžové kombinézy, která musela být povědomá každému, kdo sledoval stále živou kauzu se zneužíváním iráckých vězňů americkými vojáky. Ve svých dřívějších pokusech o veřejná prohlášení Zarkáví nejevil mnoho důvtipu či sofistikovanosti. Vysílal tímto zprávu všem muslimům, že scéna, kterou uvidí, bude symbolickou odplatou za ponižování vězňů v nejnechvalněji známé irácké věznici?

Bylo to tak.

„Je tu snad nějaký důvod pro to, abychom jen nečinně seděli?“ ptal se muž s papírem v ruce. „Jak může mít prostý muslim klidný spánek, zatímco vedou islám na porážku, jeho čest nechávají krvácet a hanebné snímky satanského zneužití muslimských mužů a žen ve věznici Abú Ghrajb obíhají zprávami? Kde je vaše oddanost – a kde váš hněv?“

Rozvláčné omílání všeho, co Zarkávímu leželo na srdci, pokračovalo ještě několik minut. Ozývaly se jak apely na muslimskou čest, tak i četné odkazy na korán, kde nezapomněl připomenout význam proroka Muhammada jako „našeho vzoru a správného příkladu pro život“, protože nechal nařídit popravu zajatých vězňů po vzpouře židovských kupců ve městě Badr. Poté promluvil přímo k americkému prezidentovi a vyslal mu své varování:

> „Čekají vás těžké časy. Vy i vaši vojáci budete litovat dne, kdy jste vkročili do Iráku a opovážili jste se zneuctít muslimy… Berte na vědomí, že důstojnost muslimských mužů a žen z věznice Abú Ghrajb i všech ostatních bude vykoupena krví a dušemi. Nedočkáte se od nás ničeho jiného než mrtvoly za mrtvolou a rakve za rakví těch, které takto odpravíme.“

S těmito slovy Zarkáví vytáhl z pouzdra dlouhý nůž a vrhl se na Berga, který kvůli těsným poutům neudržel rovnováhu a svalil se na bok. A zatímco další z mužů vězně přidržel, chytil Zarkáví jednou rukou Berga za vlasy a druhou mu začal podřezávat hrdlo. Místnost prořízl krátký, avšak strašlivý výkřik, potom už jen následovala změť divokých cukavých pohybů, které se ostatní zakuklené postavy snažily mírnit, aby mohl Zarkáví pokračovat ve svém hrůzu nahánějícím počínání. Uběhlo několik dalších vteřin plných bezmocných záškubů a zběsilého pohybu zkrvaveného ostří, zabíraných chvějící se kamerou. Vteřiny, které neubíhaly.

Bakosová cítila, jak se jí začíná dělat špatně.

Přistihla samu sebe, jak si myslí: *Hlavně ať už to mám za sebou.* Jenže to nepřestávalo.

Nakonec se omluvila a odešla. *Dívat se na tohle nemá žádný smysl*, napadlo ji.

Přišla jen o závěrečné záběry, na nichž jeden ze Zarkávího druhů – muž vysoké postavy v bílé kápi – vzal odříznutou hlavu a jako vítěznou trofej ji pozvedl do výšky. Poté ji zvolna položil mrtvému na záda.

Tisíce a tisíce počítačů od Severní Ameriky, po jižní Asii a ještě napříč celým Středním a Blízkým východem si stáhly ony záběry. Část sledujících se s odporem rozčilovala. V jiných záběry vyvolávaly smutek, beznaděj či vztek. Přesto se na ně však dívali.

Aby nebylo pochyb, kdo za vyobrazeným činem stojí, bylo video doplněno vše říkajícím názvem: Abú Musab Zarkáví brutálně vraždí Američana. Muž, který toužil zastínit Usámu bin Ládina a stát se místo něj nejtroufalejším mužem činu, v tomto úkolu právě uspěl. Alespoň prozatím.

I jiní teroristé stínali svým obětem hlavy. O dva roky dříve byl členy al-Káidy podobně veřejným způsobem popraven reportér deníku *Wall Street Journal* Daniel Pearl. Jenže Pearl byl ostřílený novinář, který kvůli příběhu o al-Káidě navštívil Pákistán. Nicholase Berga si ale vybrali a zabili jen proto, že byl Američan. Video s jeho popravou navíc zasáhlo Ameriku v době, kdy už měly miliony uživatelů přístup k rychlému internetu a kdy shodou okolností začínala silně uvadat podpora pro válku vedenou v Iráku. Dokonce i Bílý dům, který ještě počátkem měsíce podporoval obchodní příležitosti v Iráku, byl nucen vyrovnat se se Zarkávího brutálním skutkem.

„Hodlají otřást naší vůlí. Chtějí podlomit naši sebedůvěru,“ sdělil ve Washingtonu prezident Bush novinářům, když před ně předstoupil, aby se vyjádřil k teroristickému činu, jehož svědky bylo v trýznivě podrobných detailech tolik Američanů. Postavil se za další pokrok v Iráku, ale na otázky novinářů odpovědět odmítl.

Aniž by k tomu potřebovali výsledky šetření veřejného mínění, které jim ostatně daly později za pravdu, všimli si změny nálad ve společnosti i další politici, a to i mezi členy prezidentovy domovské Republikánské strany. Pro mnohé byl skandál v Abú Ghrajbu posledním hřebíčkem do rakve morální bezúhonnosti, na níž americká válka s Irákem z velké části spočívala. Oblíbené obrázky, na nichž se Američanům daří s pomocí nejnovějších vojenských technologií uplatňovat svoji šokovou doktrínu vůči iráckým ozbrojeným silám, byly postupně nahrazeny nočními zprávami o útocích nástražnými výbušnými mechanismy a záběry vlajkami přetažených rakví. A k tomu všemu se teď ještě přidalo, že mohli Američané přímo z tepla svých domovů vidět zcela nový typ zvěrstev.

„Pokud byste měli palec na tepu Ameriky, ihned by vám bylo jasné, že pulz se změnil s tím, jak se její obyvatelé dozvěděli o setnutí Nicholase Berga,“ řekl republikánský zastupitel z Missouri Roy Blunt v rozhovoru pro deník *New York Times*. „Znovu to v myslích každého z nás vyvolalo otázku, proč jsme vlastně v Iráku a s kým že to máme čest.“

Jenže s kým přesně se to Američané potýkali? Diváků bylo až pohříchu mnoho, a i když bylo zřejmé, že muži na záběrech patří k al-Káidě, byla stále jedna černá kukla nerozeznatelná od druhé. O tři dny později se objevila nová zpráva, která se zdála být odpovědí na palčivé otázky.

Třináctého května 2004 zveřejnily webové stránky džihádistů poselství ohlašující vznik nové teroristické organizace, která si říká *Džamá‘at Tauhíd wa Džihád* neboli Společenství jedinosti Boží a džihádu. Mělo jít o islamistické superuskupení, sjednocující menší frakce iráckých vzbouřenců a zahraničních bojovníků pod jednou střechou, jejichž velitelem a vůdcem by byl Zarkáví. Tvrzení sebevědomě hovořilo o „rozhodujícím a historickém bodu zvratu“.

„Toto splynutí je silou v rukou islámského lidu i sálajícími plameny pro všechny nepřátele Boha, kteří jimi budou spalováni do té doby, než nám budou navrácena odcizená práva a než bude nastolena vláda Boží na zem,“ uváděla zpráva. „Je nejen vstupenkou, ale přímo pobídkou všem skupinám

a sektám, aby pospíchaly naplnit tento oprávněný úkol a skutečnou povinnost. Dáváme islámskému národu své slovo, že nezradíme a nevzdáme se, dokud nedojdeme jednoho ze dvou možných cílů: vítězství, anebo mučednictví.“

Komuniké zmiňovalo dva hlavní vůdce a Zarkáví (uváděný jako „šejk“) tomuto výběru dominoval. Jen o tři měsíce dříve, když psal bin Ládinovi dopis, v němž jej žádal o spojenectví s al-Káidou, se Zarkáví zmínil, že o něm na každý pád v dohledné době uslyší. A ta chvíle nadešla. Se zveřejněním videa s Bergem a s ohlášením vzniku nové skupiny, v jejímž čele stál, zaujal Zarkáví místo v popředí celosvětového džihádistického hnutí. Dávno už nebyl jen pouhým vůdcem mimořádně násilné teroristické frakce v Iráku. Nyní se stal konkurentem samotnému bin Ládinovi a tedy i teroristou, jehož se Západ obává a mladí islamisté jej touží napodobovat. Ano, i bin Ládin měl svá videa. Na nich se tento Saúd objevoval ve zlatých róbách a s černě nabarvenou bradkou, aby zpoza stolu držel nudná a těžkopádná kázání. Zarkáví se oproti tomu představil jako charismatický mladý muž v nindžovském úboru, který vlastníma rukama zavraždil Američana.

Analytici ze CIA, kteří se věnovali pečlivému rozboru videa i následujícího sdělení, přemýšleli, jestli už mladý Jordánec nezašel příliš daleko. Zarkáví byl v podstatě rychlokvaška, postrádal formální vzdělání a nikdy nebyl vnímán jako vizionář nebo myslitel schopný vést rozsáhlou organizaci. Nedostávalo se mu také institucionální podpory, díky které bin Ládin dosahoval svých úspěchů. Podporován byl totiž i uznávanými islámskými učenci, kteří svými fatvami duchovně zaštiťovali takové násilnosti, jakými bylo vraždění neozbrojených civilistů či využívání sebevražedných atentátníků. Zarkáví o žádná taková požehnání neusiloval a rovnou vzal zodpovědnost za rozhodnutí, jak má být džihád proti americkým ozbrojeným silám veden, na sebe.

Nadu Bakosovou však nenechávala v klidu jedna otázka: bylo Zarkávího hlavním úspěchem to, že sám sebe povýšil na terč číslo jedna, a to nejen z pohledu Američanů?

Zarkáví už zřejmě nevěděl, čím by na sebe upozornil,“ řekla později. „Dokonce i al-Káida se pokoušela zůstávat věrná teoretickým základům, k čemuž využívala své teology, kteří interpretovali právo šarí’a. Jenže

Zarkáví si právo vykládal zcela po svém. Vytvořil si vlastní pravidla, podobně jako v nějaké sektě,“ uvedla. „Stával se obrovskou církví.“

Samozřejmě se dalo počítat s tím, že se vzedme vlna odporu. Vysoce postavení duchovní al-Káidy i ostatní, kteří se podíleli na budování džihádistických sítí, nesledovali s přílišným nadšením takto rozpínavé jinověrské chování… zvláště když se dotýkalo jemnocitu zámožných a hluboce věřících Arabů, kteří byli pro organizaci hlavním zdrojem příjmů.

Ovšem mnoho běžných muslimů se rozhodlo připojit k Zarkávího rozrůstající se náboženské obci. V Iráku i na dalších místech začali obdivovatelé Jordánce označovat přezdívkou, která se rozšířila v období, jež následovalo po zveřejnění videa Bergovy popravy.

Bin Ládin i nadále zůstával respektovanou postavou, mužem, který před lety bojoval se Sověty a pracoval na plánech útoků na New York a Washington. Zarkáví teď ovšem vstoupil na scénu jako „šejk mezi zabijáky“, jako terorista nového brutálního věku, v němž se vysílání surových poprav po internetu stane taktikou k získání podpory mezi zarytými džihádisty a které umožní rozsévat strach po celém světě.

13.

„Je to tam beznadějné“

Dvacátého třetího června 2004 hodil diplomat Robert S. Ford svá zavazadla do obrněného letištního autobusu, usadil se a vypravil se na závěrečnou etapu cesty, které se snažil vyhnout. Už za pětadvacet minut měl být zpátky v zelené zóně[20], kde se bude proplétat bludištěm rozstřílených zdí a vesnicemi karavanů, zhluboka dýchat horký a upocený vzduch města, nasycený naftovými výpady i pachem zahnívajících odpadků. Po půl roce, kdy se zapřísahal, že už do Bagdádu nikdy nevkročí, byl zpátky. Právě včas, aby viděl, jak se osud země propadá do zkázy.

Příznaky iráckého rozkladu byly rozeseté podél silnice vedoucí k letišti. Zátarasy a kontrolní stanoviště, táhnoucí se po trase šestnácti kilometrů oné cesty, lemovaly cestu v bláhové snaze zastavit dennodenní přestřelky a výbuchy podél komunikace, kterou američtí vojáci překřtili na „irskou dráhu“ a jíž Iráčané říkali „ulice smrti“. Ještě před rokem bylo dostat se z letiště do mezinárodní oblasti stejně snadné jako naskočit na MHD. Jenže aby se dnes člověk dostal do města, musel si objednat zabezpečené taxi s ozbrojeným doprovodem, a to mohlo vyjít až na tisíc dolarů za jednu cestu. Anebo to – v případě, že jste byli vysoce postaveným členem diplomatického sboru USA – znamenalo nasednout do opancéřované dodávky velvyslanectví, které úsek mezi terminálem a zelenou zónou zdolala naprosto zběsilou rychlostí.

„To není dobré znamení,“ zadumal se Ford. Ačkoliv na ministerstvu zahraničí patřil mezi špičkové arabisty, jeho světle hnědé vlasy a brýlemi orámované modré oči jej kdekoliv v Iráku usvědčily coby člověka ze Západu. Při svém posledním vyslání do Iráku byl Ford zadržen skupinou ší’itských milicionářů, kteří na něj dvě hodiny mířili zbraněmi. A měl podezření, že tento úkol bude ještě divočejší.

Fordova dřívější návštěva byl jeho vlastní nápad. Pár týdnů po pádu Bagdádu vydalo ministerstvo zahraničí naléhavou žádost, aby arabsky hovořící dobrovolníci pomohli zápolící prozatímní vládě, vedené

Američany. Ford byl vysloužilý diplomat z oblasti Středního východu, který měl téměř plynulou znalost jazyka a pohodlné místo na pozici druhého nejdůležitějšího muže americké ambasády v Bahrajnu. Stejně jako mnoho jeho kolegů měl pochybnosti o iráckém dobrodružství, do něhož se Bushova administrativa hnala. I přesto se zdála být tato potřeba urgentní a naléhavá. Proto se přihlásil a zanedlouho už nasedal na vojenský speciál do Iráku. Dorazil v srpnu 2003, kdy se město stále ještě vzpamatovávalo z bombového útoku na ústředí OSN, při němž zahynul Sergio Vieira de Mello. Jeho první úkol jej zavedl do svatého města ší'ítů Nadžáfu, kde měl působit jako styčná osoba pro kontingent námořní pěchoty pověřený zabezpečením města. Jenže všichni mariňáci, s nimiž se setkal, se daleko nejvíc zajímali o možnost, jak Irák co nejdříve opustit, a místní vůdci zase byli lapeni do spárů vleklého krvavého sporu mezi ší'itskými milicemi, jež Američané usilovali odzbrojit.

K setkání se ší'itskými milicionáři došlo hned první týden jeho služby. Ford měl ve zvyku pouštět se do výzev po hlavě, a tak jednou v Nadžáfu prohlásil, že se setká s místními vůdci a bude s nimi navazovat vztah mimo prostředí vojenské základny. Když byl jednou během sobotního odpoledne na návštěvě u jednoho z nejvýznamnějších duchovních v městě, vtrhla do budovy, kde se nacházeli, skupina pětadvaceti ozbrojených členů milicí. Její členové se shromáždili kolem Forda a majora námořní pěchoty, který jej ten den na návštěvu doprovázel. Ozbrojenci popadli mladého iráckého tlumočníka a táhli jej ven, kde do něj zběsile tloukli a kopali.

Ford se chopil jediné zbraně, kterou měl k dispozici: ke lsti. Protáhl se velice těsně k muži, jenž se zdál být velitelem skupiny.

„Jmenuji se Robert Ford, jsem koaličním zástupcem zde v Bagdádu," spustil arabsky. „Dnes o půlnoci mám schůzku s vůdcem vaší milice. Vyřiďte mu, že se opozdím, protože mě tady zadržujete." Zabralo to. Ozbrojenci propustili Američany a hnali se do svých vozidel. Nejprve však propustili iráckého tlumočníka, jehož zranění vyžadovala hospitalizaci. Přesto už za pár minut Ford naléhal na svou eskortu od mariňáků, aby voják okamžitě kontaktoval velitele milice a snažil se využít události pro jednání o odzbrojení.

Mariňák se na Forda, tohoto nadmíru činorodého diplomata, který jej právě v podstatě informoval, že chce zemřít, jen nechápavě podíval.

„Vy zatracenej blázne!" zaklel. Američané se vrátili na základnu.

Fordovy pokusy o navázání kontaktů pokračovaly hned další den, ovšem namísto úspěchu se rychle vršilo rozčarování a frustrace. Když byl po několika měsících oficiálně požádán, aby se do Iráku vrátil kvůli druhému úkolu, nebyl to strach o život, co jej přinutilo říct ne. Nebylo to ani nesnesitelné počasí, spartánské ubytovací podmínky, ledově mrazivá voda ve sprchách či neuvěřitelně komplikovaná a neustále se měnící povaha iráckých sektářských a kmenových rozepří. Byl to pocit bezmoci a zmaru, který se jako oblak jedovatého plynu vznášel nad téměř každou snahou.

„To ne, ne, ne, ne. Jednou už jsem v Iráku dobrovolničil a nehodlám se tam vracet," odpověděl Ford svému nadřízenému do telefonu, když se dozvěděl, oč jej prosí. „Je to tam beznadějné. Já s tím nechci mít nic společného."

Ale přesto se tam vrátil. Zpět do zelené zóny, plné těch surreálných kontrastů: s paláci a bazény lemovanými palmami – a oproti tomu provizorními městečky z karavanů, opevněnými pytli s pískem, které poskytovaly jen skrovnou ochranu před střelami z minometů, jež čas od času dopadaly z nebe, jako kdyby obři hráli pétanque.

Byl tedy zpět… navzdory manželčině vzteku i svým vlastním obavám, že jen marní další kus (a nejspíš i víc) života něčím, co bylo naprosto marnou záležitostí. Zpět… protože cítil, že nemá na výběr.

„Nemůžete říct ne, pokud s tím nadobro nepraštíte," prohlásil později. „A na to jsme neměli dost peněz."

Ve skutečnosti přišly příkazy na jeho přeložení až z nejvyšších míst ministerstva zahraničí. Čerstvě ustanovený americký velvyslanec v Iráku John Negroponte požádal ministra zahraničí Colina Powella, aby Forda jmenoval na prestižní pozici politického poradce na americké ambasádě. A ačkoliv byl Ford na podobnou pozici příliš mladý, získal si ve Foggy Bottom[21] obdiv za své interní poznámky a maily, v nichž upřímně hodnotil dopad irácké války na region. Náleželo mu také uznání ze strany kolegů, kteří si po letech jeho neohrožené služby v jedné z nejdrsnějších oblastí Středního východu cenili jeho odvahy. Bývalý dobrovolník u mírových sborů, znalý pěti jazyků, strávil většinu svého profesního života v provinčních městech od marockého vnitrozemí po přímořské oblasti Turecka. Pracoval i jako novinář, aby získal představu o místním dění a vybudoval si kontakty. Nic jej nemohlo zastrašit, vzpomínali přátelé.

„Celou profesní kariéru strávil na nebezpečných místech,“ řekl o Fordovi bývalý americký vyslanec v Afghánistánu Robert Neuman. „Nepatřil k lidem, kteří nevytáhnou paty [z ambasády], naopak byl pořád mezi lidmi a vytvářel si širokou škálu kontaktů. Pokud máte neustálou potřebu cítit se naprosto v bezpečí, jste na podobných pozicích úplně zbyteční.“

Tentokrát byla Fordova role ale odlišná. Když Bushova administrativa začínala pociťovat, že se její irácký experiment vymyká kontrole, pospíšila si s dosazením prozatímní irácké vlády, která brzy převzala hlavní zodpovědnost za zabezpečení země a uspořádání voleb. Povstání, které si američtí představitelé nechtěli tak dlouho připustit, už teď bylo neoddiskutovatelným faktem a veškeré náklady, ať už finanční, politické či lidské, jen stoupaly. S tím, jak se blížil čas prezidentských voleb, vzpomínal později Ford, „bylo patrné obrovské úsilí, abychom co nejdříve předali Iráčanům všechna práva a zmizeli odtamtud pryč.“

Provizorní koaliční správa za tímto účelem opouštěla pozice, aby uvolnila prostor irácké prozatímní vládě vedené nově ustanoveným ministerským předsedou Ajádem Alávím. Tento přenos práv začal 28. června 2004, ani ne týden poté, co Ford dorazil do země. Američané slíbili, že se budou poblíž zdržovat pouze do té doby, než bude Irák schopný postavit se na vlastní nohy. Jenže jak dlouho to mohlo trvat? Měsíce… jistě. Nebo snad rok? To nikdo nevěděl. Sunnitská města na severu i západě od Bagdádu se rychle propadala do stavu bezvládí a některé části Fallúdži i Ramádí byly pod faktickou nadvládou vzbouřenců, z nichž někteří byli cizinci, kteří do Iráku přicestovali za džihádem. Nové irácké vedení a jeho američtí podporovatelé zoufale prahli po sunnitských spojencích: respektované a důvěryhodné sunnity, kteří jim mohli pomoct zklidnit region a provést sunnitské kmeny demokratickou proměnou, v níž budou mít své místo řádné volby a jednotná vláda, která dokáže svěřenou moc spravedlivě rozdělit mezi sunnity, ší’ity i Kurdy.

Jedním z Fordových úkolů bylo právě takové spojence nalézt a získat je na svoji stranu. Během prvního měsíce své služby odcestoval do Fallúdži a domluvil si schůzky s veliteli americké armády i arabskými diplomaty, aby získal představu o úkolu, který jej čekal. Bylo ale horší, než se domníval. Ve Fallúdži, hlavním městě povstání a už tradičně nejvíce vzdorujícím městě Iráku, neměli místní absolutně náladu na vyjednávání. Mariňáci ze své základny na okraji města sice odstřelovali příležitostné cíle,

ale většina města zůstávala v období několika týdnů po vraždě čtyř amerických bezpečnostních kontraktorů pro Američany „zakázanou oblastí“, řekli důstojníci Fordovi.

„Vzbouřenci i zahraniční bojovníci do značné míry fungují i za hranicemi města,“ uváděla tajná zpráva ministerstva zahraničí ze zámoří, v níž Ford popisoval své setkání s mariňáky. „Koaliční síly neustále usilují o zničení vzbouřenců i zahraničních džihádistů pomocí přesně cílených úderů proti cílům spjatým s Abú Musabem Zarkávím, jež se nacházejí ve městě. Účelem je zabránit tomu, aby se Fallúdža stala bezpečným útočištěm, v němž by mohli působit extremisté.“

Jordánský diplomat s četnými kontakty mezi sunnitskými kmeny situaci popsal jako téměř beznadějnou. Sunnité nepřestávali být vůči přítomnosti Američanů v Iráku zahořklí a v opozici, a ačkoliv ne všichni byli nadšeni z přítomnosti zahraničních povstalců, jiní je naopak vítali jako ochrannou hráz před perzekucemi ze strany šíʼitských milic, které po desetiletích nadvlády sunnitů hodlaly srovnat vzájemné skóre. Někteří kmenoví starší se dokonce ze zoufalství chopili nápadu na obnovení irácké monarchie, jež byla při převratu v roce 1958 svržena, uvedl Jordánec.

„Sunnité jsou nepřátelští, rozdělení a bez vůdce, nejsou schopní představit si politické řešení, které by bylo přijatelné i dalšími stranami,“ sdělil Fordovi diplomat na základě tajné zprávy, z níž byla patrná ozvěna Zarkávího vlastní analýzy sunnitské menšiny v zemi. Kromě toho tu byla i další překážka, kterou bylo z diplomatických rozhovorů ještě daleko těžší posoudit. Někde v odlehlých končinách západní pouště si Zarkáví spřádal vlastní plány na to, jak naložit se srdcem domoviny iráckých sunnitů. I on si schraňoval tajné informace, rekrutoval spojence a připravoval si půdu pro budoucí vládnutí – ačkoliv jeho vize se od té americké lišila naprosto v každém myslitelném detailu.

Z desetiletí Fordových diplomatických zkušenosti mu bylo jasné, že v podstatě pro téměř každý konflikt existuje nějaké politické řešení. I sunnité s šíʼity se nakonec unaví vzájemným vražděním a ničením a vydají se na cestu za společným řešením, které oběma stranám umožní vedle sebe zase koexistovat jako Iráčané. Ovšem Zarkáví nebyl Iráčan a nějaké soužití jej nezajímalo. Zarkávího cílem bylo rozbíjet a ničit a nechat za sebou spálenou zemi, postrádající životaschopnost, jež by jí umožnila stát se opětovně sekulárním státem jménem Irák. Irácké Ramádí

už zkrátka nebylo „hlavním městem Islámského státu Irák“, jak mu Zarkávího stoupenci začali brzy říkat. Už zakrátko, začátkem léta 2004, tu byly jisté pochybnosti o tom, kdo vlastně město kontroluje.

Předměstí plné nízkých betonových budov s pásy palmovníků táhnoucími se podél řeky Eufrat hodinu cesty západním směrem od bagdádského Ramádí měla nádech apokalypsy, zóny volné střelby mezi dvěma armádami. Pobořené budovy lemovaly opuštěnou obchodní třídu, plnou rozsypané betonové suti i rozbitého skla. Lidé i auta kličkovali ulicemi, jako by prchali před neviditelnými útočníky. Zpoza zdí postavených z pytlů s pískem na okrajových částech města prohlašovali místní velitelé americké armády, že město Ramádí je pod americkou kontrolou. Ve skutečnosti se pravomoci Američanů vztahovaly výhradně na vlastní základny a kontrolní stanoviště, anebo do míst, kam ještě dosahoval dostřel jejich kulometů. Hlídky námořní pěchoty, které se objevovaly v místních rezidenčních čtvrtích, pravidelně přitahovaly pozornost povstalců, kteří se přilehlými uličkami proháněli jako hejna švábů.

Zajdán Džábirí sledoval jejich hemžení, ale nic neříkal. Chovatel ovcí a sunnitský kmenový vůdce, který se kdysi pokoušel o urovnání sporů mezi Iráčany a Američany, již dávno rezignoval na roli mírotvorce. Nešlo jen o to, že byla okupace frustrující – byla především nebezpečná. Jeden z šejkových nejstarších přátel, profesor fyziky na anbárské univerzitě, podstoupil riziko a souhlasil, že se setká s představiteli Provizorní koaliční správy. Cílem schůzky měla být diskuse o tom, jak kontrolovat erupce násilí, které z Ramádí postupně dělaly trosky.

Den po tomto setkání vytáhli profesora na křižovatce násilím z jeho vozu a přímo na ulici jej zastřelili.

Ve spoustě různých případů byla smrt děsivě náhodná. V několikatýdenním období, které následovalo po zabití šestnácti amerických mariňáků, již přišli o život při sérii přepadů, byli Američané v náladě, kdy zoufale toužili po pomstě.

Výskyt požárů v jednotlivých čtvrtích byl na denním pořádku a kulky z přestřelek až příliš často bloudily do ložnic, v nichž spaly rodiny. Hlídky z kontrolních stanovišť už v podstatě z reflexu pálily po řidičích, kteří se k nim blížili příliš rychle anebo jen opomněli věnovat pozornost výstrahám v angličtině, jež na ně stráže křičely. V poušti za městem Ramádí bylo zabito čtyřicet pět Iráčanů, když americké válečné letouny zasáhly budovu,

o níž se američtí představitelé domnívali, že slouží jako tajný úkryt povstalcům. Iráčané uvedli, že letadla omylem zasáhla svatební hostinu. Amatérské video z místa přineslo záběry mrtvých žen, dospívajících i malých dětí.

Sunnité z Ramádí se cítili rozhořčení a ponížení, a proto byli zpočátku rádi za bojovníky, kteří se postavili na odpor. Týkalo se to i zahraničních islamistů, již ve velkém proudili do města a zdáli se být příslibem vyhnání cizích vetřelců. Ve srovnání s místními vzbouřenci byli islamisté organizovaní, disciplinovaní a nebojácní. Jenže už vbrzku bylo jasné, že se jejich plány neomezují jen na boj s Američany. Cizí džihádisté zabavovali domy a násilím od majitelů obchodů vybírali „daně“ i potřebné zásoby. Sami se pasovali do role těch, kteří teď mají město na starost, a tak najížděli do rezidenčních čtvrtí a vyzbrojeni těžkými zbraněmi a nelítostným mravním kodexem si vynucovali zákaz pití, kouření, vzdělávání žen či západní módy a účesů. Jeden muž z Ramádí si před podobnou islamistickou hlídkou ze vzdoru zapálil cigaretu a na místě byl zastřelen.

Ačkoliv podnikli povstalci nějaké pokusy o založení soudů a udržení základních služeb, ani obchodu se příliš nedařilo. Rychle se ukázalo, že rebelové nejsou ani schopní, ani ochotní cokoliv provozovat a udržovat v chodu. Kvůli jejich kontrolám a množství nastražených bomb podél cest se z dopravy stal značně riskantní podnik. A to i v případě, že jste jako Zajdán přepravovali ovce a krávy. Z města tak postupně mizely veškeré znaky civilizovaného života: sběr odpadu, telefonní služby i dodávky elektrické energie. Obchodníci, kteří se snažili nechat své provozovny otevřené, zjistili, že se musí přizpůsobovat náhodným, avšak nevyhnutelným bizarním omezením. V některých čtvrtích hrozil prodavačům potravin trest, pokud by okurky i rajčata vystavovali ve stejném regálu. Džihádisté totiž zastávali názor, že připomínají mužské a ženské pohlavní orgány, a tak by neměly být pospolu.

Navzdory útrapám se ovšem někteří obchodníci rozhodli islamisty podporovat, neboť doufali, že si tím alespoň zajistí určitou ochranu. To se ale Zajdánovi příčilo. Přítomnost zahraničních vojenských jednotek ve městě jej sice dráždila, přesto se stejnou nelibostí však nesl, když se islamisté stavěli na odpor tradičním kmenovým autoritám. Taktikou islamistů byl rozhořčen a stejně tak jej děsilo jejich násilnické a naduté chování. Stěžoval si přátelům na kult osobnosti, který se začínal vyvíjet

kolem Jordánce jménem Zarkáví, toho fantoma v černém, jehož skutky už byly v některých z místních čtvrtí dávno legendární.

„Obklopil se anbárskou spodinou," stěžoval si Zajdán. „Ti lidé jej přijali jen proto, že jsou to ovce bez pastýře. Ti chlapi kolem něj jsou lidský odpad, tvorové bez svědomí. A k Zarkávímu je to táhne jenom proto, že má hromadu peněz."

Zarkávího samotného vídali ve městě jen zřídka, zato jeho iráčtí nohsledi rychle vešli ve známost jako řezníci. Nejznámějším z nich byl náboženský fanatik zvaný Elektrikář Omar, podsaditý obchodník s rozštípanými zuby, který ve svých dvaceti letech zastřelil policejního důstojníka fungujícího v úřadu Saddáma Husajna jako pomstu za zabití svého příbuzného. Později hledal útočiště u Ansár al-Islám, islamistické skupiny, která se v pohoří na severovýchodě Iráku ujala Zarkávího. Když Zarkáví odjel do Bagdádu, vydal se Elektrikář Omar s ním a stal se vůdcem Zarkávího brigády ve Fallúdži. Jeho uskupení se brzy stalo jedním z těch s nejhorší pověstí v Iráku. Pověstní se stali pro své útoky typu *udeř a uteč*, vedené na americké hlídky a také kvůli únosům za výkupné, které se jim staly nezanedbatelným zdrojem peněz. Rukojmí, již nemohli být vykoupeni, byli zabiti – byť ne Omarem samotným. „Odpřísáhl, že nikdy osobně rukojmímu hlavu neuřezal," prozradil jeden z jeho druhů novinářům. „Říkal, že pro vykonání samotné popravy si vždy vybíral nemilosrdné muže, kteří ji provedli za něj."

Zarkáví se nakonec začal domáhat podpory – *bay'atu*, neboli přísahy věrnosti – ze strany anbárských kmenových vůdců a starších. V létě 2004 se k Zajdánovi přes jeho bratrance dostala zpráva, že od něj Zarkáví požaduje prohlášení o věrnosti. Záležitost probrali u kávy, šlo o jednu ze dvou příležitostí, kdy Zajdán obdržel takový požadavek. „Budeš Zarkávímu veřejně přísahat věrnost?" zeptal se bratranec.

Jak na takovou věc odpovědět? Uvnitř Zajdána to vřelo. Opovážlivost tohoto cizince – toho zločince –, který se opovážil myslet si, že si může činit nároky na to, co se týkalo kmenových tradic, které tu vládly po stovky let!? Podle Zajdána byl Zarkáví americký agent, jehož vyslal Washington, aby rozdmýchal nepokoj, díky němuž by lidé za Západu spolu s Íránci získali záminku pro naprosté zničení Iráku a mohli si poté mezi sebou rozdělit kořist. Ovšem ani Zajdán se neodvažoval pronášet takové názory nahlas. Odvedl tedy proto řeč jinam.

„Kdo je to Zarkáví?“ pokrčil rameny. „Nikdy jsem se s ním nesetkal.“

V červenci roku 2004 Bushova administrativa oznámila, že odměnu za informaci vedoucí k dopadení Zarkávího zvyšuje z deseti na pětadvacet milionů dolarů, což byla identická suma jako za bin Ládinovu hlavu.

Fakt, že povýšil mezi nejhledanější osoby, Zarkáví oslavil videem, které umístil na džihádistické webové stránky. V něm se představil pod přízviskem, jež si nově oblíbil – „šejk mezi zabijáky“ –, a i z jeho hlasu bylo znát rostoucí sebevědomí. Hovořil o slavných muslimských válečnících (jako třeba o Musovi íbn Nusairovi, hrdinovi islámského dobývání Španělska) a neopomněl naznačit, že i on je součástí tohoto zástupu velikánů. Poté se pateticky obrátil na všechny muslimy nejen z celého Iráku, ale i světa, aby neváhali a připojili se k jeho boji.

„Z hlubin k vám volám o pomoc, vy, lvové z Bagdádu i Anbáru, hrdinové z Dijály a Samary, volám vás, tygři z Mosulu i Severu: Připravte se k boji.“

Obecenstvo, k němuž mluvil, vědělo přesně, o jakém boji je řeč. Od Bergovy vraždy byla islamistická média zaplavená krvavými scénami inspirovanými Zarkávím. Jeho stoupenci vykonali desítky poprav a mnoho z nich bylo pochopitelně i nafilmováno. Mezi nimi i stětí bulharského řidiče kamionu, jihokorejského tlumočníka či egyptského kontraktora. A celá řada jich následovala… Američané, Britové, Japonci, Rakušané či Italové. Libanonští rukojmí, kteří byli propuštěni po zaplacení výkupného, vyprávěli příběhy o mučení a nepředstavitelné krutosti, k nimž docházelo v improvizovaných vězeních. Příběhy o nemajetných dělnících z řad imigrantů, za něž nikdo nemohl zaplatit výkupné, a tak byli pomalu zabíjeni elektrickou vrtačkou, o dalších obětech, které nechali viset hlavou dolů s vytrženým jazykem. Mladí islamisté ze zahraničí, kteří vyslyšeli Zarkávího výzvu k džihádu, povětšinou končili ve škole pro sebevražedné atentátníky. Někteří z nich byli vyzváni, aby obětovali své životy ke zničení cílů, na nichž nebylo zajímavého nic než to, že s sebou útočníci při zásahu vzali několik nevinných Iráčanů, kteří měli jen tu smůlu, že právě byli na špatném místě.

Když Zarkáví získával dobrovolníky pro sebevražedné útoky, vědomě jednal v rozporu s nařízením z koránu, jež muslimům jednoznačně zakazuje připravit se o život. Někteří z islámských učenců byli toho názoru, že vojenské sebevražedné mise lze za určitých extrémních podmínek povolit, a džihádisté se celá desetiletí přeli o to, kde jsou hranice takových

okolností. Zarkáví se chytil jedné skuliny, již v islámském právu našel, a rozšířil ji do absurdních rozměrů. Opíral se o vybrané duchovní, kteří „mučednické akce“ schvalovali, a vše upravoval podle svojí potřeby. Výsledkem byla záplava sebevražedných atentátů, která zcela přepsala dějiny džihádistického hnutí.

Sám Zarkáví později napsal, že tyto operace byly těmi nejvíce „smrtícími zbraněmi, které jsme měli k dispozici: zbraněmi, s nimiž jsme uměli svému nepříteli zasadit ty nejhlubší rány“. Poněkud cynicky pak dodal: „Je nade všechnu pochybnost, že tento druh operací je nám jen malou zátěží… jsou jednoduché a náklady na ně patří k nejnižším.“

Na záznamu obracejícím se na nové rekruty nezapomněl Zarkáví zmínit už poněkud otřepané fráze o rajských odměnách. Daleko lákavější ovšem nejspíš byla jeho pozvánka, aby se stali součástí hnutí, jež hodlalo přepisovat dějiny. Osvobození muslimských zemí bylo cenným cílem, ale byl to teprve začátek. Zarkáví nenabízel nic menšího, než že bude strůjcem změny světového uspořádání. „Díky Alláhovi překonáte Ameriku. I když to může nějak čas trvat, nad Amerikou zvítězíte,“ řekl. „Zůstane pouhým znaménkem hanby na tváři času.“

Poprvé také Zarkáví vyjevil své přesvědčení o tom, že jeho osudem je stát se porodní bábou nového zlatého věku islámu. Odkazoval se na apokalyptické pasáže hadísu popisujícího poslední souboj z konce věků, v němž islám dosahuje věčného vítězství. Podle starých proroctví bude závěrečná bitva lidstva svedena v severní Sýrii, poblíž vesnice nesoucí jméno Dábiq. V tomto příběhu je patrný vliv raného křesťanského učení o impozantním souboji mezi silami dobra a zla při Armagedonu.

„Plameny džihádu budou žhnout,“ řekl Zarkáví, „dokud v Dábiqu nestráví armády křižáků“.

Takové prohlášení bylo více než smělé. Po celém světě se zbylí vůdcové islamistů a náboženští učenci vášnivě dohadovali o Zarkávím.

Mezi jeho nejtvrdšími kritiky bylo i nemálo jeho spřízněných džihádistů, mezi nimiž byli i tací, kteří znali Zarkávího velice dobře. Jedna z nejostřejších výtek na adresu vůdce teroristů přišla od jeho starého spoluvězně a mentora z Jordánska, muže, který ve věznici v Džafru jako první rozeznal Zarkávího vůdcovský potenciál. Během let, kdy byl Zarkáví pryč, se Abú Muhammad Makdísí pohyboval střídavě za mřížemi i mimo ně, a názorová propast, jež se mezi nimi vytvořila během posledních týdnů

společného věznění, se nikdy nezacelila. Nyní Makdísí s nelibostí sledoval, kterak jeho dřívější chráněnec vraždí muslimské muže, ženy i děti, kteří se svržením zkaženého vůdce neměli pranic společného.

„Slyšel i sledoval jsem ten chaos, jenž dnes v Iráku zuří prostřednictvím činů těch, kteří usilují pošpinit džihád a jeho počestný obraz tím, že vyhazují do vzduchu auta, podél cest rozmísťují výbušniny a minomety ostřelují ulice, tržiště i další místa, na nichž se shromažďují muslimové," napsal později Makdísí v dopisu, který umístil na své webové stránce v (oprávněném) domnění, že jej Zarkáví uvidí. „Ruce bojovníků džihádu musejí zůstat čisté, proto nemohou být špiněny krví těch, jimž je zakázáno ubližovat, byť jde o vzdorující hříšníky."

Makdísí si sice kvůli užívání násilí žádné výčitky nedělal, na druhou stranu ale tvrdošíjně lpěl na *své* interpretaci stanovených pravidlech. Zarkávímu ovšem některé z těchto „jemných" rozdílů poněkud unikaly.

„Příkladem může být," napsal, „když bojovník překročí meze šarí'e tím, že unese či zabije muslima z nešariátských pohnutek – tedy například na základě tvrzení, že pracoval pro bezvěrce, přičemž tato služba nedosáhla takové úrovně, aby se dala považovat za skutečnou pomoc bezvěrcům."

A byly tu i další věci… například sebevražedné útoky. Islám je, jak tvrdil, zakazuje, a výjimkou jsou pouze výjimečné případy, kdy už nezbývají žádné další možnosti, jak se účastnit boje. Zarkávího lidé přistoupili k páchání hříchu, aby mohli zabíjet nevinné, uvedl. A že byly oběťmi ší'ité, je naprosto neomlouvalo.

„I když měli naši sunnitští bratři v Iráku opravdu čestné pohnutky pro takové činy, nemohly v žádném případě omlouvat vyhazování mešit do povětří," dodal Makdísí. „Přistoupit na [prolévání] krve ší'itů, je obrovskou chybou, do níž by se bojovníci džihádu neměli nikdy zaplést."

Mezi běžnými muslimy se stejně tak rozmohl i náboženský odpor vůči zarkávismu. Nejvýznamnější odmítnutí Zarkávího ideologie přišlo z jeho rodné země. Stál za ním muž, který svým vyhlášením amnestie v roce 1999 nedopatřením umožnil Zarkávímu jeho pozdější vzestup.

———

Už v roce 2002 byl král Abdalláh II. americkými vládními představiteli kárán kvůli svému varování, že invaze do Iráku povede k „otevření Pandořiny skříňky". Když viděl, jak se jeho předpovědi naplňují, neměl

z toho pražádné potěšení. Znechucený bombovými útoky i surovými popravami ve jménu Alláha, začal jordánský panovník z vlastní iniciativy objíždět náboženské učence, aby s nimi pohovořil o jasném oddělení islámu, jakožto dávné víry, a nenávistné doktríny *takfírí*, kterou Zarkáví používá k ospravedlnění vražd těch, jež vnímá jako odpadlíky od víry. Byl to nelehký úkol. Na rozdíl od ší'itů či lidí římskokatolického vyznání postrádají sunnitští muslimové ústřední náboženskou hierarchii, jež by teologické debaty usměrňovala. Muftíové, neboli sunnitští duchovní určité hodnosti, mohou vydávat náboženské edikty, jimž se říká fatvy. Ovšem dvě různé fatvy týkající se jednoho tématu se mohou výrazně rozcházet, a co je zavrženíhodným hříchem pro jednoho duchovního, může druhý vnímat nejen jako přípustné chování, ale dokonce i jako závazné. Od svého příjezdu do Iráku se Zarkáví stal mistrem ve využívání systémových rozporů. Za tím účelem se obklopil stejně smýšlejícími duchovními, kteří vydávali fatvy omlouvající sebevražedné bombové atentáty i zabíjení nevinných muslimů, tedy takové jednání, které by podle téměř každé fundované interpretace koránských textů bylo považováno za protiislámské.

Abdalláh cítil, že nejlepším lékem na celou situaci je výrazné odmítnutí podepřené morální autoritou všech větví islámu, a to celosvětově. Musí jít o sdělení zřetelné a univerzální, jež bude rovným dílem přijatelné pro většinu sunnitů i ší'itů od Káhiry po Kábul a z Teheránu do Timbuktu. Svůj úkol tak začal tím, že pověřil jednoho ze svých bratranců prince Gázího Muhammada, islámského učence se vzděláním z Cambridge, aby ve společné shodě s předními jordánskými duchovními a náboženskými experty vypracoval návrh prohlášení zabývajícího se třemi klíčovými otázkami:

– Kdo je to muslim?

– Kdo je oprávněn vydávat fatvy?

– Za jakých podmínek smí jeden muslim druhého označit za odpadlíka od víry?

Dne 9. listopadu 2004 se král posadil s nejvyšším soudcem Jordánska Izadínem Tamímím a nechal si přečíst krátké prohlášení, o němž Abdalláh doufal, že by mohlo být vzorem, na jehož základě by muslimové mohli odmítat doktrínu *takfírí*.

„Tak jako i naši předci po celou historii islámu odsuzovali a odmítali veškerý extremismus, radikalismus i fanatismus, stejně tak jej dnes

odsuzujeme a odmítáme i my,“ předčítal Tamímí. „Na náboženských jakož i na morálních základech veřejně odsuzujeme současné pojetí terorismu, jež je spjato s nezákonnými předpisy, ať už je jejich forma jakákoliv. Takové činy jsou představovány agresí namířenou proti lidskému životu, jejíž despotická podoba je popřením Božích pravidel.“

Na Západě toto prohlášení příliš zájmu nevzbudilo. Sdělovací prostředky i politická garnitura ve Washingtonu byly příliš zaměstnány rozebíráním toho, že byl v minulém týdnu znovu zvolen prezidentem George W. Bush, když jen o vlas porazil svého demokratického oponenta Johna F. Kerryho. Po šestatřiceti hodinách od vydání deklarace se pozornost také odvrátila směrem k Francii, kde zemřel palestinský vůdce Jásir Arafat, jenž se zde léčil s chřipkou. Tato zpráva uvrhla většinu arabského světa do hlubokého smutku.

Přesto však Abdalláh nepřestával přesvědčovat muslimské vůdce, aby jeho deklaraci podpořili. Po několika měsících se v hlavním městě Jordánska shromáždilo více než dvě stě islámských vzdělanců, zastupujících přes padesát zemí, od Saúdské Arábie a Egypta, až po Írán a Libanon, aby vydali prohlášení nepoměrně většího rozsahu, v němž opět stejně otevřeně odmítli nábožensky motivované násilí.

V průběhu následujícího roku celkem na pět set islámských učenců a sedm mezinárodních islámských koncilů oficiálně podpořilo projekt, který vešel ve známost jako „Ammánská zpráva“.

„Není možné, ani přípustné označovat za odpadlíky jakoukoliv skupinu muslimů, jež věří v Boha,“ uvádělo se ve sdělení.

Bylo to vůbec poprvé, co se učenci i náboženští vůdcové napříč islámským světem spojili, aby ve společné shodě odmítli ideologii takfírí a svá stanoviska stvrdili prohlášením právně závazným pro všechny muslimy dbající náboženských pravidel.

Nikdo samozřejmě neočekával okamžité zastavení iráckého krveprolití, a zabíjení tak – pochopitelně – pokračovala, jako tomu bylo i doposud. Když se však Abdalláh zpětně ohlížel za svým úsilím, uvedl, že zde stejně nebyla jiná možnost než se bez obalu k celé věci postavit čelem. Ačkoliv Zarkáví bojoval proti Američanům a ší’itům, jeho hlavními cíli byly mysli mladých muslimů, jež doufal získat na svoji stranu. Každý bombový výbuch odvysílaný v nočních zprávách i každé odstrašující video nahrané

na internet jen Zarkávího přibližovalo blíže jeho cíli. A až doposud nenabídl muslimský svět na tyto aktivity žádnou odpověď.

„To, že je hrstka extremistů schopná svými barbarskými činy ovlivnit, jak je vnímán celek, klade větší zodpovědnost na umírněné věřící všech vyznání, aby pozvedli svůj hlas," řekl král. „Pokud zůstává většina zticha, ovládnou debatu extremisté."

Dalším cílem ve vztahu k mladým muslimům bylo, aby začali vidět Zarkávího v poněkud příznivějším světle. Usáma bin Ládin se nikdy nepokoušel zastírat, že vůči Jordánci pociťuje zřejmou nelibost. Tři roky po útocích z 11. září 2001 mu Zarkáví poskytl možnost získat něco, co bin Ládin zoufale potřeboval. Vítězství.

Zakladatel al-Káidy byl vlastní vinou uvězněn v exilu a nebyl schopný podniknout víc, než posílat po poslech instrukce a rady svým lidem, vzdáleným stovky kilometrů. Tím, že přibrala Zarkávího, mohla si al-Káida vychutnávat část jeho úspěchu a načerpat novou energii z jeho náhlé proslulosti. A časem by také mohla kontrolovat některé ze Zarkávího nejhorších excesů.

Vzájemnou spolupráci bin Ládin oficiálně potvrdil na zvukové nahrávce, jež byla vysílána na arabských kabelových televizích. Svým obvyklým odměřeným projevem představil novou odnož hnutí al-Káida, a muži, kterého jmenoval jejím vůdcem, tak udělal působivou reklamu.

„Nechť vejde ve známost, že bratr mudžáhid Abú Musab Zarkáví je emírem al-Káidy pro organizaci džihádu v Zemi dvou řek," sdělil bin Ládin. „Bratři z uskupení, která se zde nacházejí, ať dbají jeho příkazů a jsou mu ve všem dobrém poslušní."

Zarkáví odpověděl prohlášením, jež překypovalo nadšením. Západní analytici věřili, že bylo předem domluvené. Ohlášeno v něm bylo spojení historického významu, jehož podrobnosti přinesou „velikou radost islámskému lidu, a především těm, kteří jsou v prvních liniích".

„Nesl se v duchu dobrých zpráv onen měsíc, kdy vůdce Džamá'at Tauhíd wa Džihádu Abú Musab Zarkáví (Bůh jej ochraňuj) i se svými následovníky oznámil svou oddanost šejku mudžáhidovi našich dní Abú Abdalláhovi Usámovi bin Ládinovi, Bůh jej ochraňuj," uvádělo se v prohlášení.

Toto osudové spojení nebylo jen pouhým partnerstvím, znamenalo i nový začátek a zrod hnutí, jež mělo očistit muslimské země od „veškerých

bezvěrců i zkažených odpadlíků od víry“ a umést cestu k nastolení islámského chalífátu, zmiňovalo se dále.

„Jde o nezpochybnitelnou předzvěst toho, že vítězství se blíží, dá-li Bůh, a že značí návrat k slavné minulosti,“ pokračovalo Zarkávího sdělení. „S nesmírnou prudkostí rozesejeme strach mezi nepřátele islámu.“

Zarkáví bin Ládinovi slíbil, že mu bude poslušný, „i když nám nakážeš vrhnout se do oceánu“. Přesto si nedokázal odpustit poukázat na to, že je to právě bin Ládin, kdo otočil, aby přistoupil na Zarkávího plán rozpoutat povstalecké aktivity. „Naši nejšlechetnější bratři v al-Káidě konečně doznali kvality naší strategie,“ napsal, „a jejich srdce zaplanula pro naše postupy i celkové poslání.“

Al-Káida tak nyní oficiálně měla svou franšízu v Iráku… a ten hrubý, neomalený rváč ze Zarky se honosil novým titulem: *emír*. Neboli česky „princ“. Rozkazy k akci pro nejnovější franšízu al-Káidy přišly od samotného Usámy bin Ládina: Překazte irácké volby.

20 Oblast v bezprostředním okolí Republikánského paláce v Bagdádu, kde se díky mimořádným bezpečnostním opatřením mohli pohybovat západní občané beze zbraní a chráněni proti všemu ohrožení. Poznámka redakce.

21 Historická část Washingtonu D.C., pojmenovaná podle toho, že se zde hromadí mlha od řeky a průmyslové znečištění (doslova výraz znamená „mlžné dno“. Značnou část oblasti zaujímá komplex Univerzity George Washingtona, protože zde ale sídlí i ministerstvo zahraničí, označuje výraz Foggy Bottom přeneseně právě je. Poznámka redakce.

14.

„Chystáte se ho dostat?“

Historicky první volby do iráckého Národního shromáždění byly ustaveny na 30. ledna 2005 a ve stejném projevu, v němž bin Ládin oznámil spojenectví s Abú Musabem Zarkávím, odsoudil volby jako hříšné. „Je to odpadlický čin protivící se vůli Alláha,“ prohlásil. Zarkáví tou dobou už usilovně pracoval na tom, aby se volby nevyvedly. Aby byla akce úspěšná, nebylo nutné překazit celé volby, Zarkávímu naprosto stačilo udržet dostatečné množství iráckých sunnitů stranou hlasovacích místností a zdiskreditovat tak výsledky. Usiloval o Irák, kde není pro demokracii bezpečno, a cílem těchto jeho snah bylo mařit plány hlavního představitele americké ambasády. Ten se rozhodl, že tuto zimu přesvědčí sunnitské politiky, aby kandidovali za svůj úřad. Jeho mise však byla prakticky neuproveditelná.

Robert Ford tak usiloval o něco, co v myslích mnoha Iráčanů, které se snažil přemluvit, představovalo rozsudek smrti nejen pro ně, ale i pro jejich rodiny. Nebylo snadné přesvědčit je, že by to mohlo být jinak. V průběhu minulého roku byli sunnitští vládní představitelé napadáni střelnými zbraněmi, pobodáni, unášeni, některé z nich dokonce zabily exploze přímo u nich doma či v autě. A co Forda na celé věci znepokojovalo nejvíce, to byly případy, kdy se dané útoky týkaly Iráčanů, jež znal osobně. Byl to i případ anbárského guvernéra, s nímž se setkal v Ramádí na jednom ze svých prvních výletů za hranice zelené zóny. Šlo o bývalého generála Abdula Karíma Bardžase. Ten se Fordovi přiznal, že už ze strachu o život přemýšlel, že by nechal své práce. Jen o pět dnů později napadli ozbrojenci ze Zarkávího organizace jeho dům a unesli tři jeho syny, z nichž ten nejmladší měl pouhých patnáct let. Aby zajistil, že budou propuštěni, Bardžas okamžitě rezignoval. Narychlo dosazeného náhradníka tlačili hned do dvou funkcí – nejen jako guvernéra, ale také jako starostu Ramádí, protože se ve městě nenašel nikdo, kdo by o daný post stál.

„Místní správa se nachází ve stavu krize,“ napsala Fordova kancelář v tajné zprávě pro Washington po návštěvě Ramádí.

Ford dále pokračoval ve svém hledání. A jak u něj bylo v posledních měsících zvykem, navštívil jednoho z iráckých sunnitských představitelů, u něhož si byl jistý, že mu vždy dá upřímnou, byť občas poněkud syrovou radu. Tárik Hášimí býval plukovník, ale jeho obliba angličtiny i na zakázku šité obleky prozrazovaly jeho blízký vztah k Západu. Nezřídka ovšem rozčiloval ostatní představitele ambasády, když se pouštěl do hodnocení toho, jak Američané nezvládají iráckou okupaci. Na druhou stranu to byl také bystrý člověk, který velice dobře chápal poměry v rámci sunnitských politických snah a nebál se dát své názory najevo.

Když měl Hášimí kolem třiceti let, zapojil se do podzemních politických aktivit Iráku. Byl součástí Muslimského bratrstva, konzervativní náboženské organizace s pobočkami v celém islámském světě. V rámci organizace dnes známé jako Islámská strana Iráku získal poměrně vysoké postavení a souběžně s tím si také v tomto období dokončoval doktorát z ekonomie. Poté co došlo ke svržení Saddáma Husajna, stala se tato strana nejsilnější a zároveň nejlépe organizovanou politickou frakcí zastupující irácké sunnity a Hášimí byl v jejím čele. Když Američané naplánovali lednové volby do Národního shromáždění, aby mohla být navržena nová irácká ústava, vzala Hášimího strana návrh za svůj a sama sestavila volební kandidátku. Jenže potom, několik týdnů před samotným začátkem voleb, strana neočekávaně změnila kurz a kompletně se stáhla.

Ford se ze zelené zóny vypravil do Hášimího sídla, aby se jej zeptal, zda si nechce celou věc ještě rozmyslet. Vysloužilý plukovník byl svým drsným způsobem vlastně pohledný, stříbrné vlasy nosil krátce střižené a bradku pečlivě upravenou. Když za ním diplomat přišel, byl Hášimí vlídný jako vždy a oslovoval jej křestním jménem. Poté Forda i jeho americké krajany vyzval, aby odešli.

„Naše kandidáty do voleb nenasadíme, protože se nenecháme zabít,“ odvětil suše.

Hášimí měl dlouhý seznam stížností, který rád přeříkal každému Američanovi, jenž byl ochotný mu naslouchat. Většinou to začínalo vztekem, který pociťovala většina iráckých sunnitů: od pádu Saddáma Husajna byli sunnité politicky marginalizováni a v mnoha etnicky heterogenních oblastech Iráku se jim dostávalo toho nejhoršího zacházení,

jímž si šíʼité chtěli vynahradit desítky let vlastního útlaku. V Basře i Bagdádu byli sunnité vypuzováni ze šíʼitských čtvrtí, někteří z nich byli mučeni a zavražděni šíʼitskými gangy, či dokonce šíʼitskými policisty. K vraždám docházelo pochopitelně u obou znesvářených stran, jenže po tolika letech privilegovaného postavení za dob Saddámovy vlády se mnoho sunnitů cítilo popuzeně kvůli tomu, že americká armáda nezvládala podobným útokům bránit. Spíše než aby zajišťovali bezpečnost, pořádali při svém pátrání po zbraních a vzbouřencích američtí vojáci noční razie na sunnitské domy. Ničili však soukromý majetek a narušovali arabská kulturní tabu ohledně zákazu návštěv cizinců v pokojích, kde spaly ženy s dětmi.

„Zatýkáte nás, jak jen můžete,“ stěžoval si Hášimí. „Častokrát se mýlíte a lidé jako já jsou potom za hlupáky.“

Nejsou to ale sunnité, kdo střílí po Američanech a vyhazuje do povětří jejich humvee? žasl Ford. A co teprve sunnité, kteří poskytují teroristům jako Zarkáví útočiště?

Jak Ford dobře věděl, byl Hášimí ze Zarkávího a ostatních zahraničních bojovníků, kteří přebrali vládu nad celými vesnicemi a městskými částmi po celém západě Iráku, také nešťastný. O několik týdnů dříve podnikly americké jednotky tvrdý vojenský zásah, při němž se pokoušely blok po bloku vystrnadit džihádisty z Fallúdži. I když slavili dílčí úspěch, jediné, k čemu jejich snahy vedly, bylo přesunutí bojovníků do Ramádí a dalších měst. Zarkáví ze sunnitských rezidenčních čtvrtí udělal válečné zóny a nevinní Iráčané umírali při dalších bombových útocích. Přesto si Hášimí odmítal připustit podstatu problému.

„Samozřejmě, že proti vám bojují,“ odpověděl. „Vždyť jim děláte ze života peklo.“

Přes veškerý vzdor bylo Fordovi moc dobře jasné, že Hášimí by byl rád, kdyby měli sunnité v budoucí irácké vládě řádné zastoupení. Ale teď nemohla být o něčem podobném řeč… ne, když Zarkáví do světa pravidelně vypouštěl nová poselství, v nichž sliboval smrt každému Iráčanovi, který by se rozhodl kandidovat ve volbách, či k nim jenom jít. Hášimí zkrátka nemohl s čistým svědomím po svých sunnitských souvěrcích požadovat, aby podstoupili podobné riziko.

„Na místech jako Ramádí nebo Fallúdža by je zastánci tvrdé linie z řad sunnitů zabili,“ dodal. „Jsou sice místa, kde by jim nemuselo jít o život,

třeba v Mosulu, ale i tak by je bojkotovali, takže by je kvůli tomu vašemu nesmyslnému systému poměrného zastoupení stejně porazili ší'ité spolu s Kurdy."

V průběhu následujících týdnů zasílal Ford i jeho kolegové z ambasády hlášení pro Bushovu administrativu, v nichž naléhali, aby byly volby odloženy do doby, než se bezpečnostní situace v Iráku uklidní a bude možné sunnity přesvědčit, aby se do voleb zapojili. Spojené státy by neměly dělat garanta pro hlasování, které bude třetina obyvatel země považovat za nelegitimní, varovali diplomaté.

„Tohle jsme řekli Washingtonu," nechal se později slyšet Ford. „Ší'ité budou hlasovat, Kurdové budou hlasovat, ale sunnité hlasovat nebudou. Výsledkem bude silně nevyvážená ší'ítsko-kurdská vláda, ve které nebudou sunnité. A to celý problém jenom zhorší."

To byla zpráva, na kterou několik vedoucích představitelů z Bushovy administrativy už bylo připraveno reagovat. Někteří z činitelů navrhovali alternativní hlasovací metody a chtěli, aby sunnité mohli lístky do urny vhodit přímo u sebe doma, aniž by se u veřejného hlasovacího boxu vystavovali nebezpečí. Jeden z návrhů počítal s tím, že by Iráčané hlasovali prostřednictvím internetu či svého mobilního telefonu, ovšem tato varianta byla brzy zamítnuta jako nepraktická. Domýšlivá byla už jen představa, že by pro takové řešení byl dostatek počítačů, mnohé části provincie Anbár byly navíc jen spoře elektrifikované, pokud vůbec. Když však Ford poukázal na podobné překážky, pokáral jej jeden z pobočníků z Bílého domu s tím, že „není právě nápomocný".

Prezident ovšem na každý pád neoblomně trval na dodržení původního časového rozvrhu. Podle plánů Bílého domu mělo nejprve dojít k volbám do ústavního sněmu, poté byla na řadě irácká ústava, následně druhé kolo voleb do nového parlamentu, a nakonec legitimně zvolená vláda Iráku, jež by převzala zodpovědnost za běh země a její nesčíslné problémy. I jediný den prodlení by znamenal odložení té chvíle, kdy Spojené státy symbolicky předají klíče od země a ustoupí ze scény.

„Prezident," rozpomínal se Ford, „o tom nechtěl ani slyšet."

Třicátého ledna 2005 se miliony lidí vydaly vhodit své lístky do hlasovacích uren a zúčastnit se tak prvních demokratických voleb v historii země. Zpravodajské pořady přinášely záběry rozesmátých tváří Iráčanů, kteří radostně pozvedali prsty obarvené fialovým volebním inkoustem jako

důkaz uskutečněné volby. Věrni Zarkávího výhrůžkám uskutečnili vzbouřenci asi stovku útoků, z nichž většina mířila právě na volební místnosti v sunnitských oblastech.

Jak američtí, tak iráčtí představitelé prohlásili volby za úspěšné. Navzdory násilí, ke kterému došlo, se Zarkávímu nepodařilo naplnit svou hrozbu, že „ulice zaplaví krví“.

Přesto však dosáhl vůdce irácké al-Káidy přesně toho, oč usiloval: po celé zemi – od syrské hranice až k Perskému zálivu – zůstávali sunnitští voliči ve svých domovech. V provincii Anbár dosáhla volební účast sunnitů stěží dvou procent. Během následujících deseti měsíců schválili ostatní Iráčané návrh ústavy, která rozhodovala o tom, jakým způsobem bude energetické a ropné bohatství země rozděleno mezi třemi hlavními nábožensko-etnickými skupinami a šestatřiceti miliony obyvatel. Jenže hlas sunnitů nebyl během těchto debat téměř vůbec slyšet. A tak se sunnitské zoufalství z jejich omezeného postavení ve společnosti (kdy byli zbaveni hlasovacího práva a stali se utlačovanou menšinou v zemi, která jim kdysi patřila) v následujících letech pouze prohlubovalo.

Hášimí nakonec díky Fordovu trpělivému povzbuzování souhlasil se vstupem do politiky, až se dopracoval na viceprezidenta Iráku a jednoho z nejvýznamnějších obhájců sunnitských zájmů v zemi. Bohužel jen pouhý týden poté, co složil slavnostní přísahu, přepadli jak Hášimího bratra, tak i jeho sestru útočníci napojení na Zarkávího a přímo v bagdádských ulicích zabili. Druhého bratra, jednoho z hlavních vojenských poradců irácké vlády, pak zabili o pět měsíců později u něj doma.

Dva dny po pohřbu své sestry svolil Hášimí k televiznímu interview pro BBC. Jeho obvyklé pyšné vystupování bylo pryč a i chvění v hlase prozrazovalo, že je stále ještě rozechvělý, neboť přišel o dva sourozence – a oba byli zabiti proto, aby se Hášimí zalekl a rezignoval. Jenže ten trval na tom, že neodstoupí.

„Jsme spokojeni, protože náš kurz je stabilní,“ řekl. „A krev, která byla prolita, stejně jako mučedníci, kteří položili své životy, jsou cenou, již jsme zaplatili.“

S tím, jak vzrůstal počet mrtvých, množily se i řady Zarkávího nepřátel. Dokonce i v provincii Anbár, kde tolik lidí původně vítalo, když zahraniční bojovníci zabíjeli šíity či americké vojáky, se nyní nacházeli tací, kteří –

pokud mohli – nahlašovali teroristy Američanům. A takové tipy přicházely téměř denně… na policejní stanice, vojenským hlídkám, i informátorům, kteří byli napojení zase na další, až se postupně informace dostávaly do neustále se rozšiřujícího operačního střediska CIA v Bagdádu.

Po jednom z takových tipů byl v únoru roku 2005 Zarkáví málem polapen. V přímém přenosu to na záběrech z dronu sledovala důstojnice CIA Nada Bakosová.

Jeden ze Zarkávího nejdůležitějších mužů měl 20. února cestovat z Fallúdži do Ramádí, kam měl namířeno kvůli důležité schůzce. A američtí představitelé věřili, že je tu vysoká pravděpodobnost, že si podobný výlet udělá i Zarkáví. Dron i zásahové jednotky trpělivě hlídkovaly podél cesty, kterou měl jet.

Když bylo po poledni, dronu se podařilo zachytit auto se Zarkávího mužem a začal je sledovat na jeho cestě západním směrem. Dvě další vozidla, mezi nimiž bylo i malé nákladní auto, následovala v diskrétní vzdálenosti první z vozů, a společně uháněla rovnou pouštní cestou, lemovanou zavlažovanými statky a háji datlových palem.

Když se před tímto konvojem náhle objevil vojenský zátaras, se skřípěním brzd zastavil. První z vozidel bylo obklíčeno vojáky, ostatní auta zmizela do pouště a každé zamířilo jiným směrem. Vznášející se dron zaměřil svou kameru na pickup a jeho řidiče, který buď z intuice, anebo kvůli pronikavému zvuku dronu začal ve snaze vyhnout se řízeným střelám, které by mohly letět jeho směrem, prudce kličkovat. Pickup se stočil do smyku a zastavil, a jen o vlas řidič při své marné snaze setřást dron minul dávno opuštěná auta a dopravní značení.

Bakosová celou scénu sledovala jako hypnotizovaná, s očima upřenýma na obrazovku. Co by to bylo za neuvěřitelné štěstí, kdyby Zarkávího životní dráha skončila v hromadě pokrouceného šrotu na silnici směrem k Ramádí, pomyslela si.

„Rozsekej se tam!“ komentovala záběry na monitoru. „Už v tom autě dodělej!“

Jenže Zarkáví nezemřel, ne toho dne. Uhánějící dodávka opět ostře změnila směr a sjela dolů na zapadlou cestu, vedoucí k malému stavení, obklopenému hustými palmovými háji. Jedna z postav vyskočila z auta, avšak řidič dál zůstával uvnitř, až nakonec vozidlo odstavil pod vějířovitými korunami palem.

A nebýt technické závady, ke které došlo v ten nejhorší možný okamžik, mohli jej Američané stále ještě dopadnout. Počítač v dronu se musel zrestartovat právě ve chvíli, kdy se Zarkáví vydal na úprk skrz palmoví. Když američtí vojáci dorazili na místo, museli pracovat jen velmi pomalu a obezřetně se prodírat palmovými háji, dávat si pozor, aby na ně někdo nezaútočil ze zálohy či nespustili nástražný mechanismus výbušného zařízení.

Tou dobou už ale byli oba uprchlíci dávno pryč a nezanechali po sobě než dodávku zaparkovanou pod datlovníky. Když dodávku prohledávali, učinili vojáci neobyčejný objev. Přímo na sedadle odpočíval notebook – Zarkávího počítač – a hned vedle něj pytlík se stovkou tisíc dolarů v různých měnách. Cestující z pickupu měli tolik naspěch, že se ani nezmohli sebrat tyto poklady s sebou.

Než se podařilo prolomit zaheslování počítače, trvalo to dva týdny, a ještě daleko delší dobu, než byl kompletně přeložen a zanalyzován celý harddisk. Do té doby však většina z bezprostředně využitelných informací, jako byly adresy bezpečných úkrytů, plány bojových operací či čísla mobilních telefonů, stihla zastarat. I přesto laptop ukrýval něco, co mělo nevyčíslitelnou hodnotu… ještě nikdy se nedostali k něčemu, co by jim umožnilo tak zblízka nahlédnout do Zarkávího mozku.

Jedna složka obsahovala desítky fotografií, mezi nimiž bylo i mnoho pasových snímků, na nichž si Zarkáví zkoušel celou řadu vzhledů a přestrojení. Jednou tak vypadal jako hladce oholený byznysmen s brýlemi s jemnými obroučkami, jindy zase jako šejk s knírem a kostkovanou kefíjou. Další ze složek obsahovala Zarkávího lékařské záznamy, kde byly další fotografie a poznámky týkající se léčby rozličných válečných zranění. Byly tam i záznamy a maily s údaji o proměňující se struktuře teroristické skupiny, v rámci níž se Zarkáví pasoval na „bojového velitele“, zatímco Iráčany nechal více na očích jakožto nominálně vůdce irácké al-Káidy. Další složky obsahovaly dlouhé maily určené vůdcům al-Káidy, včetně bin Ládina samotného, a stejně tak i powepointové prezentace a nesmírně cenné videonahrávky ze setkání Zarkávího vůdcovské rady, na nichž Jordánec probíral strategii a následné plány. A i když byly některé z dokumentů americkým odborníkům na boj s terorismem známé, jiné pro ně byly zcela nové.

„Nacházela se zde i powerpointová instruktáž, která byla na takové úrovni, jako by ji připravilo některé z našich velitelství,“ sdělil vojenský analytik, který byl součástí týmu analyzujícího obsah Zarkávího počítače. „Vizuálně znázorněná organizační struktura – to všechno tady bylo. Bylo to takové *kdo je kdo*.“

Jedno z videí dokonce zachycovalo kompletní zasedání válečné rady. Pohled to byl stejně tak fascinující jako děsivý. Na kruhu z koberců tu pospolu seděli otrlí zabijáci, jako by šlo o partu školáků, kteří se zaujetím poslouchali jednoho z kompliců zpívat píseň či dalšího recitovat poezii. Když přišla řada na Zarkávího, vyprávěl vtipy a příběhy. Poté mluvil o své vizi pro Irák a vůbec celý region a také o tom, jak z trosek a popela džihádisté vytvoří základy něčeho naprosto nového, přesto však starého jako islám sám.

V těchto pasážích Zarkáví opouštěl běžnou džihádistickou rétoriku. Ostatní radikální islamisté neurčitě hovořili o nastolení chalífátu ze zlaté éry islámu, kdy by všichni muslimové žili pod jedinou náboženskou autoritou, jež by odstranila hranice národních států ustavené Západem. Zarkáví však nemluvil o vzdálené budoucnosti. O chalífátu hovořil v přítomném čase a sebe zmiňoval jako vůdce osvobozenecké armády, která už nyní byla na vzestupu.

„Dávno už na tom pracoval,“ uvedl vojenský analytik, který prozkoumával obsah laptopu. „Jeho přemýšlení bylo strategické a velice dlouhodobé.“

I Bakosová byla ohromena tím, jak si Zarkáví vedl. Doma, na velitelství CIA v Langley studovala obsah dat z ukořistěného notebooku. Nalezené obrázky jen posílily její přesvědčení o patologiích, jež pohánějí Zarkávího a jádro jeho souputníků: budování kultu a mesianistické myšlení, kterým se odlišovali od bin Ládina a jeho následovníků. Oficiální analýza psychologů CIA dospěla ke stejným závěrům: jako klasický narcista se Zarkáví skutečně chápe jako jedna z inkarnací pradávných islámských válečníků, které tolik obdivuje. Jeho přesvědčení o vlastní výjimečnosti narůstá jako zhoubný nádor. Po dlouhá léta zakořeněné doktrinální sporné otázky jako například zákaz zabíjení nevinných už najednou pozbyly platnosti, neboť Zarkávího názory jednoduše přebily staletí islámské vzdělanosti.

„Jsou tady tací, kteří studují korán a porozumí mu,“ komentovala později Bakosová myšlenkový přerod jordánského teroristy. „Zarkáví dokázal

předříkávat koránské pasáže – překvapivě dlouho však trvalo, než si je mohl přečíst, neboť byl jen stěží gramotný – a jen tak si je interpretovat, jak se mu to právě hodilo, a to i když postrádal náležité vzdělání a vůbec celé pozadí.“

Studováním Zarkávího teď Bakosová trávila většinu času. Bylo to jen o rok dříve, když otrávená neustálými požadavky na pátrání po neexistujících vazbách al-Káidy na Saddáma Husajna chtěla v největším zhnusení opustit CIA. Svému nadřízenému už dokonce předala výpověď a čtyři dny se ani neukázala v práci, než jí jeden z vedoucích zavolal, aby se ji pokusil přemluvit k návratu. Jako lákadlo jí přislíbili novou analytickou pozici, zaměřenou na konkrétní cíl, kde by se mohla věnovat výhradně Zarkávímu. „Cílaři“, jak se jim v CIA běžně říká, jsou takoví superslídilové, kteří ze střípků stop dávají dohromady cestu k důkazům vedoucím k dopadení či zabití vybraného teroristy, jehož rozvědka považuje za hrozbu národní bezpečnosti. Někteří analytici, jako právě i Bakosová, žijí poněkud rozpolceně, neboť přelétají mezi horečným světem protiteroristického úřadu CIA a nebezpečnými základnami v zámoří. Občas zůstávají na svém případu až do chvíle, než škodná, po které šli, zmizí ze seznamu CIA, k čemuž nezřídka dojde z důvodu smrti. Jako novopečený cílař se mohla ponořit do zpravodajských informací pocházejících z rozsáhlých vládních sítí, aby našla nějaké vodítko či Zarkávího klopýtnutí, které by jej nadobro vyřadilo ze hry.

Mezi jednotlivými pobyty v Iráku se Bakosová vrátila k tomu, co pro ni představovalo normální život. Přestěhovala se na Cleveland Park ve Washingtonu, do půvabné čtvrti s původní zástavbou z konce devatenáctého století a stylovými kavárnami. Zakotvila v domě nacházejícím se jen několik málo bloků od zoo. Mimořádné utajení jejího zaměstnání (její rodina měla stále jen neurčitou představu o tom, čím se živí) omezovalo její společenský život převážně na přátele z práce. A tak i když Bakosová nebyla nijak zvlášť zručná, přidala se do spolku „pletení a vína“, založeného ostatními analytičkami ze CIA, jen aby měla nějakou společnost.

„Mohly jsme si povídat naprosto otevřeně a to bylo zkrátka bezvadné,“ řekla. „Víc než o tom pletení to bylo o pití vína.“

Jenže další den se muselo zpět na lov.

Jednoho červnového dne, pátý měsíc od těsného úniku v poušti nedaleko Ramádí, se v pravidelných depeších z Bagdádu objevil čerstvý střípek do Zarkávího skládanky. Ve sledovací síti uvízla pozoruhodná část korespondence: dopis určený Zarkávímu pocházející od druhého nejdůležitějšího vůdce al-Káidy, Ajmána Zavahrího. Bin Ládinův zástupce napsal jakési hodnocení výkonnosti, v němž šesti tisíci slovy usiloval vyjádřit obavy, jež má organizace ohledně svého nejnovějšího přírůstku. Samotný fakt, že se CIA zmocnila tohoto dopisu, byl přísně střeženým tajemstvím, takže do něj Bakosová směla pouze nahlédnout, a to navíc v zabezpečené místnosti, jíž analytici říkali „sejf“. A když se pustila do čtení, rostla její fascinace s každou řádkou.

Problém, který Zavahrí opatrně nastiňoval, byl prostý: Zarkávího krvežíznivost začínala mezi muslimy poškozovat vybudovanou značku al-Káidy. Zabíjet Američany nebo irácké vojáky je v pořádku, psal Zavahrí, ale vybuchující auta, útoky na ší’itské mešity či videa brutálních poprav vysílají špatné signály. Pro běžné muslimy nejsou záběry mrtvých ší’itských dětí anebo sťatých bulharských řidičů kamiónu inspirující – odpuzují je. „Mudžáhedínské hnutí se musí vyhýbat jakýmkoliv akcím, kterým masy nerozumějí či je neschvalují,“ varoval Zavahrí.

> Mezi věcmi, které jsou pro muslimy, kteří tě milují a podporují, stravitelné, nikdy nenajdeš scény podřezávání rukojmích. Neměl by ses nechávat oklamat chválou několika mladých zanícenců a tím, že tě označují jako „šejka mezi zabijáky“ atp. Tím, co říkají, nepředstavují obecné stanovisko obdivovatelů a zastánců iráckého odporu a už vůbec ne toho, že jsi požehnán přízní boží. A tvoje odpověď, ačkoliv pravdivá, by mohla být: Proč bychom neměli do srdcí křižáků a jejich pomocníků zasévat teror? A není snad ničení vesnic a měst přímo nad hlavami jejich obyvatel krutější než podříznutí? Na všechny tyto i mnohé další otázky je možné se ptát a budeš v právu… Nicméně navzdory tomu všemu ti říkám toto: vedeme boj a více než z poloviny je bojištěm této bitvy mediální prostor. A to znamená, že jsme v mediální válce, kde bojujeme o srdce a mysli naší [muslimské komunity]. A tak jakkoliv daleko naše schopnosti dosáhnou, nikdy se nebudou rovnat jedné tisícině schopností Satanova království, jež válčí proti nám. Zajatce můžeme zabíjet kulkou. To nám umožní dosáhnout

toho, oč se nám jedná, aniž bychom se vystavovali nepříjemným otázkám či museli čelit pochybám. Tohle nepotřebujeme.

Toto napomenutí bylo doprovozeno chválou Zarkávího odvahy a vojenských úspěchů. Dopis Zavahrí uzavřel žádostí o peníze („Pokud nám budeš moct zaslat obnos zhruba ve výši jednoho sta tisíc, budeme ti velmi vděční“).

Záměr byl na každý pád zřejmý. Toto byl důkaz o výrazné neshodě mezi hlavní větví al-Káidy a její iráckou franšízou.

Zarkáví do jisté míry odpověděl, ačkoliv ne přímo al-Káidě. Dva týdny po Zavahrího výtkách napsal otevřený dopis svému starému učiteli a spoluvězni Abú Muhammadu Makdísímu, kde káral jej i všechny islamisty, kteří zpochybňují jeho metody. Makdísí je možná váženým islámským učencem, ale neví všechno, napsal Zarkáví.

Nemá a ani by neměl mít monopol na vědění, a rozhodně ne vše, co říká, je správné – zvláště když přijde řeč na džihád a současný stav našich záležitostí,“ dodal.

Zarkáví se vyslovil, že cokoliv udělal – od zabíjení ší’itů až po posílání sebevražedných atentátníků na smrt – bylo schváleno „řádnými a pravdomluvnými mudžáhedínskými učenci“. Zmínil se ale, že není možné je jmenovat, protože někteří z nich jsou ve vězení a mohli by přijít k újmě.

Další z protiargumentů se objevil formou nahraného sdělení, umístěného na džihádistických webových stránkách v září 2005. Dva měsíce od chvíle, kdy jej druhý muž al-Káidy varoval před vražděním ší’itů, ohlásil Zarkáví novou vojenskou ofenzivu, výslovně zaměřenou na *ráfiza* neboli „ty, kteří odmítají“ – pejorativní označení příslušníků ší’itské víry.

„Organizace al-Káida v Zemi dvou řek vyhlašuje totální válku proti *ráfiza*, ať už se v Iráku nacházejí kdekoliv,“ vzkázal Zarkáví ve druhém ze svých sdělení. Varoval, že napadány budou i další z iráckých skupin, dokud se veřejně nevzdají své podpory irácké přechodné vládě, která se dostala k moci po lednových volbách z roku 2005.

„Musíte si vybrat mezi dobrou a špatnou stranou,“ pokračoval. „Každý kmen…, u něhož bude prokázána jeho loajalita vůči křižákům a jejich agentům, bude mudžáhedíny napadán stejně, jako by ke křižákům patřil sám.“

Takto otevřená neposlušnost vůči vedení al-Káidy byla matoucí, zvláště přicházela-li od člověka, který tak tvrdě usiloval o bin Ládinovo schválení. Bakosová i další zpravodajci z protiteroristického oddělení, kteří si ve svém tajném „sejfu“ rozebrali dopisy a jejich kopie, se sami nemohli rozhodnout, zda se Zarkáví vědomě pouští do boje o pozici světového vůdce džihádistického hnutí, anebo je pouze natolik natvrdlý.

„Stále dokola jsme si pročítali ty dopisy a nepřestávali žasnout nad jejich tónem,“ vzpomínala Bakosová později. „Nebyl ani trochu uctivý. Překypoval sebedůvěrou a dohadoval se se Zavahrím o tom, co sám považoval za správnou strategii vedení džihádu v Iráku.“

Bakosová se snažila představit si, jak situace vypadala ze Zarkávího pohledu, z perspektivy člověka majícího na povel armádu tisíců bojovníků, kteří nejenže jsou mu oddaní, ale také si přejí, anebo spíš vyloženě dychtí obětovat své životy. Zarkávímu se podařilo dosáhnout něčeho, co se žádné mudžáhedínské síle nepovedlo od afghánské války: ponížit globální supervelmoc tím, že ji pošpinil vtažením do krvavé gerilové války. Měl spoustu peněz, zbraní a také dobrovolníků. Na rozdíl od vůdců al-Káidy, kteří dleli v dobrovolně zvoleném exilu, on se s Američany a jejich iráckými spojenci střetával denně. A měřeno klesající podporou války ve Spojených státech se mu dařilo. Proč by si měl nechávat radit od Zavahrího?

Jeho brutální taktiky zraňovaly mnoho muslimů, to byla pravda, ubližovaly ale samotné Zarkávího věci? Bakosová si tím už nebyla jistá. Zarytí džihádisté – ti, kteří si přáli bojovat i umírat dle Zarkávího rozkazů – proudili do Iráku v počtu sta až sto padesáti lidí za měsíc, aby se mohli přidat k „šejkovi mezi zabijáky“. Zarkáví se chopil narůstající síly internetu, aby si vybudoval pověst nelítostného válečníka, nemilosrdně pobíjejícího Alláhovy nepřátele. Záběry, které zveřejňoval, byly pro většinu lidí sice odpuzující, jenže mnoho tisíc mladých mužů jej díky nim začalo vnímat jako ikonu a hrdinu. Tito lidé v Zarkávím viděli mstitele muslimského národa, který musel po celá staletí snášet porážky a ponížení. A právě toto byl důkaz, že Zarkáví už nadále nepotřebuje bin Ládinovo požehnání. Někteří z analytiků začali jeho organizaci popisovat jako lokální kapitolu či franšízu, bylo však zcela jasné, že Zarkáví to viděl naprosto odlišně. Nešlo o pouhou odnož al-Káidy. Toto byla al-Káida verze 2.0.

„Lidé se domnívali, že poškozuje značku al-Káidy,“ řekla Bakosová. „Pravda ale je, že pomáhal své vlastní značce, protože vyhrával.“

To samé léto, kdy Zarkáví a al-Káida dohadovali kvůli přípustnosti uřezávání hlav rukojmím, svolal prezident George W. Bush první zasedání Bílého domu o bezpečnosti zaměřené čistě na jordánského teroristu.

To se uskutečnilo ráno 29. června 2005 ve stísněném prostoru Operační místnosti. Bush, který byl nyní ve funkci šestý měsíc druhého období, se usadil do koženého křesla na jednom z konců stolu z leštěného dřeva, zatímco se zbývající místa zaplňovala povědomými tvářemi: viceprezident Dick Cheney, ministryně zahraničí Condoleeza Riceová, ministr obrany Donald Rumsfeld, poradce národní obrany Steve Hadley. Ranním prezentujícím byl Michael V. Hayden, čtyřhvězdičkový generál vzdušných sil a budoucí ředitel CIA, který byl tehdy vedoucím náměstkem kanceláře ředitele národního zpravodajství.

Hayden prezentaci zahájil rychlým načrtnutím života nejhanebnějšího iráckého teroristy. Hovořil o Zarkávího dospívání v prašné Zarce, o prvních zkušenostech za hranou zákona, jeho afghánských dobrodružstvích, o náboženské konverzi i jeho pobytu ve vězení. Popsal tábor v Herátu, odlet do východního pohoří Iráku, zavraždění diplomata Laurence Foleyho a také napojení na „spiknutí tisíciletí“. Poté začal nastiňovat Zarkávího první teroristické výpady v Iráku včetně pestré palety úskoků a situací, kdy měl „více štěstí než rozumu“, jak se nechal Hayden slyšet. Díky tomu se mu podařilo uskutečnit dobře mířené údery zacílené vůči hlavnímu duchovnímu iráckých ší’itů a šéfovi misí Spojených národů v Bagdádu.

Bush vzhlédl.

„On zabil Sergia?“ otázal se prezident v odkazu na diplomata Sergia Vieiru de Mello, zabitého při Zarkávího bombovém útoku na budovu OSN prvního léta války. Bush se se šviháckým Brazilcem znal a měl jej rád. „To jsem nevěděl.“

Kvůli přehledu operací se Bush obrátil na Rumsfelda, který na oplátku skupině představil nově příchozího. Stanley McChrystal, velitel Společného velitelství speciálních operací a člověk pověřený honem na Zarkávího, se právě nacházel na návštěvě Spojených států a dostal za úkol osobně prezidentovi přinést nejnovější informace.

„Stan vám teď popíše, co děláme, abychom dopadli Zarkávího,“ řekl Rumsfeld Bushovi.

McChrystal, který byl v té době generálmajor, prošel všechny snímky své prezentace a Bush se čas od času na něco zeptal, takto si to alespoň zaznamenal. Když skončil, sledoval Bush ještě hodnou chvíli generála bádavým pohledem.

„Chystáte se ho dostat?“ zeptal se prezident.

„To uděláme, pane prezidente,“ řekl. „O tom naprosto nepochybuji.“

Později v průběhu mítinku se Bush na McChrystala obrátil znovu. „Chcete ho zabít, anebo zajmout?“ otázal se Bush.

„Rád bych ho zajal, pane prezidente.“

„Proč ho prostě nezabijeme?“ položil Bush otázku do rozpačitého smíchu kolem.

„Inu, popravdě řečeno, pane prezidente, chci s ním mluvit. Zná věci, které bychom rádi věděli.“

Zdálo se, že Bushe tato odpověď uspokojila. Usmíval se.

„Dobrý nápad,“ pronesl.

Pravdou bylo, že jakkoliv jistě McChrystal vystupoval, neexistoval jediný důkaz, že by se jakkoliv blížili k dopadení Zarkávího. McChrystalova Task Force 6-26 se zastavila na teroristových pobočnících. Několik jich zabila, některé vyslýchala na letecké základně v Baladu, která tomuto útvaru sloužila jako velitelství. S každým dalším zajatým se americká zpravodajská síť stávala silnější a silnější. Jen to stále ještě nebylo dost.

A čím lepší zpravodajské informace McChrystal měl, tím lépe zvládal odhadnout schopnosti nepřítele. Ať už vzdělaný, či nikoliv, Zarkáví se opakovaně ukázal být zdatným polním velitelem, schopným proměnit tlupy netrénovaných rekrutů ve vojáky a sebevražedné atentátníky, kteří cíleně a s disciplínou vykonávali bojové akce. Z informací od zajatých bojovníků se postupem času začínal utvářet portrét nebojácného vůdce.

„Ten chlap je prostě třída,“ prohodil jeden z McChrystalových zástupců během strategické porady.

S tím bylo těžké nesouhlasit. Zarkáví vládl „džihádistickou tajuplností – mocnou kombinací násilí a opravdového charisma, přikořeněnou slušnou porcí propagandy,“ napsal později McChrystal. A vůně tohoto zlověstného koktejlu se nyní „rozlétala za hranice Iráku“.

Záznamy, které se podařilo McChrystalovým mužům získat, pomohly mimo jiné lépe pochopit pozoruhodně sofistikovaný systém náboru, přepravy, výcviku a nasazování sebevražedných atentátníků nejen po celém Středním a Blízkém východě, ale i za jeho hranicemi.

Velice často docházelo k prvotnímu kontaktu skrze Zarkávího propagandistická videa, dostupná komukoliv, kdo má k dispozici počítač s internetovým připojením a může si pořídit mailový účet, s nímž lze komunikovat se světem. Po úvodní elektronické komunikaci tu čekala armáda sekundantů, připravená provést potenciálního rekruta nejprve procesem prověřování a indoktrinace, a poté následně celým řetězcem bezpečných úkrytů, až konečně přišla na řadu riskantní cesta přes syrsko-iráckou hranici. Jakmile se jednou dobrovolník ocitl v Iráku, byly mu zabaveny veškeré peníze, které si s sebou přinesl, a byl umístěn jakési zadržovací cely, kde byl v téměř naprosté izolaci podrobován další indoktrinaci.

„Útoky byly záměrně plánovány tak, že sebevražedný atentátník častokrát viděl Iráčany naživo jen pár chvil před tím, než je zabil," uvedl McChrystal.

Rekruti podobní těmto spatřili Zarkávího jen zřídka, pokud vůbec. S tím, jak zpravodajci ze CIA zintenzivňovali své pátrání, totiž stále více dbal na vlastní bezpečnost. Jak McChrystalovi muži zjistili během výslechů, držel Zarkáví místo svého pobytu v přísné tajnosti téměř před všemi jen s drobnou výjimkou několika málo nejdůležitějších pomocníků. Nikdy nepoužíval mobilní telefon a byl neustále na cestách. Pořídil si třetí ženu – Iráčanku ve věku zhruba kolem patnácti let – a jeho doprovod také sestával ještě ze dvou dětí z druhého manželství. Zarkáví je ovšem dokázal ukrýt natolik důmyslně, že o nich americké pátrací týmy nikdy nezachytily ani stopu.

Jenže ti, kteří po Zarkávím šli, se zlepšovali také. V polovině roku 2005 přibyli do McChrystalova týmu „Zarkáví" někteří z nejlepších zpravodajců a odborníků na boj s terorismem. Byli mezi nimi jak vysloužilí vojáci ze speciálních jednotek, tak i analytici ze CIA či technologičtí mágové z NSA. Aby zajistil, že budou fungovat jako jeden tým, usadil je McChrystal společně kolem stolů do rozlehlé „Místnosti situačního povědomí", kde byli obklopeni hradbou z monitorů vysílajících naživo záběry od flotily dronů stabilně kontrolujících danou oblast.

McChrystal se rozhodl Zarkávího připravit o to, co považoval za jeho nejvýraznější výhodu: schopnost určovat tempo boje. Zarkávího struktura velení mu umožňovala rychle udeřit a změnit kurz, a přizpůsobit se tak krokům nepřítele. Aby tedy porazili Zarkávího, museli být Američané ještě rychlejší.

„Pokud by se nám dařilo zasazovat neúnavné údery v boji proti al-Káidě v Iráku – teroristické síti, která primárně využívá taktiku náhlých výbuchů násilí střídaných obdobími klidu, při nichž si mohou dát do pořádku své zdroje –, pak budeme schopní zbrzdit její růst a zrání," řekl posléze, když shrnoval to, co se později stalo základní strategií jeho skupiny, které nyní Američané říkali jejím novým jménem. „Budou-li vystaveni dostatečnému tlaku, stane se hlavní starostí členů al-Káidy v Iráku snaha o holé přežití, kvůli čemuž nebudou schopni náboru nových sil, vybírání peněz anebo taktizování."

Aby nenechávali protivníka ani na chvíli vydechnout, potřebovali Američané „operovat na takové úrovni, která sice vyčerpá nepřítele, ale my ji dokážeme udržovat," nechal se slyšet. Pro Task Force 6-26 to znamenalo držet krok s McChrystalovým režimem šestnáctihodinových směn, kdy jediným povoleným rozptýlením byla pauza na jídlo anebo kondiční trénink. Generál míval ve zvyku pracovat klidně celou noc a vyspat se jen na pár hodin nad ránem. Poté se opět vrhal do celodenního maratonu, provázeného vedry, které v Baladu dosahovaly bezmála padesáti stupňů.

Tím, že stanovený časový plán dělal z analytiků noční tvory, umožňoval jim dodržovat synchronizaci s přepadovými komandy, které podnikaly noční zátahy na podezřelé úkryty, kde by se povstalci mohli schovávat. Zajatí bojovníci byli okamžitě vyhodnoceni ve výslechové budově, která se nacházela hned vedle McChrystalova operačního střediska. Ostatní specialisté se rychle probrali nočním „kapesním smetím" – mobilními telefony, papírovými poznámkami, mapami –, zda se v nich náhodou nenacházejí nějaké útržky informací, které by mohly iniciovat další z nočních razií. Sledovací experti z NSA seděli za jedněmi stoly s příslušníky přepadových oddílů a zpravodajskými důstojníky ze CIA a k poznatkům ostatních přidávali svůj díl informací, založený na denních videozáznamech a údajích z odposlechů. Množství kamer nasazených ve vzduchu neustále narůstalo až do chvíle, dokud nebyla většina země pod čtyřiadvacetihodinovým dohledem „nemrkajícího oka", jak to McChrystal

nazval. Jeho další výhodou byla i možnost přehrát si zpětně záznam a odhalit tak vzbouřence, kteří podél cest nastražovali výbušná zařízení.

Od podzimu roku 2005 bylo zcela zřejmé, že nová strategie přináší výsledky. McChrystalovy týmy pomalu oslabovaly Zarkávího systém velení. Podařilo se jim odstranit celou řadu operativců střední úrovně, zodpovědných za vše od logistiky a spojovou techniku až po nábor a výcvik. Seznam Zarkávího přisluhovačů, kteří byli zabiti či zajati, narostl nejprve k jedné stovce a později až ke dvěma stům jmen. Z jednadvaceti starších zástupců, těch, kteří byli v řetězu příkazů Zarkávímu blíže, jich bylo dvacet vyškrtnuto ze seznamu hledaných. Ti byli buď mrtví, nebo skončili ve vězení. Z Baladu i Bagdádu přicházel neustálý tok tajných vojenských depeší, informujících o překažených plánech teroristů a zabavení či zničení ohromného množství zbraní a výbušnin. Jedno z hlášení odeslaných na sklonku září do Pentagonu popisovalo objev dopisu osobně podepsaného Zarkávím, ve kterém schvaluje útok na nechvalně známou věznici Abú Grajb poblíž Bagdádu, v níž bylo uvězněno mnoho ze Zarkávího mužů. Plánovaný úder měly provést „jednotky AMZ“ (jde o vojenskou zkratku pro Zarkávího ozbrojené síly) někdy v průběhu října či listopadu, během každoročních oslav ramadánu, tedy v období, o němž se traduje, že na ty, kteří při něm zemřou mučednickou smrtí, čekají v posmrtném životě zvláštní odměny.

Plány byly ovšem odhaleny a ramadán proběhl na irácké poměry relativně v klidu. Avšak o pět dní později, 9. listopadu 2005, se televizní obrazovky v McChrystalově operačním středisku rozzářily naléhavými zprávami. Za hranicemi, v jordánském hlavním městě, se při vzájemně koordinovaných útocích staly tři hotely terčem sebevražedných atentátníků. Na místě zůstalo mnoho mrtvých.

Tu noc byl McChrystal v práci a sledoval své kolegy, jak se dívají na zpravodajské relace informující o zničeném foyeru ammánského hotelu Radisson a o zakrytých tělech vyskládaných na příjezdové cestě. Bylo jen málo pochybností o tom, kdo za útokem stál. McChrystal však nepochyboval o tom, že Zarkáví právě udělal zásadní a nejspíše osudovou chybu.

„Tohle,“ řekl McChrystal zástupci sedícímu vedle něj, „byla pěkná bota.“

15.

„Tohle je naše 11. září“

To ráno, kdy došlo k útoku, se Sádžída Rišávíová vzbudila k ranním modlitbám s vědomím, že tento den bude jejím posledním v životě. Po celé hodiny zahálela v prázdném pronajatém bytě a jen bezcílně zabíjela čas, než se její partner vrátil s balíkem, který jim umožnil pustit se do posledních příprav. Nakonec se dočkala a Alí přišel. Bez dalšího otálení začal rozbalovat výbušniny, kvůli nimž se vydali na tuto nebezpečnou výpravu přes iráckou poušť až do Ammánu. Konečně ležely vedle sebe: jeho i její sebevražedná vesta, ušité speciálně pro tento pár a sestrojené tak, aby si zachovaly dostatečnou destrukční sílu, a přesto zůstaly dostatečně tenké, aby bylo možné nosit je ulicemi nepozorovaně pod oděvem.

Rišávíová vesty až do této chvíle vlastně neviděla… a najednou bylo načase si jednu z nich obléknout. Sáhla po té svojí a překvapilo ji, jak je těžká. Dotkla se kapes napěchovaných ocelovými ložisky. Věděla, že je důležité seznámit se s dráty i odpalovacím zařízením a případně provést menší úpravy, aby jí vesta správně seděla přes břicho a kolem ramen. I sebevražedná vesta by měla padnout a být pohodlná.

„Jednu mi oblékl a sám si vzal druhou,“ uvedla pětatřicetiletá žena z Ramádí. „Vysvětlil mi, jak se používá, jak stisknout spoušť a jak ji ovládat.“

Abú Haitam tiše naslouchal a bedlivě se snažil vyhnout jakékoliv reakci, která by mohla zastavit příval jejích slov. Byl právě druhý den uvěznění Rišávíové a on měl radost, že se žena dala konečně do řeči. Po celém Ammánu byly ještě v plném proudu připomínkové akce za oběti nejhoršího teroristického útoku v jordánské historii: tři souběžné bombové útoky na tři hotely, které vzaly život šedesáti lidem a až do základů otřásly celou zemí. Abú Haitam byl nyní jako starší zástupce protiteroristického oddělení muchábarátu hluboce ponořený do rekonstrukce daného zločinu, vedeného sebevražednou atentátnicí, jež přežila.

Zájem o Rišávíovou dalece přesahoval její roli v plánu na útok. Hlava celé zápletky se velice rychle přihlásila k zodpovědnosti a i na základě dalších důkazů dospěl muchábarát k závěru, že za celou věcí stojí Abú Musab Zarkáví. Otázka však zněla, zda jim mohla tato pološílená Iráčanka s vpadlýma očima pomoct najít cestu přímo k Zarkávímu. Sebevražední atentátníci se nikdy nedostávali do jeho blízkého okruhu, jenže tato žena byla vybrána pro nezvykle komplexní misi, kde bylo potřeba užívat padělané cestovní doklady a přejít hranice cizí země. Někdo zřejmě usoudil, že Rišávíová stojí za to, aby se zapojila do prvního teroristického útoku irácké al-Káidy mimo území Iráku, po němž zůstane ohromné množství obětí. Snad by mohla znát jména těch, kteří ji naverbovali, anebo totožnost lidí, u nichž prodělala výcvik či kteří zajistili falešné pasy anebo sestavili bombu. Možná že zná další členy teroristické skupiny, již se třeba právě teď připravují k dalším útokům na území Jordánska.

Ostatní lidé z rozvědky se mezitím souběžně věnovali rozličným záležitostem. Týmy zpravodajců zatýkaly a vyslýchaly Jordánce či cizince podezřelé z vazeb na teroristy. Nově sestavené tajné týmy se přesouvaly na západ Iráku, aby tam pátraly po útržcích informací, které by snad mohly napovědět, kde se Zarkáví chystá udeřit příště. Přesto se však jako nejnadějnější řešení, jak zastavit Zarkávího, jevilo najít někoho zevnitř, zasvěcenou osobu, která by Jordáncům mohla pomoct odkrýt všechny slupky důmyslného ochranného systému. Iráčanka nakonec stejně promluví. Na Rišávíovou nebylo potřeba používat žádných důraznějších donucovacích prostředků, naprosto stačil Haitamův hlas.

Mezi jednotlivými záchvaty tichého štkaní začínaly pomalu vyplouvat na povrch kontury ženina neveselého života. Rišávíová pocházela z nestálého kraje kmenů iráckých sunnitů. Byla sestrou dvou mužů, kteří se hned v samých počátcích americké okupace připojili k Zarkávího hnutí. První bratr se v rámci jeho hierarchie propracoval poměrně vysoko, ale netrvalo příliš dlouho a americké jednotky jej zabily v bojích poblíž města Fallúdža. Američané také připravili o život nejen druhého z bratrů, ale i jejího švagra. Žena byla z jejich smrti rozrušená a celá bez sebe a cítila volání povinnosti: podle kmenové zvyklosti byli iráčtí sunnité zavázáni pomstít smrt rodinných příslušníků. Podzim roku 2005 přinesl bolestivé výročí – rok od úmrtí prvního bratra – a také první zprávy o ženách nasazených na sebevražednou misi v iráckém hlavním městě. Správní orgány byly

zaskočené. Ženy většinou svobodně procházely bezpečnostními kontrolami a nošení splývavé abáji v kombinaci s iráckým tabu ohledně prohledávání žen jen napomohlo nepozorovanému pronesení výbušnin.

A tak se tedy Rišávíová nabídla.

„Chci pozabíjet Američany," řekla Abú Haitamovi, když popisovala svoji nabídku kontaktu z al-Káidy v Iráku, s nímž se setkala prostřednictvím svých bratrů. Zarkávího plán svedl dohromady nesezdanou Rišávíovou s Alím, mužem, kterého znala z města, v němž žila. Společně se stali dvojicí, která na první pohled vypadala jako manželé středního věku, kteří mohli vejít do jakékoliv veřejné budovy, aniž by budili zbytečnou pozornost.

Počátkem listopadu se pár setkal se dvěma dalšími iráckými dobrovolníky a jejich kontaktem na al-Káidu v Iráku, aby dokončili přípravy. Rišávíová i s partnerem obdrželi falešné pasy, podle nichž byli manželé, a tehdy se také poprvé dozvěděli, že se budou podílet na rozhodující zahraniční misi v Jordánsku, při níž budou zasaženi představitelé amerických a izraelských zpravodajských služeb. Spolu s tím vším se také dozvěděli krycí příběh: do Ammánu cestovali kvůli léčbě neplodnosti v naději, že se Rišávíové podaří otěhotnět. Nakonec byli předvedeni před Zarkávím smluveného duchovního, aby podstoupili improvizovaný a právně pochybný svatební obřad. Ne že by to bylo kvůli páru samotnému – nejspíš by ani neměli šanci svůj svazek naplnit –, spíš jen proto, aby nebylo porušeno jedno ze Zarkávího striktních náboženských pravidel. Podle islamistů je zapovězeno, aby žena cestovala sama bez doprovodu svého manžela či blízkého příbuzného mužského pohlaví. Čekali na svátek Íd al-fitr, doprovázený tradiční hostinou, značící konec ramadánu. Následujícího rána se pak vydali na celodenní výpravu napříč pouští až do Jordánska. Na hraničním přechodu se jejich cestovní doklady osvědčily na výbornou. Nakonec znavení dorazili do pronajatého bytu, který pro ně byl připravený v jedné z převážně iráckých čtvrtí. Do bombového útoku stále ještě zbývaly čtyři dny. Volba padla na 9. listopad, tedy datum, které Jordánci podobně jako Evropané zkracují na 9/11.

Když tento den nadešel, dal Alí dohromady obě vesty a Rišávíové pomohl s úpravou té její. Devítikilový pás s výbušným cyklonitem a kovovými šrapnely jí zajistil kolem pasu a aby se přesvědčil, že vše drží na svém místě, ještě vše přelepil lepicí páskou. Poté společně nastoupili do

pronajatého auta a vydali se směrem k hotelu Radisson, kam dorazili krátce před devátou.

Jak uvedla v rozhovoru s Abú Haitamem, to, s čím se setkali ve velkém *Tanečním sále Filadelfie*, Rišávíovou zmátlo. Namísto anglicky mluvících zpravodajských důstojníků oblečených dle západní módy se jí nabídl pohled daleko běžnější a povědomý.

Svatba.

Když se tak rozhlížela po tanečním sále, viděla Rišávíová rodiny s malými dětmi, mladá děvčata i dospělé ženy, oděné ve formálním oblečení, jak se sluší právě na svatební večírek. Muži se nacházeli na jedné straně sálu, ženy zase na druhé. Takto seřazení byli připraveni na *dabke*, který se tančívá na tradičních arabských svatbách. Všechno to sledovala a najednou znejistěla – nevěděla, co dělat.

K páru mezitím přistoupil hotelový recepční. Hledáte někoho? Partner Rišávíové jen zamumlal cosi o tom, že by rád viděl nefalšovanou jordánskou svatbu. Jen tak postávat nemohli, museli jít dál.

Uvnitř tanečního sálu se oba Iráčané rozdělili a vydali se k protilehlým rohům. Rišávíová se posadila poblíž žen a mladých dívek.

Jednou rukou zajela pod svrchní část oděvu a začala nahmatávat spínač detonátoru ke své bombě. Proč její vesta selhala, se nikdy nepodařilo objasnit – šlo o mechanickou závadu, anebo snad ztratila nervy? Jisté však je, že žena začala na svého partnera gestikulovat a naznačovat mu, že má problém.

Ten rozrušeně zamířil ke dveřím ven z tanečního sálu.

Když se k odchodu zvedla i Rišávíová, zahlédla jej, jak se pokouší vylézt na stůl. Poté došlo k hrozivé explozi.

„Netušila jsem, co dělat, a nemohla jsem se ani zbavit pásu s výbušninou," uvedla později. „Tak jsem utekla."

Rišávíová unikla spolu s vyděšenými svatebními hosty vstupní halou. V nastalé panice všichni šlapali po raněných a umírajících. Když se konečně zastavila a snažila se popadnout dech, byla už daleko od hotelu. Stále na sobě měla sebevražednou vestu a svrchní černý hábit, kterým ji zakrývala. Ten byl nyní potřísněný krví.

Když o něco později nastoupila do taxi, byla rozrušená a zmatená, a nebyla ani schopná vzpomenout si na adresy nebo nějaké orientační body. Majitelé obchodů i náhodní kolemjdoucí vzpomínali na zvláštní ženu, která

vystoupila z vozu a se silným iráckým přízvukem se vyptávala na cestu. Potom odešla takovou zvláštní shrbenou chůzí. Jeden z těch, kteří se s ní tehdy setkali, si vybavuje, že na ní „jednoduše nebylo něco v pořádku“. Rišávíová si vzpomíná, jak doklopýtala domů a vyčerpáním se svalila na postel, kde ji nakonec našli lidé z muchábarátu.

Teď, když si celé dny ony události přehrávala v hlavě, změnil se její zmatek v zoufalství. Kde byli ti američtí zpravodajci, které měla připravit o život? Tohle evidentně vůbec nebyl Zarkávího záměr.

„Řekli mi, že budu zabíjet Američany,“ stěžovala si zas a znovu Abú Haitamovi. „Jediné, co jsem chtěla, byl pomstít smrt bratrů.“

Zcela obyčejně ji podvedli, ona však přesto s dětskou naivitou trvala na svém, že se jen něco muselo pokazit při plánování celé operace. I když se nikdy se Zarkávím nesetkala, nedokázala přijmout skutečnost, že by vůdce al-Káidy v Iráku chtěl obětovat její život k tomu, aby na svatební oslavě zabíjel matky s dětmi. Chyba byla pravděpodobně na její straně, přiznala, protože v hloubi duše si prý nikdy nebyla jistá, že by zvládla v osudovou chvíli stisknout spínač a vzít s sebou tolik nevinných lidí.

„Nechtěla jsem zemřít,“ řekla tiše.

Výslech probíhal ještě několik dnů, ale limity užitečnosti Rišávíové už byly dávno jasné. Nikdy se nestřetla přímo se Zarkávím a ani s nikým, kdo by v jeho teroristické organizaci zastával významnou roli. Nepatřila k zahraničním brancům, kteří by cokoliv věděli o tajných úkrytech či pašeráckých stezkách. Stejně tak nebyla členem skupiny, který by měl povědomí o Zarkávího pohybu. Pravda je taková, že nebyla příliš bystrá. Pro Zarkávího a jeho muže byla naprosto perfektní: neštěstím sklíčená žena, již bylo možné přesvědčit k vykonání odvetné mise proti cíli, který neexistoval. Jenže i v tomto selhala.

Abú Haitam se nemohl přimět k lítosti. Strašlivé výjevy z tanečního sálu hotelu Radisson byly ještě příliš čerstvé. Rišávíovou nechal ve své cele a vrátil se do kanceláře, zpět k úkolu, který teď byl důležitější než cokoliv jiného: najít Zarkávího.

Pro Abú Haitama se z tohoto úkolu stala posedlost. Mezi lidmi z muchábarátu byla vytrvalost zástupce protiteroristického oddělení legendární. Každý dobře věděl, že často spával a sprchovával se přímo v kanceláři, aby mohl pracovat co nejdéle. Teď už však uběhly celé dny, kdy se ani neukázal doma. Na případu s ním nyní spolupracovala celá řada

zpravodajců z jiných oddělení. Do pátrání se zapojili dokonce i překladatelé a evidenční pracovníci.

„Zavolali snad každému,“ vzpomínal jeden z důstojníků. „Řekli nám jen: ‚Vezmi si zbraň a přijď do práce.‘“

Zarkáví hledal způsob, jak dostat pět milionů svých sunnitských krajanů do akce, a tímto zásahem se mu to podařilo. Jordánci po celé zemi byli rozzuření a sjednocení – proti němu.

V průběhu několika málo hodin po výbuchu zaplnily tisíce lidí ulice Ammánu. Obrovské davy se shromáždily na náměstí poblíž nejstarší mešity ve městě, mnoho z nich skandovalo: „Shoř v pekle, Zarkáví!“ Jiní zase pochodovali za ženou v černém smutečním šatu, jež nesla ceduli vyjadřující upřímnou soustrast s „ammánskými nevěstami“. Při pátečních bohoslužbách náboženští vůdcové po celé zemi onen strašný čin i jeho pachatele svorně odsoudili. V teroristově rodné Zarce nechal jeho bratr společně s šestapadesáti dalšími příbuznými otisknout oznámení, v němž se všichni veřejně zříkají spřízněnosti se Zarkávím.

Od doby, kdy před dvěma lety začala v Iráku ona všeobecně odsuzovaná americká invaze, byli Jordánci ohledně dění v sousední zemi poměrně zdrženliví a příliš je nekomentovali. Ačkoliv je záběry irácких bombových útoků a nemilosrdných poprav znepokojovaly, byli mezi nimi i tací, jimž jako zadostiučinění stačilo vidět, jak se plány Bushovy administrativy na přetvoření Středního východu rozpadají. V některých chudších čtvrtích Ammánu Zarkávího vnímali jako lidového hrdinu, chránícího irácké kmenové bratry před ší’ítskou a americkou perzekucí.

Od nynějška budou ještě roky poté Jordánci mluvit o Zarkávím s opovržením.

„Šlo o trestuhodný a krutý čin, který nemá s islámem naprosto nic společného,“ řekl za mávání velikou jordánskou vlajkou místním anglicky píšícím novinám jeden z ammánských protestujících, prodavač jménem Džamál Muhammad.

„Zarkáví je šílený zločinec. Naprosto ztratil rozum,“ přidal se další.

Stejné fráze omílali do omrzení i další muslimové, zněly všude od internetových diskusních fór přes názorové rubriky v novinách až po univerzitní kampusy. V Iráku Zarkáví prohlašoval, že jeho nepřáteli jsou americké vojenské jednotky, přesto však zabíjel nevinné Iráčany. Nyní se

v Ammánu pouštěl do monarchie a jejích služebníků, i tak se ovšem rozhodl pro zabíjení žen a dětí účastnících se obyčejných svatebních oslav. Dokonce i konzervativní Muslimské bratrstvo útoky odsoudilo a označilo je zase „odporný a zbabělý teroristický čin, který nemůže být ospravedlněn žádnými smysluplnými důvody“.

Zprávy o bombovém útoku přiměly krále Abdalláha narychlo opustit Kazachstán, kde byl na oficiální státní návštěvě, a vrátit se zpět do Jordánska. Let trval celou noc a v průběhu letu přijímal nejnovější informace o domácím dění stejně jako i mnoho soustrastných hovorů od ostatních světových vůdců. V Ammánu přistál až nad ránem, kolem páté hodiny.

Později toho dne obcházel nemocnice, aby navštívil zraněné či se objevil v celostátním vysílání, aby vyrovnaně ubezpečil Jordánce, že monarchie bude „stíhat tyto teroristy i ty, kteří jim pomáhali“. V duchu jen tiše zuřil.

„Vydáváme se do protiútoku,“ řekl při narychlo svolaném jednání hlav jordánských bezpečnostních složek. „Co Zarkáví udělal, je hanebné a zaslouží odsoudit. Přestáváme jednat v rukavičkách a jediné, co po vás chci, je, abyste ho dostali.“

Co vlastně Abdalláhova slova znamenala, nebylo v tu chvíli ještě zřejmé, a možná že ani jemu samotnému. Ten den však znamenal počátek významného posunu v jordánské bezpečností politice. Muchábarát se pyšnil tím, že dokáže Jordáncům zajistit bezpečí, a pokud šlo o sdílení informací o podezřelých teroristech, bylo království samotné vždy bráno za spolehlivého partnera, a to nejen pro okolní státy, ale i v očích USA. Tentokrát však Jordánsko zaujalo vůči al-Káidě mnohem agresivnější postoj. Monarchie se rozhodla skoncovat s dlouhodobou neochotou spolupracovat přímo s americkými jednotkami. Začala nasazovat speciálně trénované týmy muchábarátu, aby pomáhaly americkým příslušníkům speciálních sil rozbíjet teroristické buňky na území Iráku.

Změna ovzduší byla patrná už pouhý den po útoku, když se král účastnil krátké promluvy s Robertem Richerem, bývalým šéfem ammánského oddělení CIA, který se s panovníkem spřátelil během svých dvou služebních pobytů v Jordánsku. Richer, v současnosti pracující jako druhý muž na tajném Ředitelství operací CIA, králi zavolal, aby vyjádřil svoji soustrast a poptal se na probíhající vyšetřování.

„Tohle je naše 11. září,“ vzpomínal Richer na králova slova. „Tímhle se změnil náš pohled na věc.“

Jednu z obětí znal Abdalláh osobně, a tak jej návštěva nemocnice nejen dojala, ale také rozzuřila. „Zaútočili na nevinné civilisty,“ vztekal se. „Zabili nevěstina otce. Zabili i otce jejího manžela.“

V období po atentátech demonstrace postupně během několika týdnů ustaly, ale jordánské odhodlání se zdálo být neoblomné. Dokonce i islamisté, kteří Zarkávího dříve bránili, vypadali, že jsou připraveni dát mu sbohem, uvedl jeden ze zpravodajců pracujících dlouhodobě v utajení.

„Lidé, kteří nikdy dříve s muchábarátem nespolupracovali, se najednou nebáli vystoupit ze stínu,“ uvedl operativec. „Každý o něm chtěl nyní mluvit. Zarkáví zkrátka zašel příliš daleko.“

Pobouření nad bombovými útoky bylo natolik intenzivní, že Zarkáví pociťoval potřebu se omluvit. V následujících týdnech předvedl pozoruhodný odklon od naparující se a přehnaně sebejisté persony, známé milionům lidí po celém světě.

Dotčený protesty ve svém rodném městě, pokoušel se Zarkáví – podobně jako po zpackaném chemickém útoku – nejprve prohlašovat, že je mediální obraz pokroucený. Jen několik hodin poté, co se přihlásil k odpovědnosti za výbuchy, zveřejnil druhou zvukovou zprávu, v níž tvrdil, že mrtví svatební hosté byli jen vedlejšími oběťmi při útoku na zahraniční zpravodajské důstojníky, kteří se pohybovali v jiné části hotelu. Ať už zemřel kdokoliv z muslimů, bylo to jen kvůli „neúmyslné nehodě“, uvedl Zarkáví, k níž došlo patrně vinou padajících trosek při skutečném útoku na jiném místě v budově anebo proto, že vybuchla další bomba, kterou nastražili sami Američané.

„Naši bratři znali své cíle naprosto přesně,“ řekl. „Bůh ví, že jsme si tyto hotely zvolili až po pečlivém více než dvouměsíčním pozorování, z něhož vyšlo najevo, že hotely jsou ústředím izraelských a amerických zpravodajských služeb.“

Jenže takovým řečem nevěřila ani samotná al-Káida. Už v červnu významný zástupce Usámy bin Ládina pokáral Zarkávího kvůli tomu, že svévolně sahá k násilí. Nyní přišla ještě ostřejší výtka, a to od jednoho z nejbližších bin Ládinových rádců. Atíja Abdalrahman pocházel z Libye a byl přes dvacet let blízkým spojencem zakladatele al-Káidy. Zarkávímu nyní nařídil, aby mezi muslimy přestal špinit obrázek al-Káidy. Jordánci

vynadal, že v případě „nedávného zákroku v ammánských hotelích“ jednal naprosto bez svolení. Od nynějška, uvedl, by měl Zarkáví žádat o svolení při každé významnější akci.

„Nebuďme jen těmi, kteří zabíjejí, popravují, prolévají krev, klejí, ubližují a jsou krutí,“ napsal Atíja „Pojďme všechno dávat do souvislostí. Nechme náš soucit překonat náš hněv.“

Atíja, veterán strašlivé občanské války v Alžírsku, jež se odehrávala mezi fanatickými islamisty a státem, Zarkávího varoval před chybami, které už položila jiná džihádistická hnutí, jež se odcizila místnímu obyvatelstvu. „Ti všichni se vlastními činy přivedli do záhuby, protože neměli dost rozumu. Jen lichá zdání. Proto, že ignorovali lidi. Proto, že se jim kvůli útlaku odcizili a deviace si podávala ruku s krutostí, a to vše se ještě spojilo s nedostatkem dobroty, soucitu a vlídnosti,“ napsal. „Neporazili je jejich nepřátelé, mohli si za to daleko spíš oni sami… opotřebovali se a padli.“

Alespoň pro jednou se Zarkáví nepokoušel své akce nikterak obhájit. V lednu, dva měsíce po ammánských útocích, Zarkáví ohlásil, že dobrovolně snižuje svůj status. Al-Káida v Iráku bude mít nové irácké vedení a také širší irácké zastoupení jako součást nové organizace, která si říká Rada šúry mudžáhedínů. Zarkáví měl zastávat jen méně významnou roli na pozici strategického poradce, což byl podle prohlášení, které toto nové uskupení v lednu roku 2006 uveřejnilo, krok určený k „zapuzení všech rozdílů a neshod“.

Zdálo se, že Zarkáví prožívá vzácný okamžik zapochybování o sobě samotném. Ve sdělení napsaném po ammánských útocích hovoří o nesnázích skupiny jako o „současné bezútěšné situaci“ a uznává, že se věci nejspíš ještě zhorší.

„V Iráku pomalu začínají dobré časy pro americkou armádu a zhoubné vůči hnutí odporu,“ uvedl Zarkáví v zápisu, který byl později nalezen v jednom z jeho úkrytů. Rozrůstající se iráckou národní armádu popisoval jako „obrovský štít, chránící americké ozbrojené síly“ a lamentoval nad ztrátami, k nimž došlo kvůli masivnímu zatýkání jeho bojovníků a také vinou přerušených finančních toků ze zahraničí. Začal intenzivně přemýšlet nad netradičními metodami, pomocí nichž by bylo možné oslabit pozici Američanů a vrátit al-Káidě v Iráku původní energii. Co kdyby byly Spojené státy nějakým způsobem zataženy do války s Íránem? uvažoval. Zarkáví si dobře uvědomoval zpravodajská selhání, jež stála za

rozhodnutím USA vtrhnout do Iráku, a tak uvažoval, jaké by měl asi šance vyrobit falešné důkazy, jež by vyprovokovaly vztek Spojených států vůči Teheránu. Možná že by mohl provést teroristický útok namířený proti Západu a podsunout důkazy poukazující na šíʼítské agenty podporované Íránem. Anebo by mohl rozšiřovat „podvržené zprávy o doznáních poukazujících na to, že Írán vlastní zbraně hromadného ničení,“ napsal.

Možná si však Zarkáví uvědomil nepravděpodobnost provedení takového plánu, neboť neexistuje žádný důkaz, že by se o něco podobného vůbec pokusil. Bylo tu víc konkrétních kroků, které mohl udělat pro to, aby zvýšil své šanci proti Američanům, a i ty si zaznamenal. Kupříkladu ještě intenzivněji podněcovat sektářský konflikt… mezi šíʼity a sunnity, šíʼity a Kurdy či šíʼity a prakticky kýmkoliv. Posledním krokem, který si takto zaznamenal, byla jakási upomínka nesoucí stopy sebekritiky. „Vyvarovat se chyb, které poškozují obraz hnutí odporu,“ napsal si Zarkáví.

A potom byl zčistajasna zpět.

Po týdnech realitvního klidu přišel Zarkáví s útokem, který měl (alespoň dočasně) zastínit hrubý přehmat v Ammánu. V jeho plánu byla patrná ctižádost, strategická obratnost a cit pro efekt, jen zřídka viděný u krvavého povstání Toto však, více než cokoliv jiného, co Zarkáví do této chvíle udělal, zmařilo naděje americké administrativy na ukončení války.

Dvacátého druhého února roku 2006 vešlo ještě před úsvitem pět ozbrojených mužů ve vojenských uniformách na nádvoří tisícileté mešity al-Askarí, vážené svatyně v srdci prastarého iráckého města Samarra. Ráno bylo chladné a měsíc v srpku, který si prořezával svoji cestu tenkými mraky, se odrážel na zlaté kupoli mešity, jedné z nejproslulejších staveb celého šíʼitského islámu. Ozbrojenci se pohybovali tiše, a postupně se jim podařilo poradit si s ochrankou mešity i umístit po obvodu střechy výbušniny.

V 6.44 ráno probraly město dva ničivé výbuchy. Místní se drali ulicemi, aby spatřili hromádku sutin v místech, kde ještě před několika chvílemi stál zlatý dóm. Celá vnější zeď se zřítila a klenba kupole se propadla dovnitř, takže po sobě zanechala pouze betonový pahýl a z něj trčící změť ocelových prutů.

Bomby samotné nezabily jediného člověka – tentokrát tak na hlavu Zarkávího nepadala žádná obvinění, že zabíjí nevinné muslimy. Jenže zničení svatyně spustilo vlny vražd a hned po nich zase odvetných vražd, až

za sebou soupeřící tlupy ší’itů a sunnitů, kteří si zbraněmi i prostým počtem proráželi cestu městem, nechávaly celé vyhlazené čtvrtě. Takto to trvalo několik dní, až počet mrtvých v městské márnici přesáhl třináct stovek a zdálo se, že nejen město, ale i celá země otřásá v základech. Na americké ambasádě svolala kancelář diplomata Roberta Forda celou řadu naléhavých setkání s iráckými politickými a náboženskými vůdci, kde prosili o zklidnění situace. Důvěrná zpráva odeslaná toho večera do Bílého domu nesla neblahý titulek „Sektářské napětí na maximu“.

„Naše kontakty už veřejně i v soukromí hovoří o závažných obavách kvůli možnosti občanské války,“ uváděla zpráva.

Představitelé Bushovy administrativy rychle dospěli k závěru, že na vině je Zarkáví, a se vzrůstajícími obavami sledovali, jak počty obětí sektářského násilí nabývají takových rozměrů, že to naprosto přesahuje cokoliv, co Jordánec kdy zvládl se střelným prachem a šrapnely. Vysocí představitelé z Bílého domu dospěli k závěru, že bombový útok v Samaře představuje jeden ze zlomových okamžiků války. Někteří Zarkávímu přičítali, že „škrtl zápalkou“, kvůli níž se sektářské násilí v zemi rozhořelo naplno.

Kdo nesl zprávy o masakrech v Samaře obzvláště těžce, byl Bush.

„Myslím, že jej nic nerozrušilo tolik jako sektářské násilí, jež propuklo po bombovém útoku na samarrskou mešitu,“ citoval Peter Baker slova Johna Negroponta, bývalého velvyslance USA v Iráku, když hovořil o prezidentovi. „Myslím, že mu připadalo, jako by celá ta záležitost přicházela vniveč. Vážně jej to trápilo.“

Od chvíle, uvedl Negroponte, kdy Bushe informovali jeho pobočníci o novém dění v Iráku, to „téměř vypadalo, jako by je prosil, aby mu už nepřinášeli žádné špatné zprávy“.

Oproti tomu Zarkáví jásal nad vítězstvím. V dozvucích samarrských útoků oslavil svůj úspěch něčím, čemu se až doposud pečlivě vyhýbal: objednal natáčení.

Nedlouho po ammánském debaklu si Jordánec dal celou řadu předsevzetí, a jedním z nich bylo, že si dá více záležet na práci s médii. Zarkáví byl v podstatě průkopníkem ve využívání internetového násilí jako náborového nástroje. Sám dokonce účinkoval ve videu popravy Nicholase Berga, byť si nechal tvář zakrytou maskou. Nyní usoudil, že on – Zarkáví – by měl hrát klíčovou roli ve vytvoření nové image al-Káidy v Iráku. Už nebyl tím

maskovaným „šejkem mezi zabijáky“ a ani se nenechával natáčet, jak zpoza stolu předčítá dalekosáhlá kázání, podobně jako to dělali bin Ládin nebo jeho zástupce Ajmán Zavahrí. Namísto toho se Zarkáví stylizoval do role jakési džihádistické akční figurky.

Nové video bylo natočeno v průběhu několika dní někdy v období po bombových útocích v Samaře. Aby působilo co nejprofesionálněji, bylo odborně upraveno a sestříháno. Hlavní postavou byl výhradně Zarkáví… Zarkáví na setkání se svou vojenskou radou, Zarkáví studující mapové podklady, Zarkáví kráčející pouští s ostatními bojovníky, Zarkáví střílející z lehkého kulometu.

Každý záběr byl portrétem rebelujícího válečníka na vrcholu. Na videích al-Káidy bin Ládin občas seděl vedle své zbraně či zkoušel neobratně pózovat při střelbě několika ran z kalašnikovu. Byla to však jen vyhublá postava v turbanu s šedou bradou, obklopená mladšími muži. Zarkáví se oproti tomu pohyboval s rázností a sebevědomím muže, který si vychutnává boj. Oblékal se celý do černého, od bradky a čapky, jakou nosí lupiči, až po své nindžovské kalhoty a blůzu. Jediné, co s tím vším barevně kontrastovalo, byly zelené sumky na munici, které nosil připásané na hrudníku, a zářivě bílé sportovní boty New Balance „Made in the USA“.

Jeho vyprávění opět sršelo starým Zarkávího chvastounstvím. Jen už v něm bylo méně urážek a posměšků a obvyklých slovních výpadů na adresu armády „křižáků“ a jejích spojenců. Tentokrát namísto toho označoval Iráčany za svůj „ceněný národ“ a hovořil při tom s dikcí básníka.

„Nepřítel je odkrytý a z vůle Alláha oslabený, nechráněný a rozbitý na kousky,“ pronesl. „Nedávejte mu šanci popadnout dech a zasazujte mu jednu ránu za druhou. Vy, kteří vlajku nesete – stůjte.“

Nebylo ani příliš třeba rozčilovat se a hrozit. Plamen sektářského násilí, který se pokoušel zažehnout, už začínal pohlcovat irácké provincie a žil si vlastním životem. Několik dnů po útocích na ammánské hotely našli v Bagdádu američtí vojáci tajnou podzemní věznici, v níž šíitští policisté systematicky bili a mučili vězněné sunnity. Uvnitř přestavěného protiletadlového krytu vojáci nalezli téměř dvě stovky podvyživených sunnitských mužů, z nichž mnoho později popisovalo, jak byli dennodenně biti a týráni elektrickými šoky. Kryt byl umístěn méně než jeden blok domů od sídla irácké ho šíitského ministra vnitra Falála Naqíba, který se později nechal slyšet, že „tu k nějakým chybám došlo“. Tento objev přinesl důkaz

o tom, že náhodné sektářské útoky podněcované Zarkávím inspirovaly organizované odvetné kampaně, které byly v některých případech dokonce podporovány iráckými vládními institucemi. Dokonce i džihádisté, kteří dříve zpochybňovali Zarkávího válku proti ší'itům, začínali věřit, že je Jordáncova strategie účinná.

16.

„Váš konec se blíží“

Příhraniční města nacházející se podél západní hranice Iráku byla už v prvních měsících roku 2006 považována za Zarkávího zemi. Jenže ve skutečnosti tu měl své pole působnosti ještě někdo jiný: irácký úředník celní správy, který dohlížel na proud zboží plynoucího z Jordánska a Sýrie na západní poušť Iráku.

Oficiálně byl Ziád Karbólí státním zaměstnancem, ale jinak už delší dobu pracoval pro al-Káidu v Iráku – klienta, který mu nabízel nejen daleko lepší plat, ale i různé výhody bokem. Postupem času tak Karbólí v rámci teroristické organizace získával stále vyšší postavení, neboť mohl pravidelně podávat informace o čerstvých dodávkách zboží, které bylo možné vyplenit. Občas se do loupežných razií pouštěl i sám.

Karbólího postavení v Zarkávího zločinecké síti i jeho pověst hrabivce nakonec nevyhnutelně přitáhla pozornost jordánských zpravodajských důstojníků, kteří působili právě v příhraničních městech. A tak se stalo, že uprostřed stoupajícího zájmu o Zarkávího kvůli pumovým útokům v Ammánu měl najednou muchábarát v plánu věnovat se muži, který byl v pohraničních městech známý jako Zarkávího osobní celní deklarant.

Bylo to v létě, asi pět měsíců od pumového útoku na hotely, a obavy, že dojde v Jordánsku ke druhé vlně násilí vedeného Zarkávím, už víceméně opadly. V zemi však platila nová výjimečná opatření, ať už se jednalo o přísnější kontroly na hraničních přechodech, betonové zátarasy anebo detektory kovu, které se takřka přes noc objevily v každém větším hotelu či vládní budově. Přesto byla země zaplavena iráckými uprchlíky či lidmi, kteří do země přijeli kvůli lékařské péči nebo aby zakoupili západní zboží, jež nebylo v Iráku prakticky k sehnání. Jedním z takových pravidelných návštěvníků byl i Karbólí, který byl pověstný tím, že rád rozhazoval svoje nelegální příjmy v jordánských nákupních centrech a obchodech s oblečením. Zpravodajci z muchábarátu si jednoduše počkali, až překročí hranici, a potom jej v pravou chvíli odchytili. Netrvalo dlouho a ocitl se

v nechvalně známé zadržovací celé, kde na něj mířily pohledy dvou místních vyšetřovatelů, kteří zde patřili k těm nejvýznamnějším: Abú Haitam a jeho nadřízený Alí Búrzak, zvaný Rudý ďábel.

Karbólí promluvil. Časem dokonce souhlasil s tím, že bude pořízen video záznam jeho přiznání. Doznal se k celé řadě zločinů včetně zastřelení jordánského řidiče kamionu při jedné z vyděračských razií a k únosu dvou Maročanů, které předal Zarkávího lidem, aby za ně mohli požadovat výkupné. Jenže Jordánce daleko víc zajímalo to, co jim Karbólí může říct o zločinné síti samotné. O tomto tématu se rozhovořil překvapivě snadno. Téměř se až zdálo, že Karbólí dychtí po tom, svěřit se jim a zbavit se tak něčeho, co jej dávno tížilo.

„Vypadal docela na to, že se mu ulevilo," uvedl starší zpravodajský důstojník, který případ sledoval. „Neudal se sám. Ale když už jsme jej jednou měli, bylo vidět, že chce z toho prostředí pryč."

Když se ujistil, že jej Jordánci ochrání, „prostě to ze sebe všechno pustil", uvedl důstojník. A zničehonic tak mohli vyšetřovatelé plnit své notebooky vzácnými informacemi o struktuře velení a taktikách al-Káidy v Iráku. Jedním z Karbólího úkolů bylo podle staršího zpravodajského důstojníka dohlížet na příchozí dodávky pro Zarkávího továrny na výbušniny. Díky této povinnosti se důvěrně obeznámil z teroristickými buňkami po celé zemi. „Nebyl ten, kdo by bomby vyráběl, ale naprosto přesně věděl, jak materiál na jejich výrobu dostat na ta správná místa, aby se to všechno mohlo dát dohromady," sdělil důstojník. „Byl vlastně takový projektový manažer."

Abú Haitam strávil mnoho času s desítkami mužů z okraje Zarkávího sítě a typ, jakým byl Karbólí, uznával. Patřil k sunnitskému kmeni z iráckého pohraničního města al-Qa'im a co bylo netypické, měl už pár let po čtyřicítce – byl tedy daleko starší než běžní zahraniční fanatici, kteří přijeli do Iráku, aby tu vykonávali džihád. I když měl pochopení pro Zarkávího tažení a tvrdě se stavěl proti americké okupaci, stále byl jen kariérním úředníkem, který se staral hlavně o sebe a věděl, jak se přizpůsobit novým pořádkům. Přesto se však nějakému kousku jeho svědomí podařilo pod tvrdým zevnějškem přežít. Karbólí byl od přírody zkažený a také si navykl na dennodenní všudypřítomné násilí, ale ze Zarkávího krutých excesů mu bylo na zvracení. Nejhůře na něj zapůsobily bombové útoky v hotelích, ale byly tu i další záležitosti, a některým z nich byl dokonce sám přítomný.

Abú Haitam byl zmatený. Vraždění nevinných, to byla přece Zarkávího specialita. Jak by se tomu mohl Karbólí vyhnout? Jenže muž trval na svém. Zabíjet nevinné lidi bylo špatné. Bylo to neislámské.

S tím, jak muchábarát pokračoval ve vyšetřování, vyšel najevo i případ jordánského řidiče kamionu, kterého Karbólí zabil. Řidiče zastavili přímo na irácké hranici a podle seznamu zboží obsahoval jeho vůz náklad určený pro jednu z amerických základen dole na jihu. Pokud byli řidiči přistiženi při přepravě podobných zásilek, častokrát byli pro výstrahu ostatním zabiti. A od Zarkávího lidí přišel příkaz zabít právě tohoto.

Karbólí si ještě vzpomínal na jeho jméno – byl to muž jménem Chálid – i strach v jeho hlase poté, co mu byly spoutány ruce a zavázány oči.

„Řekl: ‚Co budete dělat?‘ Odpověděl jsem mu: ‚Zabiju tě,‘“ uvedl Karbólí ve svém doznání. „Začal mě naléhavě žádat ‚Nezabíjejte mě, prosím‘, a tak jsem mu řekl: ‚Musím tě zabít.‘ Stále mě prosil a naléhal, já jsem ale vytáhl pistoli a řekl mu: ‚Pomodli se.‘ Modlil se a u toho stále žadonil.“

Karbólí řidiče dvakrát střelil do hlavy a tělo nechal spolu s mužovým pasem a dalšími doklady ležet u silnice. Po chvilce ho napadlo, že by si mohl vzít jeho mobilní telefon, a tak se pro něj vrátil.

Když začal nedlouho poté řidičův telefon zvonit, Karbólí hovor bezmyšlenkovitě přijal. Byl to bratr zabitého. Celní deklarant si narychlo vymyslel neobratnou historku, řekl, že Chálid je v pořádku, a potom zavěsil.

Za chvíli si uvědomil, že má telefon stále ještě v ruce, a tak si začal prohlížet řidičovy osobní fotografie. Zastavil se u obrázku čtyř malých dívek, evidentě Chálidových dcer.

„Pocítil jsem odpor,“ dodal.

Po této zkušenosti na něj každá smrt, které byl přítomen, působila jako otevření staré rány. Ve druhém roce probíhajícího povstání, když Zarkáví vyhlásil válku proti ší’itům, cítil Karbólí nejprve soucit a příběhy o etnických čistkách v ší’itských čtvrtích v Bagdádu a Basře jej rozčilovaly. Už toho bylo příliš. Jednou byl svědkem příšerné podívané, při níž gang Zarkávího hrdlořezů sťal zcela nevinného zajatce jen proto, že byl ší’itského vyznání.

S tím, jak přibývali mrtví, začínal Karbólí postupně chápat, co je vlastně Zarkáví zač a kam Irák směřuje.

„Dokud se tu neukázal Zarkáví, nevěděli jsme o žádných rozdílech mezi sunnity a ší’ity,“ řekl. „Teď se tu ale každý den zabíjejí.“

Podle svého vlastního odhadu patřil Karbólí v teroristické skupině k okrajovým hráčům. Dalo by se říct, že byl takový seržant, rozhodně ne generál. Pro lidi z jordánské rozvědky však bylo zadržení Zarkávího vojáka operujícího na střední úrovni, a nadto velice mluvného, velkým průlomem. V brzké době dal Karbólí dohromady značné množství podrobných záznamů o Zarkávího operacích v pohraničních městech, přes něž vedly zásobovací cesty jeho teroristické skupiny. Znal desítky lidí, kteří podobně jako on pracovali v terénu, a znal i jména výše postavených velitelů. Někteří z nich se dokonce v hierarchii nacházeli tak vysoko, že přijímali rozkazy přímo ze Zarkávím pečlivě střeženého úzkého okruhu lidí.

Karbólí sice netušil, kde leží Zarkávího tajný úkryt, ale s jeho pomocí byli jordánští zpravodajci tak blízko jako ještě nikdy předtím.

——

V průběhu jara roku 2006 se americkému průzkumnému letounu podařilo sledovat z nezvyklé blízkosti iráckou vesnici jménem Jusufíe, sestávající ze shluku přízemních domků a malých hospodářských stavení, vystavěných podél zavlažovacího kanálu řeky Eufrat, tekoucího jižně od Bagdádu.

Zdejší oblast byla dlouho vnímána jako výchozí místo, odkud byly podnikány útoky vzbouřenců na hlavní město. Jenže začátkem dubna přišla zpráva od informátora, že se v Jusufíe bude odehrávat příležitostná schůzka vysokých představitelů al-Káidy v Iráku. A skutečně, ráno 8. dubna zachytil dron přiřazený jednotce Task Force 6-26 generálmajora Stanley McChrystala, jak do města vjíždí nezvyklý konvoj vozidel. Za dvě hodiny už byl útočný tým elitních jednotek Delta Force na cestě.

Helikoptéry vpadly do Jusufíe ve 13.56 a jen o několik minut později zásahové jednotky vyrazily dveře domu považovaného na tajnou skrýš teroristů. Zevnitř se na ně vyvalila sprška výstřelů. Jeden z útočníků, který na sobě měl sebevražedný pás, se hnal přímo proti Američanům, následován dalším. Oba dva však stihli vojáci zastřelit dřív, než se stihli odpálit. Třetí útočník explodoval předčasně, a tak nikoho nezranil, zůstala po něm ovšem místnost plná potrhaných ostatků a zdi potřísněné krví. Když střelba ustala, dopočítali se vojáci šesti mrtvých. Pět dalších, z nichž jeden

byl zraněný, zajali. Zabavili také skladiště útočných pušek, munice, granátů a v jedné místnosti našli také několik videokazet s amatérskými záběry.

Místo stále ještě nebylo zcela prohledané, když v tom sledovací kamery zachytily, že se k nedaleké zemědělské usedlosti vzdálené jen několik kilometrů dál po silnici blíží další vozidla. Opět se tedy daly do pohybu rotory helikoptér a tým Delta Force se znovu u dalších zamčených dveří seřadil s připravenými náložemi. Tentokrát se ale obyvatelé příbytku vzdali bez boje. Do helikoptér na zpáteční let směr Bagdád se tak na paluby vměstnalo dvanáct spoutaných Iráčanů.

V McChrystalově operačním středisku se analytici na úlovky toho dne dívali poněkud zmateně. Když se odborníci na boj s terorismem, kteří patřili k uskupení Task Force 6-26, snažili dohledat informace o oněch dvanácti mužích zadržených na zemědělské usedlosti, vyšly jejich snahy prakticky naprázdno. Přesto však všechno nasvědčovalo tomu, že setkání v Jusufíi se týkalo významné skupiny osob. Několik mužů bylo starších a bylo zřejmé, že k nim ostatní chovají jistou úctu. Zvláštní bylo i to, že jen jeden ze zadržených u sebe měl mobilní telefon. To naznačovalo, že ostatní moc dobře věděli, že se jich mají zbavit, jakmile si všimli blížící se zásahové jednotky.

Zadržení z Jusufíi byli spěšně přemístěni na McChrystalovu leteckou základnu v Baladu. Tam generál pověřil své nejlepší analytiky a vyslýchající, aby z nich dostali výpovědi. V tuto chvíli už byli Američané přesvědčeni, že několik ze zadržených patří k vyšším úrovním velení Zarkávího sítě – těm byla věnována obzvláštní péče. Nejzajímavějším ze všech byl podsaditý třicátník. Tohoto bývalého zápasníka si McChrystal překřtil na Mubasira. Muž uměl překvapivě dobře anglicky a zdálo se, že si vyloženě užívá, když může chytračit a školit Američany v jejich vlastním jazyce. Při prvním výslechu nasadil noblesní britský přízvuk a předstíral rozmrzelost nad tím, že musí prosedět hodiny na výslechu.

„Jak dlouho ještě bude podle vás tato záležitost trvat? Protože já se musím vrátit k rodině,“ řekl Mubasir podle McChrystalových záznamů. Muž uvedl, že byl jen videokonzultant, kterého si ostatní zadržení najali kvůli jednodennímu úkolu, a on že o terorismu nic neví. Stejně jako u zbytku skupiny jeho první výslech nepřinesl nic užitečného.

Zvláštní tým se mezitím zabýval zkoumáním materiálu zabaveného při razii v Jusufíi. A povedl se mu mimořádný objev. Na jedné z videokazet

zabavených v prvním domě našli vyšetřovatelé záběry muže v černém nindžovském úboru a bílých teniskách, jak od boku střílí z kulometu. Důležitost nálezu se brzy vyjasnila – ať už byli obyvatelé domu v Jusufíi kýmkoliv, měli dostatečně vysoké postavení na to, aby disponovali nepoužitými záběry ze Zarkávího propagandistické nahrávky.

McChrystalovi muži se dostávali stále blíže, ale stále neměli tušení, kde je umístěna Zarkávího základna. Celé hodiny trávili nad zkoumáním získaných záběrů a hledáním vodítek. Některé ze scén byly až komické, třeba když Zarkáví nemohl přijít na to, jak se kulomet obsluhuje. Když konečně vyprázdnil zásobník, předal zbraň svému pomocníkovi, který ji uchopil za hlaveň a okamžitě ji s bolestným zavytím upustil na zem. Zdálo se, že muž neměl nejmenší tušení, že bude kov po střelbě rozpálený. Tyto momentky později Američané zveřejnili ve snaze podrýt Zarkávího propagandistickou image. A jako bonusový políček Zarkávímu se McChrystalovi podařilo přesvědčit představitele Bílého domu, aby snížili odměnu za jeho dopadení z pětadvaceti milionů na pouhých pět. Takové symbolické snížení jeho významu zvládne slušně pošramotit Zarkávího rostoucí ego, vysvětloval.

Přesto se však Američané snažili chytat stín. V průběhu následujících týdnů pokračovali v prohledávání oblasti poblíž Jusufíe. Díky analýze okolní, které bylo vidět na zkoumaných záběrech z videa, se jim podařilo přidat na seznam priorit několik nových oblastí na severu a západě Iráku. Výslechy Mubasira i dalších zadržených se vlekly a dny ubíhaly, aniž by přineslo něco nového. Vypadalo to, že se Američané zase trefili vedle.

Pátrači však získali důležité nové spojence – Jordánce. Jejich zpravodajci nyní spolupracovali s americkými týmy speciálních sil a vynikali v nacházení stop, které Američanům často unikaly. Například při rozeznávání rozdílů v přízvucích, díky kterým bylo možné rozlišit místní Iráčany od přespolních.

Výslechy Karbólího a dalších zajatých Zarkávího mužů mezitím přinášely cenné poznatky. Za ta léta, co Karbólí pracoval jako celní deklarant, znal všechny hlavní cesty a pašerácké stezky, které Zarkáví využíval k tomu, aby do země dostal zásoby i čerstvé rekruty. Dvě z hlavních tepen přetínaly syrskou hranici poblíž al-Qá’imu a poté se rozbíhaly k sunnitským pevnostem na jihu, v provincii Anbár, a také

severně, k městu Mosul. Třetí z cest končila v Bakúbě, etnicky nejednotném městě severovýchodně od Bagádu. Karbólí toho také o Zarkávího dřívějších cestách věděl dost na to, aby mohl dát dohromady seznam měst, u nichž přicházelo v úvahu, že by se v nich terorista mohl ukrývat. Jordánská zpravodajská služba předala nová zjištění Američanům a přidala k nim i celou řadu tipů počínaje možnými místy pobytu Zarkávího až po lokace úkrytů zbraní.

To na McChrystala učinilo dojem, a tak se rozhodl osobně se setkat s několika lidmi z muchábarátu. Nejprve se jen pár generálových špičkových zpravodajců sešlo se svými jordánskými protějšky na velitelství v Ammánu. Poté malá svita vedená Alí Búrzakem dorazila uprostřed noci do McChrystalova velitelství v Baladu. Šlo o první nebritské cizince, kterým kdy byl povolen vstup do tohoto vysoce utajovaného operačního střediska.

„Zkrátka jsme se snažili naučit se co nejvíc od jediných chlapů, kteří kdy seděli se Zarkávím," vysvětloval jeden z amerických představitelů účastnících se setkání. V jednu chvíli vytáhli Američané mapu Iráku a zeptali se Búrzaka, kde si myslí, že by se mohl Zarkáví ukrývat. Důstojník se na chvíli zamyslel a poté vstal ze židle.

„Přešel k mapě a zabodl prst přímo doprostřed provincie Bakúbá," vzpomínal americký představitel.

„Kdybych byl Zarkávím, byl bych tady," řekl Búrzak.

Američané byli zmatení. Většina Zarkávího podpůrné základny i převážná část hlášených pozorování jeho samého byla v okolí sunitských pevností v provincii Anbár a v severním Iráku, na pomezí syrské hranice a okolo Mosulu. Půlmilionová Bakúbá se nacházela necelých sto kilometrů od íránské hranice a představovala směs sunnitů, ší'itů a Kurdů.

McChrystalův tým tento nový pohled na věc uvítal, nicméně teorie o Bakúbě přišla mnohým z Američanů jen jako věštění z křišťálové koule. Dříve tu sice byla nějaká hlášení, že byl Zarkáví spatřen právě poblíž Bakúby, žádné se však nepodařilo potvrdit. „Nikdy jsme to nebrali v úvahu," uvedl americký představitel. „Pouze jsme to zařadili do našich propočtů."

Později toho roku, bylo to v květnu, dorazil z Jordánska další zajímavý střípek zpravodajských informací. Na letecké základně v Baládu mezitím výslechy zadrženého Iráčana Mubasira uvízly na mrtvém bodě. A zatímco

Američané byli kvůli takovému vývoji situace frustrováni, u Mubasira to jen přiživilo naděje, že by mohl být brzy propuštěn. Nyní však dorazily záznamy z muchábarátu, podle nichž muž dříve podnikl několik cest do Jordánska. Několik z nich se navíc odehrálo v době, kdy na podzim minulého roku došlo k pumovým útokům na ammánské hotely. Ledasco také naznačovalo, že by mohl mít určité vazby na rodinu Sádžídy Rišávíové, sebevražedné atentátnice, jejíž vesta selhala.

Nic z toho sice samo o sobě nespojovalo Mubasira s danými útoky, Američané tím však získali nový impulz, proč se snažit rozvázat Iráčanovi jazyk. Dva z McChrystalových nejnadanějších vyslýchajících napochodovali do Mubasirovy cely, předložili před něj nové důkazy a sdělili mu prosté ultimátum: Pomoz nám, nebo tě budeme muset předat Jordáncům k soudnímu stíhání.

„Snažíme se tě tu udržet, ale jestli se provalí, že s tím máš co do činění, může to pro tebe skončit moc špatně," uvedla dle McChrystalova zápisu dvojice vyšetřovatelů.

Mubasir protestoval. „Nemůžu vám nic dát, protože ani nic nemám," řekl. Jenže když pak byli oba Američané na odchodu, zastavil je.

„Něco vám musím říct," hlesl.

Mubasirovo nové doznání vyšlo na dobrých osm stran strojopisu. Zlatým hřebem bylo pozoruhodné odhalení o Zarkávím, které až doposud Američanům unikalo: Jordánec měl duchovního rádce, jistého iráckého imáma jménem Šejk Abdulrahman, který se svou mladou rodinou bydlel v Bagdádu. A tito dva se pravidelně setkávali každý týden až deset dní.

Pro lidi, kteří se snažili Zarkávího dopadnout, to byl největší průlom od doby, co pátrání před třemi lety začalo. Pokud byla tedy informace pravdivá – a za předpokladu, že by McChrystalův tým zvládl najít toho správného imáma –, dostala se jim právě do rukou mapa k Zarkávího úkrytu. Mubasirův příběh zněl pochopitelně až příliš lákavě, takže několik vyšších důstojníků z Baládu začalo Iráčana podezřívat z toho, že jen blafuje anebo se je jen snaží nalákat do pasti. Pochyby se ještě prohloubily, když Američané prověřili adresu Šejka Abdulrahmana a zjistili, že se jeho dům nachází v převážně ší'itské lokalitě, což bylo nepochybně to poslední místo, kde by bylo možné očekávat nalezení Zarkávího důvěrníka.

Američtí i jordánští představitelé se snažili dát dohromady tolik informací o údajném Zarkávího zpovědníkovi, kolik jen bylo možné. Nad přepychovým domem, v němž žil muž známý jako Abdulrahman, přelétaly drony a kdykoliv se vydal ve svém stříbrném sedanu řízeném osobním řidičem někam do města, sledovaly jej na každém kroku. Utajení operativci, kteří v přestrojení do tradičních arabských oděvů vyčkávali před jeho mešitou, potajmu pořizovali fotografie mladého duchovního, který nosil nakrátko střižené vlasy a upravovanou bradku.

Nakonec se snímky dostaly až nové informátorské hvězdě muchábarátu, která do případu vnesla jasno jediným pohledem. Karbólí vyšetřovatelům řekl, že v rámci Zarkávího teroristické sítě se poměrně běžně vědělo, že má mladého duchovního rádce. Muž však byl známý pouze pod falešným jménem, pod svým pseudonymem. Duchovní zachycený na fotografiích byl skutečně tím samým poradcem, o kterém bývalý celní deklarant hovořil. Tím si byl jistý.

Nyní přišlo na řadu čekání. Dva týdny snímal dron svou kamerou dům duchovního a sledoval jeho stříbrný sedan na všech obvyklých pojížďkách do obchodů, škol či za známými. Každé ráno čekal šofér před domem a každý večer se klerik i s rodinou navracel domů. Na letecké základně v Baládu mezitím analytici sledovali záběry pořízené dronem a přemýšleli, zda nedošlo k nějaké chybě. Dostal snad Rahman od někoho echo? Měli snad duchovního jednoduše zatknout a snažit se jej přimět mluvit?

Až potom ve středu 7. června roku 2006, někdy kolem parného poledne, na svých monitorech McChrystalovi lidé sledovali, jak sedan znenadání změnil obvyklou trasu. Nejdříve se jen tak proplétal ulicemi rezidenčních čtvrtí a pak stočil směr k hlavní bagdádské rychlostní silnici vedoucí severovýchodním směrem. Na silničním nájezdu auto zničehonic zastavilo. Rahman opustil vůz a začal telefonovat. Po pár minutách se za sedanem objevil modrý pickup a Rahman do něj nastoupil. Bylo to klasické prohození, jaké špioni užívali po desetiletí, když potřebovali někoho setřást.

Modrý vůz uháněl bagdádskými předměstími, až nakonec zamířil na sever, pryč z města do volné krajiny. McChrystal byl právě ve své kanceláři, vedle operačního střediska, když v tom mu na dveře zaklepal jeho asistent. Generálovi sdělil, že Rahman je v pohybu a míří pryč z města. Jenže kam? McChrystal si původně myslel, že pojede jižně, směrem k Jusufíe. K jeho překvapení však vůz pokračoval už téměř padesát kilometrů v cestě na

sever, poté náhle zamířil na východ. O cíli Rahmanovy cesty tak už nyní nebylo pochyb – mířil přímo do Bakúby, přesně jak to předvídal velitel protiteroristického oddělení muchábarátu.

Posádka automobilu se ještě jednou pokusila o úhybný manévr k setřesení případných pronásledovatelů. Hned, jak vjelo do města, zastavilo modré auto na parkovišti, kde na něj už čekal další vůz – bílý pickup s červeným pruhem. Rahman si vystoupil a šel promluvit s řidičem. Následně – už podruhé během jediné hodiny – vystřídal auto. Za chvíli opět ujížděl severním směrem.

Zhruba pět kilometrů za městem, nedaleko malé vísky jménem Hibhib, sjel bílý pickup na prašnou cestu, lemovanou palmovými háji, po které pokračoval dál až k béžovému dvoupodlažnímu domu s krytým stáním pro auto. Obydlí bylo téměř zakryto palmovým příkrovem a hustými keři a kolem dokola bylo chráněno zdí s kovovou bránou. Američané viděli, jak řidič hovoří s osobou uvnitř objektu, která posléze nechala auto projet do areálu. Rahman opustil sedadlo spolujezdce, řidič následně s autem opět najel na příjezdovou cestu a vydal se na cestu zpět.

To bylo 16.55 bagdádského času. Každý v operačním středisku teď upíral zrak na zrnitý obraz malého domu, ukrytého pod palmami. Na tento okamžik čekali analytici CIA i příslušníci speciálních jednotek, kteří právě svorně sledovali obrazovky, dobré tři roky. Byla to ale skutečně ta pravá chvíle?

McChrystal právě pracoval u sebe v kanceláři, sousedící s operačním střediskem, když za ním jeden z asistentů přišel, aby si prohlédl nejnovější záběry. „Nemůžu vám slíbit, že je to Zarkáví," řekl asistent, „ale ať už tam zabijeme kohokoliv, bude mít daleko vyšší postavení než kdokoliv, koho jsme zabili předtím."

Při pohledu na obrazovku se v záběru najednou objevil muž vypracované postavy, který opustil budovu.

„Viděli jsme, jak chlap celý oblečený v černém vyšel ven, přivítal se [s Rahmanem] a vzal ho s sebou dovnitř," řekl McChrystal. „Toho stejného muže, toho v černém, jsme viděli zase vyjít ven. Prošel si celou příjezdovou cestu až k hlavní silnici a poté se vrátil."

Od doby, kdy po něm začal v roce 2003 pátrat, už viděl tucty jeho fotek. A podoba s postavou v černém byla nepochybná.

„Páni, to je Zarkáví," řekl svému zástupci.

„Je to tak,“ dostalo se mu odpovědi. „Přesně tohle si myslíme.“

Ve čtyřicet kilometrů vzdáleném Bagdádu už čekala zásahová jednotka Delta Force – a teď přišel rozkaz naskočit do vrtulníku. Ke všeobecnému zděšení měla bohužel jedna z helikoptér technické problémy s motorem. Ty minuty, kdy se nic nedělo, byly utrpením. Co když najednou Zarkáví zapadne do palmového porostu a prostě zmizí? Objeví se ještě vůbec někdy podobná příležitost?

Díky politice umožňující čtyřiadvacetihodinové pokrytí vzdušného prostoru v případě, že by americké jednotky potřebovaly okamžitou leteckou podporu, se momentálně shodou okolností nacházely dva americké stíhací letouny F-16 na pravidelné hlídce nad středním Irákem. Jedna ze stíhaček právě dobírala za letu palivo a byla tak prakticky vyřazená z provozu, druhou však bylo možné odvelet směrem k Bakúbě. Řízení letového provozu jí proto zadalo nové souřadnice a pilot tak během chvíle s burácením obrátil svůj stroj k pět minut vzdálenému Hibhibu.

McChrystal doufal, že na konci dne bude mít Zarkávího hezky pod zámkem. „Toho chlapa chci opravdu dostat,“ vzpomínal generál na své myšlenky během nekonečných minut čekání. Je pravda, že nikdo nemohl s naprostou jistotou říct, že muž na videu byl skutečně Zarkáví. McChrystal si pamatuje, že šance byly zhruba mezi 80 a 90 procenty.

V tom mu jeho asistent přerušil tok myšlenek.

„Nemyslím, že bychom si mohli dovolit čekat,“ řekl. „Jdu to vybombardovat.“

„Dobrá,“ odvětil generál.

Bylo krátce před šestou večerní, když do pilotovy vysílačky dorazil rozkaz: „Vypusťte bombu.“

Letoun se snesl nad dům, ale k překvapení všech, kteří v Baládu sledovali obrazovky, budova neexplodovala. Pilot tedy podnikl ještě druhý pokus. Tentokrát však vyslal laserem naváděnou, 230kilogramovou pumu GBU-12 Paveway. Ve středu sledovací obrazovky na kokpitu F-16 se objevil jasný záblesk. Po něm z ohnivé koule vylétly ještě tři paprsky kouře a prachu. Jeden z nich směřoval k nebi, zbylé dva zmizely v palmovém háji. Po minutě a půl zasáhla stejné místo i druhá střela.

Když zmizel kouř a usedl prach, byl dvoupodlažní dům s krytým stáním pro auto dočista pryč.

Než na místo dorazil tým Delta Force, trvalo to jejich vrtulníku dalších dvacet minut. Příjezdovou cestu zdolala zásahová jednotka pěšky a k troskám se dostali právě ve chvíli, kdy irácká policie nakládala nosítka do sanitního vozu, zaparkovaného poblíž hromady sutin, která bývala Zarkávího tajnou skrýší.

Při pohledu na po zuby ozbrojené americké komando Iráčané ustoupili a vojákům se naskytl pohled na zkrvavenou tvář muže na nosítkách. Bradku měl nakrátko zastřiženou a jeho černé šaty byly zaprášené. Krvácel z hluboké rány na tváři. Pokud by se vojáci podívali více zblízka, mohli si všimnout podivné jizvy na jeho pravé paži, památky na dávné odstraňování tetování. Zarkáví byl sice vážně zraněný, avšak stále naživu. Když otevřel oči, uviděl kolem sebe hlouček amerických tváří. Překvapen tím, co vidí, cosi nesrozumitelně zamumlal a pokusil se dostat z lehátka dolů. V tom mu však zabránilo několik amerických rukou, nezřídka potetovaných.

Po letech někteří z vojáků, kteří se zásahu v Hibhibu účastnili, uvedli, že poslední ránu Zarkávímu zasadili členové přepadového komanda, když jej na nosítku utloukli k smrti. Pitva však nic podobného nepotvrdila. Ze závěrečného nálezu vyplynulo, že Zarkávímu po výbuchu zbývaly jen minuty života, neboť jeho plíce i další vnitřní orgány byly citelně poškozeny silnou tlakovou vlnou z explodující pumy. Zdravotník na místě poznamenal, že Zarkávího krční tepna už v danou chvíli selhala kvůli vnitřnímu krvácení. S posledními sípavými nádechy mu z nosu i uší vytékaly pramínky krve.

Co však zůstává nepopiratelné, je fakt, že byl Zarkáví při vědomí dostatečně dlouho na to, aby stihl Američanům pohlédnout do očí.

Jisté také je, že zemřel v 19.04 iráckého času, ve chvíli, kdy slábnoucí slunce vrhalo dlouhé stíny na celý palmový háj, který ukrýval Zarkávího a jeho sny o znovunastolení islámského státu.

První a jediné setkání generálmajora Stanley McChrystala se Zarkávím se odehrálo ještě téhož večera. Bylo to v improvizované márnici ústředí pro výslech zadržených na letecké základně v Baládu. Zarkávího tělo bylo položené na stole, aby mohli specialisté provést testy DNA, potřebné k potvrzení Jordáncovy identity.

Chvíli před tím McChrystal nařídil provést řadu razií po celé zemi. Chtěl tak předejít možným odvetným útokům ze strany Zarkávího stoupenců.

Když za ním jeden z jeho mužů přišel a oznámil mu, že Zarkávího tělo právě dorazilo, nacházel se stále ještě v operačním středisku.

Když vešel do budovy pro zadržené, našel jeho mrtvolu položenou na vojenské pláštěnce. Na stráži byl právě jeden z rangerů, kterého McChrystal dobře znal. Pod ranou na Zarkávího levé tváři zasychal pramínek krve, jinak však tělo nevykazovalo žádné stopy vážného zranění. McChrystal se na moment pátravě zahleděl na jeho tvář.

„Vypadá přesně jako Zarkáví," řekl, „úplně jako z plakátu." Otočil se k rangerovi.

„Co byste řekl vy?" zeptal se.

„Je to on," souhlasil ranger.

Oficiálně byla Zarkávího smrt ohlášena až na druhý den, ovšem ve Washingtonu už o novince nějakou dobu věděli. Zpráva se rychle rozšířila z Bílého domu, přes Pentagon až ke stromy obklopenému areálu CIA u řeky Potomac.

Bush zpočátku reagoval zaraženě. Jen krátce před tím, než žhavá zpráva dorazila z Bagdádu, účastnil se prezident setkání s několika členy Kongresu z obou politických stran. Zapřísáhlý zastánce války v Iráku republikánský poslanec z Illionois Ray LaHood dal prezidentovi radu: „Opravdu se musíme zbavit Zarkávího." Bush se jen tiše pousmál a poslanec Steny Hoyer, demokrat z Marylandu, se k němu naklonil, aby prohodil soukromý vtípek na LaHoodův účet. „Jak to, že nás to nenapadlo?" zašeptal Hoyer.

První zpráva informující o tom, že je Zarkáví nejspíše mrtvý, přišla o pár minut později, v 15.45 východního času. Potvrzena nicméně byla až za několik hodin. Příslušníci Bushova týmu národní bezpečnosti byli u vytržení, Bush sám se však sotva usmál.

„Nějak jsem zapomněl, jak se přijímají dobré zprávy," komentoval.

Když byla informace o Zarkávího smrti zveřejněna, byla důstojnice CIA Nada Bakosová právě na cestách. Bylo to jen o několik málo měsíců dříve, kdy se špičková odbornice na Zarkávího nadobro vrátila do Washingtonu. Byla přiřazena na nový úkol, který s Jordáncem naprosto nesouvisel. Nyní měla šestatřicet let a byla nejdéle sloužícím členem „týmu Zarkáví". Cítila se být frustrovaná a více než připravená začít něco nového od začátku. Potkala muže, který se jí líbil – někoho na hony vzdáleného zpravodajskému světu –, a nedávno se také vzali. Jejich skromná svatba se

odehrála navečer po práci a Bakosová, zahlcená požadavky svého zaměstnání, přišla dokonce pozdě na obřad.

Byla právě se svými novými kolegy ze CIA, když jí 7. června přítel z Langley zavolal, že je Zarkáví konečně mrtvý. Vzpomíná, že ji ta zpráva ochromila. Jak má vůbec na takovou zprávu reagovat?

„Byla jsem šťastná," rozpomínala se později. „Ale mám dojem, že jsem byla rozladěná, protože jsem kolem sebe neměla lidi, kteří by chápali, co to znamená."

Situace v Jordánsku byla plná rozporů. Zatímco v hlavním městě propukly nadšené oslavy, v teroristově rodné Zarce se rozhořely bouřlivé protesty, během nichž někteří z místních obyvatel opětovně prohlašovali svou podporu člověku, který se stal nejslavnějším rodákem. Poblíž rodinné usedlosti postavilo několik příbuzných se zdejšími islamisty stan a vyhlásilo, že oslavují „mučednickou smrt". A než na místo dorazila policie, která učinila slavnostem přítrž, stihli dát také několik televizních interview, opěvujících Zarkávího. A Abú Haitam, druhý nejdůležitější člověk protiteroristického oddělení muchábarátu, který se měl brzy stát číslem jedna, se sice na pár chvil poddal svým zlostným emocím, odmítal ale nechat si kazit náladu.

Když ve vzpomínkách zabrousil ke svým prvotním setkáním s teroristou, nechal se slyšet, že měl „v mysli dlouho zažranou představu chvástajícího se Zarkávího". „Vždycky říkal, že jednou přijde na způsob, jak nám ublížit a jak nám provést něco opravdu krutého. Pro mě byly něčím takovým ty útoky na hotely a obrázek těch dvou malých holčiček. Konečně dostal, co si zasloužil."

Jenže v Iráku žádná spravedlnost nebyla, teď už ne. Zajdán Džábirí, majitel ovčích stád a kmenový šejk z Ramádí, by ke zprávám o Zarkávího smrti netečný. Jordánec možná zmizel, ale zloba a napětí ve společnosti, které pomáhal rozpoutat, byly silnější než kdy dřív, řekl Zajdán přátelům. Zarkávího teroristická síť, vedená ze zahraničí, se stala záludnější a na domácí půdě zapustila nebezpečné kořeny. Bylo tu mnoho iráckých džihádistů, kteří byli připravení nést dál Zarkávího pochodeň.

V některých částech provincie Anbár začínaly opět kmeny získávat zpět své legitimní postavení. Někdy k zapuzení džihádistů postačily výhrůžky, jindy musely na řadu přijít zbraně. K těmto aktivitám se připojil i Zajdán, a dokonce přispěl k založení hnutí, kterému Američané říkali „Procitající

Anbár“. A i když to nemělo dlouhého trvání, byla to právě sunnitská síla, která se ukázala být schopná vytlačit zarkávisty z ulic zpátky do podzemních buněk.

Jenže prozatím – teď, když byl Zarkáví mrtvý – tu stále byly nějaké nevyřízené účty se sousedy a příbuznými, kteří si nevybrali právě správnou stranu. Takovým byl i Zajdánův vlastní bratranec, ten, jenž za ním o rok dříve přišel a žádal Zajdána, aby přísahal věrnost jordánskému zločinci, který usiloval stát se vůdcem Iráku.

„Při posledním setkání jsem mu řekl: ‚Tvůj konec už se blíží ‘,“ vyprávěl Zajdán. „Nechceme přicházet o členy kmene, ale zločiny, které tito lidé spáchali, jsou příliš závažné, než aby bylo možné je prominout.“

O pár dní později našli bratrance zastřeleného.

„Zabili jsme ho. Můj kmen se o něj postaral,“ dodal. „Šlo o zradu, a tak sešel přesně tak, jak to máme ve zvyku.“

KNIHA III

ISIS

17.

„Lidé chtějí svrhnout režim!“

Potíže dorazily v autobusech. Zaměstnanci ambasády spatřili nejméně čtyři. Všechno to byly velké autobusy, podobné, jaké používají cestovní kanceláře. Bůhvíkdo si je pronajal, ale na palubě všechny vezly upocené, rozčilené muže vyzbrojené holemi a tyčemi. Do bohaté damašské čtvrti Afíf vjel před polednem malý obytný vůz. Zastavil jen blok od amerického diplomatického zastoupení, kde nechal vystoupit svou zvláštní posádku: objednaný dav Syřanů.

Nynější velvyslanec v Sýrii Robert S. Ford pohlédl z okna své kanceláře na nenadálou tlačenici před branami ambasády. V průběhu tohoto dopoledne, které se odehrávalo 11. června 2011, tedy čtyři měsíce před vypuknutím syrského povstání označovaného jako „arabské jaro“, bylo podobné srocení lidu zpozorováno i před francouzským vyslanectvím, nacházejícím se čtyři bloky odsud. A teď už byli tady… malá armáda mužů v civilních šatech. A další stále přijížděli auty či přicházeli pěšky. Někdy to byli mladíci s vojenským sestřihem, na dalších už byla znát rostoucí břicha mužů středního věku. Ať už byli hladce oholení, nebo přišli se zanedbanými bradkami, jedno na nich bylo vždy úhledné – profesionálně vytištěné portréty autoritářského prezidenta Bašára Asada.

Organizátor, který měl na provázku pověšený identifikační průkaz, po ostatních poštěkával rozkazy. Hrstka příslušníků policejního sboru jen nečinně postávala opodál. Ze své vyvýšené pozorovatelny v prvním patře budovy Ford pozoroval, jak se davy na ulici hromadí a kupí, jako když před letní bouřkou houstnou tmavé mraky. Šlo o bandy rváčů najatých režimem, o tom nemohlo být pochyb. A že se tu takhle všichni sešli, bylo cokoliv, jen ne spontánní akce. Ford svým lidem nakázal schovat se za silné zdi a čekal, jak daleko Asad zajde.

Nějakou chvíli dav jen provolával obvyklá hesla a několik shnilých melounů přelétlo bránu. Když ovšem došlo k útoku, vše se seběhlo překvapivě rychle. Nejprve se ozvalo několik hlasitějších tupých úderů,

s tím jak se ode zdí budovy i od bezpečnostních skel odráželo létající kamení. Potom se zhruba desítka mužů nechala přehodit přes železobetonové hrazení kolem ambasády, které dodavatel sebevědomě prohlašoval za nezdolatelné. Když byli uvnitř areálu, běželi směrem k budově, vzájemně na sebe pokřikovali a mohutným tlučením se snažili odhalit, kde mají dveře a okna případné slabiny. Některým z nich se po cihlové fasádě podařilo vyšplhat až ke střeše, kde byly připevněny rádiové antény a satelitní přijímače. Za chvíli už tloukli na kovové střešní dveře, poslední překážku mezi protestujícími a vyděšenými zaměstnanci ambasády uvnitř.

Ford stál poblíž otlučených dveří se dvěma mariňáky, oba to byli mladí branci, kteří měli kolem dvaceti a na velvyslanectví byli převeleni jako ochranka. Stráže si už připravily zbraně a Ford se mezitím duševně připravoval na všechno, co by se mohlo stát, pokud by dveře nevydržely. Kde byla syrská policie?

Hrůzu nahánějící bušení neustávalo a Ford nyní mohl dokonce škvírou v zárubni vidět nohy nezvaných hostů. Jeden z mariňáků řekl: „Pokud se dostanou přes dveře, budeme střílet.“

Ford rychle přemýšlel. Asad určitě neměl v úmyslu nikomu ublížit, šlo mu jen o vystrašení. Jenže proč nechal své gorily zajít až takhle daleko?

„Ne. Střílet se nebude,“ naléhal. „Jestli se dostanou přes ty dveře, řeknete jim, aby se zastavili. Až pokud uvidí vaše zbraně, ale ani potom nepřestanou útočit, můžete střílet.“

Tlučení nabíralo na intenzitě. A čekání stále pokračovalo, takže měl Ford dostatek času své rozhodnutí ještě promyslet. Je jasné, že protestující se tváří v tvář ozbrojeným strážím určitě stáhnou, přemýšlel. Anebo že by ne?

Ford naštěstí více než kterýkoliv jiný Američan rozuměl nátuře autokrata, který musel schválit rozhodnutí vyslat na dvě západní ambasády své běsnící davy. Asad měl většinou dost rozumu na to, aby se vyvaroval zbytečných provokací, na druhou stranu byl pověstný prchlivostí a pomstychtivostí. Ford byl kdysi osobně svědkem jednoho z prezidentových výkyvů nálad a tato zkušenost na něj zanechala trvalý dojem. Rozhněvaný Asad mohl být nepředvídatelný. A právě teď byl Asad rozzuřený… na něj. Násilný útok, jemuž čelili, mohl být odvolán v kteroukoliv chvíli, ale také se mohly dveře kdykoliv rozletět a vpustit dovnitř nepředvídatelnou kombinaci agresivity a fanatismu, které alespoň prozatím ještě číhaly za dveřmi. A uprostřed

žhnoucího léta povstání syrského lidu se zdála být možná snad jakákoliv z variant.

Údery zněly stále hlasitěji a hlasitěji. Oba mariňáci vyčkávali s puškami namířenými na dveře.

Nějakou chvíli se zdálo, že by se arabské jaro mohlo Sýrii úplně vyhnout. V polovině března 2011 došlo k sesazení tyranů a jejich bezpečnostních sil v Tunisku a Egyptě, a podobný scénář se začínal rozehrávat i v Libyi a Jemenu. V Sýrii však byla situace odlišná. Ekonomická i politická elita země se postavila za vládnoucí Asadovu rodinu a oficiálně sekulární politika vlády spolu s brutální tajnou policií udržovala etnické i sektářské rozbroje na uzdě. Když propukla celá vlna protestů v hlavních městech od severní Afriky až k Perskému zálivu, nepokoje v prastarých uličkách Damašku se povětšinou omezily na troubení taxíků a vykřikování prodavačů na městských tržnicích.

Prezident sám o sobě nebyl ten typ, kvůli kterému by se konaly protesty. Na poměry středovýchodních autokratů byl velmi mírný. Jiný než jeho nelítostný otec, bývalý prezident Háfiz Asad. Nynější pětačtyřicetiletý vůdce Sýrie chtěl být lékařem. Zamlada studoval v Londýně, kde si jako svoji specializaci vybral oční lékařství – to proto, že neměl rád pohled na krev. Plány tohoto mladého dlouhána na kariéru lékaře však našly svůj konec při dopravní nehodě jeho bratra Básila, který onen tragický střet nepřežil. Mírně se vyjadřující Bašár se tak musel smířit s tím, že se stane budoucím vůdcem země. Hafízova smrt v roce 2000 jen přiživila naděje, že by v Sýrii mohlo dojít k politickým reformám, a nový prezident se zprvu k této výzvě stavěl poměrně otevřeně. Během prvních měsíců v úřadu uvolnil Bašár Asad ekonomickou politiku země a zmírnil také různá omezení týkající se internetu. A co bylo významnější, zavřel i nechvalně známou věznici v Mezzehu a vyhlásil amnestii, díky níž se na svobodu dostaly stovky politických vězňů, mezi nimiž byli i členové zakázaného Muslimského bratrstva.

Američtí vládní představitelé sledovali místní vývoj bedlivě a v mladém na Západě vzdělaném vůdci cítili potenciál. Co když bude možné Sýrii – jinak navyklou hrát roli buřiče a darebáka – přesvědčit, aby v regionu převzala poněkud konstruktivnější úlohu. Jenže i v nejlepším šlo ještě o vzdálené naděje. Sýrie pod vládou Bašára Asada nadále zůstávala hlavním dodavatelem zbraní a peněz pro libanonské bojovníky z Hizballáhu

i přestupní zemí pro mnohé džihádisty mířící do Iráku. Damašek mimo jiné vlastnil také jedny z největších ilegálních zásob chemických zbraní, včetně smrtelného plynu sarin. Přesto tu však byla jistá slibná znamení. Asadovy bezpečnostní složky čas od času spolupracovaly se Spojenými státy na případech protiteroristického boje a syrská zpravodajská služba občas se občas pochlubila zatčením teroristických rekrutů na letišti či hraničních přechodech. Kromě toho se ještě vládnoucí rodina snažila pěstovat v očích veřejnosti obraz, který naznačoval touhy po užších vazbách se Západem. Na rozdíl od svého otce, který přijímání západních hostů s gustem doprovázel napomínáním a spíláním na jejich adresu, měl Asad odlišné způsoby a svou bezchybnou angličtinou snadno zvládal zasvěcené debaty o politice v regionu. Jeho žena Asma je elegantní a pohledná dáma, která v Británii vystudovala ekonomii. Nebylo jí cizí nosit boty od Christiana Louboutina, propagovat ženská práva či reformy vzdělávání. Budoucí americký ministr zahraničí a massachusettský senátor John F. Kerry byl součástí průvodu amerických státních úředníků na návštěvě Damašku, kteří o Asadovi prohlásili, že je to člověk, s nímž může americká vláda spolupracovat.

„Jsem toho mínění, že Sýrie se bude posouvat. Ano, pokud vůči Spojeným státům, Západu a ekonomických příležitostem zaujme Sýrie legitimní vztah, promění se," prohlásil Kerry, tehdejší předseda Senátního výboru pro mezinárodní vztahy, po své návštěvě země v roce 2009.

Ke konci roku 2010 byla Obamova administrativa připravená k odvážnému kroku: jmenovat amerického velvyslance pro Sýrii, a to poprvé od roku 2005, kdy vztahy mezi oběma zeměmi dosáhly nového minima kvůli údajné syrské podpoře terorismu. Takto významné místo se Bílý dům rozhodl obsadit kandidátem s působivými zkušenostmi při zvládání krizí na Středním východě. A tím byl Robert Ford.

O tomto jmenování však celá řada lidí pochybovala. Myšlenka na posílení diplomatických vazeb se Sýrií se příčila tolika senátorům, že se Bílý dům ani neodvažoval podrobovat svého kandidáta obvyklému potvrzovacímu slyšení. Namísto toho prezident Obama čekal až do chvíle, dokud nedošlo k vánočnímu odročení Kongresu, aby mohl Forda dne 29. prosince 2010 jmenovat čtrnáctým velvyslancem Spojených států v Sýrii.

Pochybnosti o tomto místě měl i přímo ten, koho si prezident vybral. Fordova služba v Iráku mu vynesla první velvyslanecký post v roce 2006, kdy začal pracovat jako hlavní americký diplomat v Alžírsku. Jenže dva roky uplynuly jako voda a on měl možnost přijmout nové pověření. Ford se rozhodoval mezi Tuniskem a Bahrajnem. Obě místa sice vnímal jako zajímavá, zároveň však také jako příliš klidná. Sýrie byla oproti tomu známá jako brutální policejní stát, otevřeně podporující protiizraelské bojovníky. V popisu této pracovní pozice tak bylo i časté sdělování výtek proti režimní podpoře terorismu.

„Nechci jet do Sýrie," řekl Ford svému nadřízenému. „Jediné, co budu celou dobu dělat, je ustavičně soupeřit s Asadovým režimem."

Jenže tam jel. Jen tři týdny poté, co byl přidělen, už Ford mířil do Damašku. Týden na to už předával Asadovi v jeho prezidentském paláci pověřovací listiny. Při slavnostním setkání v Asadově rezidenci, umístěné na vrcholu kopce, se Ford snažil syrského vůdce bedlivě pozorovat a odhalit, jaká asi osobnost se skrývá pod černým oblekem. Asad byl usazen v šedomodrém křesle v přijímací hale, působil vlídně. Nikde na něm nebylo ani stopy po blahosklonné povýšenosti, tak typické mezi palácem odchovanými autokratickými vládci zdejšího regionu. Asad byl útlé, vysoké postavy, měl jasné modré oči a zastřižený knírek, kompenzující slabou bradu. Hovořil s tichým sebevědomím muže, který dozrál do středních let, aniž by kdy musel zvyšovat hlas. Setkání se odvíjelo v příjemné atmosféře, až dokud Ford nezavedl řeč na otázku nejnovější zprávy ministerstva zahraničí o problematice lidských práv. V ní byl v souvislosti se Sýrií uváděn rozsáhlý soupis hrubého zacházení, a to včetně státních represí, mučení či vražd. Jakmile tato slova pronesl, výraz v hostitelově tváři se dočista proměnil. Ne že by zesílil hlas, ale i tak to Asada rozčílilo.

„Poslední zemí na světě, od které budu přijímat rady, jsou Spojené státy," zabručel podrážděně. „A rozhodně ne v otázce lidských práv. Ne po tom, co jste provedli v Guantánamu, Abú Grajbu nebo Afghánistánu."

Ford zdvořile naslouchal a snažil se být natolik diplomatický, jak jen to bylo možné.

„Pane prezidente, problémy, které jste právě uvedl, jsou nesporné," řekl. „Jistě bychom v té věci měli podat vysvětlení. Ale i vy v nás vzbuzujete obavy. A pokud se nám má podařit udělat i jen malý pokrok v našem vzájemném vztahu, budeme se o tom muset začít bavit naprosto upřímně."

K žádným takových diskusím nedošlo. V průběhu dvou týdnů od setkání byl sesazen egyptský prezident Husní Mubárak. Čtyři dny na to spustily libyjské bezpečnostní složky střelbu do davu protestujících v Benghází a spustily tak občanskou válku, která vedla ke svržení místního vůdce Muamara Kaddáfího. Začátkem března se protestující střetli s policií v hlavních městech Jemenu a Bahrajnu. A nakonec i Sýrie, která se zdála odolávat jiskrám revolucí probíhajících jižně od svých hranic, zaplála v průběhu jediného nepokojného týdne. Poté, co policie za tvorbu protistátního graffiti zatkla a mučila několik teenagerů, došlo na jihu země, ve městě Dar'á 18. března k násilným protestům. Následně 20. března v Daráji dav napadl a podpálil několik budov strany Baas. Policie, která se pustila do protiútoku, použila ostré náboje a zabila patnáct osob. O pět dnů později, 25. března, zaplnily davy lidí ulice v mnoha dalších městech: od Hamá a Homsu na západě země, až po největší syrské město Aleppo, ležící na severu. Asadův rod, kterému se dařilo udržovat mír v Sýrii s brutální efektivitou, najednou čelil nejhorší domácí krizi za posledních třicet let. A okno k plodné diplomatické spolupráci se Spojenými státy, odvěkým nepřítelem Sýrie, se tak s hlasitým prásknutím zavřelo.

Ve Washingtonu se státní úředníci z ministerstva zahraničí snažili neztratit přehled o půltuctu současně probíhajících pádů režimu, které se odehrávaly v nejturbulentnějším regionu světa. A také sledovali, kterým směrem se vydá povstání v Sýrii. Pokusí se Asad prosadit politické reformy, aby udržel protestující na uzdě, podobně jako to udělali panovníci v Jordánsku a Maroku? Anebo jej postihne stejný osud jako Mubáraka v Egyptě, kterého za nabídku zachování míru opustili jeho vlastní generálové?

Syrský prezident si své rozhodnutí ujasnil velice rychle. Od začátku tak Asad dával najevo snahu vyhnout se ústupkům, které dle názoru mnoha syrských elit vedly k urychlení Mubárakova pádu. Ve skutečnosti tak nedošlo k žádným vážně míněným snahám vyhovět požadavkům protestujících na politické a ekonomické reformy. Namísto toho se Asad snažil najít cestu ven z krize prostřednictvím obušků, plynu a střelby do lidí. Jen za první týden bylo zabito nejméně sedmdesát protestujících a stovky jich byly umístěny do improvizovaných zadržovacích cel.

Mezinárodní „hlídač" – organizace Human Rights Watch – později potvrdil zprávy o sedmadvaceti výslechových střediscích založených

syrskou rozvědkou, v nichž byli zadržovaní biti holemi, biči a kabely, či dokonce dostávali elektrické šoky. I přesto však protestů neubývalo, ale naopak.

Utrpení běžných Syřanů bylo dle názoru mnoha amerických představitelů nejen tragické, ale i zcela zbytečné, pokud by byl Asad jen o něco schopnější vůdce. Největší problémy Sýrie v roce 2011 se zdály být především ekonomické povahy: vysoká nezaměstnanost, zhoršovaná dlouhodobými suchy, kvůli nimž se z vesnic do měst vypravilo za prací mnoho lidí. Nesčetné etnické a sektářské skupiny v zemi po desetiletích baasistické vlády povětšinou v útlumu. Velká část z prvotních protestujících v Aleppu a Hamá neměla vztek na Asada osobně, ale na prohnilost prezidentova nejbližšího okolí. Bývalý vojenský expert na Střední a Blízký východ Frederic C. Hof, který byl v roce 2009 do regionu vyslán jako zvláštní zmocněnec, byl během prvních týdnů protestů zvědavý, zda bude Asad usilovat o jistou náklonnost tím, že by přidržel na uzdě některého ze svých marnotratných příbuzných a snažil smířlivě vycházet s těmi, již vystupovali proti policejní brutalitě.

„Problémy, které zemi trápily, byly ještě rozjitřeny všeobecným dojmem, že si damašské elity počínají jako bandité," sdělil Hof své tehdejší dojmy. „Prezident mluvil o reformách a vůbec, a tak si lidé říkali, *inšalláh*, třeba s tím něco udělá. Pokud by se s reformami i protesty samotnými vypořádal chytře, mohl se nechat korunovat vládcem Sýrie," dodal Hof.

Namísto toho ale syrský vůdce sáhl po brutálním násilí – které protestující neváhali natáčet na své mobilní telefony – a popudil tak většinu země proti sobě. Stále ještě měl nemalou výhodu. Z jednadvaceti milionů Syřanů se mohl bez obav spolehnout na příslušníky své menšinové sekty alávitů, kteří ovládali elitní jednotky armády a bezpečnostní složky. Zbývajících 87 procent populace mohlo být uplaceno anebo umlčeno. Jenže jak dlouho to takhle mohlo vydržet?

Dlouho ne. Na tom se shodovali představitelé Bílého domu, kteří sledovali syrskou implozi během jara a léta 2001. V dubnu Asad nasadil vojenské jednotky proti neozbrojeným civilistům.

V květnu pak tanky zabarikádovaly hlavní náměstní ve městě Hamá a odstřelovači ze střech stříleli do jednotlivých protestujících. Na čas se demonstrace zklidnily, ale už počátkem léta opět ožily a zdály se být k nezastavení.

„První ze zpravodajských hlášení se nesly v tom duchu, že ze syrského ‚jara' zřejmě nic nebude – bude utnuto v zárodku, a to dost brutálně," uvedl vysoce postavený státní činovník, který měl na starosti monitoring denních zpráv z Damašku. „Jenže potom se všeobecné mínění rychle změnilo z ‚nikdo se Asada nedokáže zbavit' na ‚není jak ty lidi zastavit'."

Robert Ford byl v jednom kole. Za dvacet let působení na Středním východě se mu ještě nestalo, že by se nezvládl dostat k jádru krize, která postihla jeho hostitelskou zemi. Mělo se to stát znovu, v Sýrii, tentokrát však způsobem, který získal pozornost milionů lidí a zcela jasně postavil Spojené státy na stranu demonstrantů – tak to alespoň vnímali samotní Syřané.

Ford by nikdy nepřiznal, že je jakkoliv zaujatý, ve skutečnosti však mnohé dlužil prostým obyvatelům Sýrie za dobrosrdečnost, kterou mu dávali před téměř třiceti lety najevo. V roce 1983 byl Ford ještě hubený pětadvacetiletý student arabštiny, který měl na hlavě hustou kštici kudrnatých hnědých vlasů. Do Sýrie se tehdy vypravil během prázdnin na Americké univerzitě v Káhiře. Se svým spolužákem cestoval z Ammánu do Damašku autobusem a do syrského hlavního města dorazili velice pozdě, v době, kdy už byla většina obchodů zavřená. Město bylo plné Íránců, kteří sem vyrazili na dovolenou, a tak byli oba Američané odmítáni jedním hotelem za druhým. Právě když se smiřovali s tím, že noc stráví na ulici v cizím městě, zavolal si je k sobě vlídný hotelový recepční.

„Takhle pozdě v noci hotel nikde neseženete," řekl dvěma špinavým a cestou zmoženým cizincům. „Přespěte dnes v noci u mě a já vás zítra ráno zase vezmu zpět."

Za pár minut už se dva mladíci nacházeli ve skromném bytě, kde muž bydlel se svou rodinou. Ačkoliv už bylo po půlnoci, připravil jim Syřan něco malého k snědku a v živém hovoru s nimi strávil několik dalších hodin. Když byl čas jít spát, omluvil se hostitel Američanům, že je nemůže ubytovat na delší dobu. „Kdybyste tu zůstali víc než jednu noc, hned další den by mi na dveře klepala tajná policie," vysvětloval.

Další ze Syřanů, s nimiž se Ford setkal, byli srdeční úplně stejně. Jen o několik dnů dříve ostřelovala americká válečná loď pozice syrských vojenských jednotek v kopcích nad Bejrútem. A i když se Ford ocitl v autobuse plném syrských vojáků, chovali se k němu s vlídností, která jej dojímala i desítky let poté.

„Vítejte!“ zdravili dva Američany, poté co vojáci zjistili, kdo s nimi jede autobusem. Někteří z nich uvolňovali cizincům sedadla a zahrnovali je otázkami ohledně seznamovacích rituálů a zda jsou všechny americké ženy takové jako ty ve známém televizním seriálu *Pobřežní hlídka*. Při jedné ze serioznějších chvilek si vzal jeden z důstojníků Forda stranou, aby jej o něco požádal.

„Až se vrátíš zpět do Ameriky,“ pověděl mu důstojník, „řekni jim, že nejsme barbaři.“

O nějakých osmadvacet let později byli vládní *barbaři* v mnoha městech napříč celou Sýrií a připravovali o život nevinné civilisty. Běžní pracující Syřané, které Ford v mládí tak obdivoval, se organizovali do obranných sousedských výborů – právě z nich později vznikly povstalecké milice. V tuto chvíli však měla téměř veškeré ztráty na životech na svědomí pouze jediná strana, a tak bylo více než obtížné zůstat nezaujatý, a to i pro nestranného diplomata, jehož úkolem bylo apelovat na obě strany kvůli dodržování umírněnosti. Ať už měl Ford na situaci jakýkoliv názor, nemohl se odchýlit od předepsaných regulí schválených Washingtonem. I tam však v létě roku 2011 panovala rozpory nad tím, jak události komentovat. Na rozdíl od případů Mubáraka a Kaddáfího, kde jednal velmi pohotově, nevyzval prezident Obama stále ještě Asada k rezignaci. Mezi některými jeho poradci vzrůstaly nové obavy nad tím, že se syrský režim náhle zhroutí ještě před tím, než stihne americká administrativa zaujmout jasné stanovisko. Načasování bylo rozhodující. Během egyptského povstání kritizovali arabští lídři Obamu za to, že symbolicky opustil Mubáraka, celoživotního partnera USA, zatímco byl stále ještě v čele své země. Na druhé straně pak byli egyptští demonstranti, kteří Bílý dům obviňovali ze zbabělého chování a toho, že s oficiálním rozžehnáním se s Mubárakem jen vyčkávají do doby, než bude téměř odepsaný.

Stále tu však byly způsoby, jak dát najevo podporu protestujícím, a nevyslovit přitom jediné slovo. Od prvních týdnů probíhajícího povstání se Fordovi starší zaměstnanci v tichosti setkávali s opozičními vůdci a na facebookové stránce amerického velvyslanectví zveřejnili pečlivě formulované povzbuzení. Jenže Fordovo velké gesto – kterým rozčílil Asadův režim a dal najevo symbolickou podporu Washingtonu demonstrantům – vzešlo ze snahy předejít masakru ve městě Hamá, ležícím na severozápadě Sýrie, kde protiasadovské demonstrace pravidelně

přitahovaly účast obrovských davů. Po týdnech prudkých střetů a stoupajících počtech mrtvých sesadil Asad 3. července 2011 guvernéra provincie a do akce nasadil tanky a vojenské jednotky, které nechal rozmístit kolem okrajových částí města. Po tři dny byl ve vzduchu cítit napjatý klid, který doprovázel situaci, kdy byl střed Hamá zaplněn masami protestujících, zatímco nad předměstími vládly Asadovy těžce ozbrojené bezpečnostní složky.

Než se Ford odhodlal k akci, sledoval onu bezvýchodnou situaci zpovzdálí. Vyslal do Hamá jednoho ze svých poradců, šestadvacetiletou ženu, která se mohla z hlavního města bez větších obtíží dostat do odlehlejších měst, aby osobně vyhodnotila, co jsou demonstrující zač a jaké mají záměry. Když se vrátila zpět, přinesla nejen fotografie, ale především hlášení: desítky tisíc lidí se denně shromažďují na ústředním náměstí a – v rozporu se zprávami syrských médií o rabování, vandalismu a únosech – se chovají naprosto bezproblémově. Ford hlášení okamžitě poslal do Washingtonu.

„Vypouštějí holubice a prodávají květiny," uvedl Ford. „Situace je naprosto pokojná."

Z předměstí však přicházela i zlověstná znamení chystající se bitvy. Špionážní informace naznačovaly, že se Asad rozhodl tanky poslat do města s jasným záměrem rozdrtit opoziční hnutí a udělat z Hamá varovný příklad pro zbytek země. Až doposud Asad jednoduše ignoroval americké i evropské naléhavé prosby, aby v celé věci zachoval zdrženlivost. S tím, jak sledoval vojenské manévry, nemohl se Ford ubránit úžasu: riskoval by syrský vůdce útok, pokud by věděl, že ve městě sedí americký velvyslanec a upírá zrak na výsledek takového počínání? Odcestovat bez pozvání do krvavého epicentra povstání by mohlo být vnímáno jako provokace, takže se Ford rozhodl návštěvu omezit jen na nezbytnosti. Neproběhnou žádná veřejná vystoupení ani proslovy – jen se na místě zjeví jeden americký diplomat, jehož pouhá přítomnost vzbudí pozornost daleko za hranicemi města.

„Jen jsem tam byl, abych se díval," vysvětlil Ford později. „Musel jsem tam být osobně, protože jinak by to postrádalo jakoukoliv důvěryhodnost."

Aniž by se jen slovem zmínil syrským představitelům či vlastním nadřízeným, nastoupil Ford ráno 7. července se třemi podřízenými do SUV a vydal se na sever, doprovázený druhým vozem, v němž seděl Fordův

dobrý přítel, francouzský velvyslanec Eric Chevallier. Projeli hřebenem holých hnědých kopců nad hlavním městem a pokračovali dál, úrodnou krajinou i starými městy ve vnitrozemí na severu země. Mířili do Hamá a bylo jisté, že konfliktní situaci se nevyhnou… kdy k ní ale mělo dojít a jak měla proběhnout, to se mohli jen dohadovat. Jasné nebylo ani to, zdali vůbec dojdou do cíle své cesty. Po celé délce 210kilometrové silnice se nacházela kontrolní stanoviště, a po cestě k Hamá to platilo obzvlášť. Na každém z nich chtěli policisté vědět, proč zahraniční diplomaté projíždějí jejich územím bez předešlého povolení z Damašku. A i kdyby je Asadovi lidé nechali projet, stále ještě nebylo jisté, že by demonstrující v Hamá přijali pár neohlášených emisarů západních vlád, na něž mnoho Syřanů pohlíželo podezřívavě, a někteří až s nepřátelstvím.

Přesto však překvapení strážní nechávali malou výpravu bez problémů projíždět. Po několika hodinách od odjezdu se Fordovo světle hnědé SUV dovleklo do středu Hamá, kde se obrovské davy lidí shlukovaly na Assiho náměstí. V centru města panovala atmosféra, jako by už došlo k osvobození. Z místní hodinové věže někdo pověsil purpurový transparent, který nesl následující slova: „Ať žije svobodná Sýrie – pryč s Bašárem Asadem!“ Vojenské jednotky, tanky, a dokonce i policie zůstávaly na předměstích, v centru nebyla po obušku či uniformě ani stopa.

Oba velvyslanci se přesně podle plánu ubytovali v hotelu, který jim během jejich návštěvy posloužil za výchozí bod. Navštívili také nemocnici, kde pohovořili s místním personálem, který se staral o protestující poraněné při dřívějších střetech s policií. Poté, stranou pohledů televizních kamer, absolvovali celou řadu diskrétních schůzek s opozičními vůdci. Při svých schůzkách se Ford snažil, aby nikomu nedával přehnané sliby, vzpomínal později. Důležité je, zdůrazňoval, vyvarovat se násilí.

„Pokud se začnete uchylovat k násilí, ztratíte naši podporu,“ dodával Ford. I přes intervenci Západu v Libyi, žádné americké vojenské jednotky by vám nepřišly na pomoc, pokud se syrská opozice sama zasadí o rozpoutání války, vysvětloval. „Po zkušenosti s iráckou válkou je poslední věcí, kterou bychom udělali, poslat svou armádu do Sýrie. To už se nikdy nestane.“

Hned následujícího dne, v pátek, se konala největší demonstrace z celého týdne. Když se Ford a Chevallier vydali na cestu, bylo už hlavní náměstí přeplněné lidmi. Pozdější odhady hovořily minimálně o stovce tisíc lidí.

Davy sice nebyly příliš organizované, přesto se však chovaly ukázněně, až dokud si někdo nevšimnul hnědého vozidla s diplomatickými značkami, které se snažilo projet po stranách náměstí. Předchozí noci odvysílala syrská televize nepříliš lichotivou zprávu o americké delegaci, která dorazila do čtvrtého největšího města země.

„Americký velvyslanec v Hamá!“ zakřičel jeden z protestujících.

Za pár vteřin obklopil dav jásajících Syřanů auto a natolik se na něj tlačil, že se mohlo jen stěží hnout z místa. Přihlížející na vůz házeli okvětní plátky růži a girlandy, až musel řidič nakonec zastavit a očistit čelní sklo, aby mohl pokračovat dál. Odněkud z davu se ozval osamělý výkřik, který rychle přešel v hromadný řev.

„Lidé chtějí svrhnout režim!“

Někdo z přítomných v té ohromné mase lidí zachytil tyto chvíle na mobil. Dospělí muži poskakovali radostí, jiní mávali větvemi stromů anebo se pokoušeli dotknout se auta. Ford, se slunečními brýlemi na očích, seděl přímo za řidičem a díval se před sebe. Původně měl v úmyslu vše pouze sledovat, ale teď už se z jeho příjezdu stala samostatná událost. Nařídil řidiči, aby opustil město tak rychle, jak jen to bude možné, ale video natočené mobilním telefonem stihlo během několika hodin obletět celý svět. Dostalo se i do syrského hlavního města, kde se rozzuřený Asad rozohňoval nad Fordovým zásahem do vnitřních záležitostí země.

„Přítomnost amerického velvyslance v Hamá bez předchozího povolení je zřejmým důkazem o zapojení Spojených států do probíhajících událostí a jejich snahy zvýšit napětí,“ uvedl režim v prohlášení zveřejněném prostřednictvím ministerstva zahraničí. Nahněvaná reakce z hlavního města byla však téměř zastíněna nadšením v Hamá, ve městě, které se, byť jen na krátkou chvíli, stalo první a jedinou svobodnou provincií Sýrie. Místní organizační výbor jmenoval pár civilních stráží na motocyklech, aby posloužili jako oficiální eskorta, které pomůže Fordovu SUV prorazit si cestu davem a dostat se bezpečně na rychlostní silnici k Damašku. V centru města ovšem oslavy pokračovaly bez přestání až do pozdního večera a tanky na předměstí zůstaly na svých místech. Alespoň pro dnešek se Asad zdržel výstřelů.

O tři dny později vyčkával Ford v posledním patře ambasády s mariňáky po boku, zda těžce zkoušené střešní dveře vydrží. Právě došlo na dohru a zdálo se být nad slunce jasné, že jedním z cílů samotný Ford.

Alávitští výtržníci – týž typ, který autobusy cestoval po celé zemi, aby tloukl demonstrující – i nadále hledali, co by rozbili. Ze střešního stožáru strhli americkou vlajku, tu zapálili a na její místo vztyčili vlajku Sýrie. Z francouzské ambasády přišla varovná hlášení, že na místě zazněly výstřely. Útočníci si pomocí beranidla prorazili cestu do garáže, kde zdemolovali velvyslancovo auto. Tři pracovníci ambasády byli zraněni při potyčkách, než na místo dorazily stráže a varovnými výstřely do vzduchu dav rozehnali.

Blízkovýchodní odbor ministerstva zahraničí ve Washingtonu žhavil telefonní linky a snažil se zastihnout kohokoliv ze syrské vlády, kdo by celému běsnění mohl učinit přítrž. Ministryně zahraničí Hillary Rodhamová Clintonová svolala tiskovou konferenci, aby odsoudila útok na ambasádu a uvedla, že je za něj velice pravděpodobně zodpovědný syrský vůdce. Tentokrát to tedy byla Clintonová, kdo příkrými slovy přepsal scénář Bílého domu. Svá slova však utnula jen krátce před tím, než začala požadovat Asadovo odstoupení.

„Prezident Asad není nepostradatelný a my nemáme ani nejmenší zájem, aby zůstal u moci," pronesla Clintonová s odhodlaností, čišící z každé slabiky. „Z našeho pohledu přišel o svoji legitimitu." To bylo vůbec poprvé, co některý z amerických vládních představitelů veřejně napadl právo syrského vůdce vládnout.

Ať už pro to byl jakýkoliv důvod, útoky v damašské diplomatické čtvrti najednou pohasly. Policisté, kteří celou dobu jen nečinně postávali a přihlíželi, jak výtržníci rozebírají plot ambasády, měli najednou plné ruce práce s výkonem svých povinností, když začali z pozemku velvyslanectví vyhánět útočníky, ačkoliv se vše obcházelo bez zatýkání. Z improvizovaně zbudovaného ohniska odporu v horním patře ambasády se postupně přestávaly ozývat zvuky konfliktu, až vše kolem najednou ztichlo a celý areál byl opět klidný.

Když bylo po všem, odvážili se zaměstnanci ambasády vyjít ven a obhlédnout napáchané škody. Pozůstatky po ranních nepokojích byly po celém okolí – rozbité sklo, graffiti, kamení i shnilé ovoce. Útočníci málem zdemolovali hlavní vchod, a dokonce se jim podařilo odlámat kovová písmena z nápisu *Ambasáda USA* na hlavní bráně. Ovšem to nejzávažnější nebylo to, co se dalo *vidět*. Syrská vláda připustila, aby dav obléhal americkou diplomatickou misi. A poté – ať už to bylo z pouhé nečinnosti, či

zcela záměrně – nechala vetřelce běsnit na pozemcích ambasády, což bylo ve své podstatě násilné narušení suverenity teritoria USA.

Co se s tím ale dalo dělat? Poté co byly vzneseny obvyklé protesty, měl Bílý dům v záloze ještě jednu významnou kartu. Prezident Obama stále ještě nevyslovil něco, čemu jeho podřízení říkali „magická“ slůvka: „Asad musí odejít.“ Opět se tedy rozhořela debata nad tím, zda a kdy Spojené státy světu oznámí, že Asadova expirační lhůta už vypršela. Tlak na důraznou odpověď ze strany USA přicházel ze všech stran: z Kongresu, ze syrského exilu, od šéfredaktorů významných novin, od věrných spojenců, jakými je zejména Francie. Téměř každý viděl Asadovu vládu jako slabý režim – rozhodně slabší než třeba Mubárakův režim v Egyptě, kde jeho odstranění trvalo jediný měsíc. Každý den přinášel nové zprávy o problémech, s nimiž se Asad potýká, ať už šlo o dezerci vysokých důstojníků armády, či o rapidně se tenčící syrské zásoby zahraničních měn. Jak se později vyjádřil poradce pro Sýrii, panovalo v Bílém domě přesvědčení, že Asadovy „dny už byly sečteny a že jde o velice malé číslo“. Jenže co když Asad odejít odmítne? Byly na něco takového Spojené státy vůbec připravené? Hof patřil k hrstce starších poradců, kteří měli obavy, že Asadův odchod nebude tak rychlý, jak by se mohlo podle selského rozumu zdát. Pokud by syrský prezident totiž našel způsob, jak se udržet u moci, byli by to Američané, kdo by byl vnímán jako slabý. „Americký prezident ‚nedává‘ rady, nevyslovuje názory. Pokud řekne, že by měl Asad ustoupit, je na nás zajistit, že to tak i bude,“ vysvětlil Hof později.

Obama začal volat po Asadově rezignaci nedlouho poté. Bylo to 18. srpna 2011, tedy pět týdnů po útoku na ambasádu a pět měsíců od chvíle, kdy došlo k prvnímu Asadovu útoku na civilisty. Učinil tak v prohlášení, jež uveřejnil společně s vůdci Francie, Německa a Británie.

„Soustavně jsme opakovali, že prezident Asad musí svou zemi vést k demokratické peměně, jinak bude muset odejít,“ řekl Obama. „To ovšem nedělal. Nadešel čas, aby prezident Asad s ohledem na syrský lid odstoupil.“

Vladní představitelé později potvrdili, že prezidentovo prohlášení mohlo vzbudit očekávání, že USA provede jisté akce, které však ve skutečnosti nebyly nikdy takto jednoznačně přislíbeny.

Když v roce 2011 ztrácely vlády na Blízkém a Středním východě pevnou půdu pod nohama, ocital se Bílý dům opakovaně v nezvyklé pozici „arbitra

legitimity rozličných vůdců“, uvedl Benjamin Rhodes, bývalý autor projevů, který se v Obamově administrativě stal zástupcem poradce pro národní bezpečnost. V případě Sýrie byl Obama osobně vyděšen tím, že Asad nasadil k zabíjení protestujících odstřelovače a tanky. Rhodes prezidenta popsal jako „velice znechuceného syrským režimem, a to po dlouhé časové období“. Obama se cítil přinucen k tomu, aby se Spojené státy postavily proti Asadovu chování, vysvětloval Rhodes, ačkoliv bylo Bílému domu jasné, že jsme „jednoduše neměli mnoho jiných možností než zbavit Asada pomocí zdrcující intervence moci“. Tehdy se zdálo, že by jen máloco jiného bylo nutné. „Každý si myslel, že se to nějak vyřeší samo,“ zmínil vysoký vládní představitel, který se účastnil debat o dalším postupu. „Asad půjde pryč, a to velmi brzy.“

Syrský prezident na demisi ovšem v žádném případě nepomýšlel. Ačkoliv neměl dost sil, aby zastavil povstání, měl Asad už v létě 2011 plán, kterým hodlal změnit povahu samotného boje.

Když se patová situace v Hamá zdála kulminovat, představil Asad ve svých proslovech a veřejných prohlášeních, odsuzujících povstání, nové téma. Protestující už nebyli nadále nazýváni „vandaly“ a „zločinci“. Nyní syrský vůdce hovořil o boji proti *„takfírům“* – radikálním islamistům.

„Tato ideologie číhá v temných koutech, aby se při nejbližší příležitosti vyrojila,“ sdělil Asad ve své řeči pro celonárodní televizi. „Vraždí ve jménu náboženství, ničí ve jménu nápravy a rozsévá zmatek ve jménu svobody.“

Zmínka o tom, že by protestující v Hamá a Dar’á byli náboženští extremisté, byla naprosto absurdní. Jistě, první z demonstrací byly neobvyklými manifesty náboženské jednoty, kde byli pospolu sunnité, ší’ité, křesťané, Kurdové, a dokonce i někteří z příslušníků sekty alávitů[22]. Přesto Asad stále trval na tom, že Sýrie vede boj na život a na smrt proti džihádistům, kteří usilují zažehnout sektářskou válku a přenést zemi zpět do středověku.

To, že během povstání nikde nebyla patrná přítomnost islamistů, se zpočátku zdálo být tím, co prezidentova tvrzení podkope. Jenže v průběhu následujících měsíců se dvěma rozdílným skupinám – jedné zevnitř režimu, druhé ze zahraničí – podařilo do konfliktu zapojit skutečné *takfíristy.* A tím z vnitrostátní syrské krize udělali pohromu mezinárodních rozměrů.

22 Sekta alávitů má přibližně tři miliony členů a její příslušníci žijí v Turecku, Libanonu a hlavně v Sýrii. Nábožensky mají nejblíže k ší’itům, ale islám si doplnili celou řadou křesťanských rituálů,

takže za kacíře je považují nejenom všichni sunnité, ale i řada ší'itů. Za protitureckých povstání v devatenáctém století se alávitům – osmanskými pány mimochodem nepovažovanými vůbec za muslimy – podařilo získat částečnou samostatnost. Po první světové válce, když byla bývalá turecká území na Blízkém a Středním východě rozdělena na francouzský a britský mandát, vytvořili Francouzi „alávitský stát", který později splynul s dalšími třemi „syrskými státy" se sunnitskou většinou v jednotnou Sýrii. I to byl důvod, proč se alávité stali v šedesátých letech rozhodující silou při povstáních [proti sunnitské většině], po nichž převzala moc alávitská rodina Asadů, která z této náboženské minority udělala vůdčí sílu v zemi. Poznámka redakce.

18.

„Kde je prosím tě ten Islámský stát v Iráku, o kterém to tady mluvíš?“

Na podzim roku 2011 volal jordánský král Abdalláh II. svému syrskému sousedovi Bašáru Asadovi, aby mu poskytl přátelské varování. Ačkoli byla podána s diplomatickou jemností, šlo o zprávu plnou naléhavosti, o budíček starému příteli, jehož hořící dům se nachází hned vedle.

Panovník se pokoušel zprávu doručit důvtipnějšími způsoby, když vysílal osobní vyslance do Damašku, aby se setkali s prezidentem a jeho ministry. Nyní se obrátil přímo na Asada. Abdalláh, téměř jako jediný mezi vůdci regionu, viděl, že Sýrie sklouzává k mnohaleté občanské válce, která rozklíží zemi a ohrozí celý Střední a Blízký východ. Rozumná reakce ještě pořád mohla odvrátit blížící se pohromu. Žádné podobné zprávy ovšem z Damašku nepřicházely, a tak Abdalláh nabídl svou nejlepší možnou radu.

Ti dva si nebyli nijak zvlášť blízcí, na druhou stranu spolu ale dobře vycházeli a měli mnoho společného. Oba byli syny mocných a kultovních vládců a každého z nich překvapilo, že má být nástupcem svého otce. Oba vůdcové studovali v Británii a oba měli okouzlující a veskrze moderní ženy, které vystudovaly i pracovaly na Západě. Dokonce i jejich děti si byly blízké. Spřátelily se při hraní videoher se Super Mariem během rodinných návštěv. Přesto však reakce obou lídrů na arabské jaro byla každá z jiného ranku.

V Jordánsku, stejně jako ve většině zemí v regionu, vyhnaly revoluce v Tunisku a Egyptě do ulic hlavního města obrovské davy lidí, kteří si protesty chtěli vynutit změnu. Abdalláh na ně byl připravený. Odvolal úřadujícího předsedu vlády a nahradil ho všeobecně oblíbeným a proreformně smýšlejícím bývalým generálem Maroufem Bakhitem, kterému dal za úkol bojovat s korupcí a učinit místní vládu zodpovědnější. Král začal představovat celou řadu politických reforem, které měly uspíšit národní a místní volby a zároveň přenést více moci na úřad premiéra a jeho vlády. Tváří v tvář monarchovi, který se zdál být odhodlaný změnit systém

stejně jako protestující, ztrácelo opoziční hnutí rychle na síle. Abdalláh později vysvětlil, že arabské jaro uvítal, protože mu poskytlo záminku zamést s dosavadním, na tradice vázaným politickým systémem, který pouze sloužil elitě země: bohatým oligarchům a zámožným členům královské rodiny, kteří neměli nejmenší zájem vzdávat se svých privilegií.

Nyní král doufal, že Asada přemluví k tomu, aby podobné reformy zvážil také on, a to nejen kvůli sobě, ale i pro dobro celého regionu, nechali se slyšet státní představitelé přítomní oné netradiční diplomatické misi, kterou Abdalláh podnikl ke svému starému sousedovi. Hovor mezi dvěma vůdci začal nezávazným povídáním o rodině. Poté Abdalláh v řeči přešel k povstání a zmínil několik z kroků, které učinil, a co také chystá podniknout do budoucna.

Asad krále přerušil.

„Měl byste se obávat o Jordánsko i o sebe," odvětil Syřan. Brzy na to se rozloučili.

Taková reakce se krále dotkla. Abdalláh od Bašára Asada očekával rozhodně více. Asadův otec byl nemilosrdný muž, který se vlastním úsilím vydrápal od chudoby až k moci pomocí směsi rafinovanosti a brutální síly. Ale Bašár nebyl jako jeho otec. Poté, co převzal prezidentský úřad, ohromil Abdalláhovy lidi tím, že si na pomoc přivedl několik mladých rádců, kteří byli inteligentní a zcestovalí a někteří z nich za sebou měli úspěchy na poli mezinárodního bankovnictví či nadnárodních korporací. Američané nebyli jediní, kdo věřil, že jakmile zbuduje dostatečnou mocenskou základnu, schopnou odolávat generálům a šéfům rozvědek, kteří kontrolovali bezpečnostní infrastrukturu země, ukáže se být nový syrský prezident skutečným reformátorem.

„Král podal Bašárovi ruku a doufal, že jej může vtáhnout do hry," vybavoval si jeden ze starších Abdalláhových poradců. „Mysleli jsme si, ‚tohle je ten člověk, co může skutečně přetvořit Sýrii a nasměrovat ji novým směrem'. Když došlo na represe – a začínaly být stále násilnější –, byli jsme v šoku."

Zhroucení sousední země není něco, kvůli čemu byste měli jenom pokrčit rameny. Jordánsko se Sýrií sdílí společnou hranici v délce překračující 370 kilometrů a na ní se nacházejí desítky neoficiálních hraničních přechodů, využívaných především kmeny, které na dělicí linii žijí. Abdalláhovým poradcům bylo jasné, že dlouhodobý konflikt by nevyhnutelně zasáhl

i Jordánsko. To by s sebou neslo uprchlickou vlnu a možná i hromadu nových ilegálních aktivit v pohraničních městech, zahrnujících pašování zbraní a kontrabandu. Jordánské společnosti mohly ztratit přístup k hlavní transportní magistrále, spojující se s trhy v jižním Turecku a následujících evropských městech. Vážnější destabilizace by mohla přinést ztrátu kontroly na hlavními zbrojními systémy Sýrie, od protiletadlových střel schopných sestřelit osobní letadla, až po Asadovy smrtící zásoby chemických zbraní. Už jen několik málo odcizených kapsulí VX anebo plynu sarin mohlo při teroristickém útoku o život připravit stovky, možná až tisíce lidí.

Většině bezpečnostních analytiků se na podzim roku 2011 zdál takto extrémní důsledek nepravděpodobný. Obvyklá písnička, kterou opakovali rozličtí představitelé rozvědek od Jeruzaléma až po Washington během podzimních měsíců, zněla, že Asadovy „dny už jsou sečteny“. Jeho režim přicházel o generály, a dezertovaly dokonce celé prapory. Zásoby tvrdých měn se rychle tenčily, a protože byly naprosto zásadní pro nákup veškerého zboží od munice a leteckých součástek, až po loajalitu prorežimních milic, situace se jen horšila. Ze strachu, že nebude možné jim důvěřovat, začínali Asadovi vojenští velitelé některé ze sunnitských brigád nechávat raději v prostorách kasáren a nepouštěli je pryč.

Byl však Asad nadobro odepsaný? Abdalláh si tím tak jistý nebyl.

Král i jeho bezpečnostní poradci analyzovali během nekonečných strategických porad každodenní zpravodajské reporty. Tyto porady se nezřídka protáhly až do pozdních nočních hodin a vladař je tak zhusta trávíval jen v civilním oblečení, oděný v džínsech či lehkém oděvu, když hloubal nad brífinkovými knihami[23] a své poradce si v jednom kuse posílal pro tureckou kávu a čaj. Všechna znamení ukazovala na rychlou změnu situace ve prospěch opozice. Abdalláh přesto studoval zuřivé manévry dalšího arabského vůdce, jehož velitelské ústředí na vrcholku kopce sídlilo jen sto šedesát kilometrů od jeho vlastního, a pomalu už viděl obrysy plánu, který začínal nabírat na jasnosti.

„Tohle bude trvat daleko déle, než si kdo myslí,“ řekl Abdalláh svým poradcům.

Z pohledu Jordánců byla situace taková, že jak režim, tak i jeho opozice měly pod kontrolou přibližně třetinu syrského obyvatelstva. Mezi těmi

dvěma byl strachující se střed, nervózní směs etnických a náboženských menšin, ale stejně tak jen vypočítaví obchodníci a odborníci, kteří vyčkávali, která ze stran bude mít navrch. Pokud by se Asadovi dařilo zahrát na jejich strach – a pokud by úspěšně zvládl vykreslit rebely jako teroristy a náboženské fundamentalisty usilující o sektářské čistky –, mohl z této oportunistické skupiny vytvořit své pasivní spojence. Více než polovina země by tak podporovala vládní režim a Asad by se mohl docela dobře spolehnout na to, že bude mít pod kontrolou rozhodující syrské území: Damašek a Aleppo, největší města v zemi a centra obchodu, v nichž se zároveň nacházely stěžejní námořní přístavy podél pobřeží. Mohl by si tak dovolit vzdát se několika bezvýznamných pouštních měst a přenechat je, alespoň prozatím, rebelům.

Asadovy bankovní účty se tenčily, to byla pravda, stále však platilo, že tato jeho nepříjemná situace nebyla tak bezvýchodná, jak se zdálo – ne dokud se mohl spolehnout na mocné zahraniční přátele. Na Írán bylo spolehnutí, že může svého syrského spojence financovat libovolně dlouho. Potřeboval si totiž zajistit ochranu zásobovací trasy pro Íránem podporované milice Hizballáhu podél libanonské hranice s Izraelem. A Vladimir Putin by byl šťastný, pokud by mohl prodávat zbraně a zbrojní materiál dlouholetým obchodním partnerům v Sýrii, kteří mimo to Rusku poskytovali území pro jeho jedinou námořní základnu na Středním a Blízkém východě.

Podle toho, jak Abdalláh mapoval nastalou krizi, zdálo se být zřejmé, že se Asad pokouší za každou cenu udržet u moci. A navzdory předpovědím, které prorokovaly opak, měl Asad zřejmě nejen dostatek palebné síly, ale i peněz a vojáků k tomu, aby zvládal bojovat ještě velmi dlouho. Objevily se i všelijaké návrhy na urovnání konfliktu, mezi nimi i nabídka na pohodlný zahraniční exil, který by Asadovi a jeho rodině zajistil bezpečí a zemi ušetřil ničivé občanské války. O to však Bašár Asad zájem neměl.

„Tady,“ řekl král svým poradcům, „teď poteče krev.“

Ten podzim došlo i k dalšímu zlověstnému vývoji, k určitému posunu na straně rebelů, kteří do té doby jen stěží zaujali pozornost někoho jiného než komunity zpravodajských analytiků věnujících se syrskému „jaru“. Bylo známo, že v období prvních měsíců povstání vyhlásil Asad amnestii, která vedla k propuštění vězňů z všemožných věznic. Což se ovšem netýkalo protestujících zavřených v detenčních zařízeních tajné policie. Běžní Syřané

si naplno uvědomili, jak cynické toto Asadovo gesto dobré vůle tehdy bylo. Mezi vězni propuštěnými během jara a léta byla celá řada radikálních islamistů, kteří patřili ke známým teroristickým organizacím. Někteří z nich patřili k džihádistům zadrženými při pokusu překročil ilegálně iráckou hranici, aby se na místě připojili k povstalcům. Další byli podezřelí z členství v al-Káidě – ty dopadla CIA a v rámci programu „mimořádného vydání“ je tajně dopravila do Sýrie. Propuštěných islamistů bylo příliš málo, než aby dokázali vážně ohrozit režim. Jejich přítomnost v zemi ovšem pomohla podepřít Asadovo tvrzení o účasti extremistů. Nyní tak v opozičním táboře skutečně působila hrstka opravdových džihádistů. Šlo o stejnou taktiku, jakou použil i libyjský vůdce Muammar Kaddáfí, který ve zjevném pokusu zasít spory mezi oponenty režimu vyprázdnil věznice.

Představitelé jordánských a amerických zpravodajských služeb sledovali přicházející reporty se směsí nedůvěřivosti a znepokojení. Mezi propuštěnými vězni bylo několik známých jmen. Někteří z nich patřili ke skupině jordánského teroristy Abú Musaba Zarkávího a podíleli se na pašování zbraní a lidí přes hranici do Iráku. Ti se nyní mohli vrátit na svá stará místa, a co bylo horší, zřejmě i ke svým starým zvykům.

Jednalo se v porovnání s ostatními krizemi v regionu stále ještě o malichernost?

„Kovaných přívrženců al-Káidy je tu jen pomálu,“ uvedl představitel jedné středovýchodní zpravodajské služby o džihádistech, u nichž na sklonku roku 2011 zaznamenali, že si v Sýrii zakládají obchod. „Naprosto přesně víme, kde se pohybují. A až bude po všem, víme i, jak je dostat.“

V tu samou chvíli sledovali události v Sýrii také další outsideři, kteří – podobni vyhládlému kojotovi číhajícímu na králíka – s nesmělým optimismem vyčkávali, jak se situace vyvine. Šlo o muže, kteří si dříve říkali al-Káida v Iráku, byli to Zarkávího stoupenci. Ti se nyní celé dny ukrývali na předměstích Mosulu a několika mála dalších měst. Ze strachu z odhalení spolu komunikovali jen zřídka. Přijali také nové jméno – Islámský stát v Iráku – a snažili se předstírat, že jde o skutečný stát: s administrativní správou, ministerstvy, a dokonce i s vlajkou. Že jde o naprosto fiktivní stát, bylo zřejmé i rodinným příslušníkům džihádistů. „Kde je prosím tě ten Islámský stát v Iráku, o kterém to tady mluvíš? Vždyť žijeme na poušti!“ stěžovala si podle iráckých soudních dokumentů jedna

z vůdcových žen. Pro muže v čele této organizace však byl Islámský stát hotovou záležitostí a, dá-li Bůh, bude se jen rozrůstat.

Tento vůdce byl na své pozici teprve krátce. Poté, co byli předchozí lídři zabiti při raziích iráckých a amerických vojenských jednotek, byl náhle povýšen na třetí nejdůležitější post organizace. Na rozdíl od předchozích velitelů však nebyl bojovník, ale učenec. Byl profesorem islámského práva a měl doktorský titul. Na svých dvaatřicet let byl nebývale vážný, cenil si bezúhonnost a až úzkostlivě dbal na dodržování i těch nejmalichernějších pravidel upravujících projev a oblékání. Tento syn konzervativního muslimského kazatele z iráckého města Samarra své mládí strávil jako Ibráhím Avád Badrí. Džihádistická přezdívka, kterou si pro sebe zvolil, ale zněla Abú Bakr Bagdádí. Vzhledem nijak nevybočoval, byl středně vysoký a vlasy už mu řídly. Bradku měl oproti tomu hustou tak, že už v rané dospělosti připomínala houštinu. Bagdádí byl ovšem obdařen prorockou odevzdaností v danost osudu – nejen světa, ale i svého vlastního. Když tedy sledoval veškerá povstání arabského jara z počátku roku 2011, byl vlastně svědkem toho, jak ruce boží utvářejí ony události a jak se sápou na velikou větev dějin a trhají z ní zralé plody, které potom skládají až Bagdádímu k nohám. Zajisté se věci takto měly udát, přesto se však Bagdádí rozhodl vše trochu popostrčit. Začal proto v únoru tohoto roku prostřednictvím mediální odnože Islámského státu nabízet své užitečné návrhy masám káhirských demonstrantů. Poté, co dorazily svého prezidenta, musely egyptské davy zajisté uznat za svou povinnost pokračovat přes Sinaj a dál.

„Zde, ve vašem středu, se pro vás otevřelo virtuální džihádistické tržiště a stalo se vám snadno dostupné!“ oznamovalo jedno z oficiálních vyhlášení umístěných na během února na islamistických webových stránkách. „Nikdo dospělý a tělesně schopný nemá jedinou výmluvu pro to, aby se zdržoval s těmi, kteří se vyhýbají džihádu.“

Stejný příspěvek obsahoval zvláštní prosbu o vyprázdnění egyptských věznic, v nichž přebývalo mnoho z nejoddanějších a nejzkušenějších islamistů v zemi. Téměř všichni z iráckého velení skupiny, a to včetně Bagdádího, za sebou měli zkušenost z některého z nechvalně známých detenčních zařízení na Středním východě. „Osvobození vězňů je jedním z nejpřednějších závazků, které na vás čekají,“ uvádělo se v poselství. „Dokud neosvobodíte každého jednoho z nich, nenechte věci uklidnit se.“

Tyto naléhavé prosby však byly ignorovány. Ke zděšení islamistů po celém světě projevily davy obléhající ministerstva v Káhiře a Benghází jen pramalou chuť nahradit sekulárního tyrana náboženským tyranem. V rýmovaných sloganech, které zaznívaly na náměstí Tahrír v Káhiře, se objevovalo ledasco: požadavky na lepší životní podmínky („Svobodu a chleba – sociální rovnost je tu třeba“), ale i projevy národní hrdosti („Záda narovnaná máme, vždyť jsme přece Egypťané!“). Ani po květnovém úmrtí Usámy bin Ládina tu nikdo nevolal po džihádu nebo nerozvinoval transparenty al-Káidy či portréty zabitého vůdce teroristů. Někdy kolem roku 2004 zaznamenávaly průzkumy veřejného mínění stabilní propad schvalování bin Ládinova hnutí napříč celým muslimským světem, bylo to však zároveň také v době, kdy na sebe Zarkáví začal poutat celosvětovou pozornost nahrávkami brutálního řezání hlav případně sebevražednými atentáty. A podpora útoků na muslimské civilisty – hlavní vizitka Islámského státu v Iráku – se propadla ještě hlouběji.

Zarkávího řídnoucí zástup následovníků tu a tam vyslal do iráckého hlavního města sebevražedného atentátníka, aby zabíjel a mrzačil. Během měsíců, kdy měl být u velení Bagdádí, se skupina přihlásila k zodpovědnosti za útoky na zákazníky banky, na křesťany v době bohoslužeb a na frontu mladých mužů, kteří stáli před náborovým střediskem armády. Když však byli nyní američtí vojáci pryč ze země a Iráčané se soustředili především na nebývalé politické divadlo, v němž se politici zaníceně utkávali v iráckém parlamentu, zdály se být útoky stále více nesmyslné snad všem vyjma teroristů samotných.

Bagdádího lidé stále dokázali stavět ničivé bomby ukryté v autě a i nadále se jim dařilo nacházet stabilní přísun nešťastných dospívajících, kteří byli ochotní dopravit sebevražedné vozidlo ke svému cíli. Ovšem s tím, jak jednotliví vůdcové stále hovořili o panarabském islámském státu, ztrácela Zarkávího původní organizace smysl. Skupina tak byla velice blízko rozpadu. Přišla o své útočiště i svobodu pohybu, která byla naprosto zásadní pro komunikaci, výcvik i soběstačnost skupiny. Kromě toho se také zaštiťovala ideologií, o niž podle všeho muslimský svět už nejevil žádný zájem. Pět let po Zarkávího smrti se Islámský stát v Iráku stal něčím, čeho se teroristické organizace bojí ještě daleko více než vlastního zničení.

Stal se bezvýznamným.

Úpadek začal už krátce po Zarkávího smrti, jakkoliv to tak zpočátku podle počtu mrtvých nemuselo vypadat.

Znenadání zbavená svého charismatického vůdce a hlavního stratéga ještě al-Káida ze začátku zvládala udržovat a mnohdy i překonávat míru, jaké masakry dosahovaly za Jordáncova velení. Pro americké vojenské jednotky bylo prvních dvanáct měsíců od Zarkávího smrti nejhorší období války co do ztrát na životech. Zabito byli 904 vojáci. Měsíční počet obětí mezi iráckými civilisty dosáhl svého maxima v červenci 2006, kdy zemřelo 3266 lidí. To bylo měsíc poté, co americké bomby rozmetaly Zarkávího úkryt v Bakúbě.

Bojiště se ale měnilo. Sunnitské kmeny unavené násilím společně utvořily milice, které si začaly říkat „Synové Iráku“. Ty poté vyháněly džihádisty ze svých vesnic a občas je i zabíjely. Bojové jednotky George W. Bushe zaplavily v roce 2007 jako přílivová vlna celý Irák. Šlo tehdy o tisíce čerstvých bojovníků. Nejpodstatnější však bylo, že vysoce efektivní jednotky Američanů – tzv. „smíšené buňky“, neboli protiteroristické týmy zpravodajských důstojníků a příslušníků speciálních sil – dokázaly zabíjení islamistických militantů dotáhnout na novou úroveň. Města sunnitského trojúhelníku, která Zarkávímu sloužila jako útočiště a operační základna, se pro jeho následovníky rychle stávala ve dne v noci nejen nepřátelským, ale vyloženě nebezpečným místem.

Stejný recept, který generál McChrystal použil k vystopování a zabití Zarkávího, přinášel jeho mužům na základně amerických speciálních sil v Baládu úspěch i několikrát denně. Tyto snahy pokračovaly ve stabilně narůstajícím tempu po celý rok 2008, kdy McChrystal obdržel čtvrtou generálskou hvězdu a byl povýšen na náčelníka Společného štábu. Jeho nástupce vlajkový důstojník William McRaven se držel stejných metod až do chvíle, kdy byly bojové operace USA v Iráku v roce 2010 oficiálně ukončeny.

Denní pátrání začínalo nasazením elektronických sledovacích zařízení, schopných zachytit každý hovor z mobilního telefonu, odeslaný mail či sms, a to na celém území Iráku. Pokud někdo vytočil číslo uvedené ve stále se rozrůstající teroristické databázi, kterou si v Baládu vedli, daly se technické týmy okamžitě do práce a stopovaly jeho polohu i další pohyby. Americká letadla i drony sloužily jako mobilní vysílače, schopné

napíchnout veškeré podezřelé telefony. Letecké sledovací kamery umožnily americkým špionům také rozšířit možnosti stopování podezřelých vozidel.

Neméně působivá byla i činnost zásahových jednotek SEAL a Delta Force, které noc co noc vyrážely na přepady teroristických úkrytů, odhalených během pátracích akcí předchozího dne. Čtvrtý rok války už byly jejich taktiky vypilovány takřka k dokonalosti, takže malé jednotky o šesti lidech zvládaly podnikat i několik razií za noc. Bývalý člen těchto přepadových komand „Joseph“, který se účastnil nejednoho zásahu, vzpomíná, jak se během měsíců po Zarkávího smrti proměnila povaha bojů s tím, jak Pentagon schválil zintenzivnění ničení pozůstatků Jordáncovy teroristické sítě.

„V roce 2007 jsme jednoduše přestali pracovat v rukavičkách,“ uvedl Joseph, který k interview přistoupil pod podmínkou, že jeho skutečné jméno zůstane tajné. „Do akcí proti al-Káidě jsme vyráželi tak tvrdě, jak to jenom šlo. Byly to akce ‚zabít, případně zajmout‘, ne ‚zajmout, případně zabít‘. Pořádně jsme jim dávali na prdel, protože lidi z al-Káidy jsme zabíjeli každou noc.“

Pracovní „den“ začínal se západem slunce, právě když sledovací týmy končily svou směnu. „Mívali jsme večeři ke snídani,“ zmiňuje Joseph. „Pak přišla na řadu porada a šlo se do akce. Zaměřili jsme cíl, šli dovnitř s [tlumiči] a nočním viděním a skoro každou noc se střílelo. Dělali jsme své vlastní výslechy a vyvinuli si vlastní zpravodajské postupy. A v závislosti na tom, co jsme zjistili, jsme se okamžitě pouštěli do dalších věcí. Tak jsme to dělali každý den.“

Tyto taktiky fungovaly na různých úrovních. Kvůli narůstajícímu tempu nočních operací se teroristé ocitali ve stále větší nejistotě. Nebyli vůbec schopní koordinovat či plánovat sofistikované útoky. Razie zajišťovaly příval čerstvých informací, včetně vhledu do fungování náboru a výcviku sebevražedných atentátníků. Ti, které Joseph vyslýchal, byli mnohdy jen dospívající, kteří však prošli důkladnou indoktrinací od imámů. Další se zkrátka jen zdáli být duševně labilní či pomaleji chápající a naivně důvěřiví – „byli prostě tak tupí, až to bolelo,“ vzpomíná.

Ze všeho nejdůležitější ale bylo, že přepadová komanda přišla na to, jak se dostat teroristům pod kůži. Vzbouřenci už jednoduše nebyli nejsmrtelnější a nejhůře předvídatelnou silou v Iráku. Teď byla řada na nich, aby měli strach. Joseph a jeho parťáci tak brzy zjistili důležitou věc…

bojovníci Islámského státu byli možná dovední hrdlořezové, ale dost mizerní vojáci.

„Jediné, v čem byli opravdu dobří, bylo terorizování neozbrojených lidí," dodal. „Mysleli si, kdovíjak nejsou dobří, ale když jsme je probudili uprostřed noci, jen si nadělali do kalhot."

Potyčky uvnitř setmělých domů byly tiché a krátké, často trvaly jen tři minuty či méně. Ti, kteří měli dost rozumu, že se vzdali, se ocitli obklopení vousatými a svalnatými muži ze Západu, oblečenými v tmavém, kteří byli vyzbrojení futuristicky vypadajícími zbraněmi a doprovázeni rozzuřenými útočnými psy. V iráckých vesnicích se dokonce začala šířit zvěst o „nindža bojovnících se lvy", kteří vždy vpadnou do města a zase zmizí. Poté co se tato historka objevila, se Joseph během výslechů občas snažil legendu ještě přiživovat.

„Už jste měl někdy předtím co do činění s Američany?" zeptal se.

„Ano," odpověděl obvykle spoutaný džihádista.

„Vypadali jako my?"

„Ne."

„Má to svůj důvod," řekl. „Přišel jsem si pro tebe. Jsem totiž ďábel."

Výsledky na sebe nenechaly dlouho čekat, a to nejen s ohledem na počty zabitých či zajatých vzbouřenců. Během jediného roku mezi lety 2007 a 2008 poklesl počet obětí mezi americkými vojáky z 904 na 314, a potom ještě o polovinu v následujícím roce. Množství obětí na straně iráckých civilistů vinou sebevražedných atentátů se snížilo z téměř 3900 v roce 2007 na méně než 1700 za rok 2008. Od chvíle, kdy tento prudký pokles započal, stabilně pokračoval až do konce desetiletí.

Působení pátracích aktivit, přívalu vojenských jednotek, sunnitského odboje, a obzvláště nočních razií oslabily Zarkávího organizaci natolik, že o ní ředitel CIA Michael V. Hayden prohlásil, že bude v roce 2008 „blízko své strategické porážce". Džihádisty, kteří téměř čtyři roky kontrolovali Irák, se sice ještě nepodařilo bez výjimky odstranit, ale alespoň objevili Američané recept na to, jak je držet na uzdě.

„Nezačali jsme být jako oni," řekl důstojník, který dohlížel na smíšené buňky ve fázi před zahájením tohoto programu. „Stali jsme se tím, čeho se bojí: nočními stíny." Každému bylo jasné, že tento tlak nebude možné udržovat na věky. Přímé náklady za invazi, okupaci, přestavbu a stabilizaci Iráku přišly státní kasu na více než tři biliony dolarů, nepřímé náklady stály

daňové poplatníky ještě další bilion. Velká většina Američanů už dávno válku nepodporovala a i Iráčané samotní už se těšili, až uvidí americké jednotky opouštět zemi. Jejich odchod započal na sklonku roku 2007 a poslední transport s vojáky opouštějícími Irák překročil irácko-kuvajtskou hranici 18. prosince 2011. Skončila tak vojenská akce, kterou nepřežilo téměř 4500 Američanů a po níž jich zůstalo raněných více než 32 000. I ty nejstřídmější odhady pak hovoří o zhruba dvacetinásobně vyšších ztrátách na životech na straně iráckých civilistů.

Když Američané odjížděli, nechávali Iráčany, aby se nyní o svoji bezpečnost starali sami. To by však byla nesnadná výzva i pro zemi bez irácké zkušenosti s výbušnými tenzemi kvůli sektářským a etnickým půtkám. A tak, nikoliv překvapivě, selhala téměř veškerá opatření i pokusy o vytvoření stabilní irácké společnosti. Nedůvěra sunnitů vůči předsedovi vlády Núrí Málikímu přešla v roce 2007 do otevřené vzpoury. Následně došlo k zatýkání prominentních sunnitských politiků a k propouštění sunnitských velitelů v rámci irácké armády i bezpečnostních složek. Ší’ity vedená vláda podnikla v následujícím roce kroky k rozpuštění milic Synové Iráku, které pomáhaly vyhánět zahraniční islamisty. Své rozhodnutí vláda zdůvodnila tím, že nebude v zemi tolerovat existenci soukromých milic. Na druhou stranu ší’itské milice byly nejen tolerovány, ale mnoho sunnitů věřilo, že i oficiálně podporovány. Když americká armáda opouštěla zemi, nabídla místní vládě významnou pomoc. V letech 2008 a 2010 se Američanům podařilo uštědřit Islámskému státu v Iráku dva výrazné zásahy, oba mířily proti obnovenému velení skupiny. Při prvním z nich zaútočilo v říjnu 2008 americké komando na teroristickou základnu nacházející se na syrském území, jen několik kilometrů od hranic s Irákem. Při tajné operaci, schválené Georgem W. Bushem, zničily týmy speciálních sil v helikoptérách základnu a zabili muže, kterého americká administrativa identifikovala jako Abú Gadíju, syrského zubaře a raného následovníka Zarkávího, který zajišťoval hlavní dodávky nových branců a peněz. Osmnáct měsíců uběhlo od této akce a Američané ve spolupráci s iráckými ozbrojenými silami zaútočili na pouštní úkryt poblíž iráckého města Tikrít právě ve chvíli, kdy se zde konala porada vysoce postavených vůdců skupiny. Irácká vláda vítězoslavně zveřejnila fotografie dvou těl vytažených z trosek budovy a potvrdila, že zabitými jsou Abú Omar Bagdádí a Ajúb Masrí, dva nejdůležitější vůdcové skupiny od Zarkávího smrti.

Vzbouřenci později potvrdili smrt „dvou rytířů [kteří] odešli, aby se připojili k zástupu mučedníků“. Sdělení rovněž slibovalo jistou odplatu v podobě „dlouhých a temných nocí a dní zbarvených krví“. Schopnost Islámského státu zasadit irácké vládě – byť notně oslabené a nejednotné – skutečně bolestné údery však zůstávala značně pochybná.

Nový vůdce džihádistů Abú Bakr Bagdádí byl mužem neskromných ambicí, ovšem ke konci roku 2011 – tedy už bezmála po dvou letech na vůdčí pozici – bylo jeho vychloubání stejně prázdné jako pokladna jeho skupiny.

Islámskému státu v Iráku chyběly zdroje, bojovníci i útočiště. A co bylo zřejmě nejhorší, postrádal smysluplnou příčinu – nějaký nápad, s nímž by zvládl postavit na nohy své vyčerpané bojové síly a přitáhnout k sobě další muslimy.

V nastalém zmatku revolucí zmítané Sýrie našel brzy všechno, čeho se mu nedostávalo.

23 Připravené soupisy možných otázek a odpovědí pro slyšení politiků v parlamentu apod. Poznámka redakce.

19.

„Tohle je ten stát, kterému Zarkáví umetl cestu.“

V Sýrii už půl roku probíhalo povstání a Abú Bakr Bagdádí se začínal cítit být připravený podniknout další krok. Obrátil se na jednoho ze svých nejdůvěryhodnějších zástupců, rodilého Syřana a veterána z časů Zarkávího působení, zda by nevedl výpravu do syrského vnitrozemí. Za hranicemi hlavního města i dalších režimních bašt padaly instituce udržující bezpečnost v Sýrii jedna za druhou. Zde tedy Zarkávího stoupenci viděli šanci došlápnout si na dalšího silně oslabeného soupeře.

Průzkumná hlídka byla jen miniaturní. „Nebylo nás víc než sedm nebo osm,“ vzpomínal vůdce skupiny. Muži proklouzli přes irácko-syrskou hranici a putovali dál do vnitrozemí podél dvojice pouštních silnic vedoucích souběžně s řekami Eufrat a Tigris, které protínaly malá syrská města dlouhodobě sloužící bojovníkům mířícím opačným směrem jako zastávky. Tady, daleko od vybojovaných syrských měst, se setkali s místními kontakty, včetně bývalých členů Zarkávího sítě v Sýrii stejně jako s dalšími džihádisty, kteří byli čerstvě propuštění z věznic Bašára Asada, přiznali později samotní účastníci výpravy. Země, do níž přišli, v mnohém připomínala Irák z doby před devíti lety: násilné místo plné bezvládí, kde se naprosto volně pohybovali ozbrojenci. Na rozdíl od Iráku jim zde však nehrozilo nebezpečí, že na ně z nebe zaútočí Američané.

„Jestli nebyla Sýrie připravená čelit revoluci, tak nám už vůbec ne,“ konstatoval s odstupem času vůdce mise Abú Muhammad Džulání. „Revoluce nám z cesty odstranila spoustu překážek a připravila nám půdu pro vstup do této požehnané země.“ Podle plánu, který schválilo samotné velení Islámského státu v Iráku, založili muži syrskou islamistickou milici, která se měla připojit k rebelům, již v té době už válčili s vládou Bašára Asada. Pojmenovali se Džabát an-Nusrá neboli Podpůrná fronta lidu Levanty. Zvolené jméno mělo naznačovat, že jde o jistou pomocnou skupinu, přicházející na pomoc zesláblé syrské opozici. Fronta an-Nusrá se nakonec stala autonomním hráčem, který zpřetrhal vazby se svou

mateřskou organizací a vybudoval si vlastní ideologii, taktiku i styl. Západní zpravodajské služby později usoudily, že původní myšlenkou bylo vytvořit syrský inkubátor chalífátu, který by mohl jednoho dne vést Bagdádí.

„Záměrem bylo vytvořit syrskou odnož organizace a položit základy pro další expanzi skupiny," uvedl americký státní představitel, který pomáhal mapovat vzestup organizace. „Původním záměrem nikdy nebylo vytvořit jinou skupinu."

V průběhu následujících měsíců se komunikace mezi syrskou kolonií a podlomeným iráckým velením stala otevřeným oknem do Bagdádího osobnosti a jeho rostoucích ambicí. Ten se stejně jako jeho duchovní předchůdce Abú Musab Zarkáví nezajímal primárně o dosazení islamistické vlády do hlavních měst Iráku či Sýrie. Jeho cílem bylo nastolit vládu islámu, která nezná hranic. Toho měl dosáhnout odvážným chováním, opřeným o víru v to, že Alláh upraví běh dějinných událostí tak, aby to vyhovovalo Bagdádímu. Ti z myslitelů al-Káidy, kteří patřili k větším pragmatikům, o chalífátu hovořili jako o něčem vzdáleném, co bude muset počkat do doby, než budou sekulární režimy Středního a Blízkého východu nadobro svrženy. Bagdádí ale věřil v pravý opak, doufal, že bude postačovat vztyčit pradávnou vlajku chalífátu a řádní muslimové už se přidají sami.

„Mluvil o fyzickém obnovení islámského chalífátu takovým způsobem, jakým to ještě nikdo jiný nezkusil," popisoval americký činitel. „Vybudoval extremistickou vizi islámu a očištění země od odpadlíků. To mělo umést cestu závěrečnému zúčtování mezi muslimy a nevěřícími."

Když přijímal Zarkávího vizi, vzal Bagdádí nadšeně za své také Jordáncovy nejodpornější excesy. V letech následujících po Zarkávího smrti se zdálo, že si jeho bezprostřední nástupci vzali k srdci varování al-Káidy, že by se měli vyvarovat otřesných výjevů, které by mohly obyčejné muslimy jen pohoršovat. Nahrávky řezání lidských hlav tedy mizely ze scény a i bezdůvodných útoků proti ší'itským ženám a dětem, které byly pro al-Káidu v Iráku tak charakteristické, ubylo. Nyní je však Bagdádí zase přivedl k životu, a to v takovém rozsahu, že připomínaly zvěrstva ichvánských hord, které o století dříve pustošily Arabský poloostrov. A stejně jako Zarkáví našel i on způsob, jak celý svět přimět, aby se díval.

Nebýt americké invaze do Iráku, nejspíš by největší hrdlořez Islámského státu dožil svá léta jako univerzitní profesor. Až do roku 2003 se jeho život ubíral k poklidné kariéře muže, který čerstvě dopívající učil islámskou právní vědu, a ne jim k hrudi připevňoval výbušniny.

Islamističtí životopisci později Bagdádímu připsali ohromné intelektuální dary a vrozený talent pro vedení džihádu, jakkoliv v rozsáhlých profilech precizně vytvořených západními zpravodajskými službami pro nic z toho podklady nejsou. Z doby jeho formativních let nic nenasvědčovalo tomu, že by muž narozený jako Ibrahím Avád Badrí byl obdařen nějakými neobyčejnými vlohami či sklony. Jedinou výjimkou byla jeho fascinace *fiqh*, neboli právní interpretací tisíců výroků a náboženských ediktů obsažených v posvátných textech islámu. Nebyl to takový násilník a buřič jako Zarkáví či dobrodruh typu Usámy bin Ládina, který se po absolvování vysoké školy přestěhoval do Pákistánu, aby se mohl připojit k úsilí afghánských mudžáhedínů. Neprojevovaly se u něj žádné rané náznaky charismatu ani krutosti. Namísto toho si jej známí pamatují jako plachého krátkozrakého mladíka, který měl rád fotbal a často se držel stranou ostatních. Do svých dvaatřiceti let nepřitáhl Bagdádí mnoho pozornosti ani ve vlastní čtvrti, kde bydlel. Jeden z rodinných přátel si vzpomíná na mladého muže „tak tichého, že jste stěží slyšeli jeho hlas“.

„Na nosiči kola vozil v jednom kuse připnuté nějaké náboženské i jiné knihy,“ sdělil soused Tárik Hamíd reportérovi z *Newsweeku*, když vzpomínal na snaživého teenagera, žijícího poblíž jedné z nejchudších samarrských čtvrtí. Jakožto syn sunnitského imáma, který kázal přímo ve městě, nosil Bagdádí na důkaz své zbožnosti tradiční modlitební čapku a bílou dišdašu a svůj volný čas raději trávil v mešitě, než aby pobýval s dalšími muži z města, uvedl Hamíd. „Nikdy jsem ho neviděl v kalhotách a košili, což byl oděv, ve kterém chodili ostatní chlapi docela běžně,“ poznamenal soused. „Měl jemnou bradku a nikdy nevysedával po kavárnách.“

Jedna skutečnost z jeho rodinného zázemí se později ukázala být naprosto zásadní: jako příslušník iráckého kmene al-Bu Badrí si mohl dělat nárok na to, že patří do Muhammadovy rodové linie, což byl podle názoru některých islámských učenců nutný předpoklad pro to, aby se dotyčný mohl stát chalífou či vůdcem muslimského státu. Tato výhoda však v pískem obklopené Samaře za mnoho nestála, neboť tu byly stovky příslušníků

kmene al-Bu Badrí a desítky dalších kmenů, které stejně tak mohly oprávněně tvrdit, že jsou součástí prorokova rodokmenu. Bagdádího rozšířené příbuzenstvo přesto však hořelo náboženským zápalem, což by mohlo pomoct vysvětlit jeho mladické nadšení a také pozdější příklon k fanatismu. Bagdádího děd absolvoval celý rituál pouti do muslimské svatyně Kába v Mekce, a proto mu náležel čestný titul *hadži*. Mimo to se mezi jeho strýci a desítkou sourozenců nacházelo mnoho kazatelů a náboženských pedagogů. Kázání jeho otce byla pozoruhodná, a jak poznamenal jeden z Bagdádího džihádistických životopisců, bylo to především kvůli jejich důrazu na „propagaci ctností a prevenci neřestí“.

Narodil se do jedněch z nejdivočejších let moderní irácké historie. Na svět přišel v roce 1971, a když po osmi letech bojů a více než půl milionu zmařených životů skončila hořkou patovou situací íránsko-irácká válka, blížil se dospělosti. Když pak irácká armáda utržila ponižující porážku během první války v Zálivu, měl téměř dvacet let. Někdy mezi těmito lety nejspíše plnil povinnou vojenskou službu v irácké armádě, ačkoliv není vůbec jisté, že by se kdy zúčastnil bojů. Co je však jisté, je fakt, že se zamlada přestěhoval do Bagdádu, kde navštěvoval vysokou školu a v roce 1999 získal bakalářský titul z islámského práva a teologie. Tím, jak se ponořil do tajemného světa náboženských pravidel sedmého století, vynořila se na povrch jeho puritánská stránka. Bagdádího známí si vzpomínají, jak jej už za dob studií dráždilo, že směli při svatebním veselí tančit muži a ženy ve stejné místnosti. „Vždyť je to bezbožné!“ stěžoval si. Na každý pád byl studovaným oborem natolik pohlcen, že ve studiích pokračoval až přes třicítku. Když 20. března roku 2003 začala americká invaze do Iráku, směřovala jeho cesta k získání doktorátu a následné kariéře vysokoškolského pedagoga.

První masivní útoky v rámci americké doktríny rychlé převahy způsobily, že svět mladého studenta islámského práva zaplál nenávistí. Vždyť to byl právě on, kdo si lépe než většina lidí uvědomoval koránské příkazy a výzvy k obraně muslimských zemí před vetřelci. Ve stejném roce se přidal k jednomu z mnoha malých odbojových hnutí, zapojených do útoků typu *udeř a uteč* namířených proti americkým vojenským jednotkám, jakkoliv byl jeho skutečný přínos bojům naprosto zanedbatelný. Avšak po několika měsících angažmá byl Bagdádí chycen. Některé z okolností jeho zajetí jsou poměrně nejasné, americké záznamy nicméně potvrzují, že Ibrahima Awada

al-Badriho zajali američtí vojáci během razie na dům ve Fallúdži někdy na konci ledna 2004. Poté byl přepraven do jedné z nejobávanějších destinací v Iráku, amerického detenčního centra známého pod názvem tábor Bucca.

Sem dorazil 4. února. Vojenský fotograf, který jej fotil, na svém snímku zachytil vystrašeného muže s oválnou tváří, který právě vstupuje do středních let, nosí brýle s tenkými obroučkami a má přerostlou bradku. Bagdádí velice dbal na bezpečnost, a tak jde o jednu z mála jeho fotografií, jaké kdy vůbec byly pořízeny. Při další příležitosti, kdy pózoval pro fotografa, byl o více než deset let starší a jiný snad v každém ohledu. Jeho pouť od zaníceného mladíka ke krvežíznivému extremistovi měla právě začít.

Věznice, do níž se Bagdádí dostal, na první pohled vypadala jako městečko sestávající z ostnatého drátu a stanů, rozprostírající se na více než třech kilometrech čtverečních. Areál se nacházel na vyprahlé planině několik kilometrů od irácké hranice s Kuvajtem. Kdo by tam přilétal v noci helikoptérou – a to dělalo americké námořnictvo, střežící věznici, docela běžně –, ten by naznal, že tábor Bucca vypadal trošku jako Las Vegas. Ohromné město plné světel ležící uprostřed jinak prázdné pouště. Uvnitř ostnatých drátů však připomínalo daleko spíše Divoký západ.

Tábor původně postavili Britové pro válečné zajatce, rychlého rozrůstání se dočkal až pod americkou kontrolou, když bylo potřeba někam umisťovat velké množství Iráčanů zajatých od začátku vlny povstání. Ačkoliv byl tábor navržen tak, aby se do něj vešlo dvacet tisíc lidí, vyšplhal se počet jeho obyvatel místy i přes šestadvacet tisíc, a to za podmínek, kdy všichni žili ve společných stanech na místě, kde se letní teploty zcela běžně blížily šedesáti stupňům. Toto už tak nesnesitelné horko bylo ještě zhoršováno ulepenou vlhkostí Perského zálivu a ohrožovalo tak nejen vězněné, ale i stráže. „Bylo to úplně, jako byste byli přímo v mikrovlnce,“ sdělil loďmistr při službě na strážní věži novináři od námořnictva.

V pozdějších letech provedli velitelé tábora celou řadu podstatných vylepšení. Stany postupně nahradili klimatizovanými příbytky z betonových tvárnic a rozšířili učebny, kde se vězni mohli učit číst a psát anebo naučit zednickému řemeslu. V roce 2004 to byli každopádně islamisté, kdo měl pod kontrolou život uvnitř stanových městeček. Vězni byli rozděleni podle víry a sunnité museli ve své zóně žít podle striktních

pravidel šarí’e, která si tam sami nastolili a potom i brutálně vynucovali. Kdokoliv, kdo se od nich odchýlil anebo zradil ostatní tím, že projevil Američanům trochu vstřícnosti, byl vystaven různým trestům. V lepším případě byl zbit, v tom horším mu vydloubli oko. V oddělení číslo 30, kde byli zadržováni ti nejnásilnější islamisté, si vězni své nepřátelství ventilovali tak, že po procházejících strážích vrhali výkaly či kuličky nazvané *kameny čai*, vyrobené ze zbytků slazeného čaje smíchaného s pískem a vytvrzené na slunci.

Jeden z výše postavených správců tábora potvrdil, že tábor Bucca byl v době Bagdádího působení nejen dysfunkční, ale z pohledu velitelů usilujících o potlačení sunnitského povstání byl především kontraproduktivní. Tím, že americká vláda chytala islamistické radikály a běžné Iráčany, které potom zavírala do ohrady na poušti, vlastně nechtěně vytvořila „džihádistickou univerzitu“, která pomáhala indoktrinovat islamistickými idejemi novou generaci bojovníků, uvedl dotyčný správce.

„Extremisté se s umírněnými muslimy mísili v každém ze zařízení,“ napsal v roce 2009 ve svém eseji pro *Military Review* nadporučík Vasilios Tasikas, který ve věznici prováděl právní úkony. „Americké ozbrojené síly bohužel přijaly model detenčních operací, který předpokládal, že jsou všichni ze zadržených ‚zlí hoši‘, které je potřeba na neurčito ‚uskladnit‘ a libovolně je propouštět v náhodně vytvořených skupinách. Takový přístup nebyl jen naivní a krátkozraký, ale také nebezpečný. A jak se dalo předvídat, jen uvnitř zařízení přiživil povstalecké tendence.“

Pokud byl Bucca skutečně džihádistickou univerzitou, pak se Bagdádí stal bez pochyby jejím nejvýznamnějším absolventem. A ačkoliv nebyl ani zdaleka chlap od rány, dařilo se mu ve vězení nejen přežívat, ale dokonce i prosperovat. Bagdádí si zde vytvořil mnoho důležitých přátelství a svazků. Například se Zarkávího odchovancem Abú Muhammadem Adnáním, který se po letech stal jeho zástupcem a mluvčím. Mladý islámský vzdělanec navíc brzy zjistil, že díky své akademické odbornosti získává jisté společenské postavení. Miniaturní islamistická společnost v táboře potřebovala někoho, kdo by dokázal interpretovat pravidla šarí’i… a k tomu byl Bagdádí naprosto kvalifikovaný. Zvládal obstarávat denní modlitby, na které se všichni vězni – svorně odění ve žlutý stejnokroj – po tisících seřazovali na svých modlitebních koberečcích, aby provolávali oddanost Alláhovi. K tomu všemu byl schopný nejen mluvit klasickou arabštinou, ale

také ji vyučovat. To bylo důležité, protože šlo o podobu jazyka, v níž je napsaný korán a která se používá při oficiálních obřadech a proslovech. Bagdádí, který strávil většinu života mezi duchovními, mohl také napodobovat kázání nejučenějších imámů z velikých mešit v Bagdádu a Mosulu. A i když nebyla jeho kázání vyloženě původní, měl příjemný, byť autoritativní hlas, kterému muži v táboře rádi naslouchali.

Mnoho příležitostí k činnosti ve vězení člověk neměl. Odborné kvality, které Bagdádímu pomohly vydobýt si respekt mezi spoluvězni, mu rovněž umožnily dosáhnout dřívějšího propuštění. Tábor Bucca stabilně propouštěl své méně nebezpečné vězně, aby alespoň částečně ulevil výraznému přelidnění, kvůli němuž vznikalo neustálé napětí a které bylo také zdrojem občasných potyček mezi vězni. Ke konci roku 2004 si představitelé tábora prohlédli záznamy Ibráhíma Awwáda al-Badrího a usoudili, že pro ně obrýlený akademik představuje jen minimální hrozbu. Propuštěn byl 6. prosince 2004, ovšem ještě předtím mu tým lékařů odebral stěr z ústní dutiny kvůli uchování záznamů jeho DNA. Pokud by se stejný člověk kdekoliv objevil – ať už živý, či mrtvý – ve spojení s teroristickým činem, americké úřady by naprosto přesně věděly, s kým mají tu čest.

Po desetiměsíčním pobytu v blízkosti amerických vojáků vyšel Bagdádí ještě daleko odhodlanější proti nim bojovat. Po letech se jeho touha přemoct Ameriku stala posedlostí. „Vypořádej se s Amerikou a jejími spojenci, ó, Alláhu,“ pronesl v jedné ze svých veřejných modliteb. „Krutě se s nimi potýkej… Poraz je tak, že horší porážku ještě nikdy neutrpěli. Rozvrať jejich jednotu, rozštěp jejich těla, celé je roztrhej a dej, abychom zaútočili my na ně, nikoliv oni na nás.“

Na nějaký čas se Bagdádí pokoušel vyvarovat dalších střetů s Američany. Vzal si první ze svých tří žen a ví se, že měl nejméně jedno dítě, v té době čtyřletého syna. Po propuštění z vězení se vrátil na školu a roku 2007 dokončil doktorát v oboru islámského práva. Ale ještě před tím, než titul získal, byl znovu vtažen do povstaleckých aktivit. Jeho stará organizace postupně splynula s několika dalšími a dala tak vzejít poradnímu výboru neboli *šúře*, kterou v roce 2006 založil Zarkáví a která Bagdádího oslovila, zda by se nestal jedním z poradců v oblasti práva šarí’a.

Profil sestavený představiteli západních zpravodajských služeb naznačoval, že Zarkáví, který byl v teologických otázkách sice naprostým

laikem, avšak s oblibou vyhledával debaty s náboženskými učenci, nejspíše znal muže, který jej nakonec nahradil. Než k tomu ale došlo, zůstával Bagdádí obskurní postavou, a to i přímo mezi samotnými džihádisty. „Zarkáví mi byl víc než bratrem, ale Bagdádího jsem neznal. Byl bezvýznamný," sdělil v roce 2014 Ahmad Dabáš, jeho současník a člen další militantní frakce jménem Islámská armáda Iráku, londýnskému deníku Telegraph. „Míval na starost modlitby v mešitě nacházející se poblíž mé čtvrti. Ale nikdo si ho moc nevšímal."

Jenže Zarkávího smrt v červnu roku 2006 všechno změnila. Dědicové Jordáncova hnutí al-Káida v Iráku měli jiné představy o tom, kterak vést vzpouru, a tak se rychle reorganizovali pod novým jménem: Islámský stát v Iráku. Mezi vůdci nyní figurovalo nemalé množství bývalých důstojníků poražené armády Saddáma Husajna. Šlo o sunnitské plukovníky a majory, kteří se sice dali se Zarkávím do holportu, ale nikdy mu tak úplně nedůvěřovali. Když byl teď Jordánec ze hry, zaměřili se bývalí baasisté na iráckou kontrolu nad skupinou, a to od ústředí až k provinčním městům téměř bezvýhradně pod kontrolou islamistů.

Opět se ukázalo, že jedinečná kvalifikace zajišťuje Bagdádímu neocenitelné výhody. Byl skutečným odborníkem na šarí'u a mimo to za ním stál významný rodokmen sunnitského Iráčana, mohl tak zajistit, že rozptýlené buňky jeho teroristické organizace budou držet jednotnou ideovou linii. Netrvalo tedy dlouho a Bagdádí byl jmenován šariátským vůdcem malého hospodářského města jménem Karmá, ležícího kousek od Fallúdži. Brzy poté dostal na starost veškeré náboženské záležitosti celé provincie Anbár. A pak, začátkem roku 2010, se stal nejvyšším šariátským představitelem pro celou organizaci.

Díky tomuto povýšení se Bagdádí stal třetím nejdůležitějším mužem Islámského státu, podřízeným pouze nejvyššímu vůdci a ministrovi války. Tento post zastával až do 18. dubna 2010, kdy americké řízené střely srovnaly se zemí tajný úkryt nedaleko Tikrítu, čímž jedinou ranou zlikvidovaly oba nejvyšší představitele organizace. A tak knihomol a teoretik Bagdádí, označovaný ostatními jako „bezvýznamný", sám stanul v čele Islámského státu v Iráku.

Trvalo měsíc, než bylo Bagdádího emírství oficiální. Přestože měl už tak značně vysoké postavení, nebyl jeho nástup do čela organizace nikterak jistý. Představitelé západních i středo- a blízkovýchodních zpravodajských

rozvědek byli přesvědčeni, že vůdčí pozice připadne někomu ostřílenějšímu, kdo má výraznější zkušenosti s velením a vedením operací. Jenže i když patřil Bagdádí mezi outsidery, měl na své straně podporu mnoha lidí z vedení rady, sestávající z baasistů a Zarkávího stoupenců.

Mezi těmi, kteří podpořili a schválili jeho povýšení, byl i nemilosrdný plukovník irácké armády Samír Chlifavlí, vůdce vojenské rady organizace. Jako bývalý baasista, který se po americké invazi připojil ke povstaleckému hnutí, nutil Chlifavlí Bagdádího, aby vrcholné místo přijal. Z dokumentů nalezených o několik let později během bojů v Sýrii po Chlifavlího smrti vyplynulo, že mu zároveň přislíbil sloužit jako jeho zástupce a rádce. Bělovousý Chlifavlí, běžně známý pod džihádistickým jménem Hadži Bakr, byl zpravodajskými analytiky považován za mazaného stratéga, jemuž Islámský stát vděčil za své prvotní vojenské úspěchy.

Navzdory nedostatku vojenských zkušeností přinášel Bagdádí skupině jisté výhody. Jedna z nich byla učencova ochota poskytovat náboženskou záštitu brutálním činům, které duchovní po celém světě odsuzovali jako neislámské. Všechno, kvůli čemu kdy byla skupina zlořečena – ať už šlo o řezání hlav, sebevražedné atentáty, únosy, vydírání, válka proti ší'itům či prolévání krve nevinných muslimů – Bagdádí nejenom schvaloval, ale také oficiálně posvěcoval podle islámského práva. Další velikou výhodou, kterou skupině přinášel, byl fakt, že se perfektně hodil pro roli kalífy, což mělo pro organizaci symbolický význam, jelikož usilovala o to, aby byly její nároky „islámského státu“ brány vážně. Bagdádího rodový i odborný původ mu zajišťoval, že může usilovat o vedoucí postavení ve skupině, o kterém se Zarkávímu ani nesnilo.

Podle tvrzení amerického státního činitele obeznámeného s Bagdádího minulostí, se v průběhu následujících let uváženě připravoval na roli, pro kterou byl předurčen Bohem. „Obestřel se všemi potřebnými náboženskými kvalifikacemi a značnou pozornost věnoval obrazným vyjádřením, odívání i způsobu, jak se pohyboval nebo mluvil,“ uvedl zmíněný činitel. „Zašel zkrátka až do krajnosti, jen aby ukázal, že je jeho postavení právoplatné.“

Právě z těchto důvodů vyslal Bagdádí v srpnu roku 2011 vyslance za hranice, aby hledali syrskou platformu pro vybudování chalífátu, jenž v rodné zemi zatím jen chřadnul a ztrácel sílu. Z Bagdádího pohledu by úspěšně dokonaný podnik mohl organizaci zajistit přežití na následující roky. Co však bylo důležitější, Islámský stát tím podnikl první krok

k vymazání umělých hranic, jež zavedly koloniální velmoci, aby rozdělily muslimy.

„Překročili jsme hranice, které opovrženíhodné ruce vyznačily mezi islámskými státy ve snaze zmařit snahy našeho hnutí," prohlásil později Bagdádí o syrském experimentu. „Tohle je ten stát, kterému šejk Abú Musab Zarkáví umetl cestu. Není způsobu, který by jej přiměl ustoupit z teritoria, jež mu připadlo."

Od chvíle, kdy Barack Obama a evropští lídři zveřejnili požadavek na Asadovo odstoupení, uplynuly týdny, ale Asad jejich výzev nedbal. Syrská odpověď se nesla jen v duchu několika jízlivých poznámek na adresu „kolonialistů" a další násilí se obrátilo vůči protestujícím a následně i proti dobrovolnickým brigádám, které vznikly na jejich obranu.

V Bílém domě bylo toto štěpení země předmětem vážných obav, přesto však zachovávali klid a nebili na poplach. Prezidentovi poradci pro národní bezpečnost se shodovali na tom, že Asad nakonec prezidentský post opustí – aspoň se tak dali slyšet dva vládní činitelé přítomní důležitým jednáním o Sýrii, která se toho podzimu konala. Vypadalo to, že má syrský režim značné problémy – v bojích s novou povstaleckou skupinou nazvanou Svobodná syrská armáda přicházel o teritorium, vojáky, a dokonce i o své generály. Samotný vývoj bojů a vůbec celé situace hrál proti Asadovi a bylo tu jen málo, co Spojené státy musely udělat samy, aby uspíšily nevyhnutelné.

„Měli jsme tušení, že tato záležitost nabere svůj vlastní směr, a my jsme udělali všechno, co jsme jen mohli, abychom to udrželi pod kontrolou," prohlásil jeden z vysoce postavených vládních činitelů během jednání. „Skutečně jsme nečekali, že by se to mělo vléct."

Jenže přesně k tomu došlo. Když se konflikt blížil k totální občanské válce, hledala Obamova administrativa páku, s níž by mohla přimět obě strany urovnat spor. Jenže tu nebylo nic takového k nalezení. Když protesty vypukly v Egyptě a Jemenu, byly Spojené státy schopné vzít zpět staré směnky směnky. Ty se vršily po celá desetiletí, kdy USA ekonomicky i vojensky podporovaly vlády těchto zemí a jejich bezpečnostní instituce. V Libyi se Obamově administrativě podařio zabezpečit si rozhodující právní a morální podporu, když dosáhla vydání rezolucí Spojených národů, které posvěcovaly vojenské akce na ochranu civilistů a podporu

vzbouřenců. Ovšem v případě Sýrie tu nic takového nebylo – žádné vojenské vztahy, žádná ekonomická výpomoc, a ani náznak obchodního partnerství. V OSN dokonce dlouholetý syrský spojenec Rusko zablokoval i ty nejmírnější rezoluce kritizující Asada kvůli zabíjení jeho vlastních lidí. Když evropské země hlasovaly pro bojkot relativně skromného dovozu syrské ropy, Asadův další významný spojenec Írán tyto ztráty více než kompenzoval tím, že zásobil Sýrii miliardami dolarů v bankovních půjčkách i hotovosti.

A tak Asad nepřestával stavět opevnění okolo hlavního města, pomalu postupoval měsíc po měsíci a mezitím usiloval oslabit rebely prostřednictvím ničení celých čtvrtí pomocí tanků a dělostřelecké palby. Tou dobou už o život přišly více než čtyři tisícovky Syřanů, a to včetně téměř tří stovek dětí. Další tisíce lidí opustily domovy a ti, kteří zůstali, přežívali v ponurých a poničených společenstvích, kterým se zoufale nedostávalo všeho – s výjimkou hněvu a strachu.

V OSN i v Lize arabských států Američané tlačili na společnou akci namířenou proti Asadovi. V zákulisí spolupracoval Bílý dům se spojenci v hledání stimulů, které by Asada přesvědčily, aby přijal azyl a dobrovolně opustil zemi. O čem se – s výjimkou zabezpečených jednacích místností – nemluvilo, byla shoda na tom, že konflikt v sobě skrývá alespoň jeden užitečný důsledek: po celou dobu svého trvání vyčerpávalo povstání po morální i finanční stránce íránskou vládu, tedy Asadova nejvýznamnějšího spojence.

Jedna věc se zdála být jistá: ani mezi prezidentovými poradci s nejvyhraněnějšími jestřábími spády si nikdo nedělal zálusk na další vojenské pletky na Středním a Blízkém východě. Dokonce i to nejmenší angažmá jako třeba letecká podpora či dodávky zbraní rebelům bylo problematické z důvodu ruského veta rezoluce OSN potřebné k poskytnutí právní záštity. A ani praktické překážky nebyly právě snadné. Na rozdíl od libyjských rebelů postrádala syrská opozice útočiště, na němž by se mohla organizovat a v bezpečí doplnit zásoby. Doménou rebelů byly navíc lehké zbraně, zatímco Asadův režim měl monopol na zbraně těžké, které jediné by mohly zvrátit jazýček vah ve prospěch vzbouřenců. Obamova administrativa byla schopná poskytnout humanitární pomoc v podobě zdravotnického materiálu a nesmrtícího vybavení jako například počítačů a mobilních telefonů. Takže ti, kteří hledali, jak se ubránit před Asadovými

vojáky, se museli po samopalech, ochranných pomůckách a munici poohlédnout jinde.

Kromě samotné nechuti zapojit se do další války na Středním a Blízkém východě mezi Američany byli i tací, kteří měli prostý dojem, že vyzbrojování rebelů by bylo naprosto zbytečné.

„Skutečnost byla stejně taková, že opozice vůbec nebyla s to svému úkolu dostát," řekl vysoký představitel bezpečnostních složek, který se účastnil debat kvůli případné akci namířené proti Asadovi. „Horko těžko byste v roce 2011 hledali někoho, kdo by si myslel, že vzbouřenci i s dostatkem zbraní zvítězí. Pravda je, že zbraně už stejně měli. A většině z nás bylo naprosto jasné, že musíme konflikt tlačit k deeskalaci, a ne ještě události vyhrocovat."

Když jednoho červnového odpoledne 2011 Robert Ford promýšlel, co by mohla americká ambasáda udělat s narůstajícím násilím v Hamá, shromáždila se zrovna malá skupina amerických kongresmanů a příslušného personálu v suterénu Kapitolu, aby probrala události v Sýrii. Nejvýraznější slovo v celé debatě měli tři američtí občané, kteří projevovali nezvyklý zájem pro boj o budoucnost Sýrie. Nejmladší z nich byl sedmadvacetiletý syrský přistěhovalec a mimo jiné zaměstnanec Kongresu, který byl většině osazenstva místnosti dobře známý. Pro Muáze Moustafu to bylo první setkání s úkolem, který se ukázal být jak vzrušující, tak i srdcervoucí, a to často vše za jediný den. Měl totiž získávat americkou podporu pro ozbrojenou syrskou opozici.

Více než hodinu odpovídal Moustafa se svými kolegy na otázky zákonodárců, kteří se zdáli být doopravdy znepokojení a zároveň naklonění pomoct opozičním silám. Moustafa, který měl bohaté zkušenosti s odhadováním toho, zda volené zástupce v jednacích místnostech probíraná záležitost upoutala, se cítil povzbuzený.

„Všechno bylo teprve v počátečních fázích, ale lidé z Kongresu se opravdu zajímali o to, co se děje," řekl, když hodnotil zasedání. „Pokládali skutečně dobré otázky. Doufali jsme, že budou rozhořčení."

Pro Moustafu to byla jen první z mnoha podobných návštěv, ale zdál se být pro podobná jednání přímo zrozený. Ač byl Moustafa rodilý Syřan, bydlel celý život v arkansaském Hot Springs. Profesionální politiky Kongresu i vlivné postavy v rámci malé komunity středo-

a blízkovýchodních exulantů ve Washingtonu zaujal svými komunikačními schopnostmi nejen v angličtině, ale také v arabštině. Nyní v roce 2011 vstoupil do světel reflektorů velmi neočekávaným způsobem. Nabídla se mu totiž příležitost hovořit přímo k americké vládě, kterou mnoho Syřanů vnímalo jako poslední možnou instanci. Moustafa pracoval jako lobbista Asadových oponentů, avšak Sýrii prakticky neznal. Ve Washingtonu byl ale obklopen hrstkou lidí, kteří měli příležitost vidět rozvíjející se pohromu z obou zemí.

„Bylo to jako sledovat zpomalenou dopravní nehodu, kdy se snažíte křičet na lidi za volantem," popisoval Moustafa. „Prostě chcete říct: ‚Změňte směr – jen trošku, jenom kousek. Nemusíme tu všichni umřít.'"

Byť se Moustafa dostal k politice nepřímo, choval k americkému způsobu demokracie respekt a zaníceně v ni věřil. Narodil se jako syn leteckého mechanika a do Spojených států imigroval ve svých jedenácti letech a jehož jediné znalosti angličtiny se omezovaly na to, co pochytil ze seriálu *Power Rangers*. Na základní škole v Arkansasu byl mezi téměř samými bělochy a jako snědý cizinec tak od ostatních hochů musel snášet různé ústrky. Vše se změnilo, když začal dospívat a růst, až se z něj stal vytáhlý atlet s mimořádným talentem pro fotbal. Po celou dobu studií na střední i vysoké škole byl výborným hráčem, až pak, když měl po promoci, se neočekávaně objevil ve Washingtonu jako asistent demokratického poslance z Arkansasu Vika Snydera, člena senátního výboru pro ozbrojené složky. Na svého šéfa zapůsobil natolik, že se z jeho letní stáže postupně stal stálý pracovní poměr. Nejprve tedy pracoval se Snyderem a poté s demokratkou Blanche Lincolnovou, arkansaskou senátorkou zvolenou ve druhém období. Po porážce Lincolnové v roce 2010 pracoval krátce jako televizní novinář, potom jej však objevila skupina představitelů libyjské opozice, kteří hledali lobbistu hovořícího plynule arabsky i oficiálním jazykem Washingtonu. To byla tedy jeho práce v dubnu 2011, kdy jej syrští exulanti přemluvili, aby pracoval pro ně.

Moustafa pro Kongres i Bílý dům vypracovával stručné výtahy o nejnovějším dění jakožto vedoucí Úkolového uskupení syrské pohotovosti (*Syrian Emergency Task Force*). Tato nezisková organizace se snažila poskytovat aktuální informace o poměrech v Sýrii a také o názorech a plánech protiasadovské opozice. Takto vyzbrojení tak mohli američtí

političtí činitelé poskytnout syrským rebelům takovou podporu, kterou nejvíce potřebovali.

Ale také si mohli vybrat, že to neudělají.

„Šlo především o to, přesvědčit lidi o něčem, co se už dávno zdálo být logické," řekl Moustafa. Američané jsou přirozeně solidární s těmi, kteří usilují osvobodit svoji zemi od diktatury, a v tomto případě šly demokratické principy „ruku v ruce s národními zájmy USA kvůli tomu, co jsme potřebovali udělat v Sýrii," dodal. „A my jsme se jednoduše domnívali, že se politika posune právě tímto směrem."

Moustafa pravidelně navštěvoval Bílý dům, aby se setkával s vysoce postavenými členy prezidentova týmu zabývajícího se Sýrií. Někdy schůzku svolal on sám, většinou však prezidentovi lidé. Účastnil se informačních schůzek v Západním křídle Bílého domu, na kterých byli i různí významní lidé – kupříkladu Samantha Powerová, Obamova poradkyně v otázce lidských práv, která se později stala velvyslankyní u Spojených národů, dále Denis McDonough, prezidentův poradce pro národní bezpečnost, anebo celá řada vysokých činitelů z oddělení syrských záležitostí ministerstva vnitra. Ti všichni se soucitem hovořili o nepříjemné situaci ozbrojené syrské opozice. Jenže jakýkoliv rozhovor o možných nápravných opatřeních se setkal s dlouhým seznamem výhrad, právních předpisů a kandidátů.

„Mnohokrát zaznělo, že se ‚řeší tohle' a ‚řeší tamto', ale nic z toho se vlastně nikdy nevyřešilo," hodnotil Moustafa. „A postupem času to bylo stále víc zřejmé. Nálada byla asi taková: ‚Podívejte, prezident vešel do kanceláře a říká, že jdeme vyřešit všechny ty války'."

Ve své vlastní kanceláři uskutečňoval Moustafa po Skypu dlouhé rozhovoru s vůdci syrského hnutí odporu. Když později přelétal tam a zpět mezi Washingtonem a Středním a Blízkým východem, setkal se s některými z nich také osobně. Byli mezi nimi i tací, kteří neklesali na duchu a věřili, že jim Američané přijdou na pomoc. Obama koneckonců prohlásil, že Asad musí odstoupit. „V rámci Obamovy administrativy i zbytku mezinárodní komunity převládal názor, že Asad už skončil a že se musí vzdát svého úřadu. Takže jejich úvahy byly asi takové: ‚Pojďme vyjít s davy do ulic,'" řekl Moustafa. „A tak vyšli. Pomyslel jsem si: *Ti to schytají, budou do nich střílet a oni s tím raději skončí.* Jenže příští týden se vrátili, a pak i ten další. A vraceli se stále."

Mezi těmi, kteří takto vzdorovali, byla i Núra Amírová, mladá sunnitská žena ze syrského Homsu, s níž se Moustafa seznámil na internetu a později se i spřátelili. Když došlo k prvotním protestům, měla Amírová třiadvacet let. Byla to drobná vysokoškolačka s hnědými vlasy, která měla ráda debaty o politických tématech a s oblibou nosila pestrobarevné šátky. Během prvních dní nadšeně komentovala neobyčejnou jednotu, kterou měla možnost v ulicích Hamá sledovat, když Syřané všemožných etnických skupin i společenských tříd bok po boku demonstrovali. Po nějakou dobu se na téměř každé z manifestací vždy objevilo několik protestujících, kteří nesli křesťanský kříž i korán, aby tak dali najevo soulad mezi oběma vírami.

„Byli tu kupci i dělníci, lékaři i technici, studenti i novináři," vzpomínala později. „Byly tu všechny možné sekty i veškeré společenské třídy z celé společnosti."

Díky pocitu jednoty došlo k tomu, že se protestující méně báli. Sunnitští obchodníci i alávitští studenti práv se společně zaklesli pažemi, a to i když se zásahové jednotky policie snažily rozehnat dav obušky či slzným plynem. Když se to stalo poprvé, Amírová nabyla dojmu, že je to její poslední hodinka. Ale nezáleželo na tom.

„I kdyby nás režim zabil, zemřeli bychom šťastní," řekla. „Po všech těch represích, kterými jsme museli procházet, to byl báječný pocit. Bylo to pro nás něco naprosto nového. Bylo to téměř jako přízrak, že bychom mohli zemřít kvůli něčemu, v co jsme všichni věřili."

Jenže Amírová nezemřela, stalo se něco úplně jiného. S tím, jak se rozšiřovaly historky o sektářském vraždění a útocích, začínaly se symboly jednoty postupně vytrácet. V její převážně sunnitské čtvrti se na vchodových dveřích objevovaly plakáty, které varovaly obyvatelstvo před útoky alávitských komand smrti. Tou samou dobou dostávali alávitští přátelé Amírová obdobná varování ohledně sunnitů. Mezitím nechvalně známé party režimních násilníků – najaté gangy zvané *šabíha* neboli „duchové" – unášely přímo na ulicích ženy a děti, aby je pak mrtvé, zbité či mučené vracely zpět a rozšiřovaly příběhy o tom, že je takto týrali alávitští hrdlořezové. Na konci roku 2011 se v repertoáru každodenních protestů objevil nový pokřik: „Do Bejrútu s křesťany, s alávity do rakví."

Pak přišla řada na Amírová. Byla právě na cestě za matkou, když ji policisté vytáhli z autobusu a odvedli do jednoho z damašských

výslechových středisek zpravodajské služby. A znovu byla přesvědčená, že se její čas nachýlil. Namísto toho ji její uchvatitelé zavřeli do cely a nutili ji poslouchat, jak bijí a mučí jednoho z jejích přátel. Když se Amírová stále odmítala vyjít svým vyšetřovatelům vstříc, připoutali ji důstojníci k židli a na spánky i k hrudi jí připevnili elektrody. Tělem jí projela neuvěřitelná bolest a její podmanitelé se jen smáli a sledovali, zda se rozpláče.

„Vás sunnity brzo všechny povraždíme!“ pronesl jeden z důstojníků výhružku, kterou i po letech měla Amírová problém zopakovat.

Po pětaosmdesáti dnech strávených ve vězení se její rodině podařilo dostat ji na svobodu tím, že uplatili jednoho z jejích věznitelů. Uprchla do Turecka, kde se připojila k exilovému opozičnímu hnutí. Tou dobou už byla nálada v Sýrii jiná. Pochody plné jednoty, kdy spolu ruku v ruce kráčeli staří i mladí a třímali v rukou květiny a olivové snítky, byly nenávratně pryč. Namísto nich tu zbyly jen sektářské půtky, které nechápala.

„Když jsem protestovala, obklopovali mě všichni ti muži a ženy, kteří byli zrovna takoví jako já sama, protože si snili syrský sen,“ řekla. „Když tam jdu dnes, nikoho z nich nenacházím. Režim nám je ukradl.“

20.

„Nálada se začala měnit“

Dne 24. ledna 2012 zveřejnila do té doby neznámá skupina syrských vzbouřenců krátké video, v němž potvrzovala to, co si už západní rozvědky myslely dávno: syrská pobočka al-Káidy definitivně zahájila provoz.

Oficiální odhalení přišlo s mediálním humbukem, hodným odhalení nového modelu auta či poslední technologické novinky od Applu. Po dva dny vyvěšovaly islamistické webové stránky reklamy slibující „zvláštní oznámení“, doplněné o hodiny odpočítávající zbývající chvíle do začátku onoho velkého odhalení.

Když nadešel čas, zveřejnila Fronta an-Nusrá šestnáctiminutové video, odhalující schopnosti a zvláštnosti skupiny. Hlavní postava snímku mluvila zaníceně, třebaže se po celou dobu snažila držet tvář stranou kamery.

„Tímto islámskému národu přinášíme radostné poselství o dlouho očekávané události,“ uvedl Abú Muhammad Džulání, muž, jehož před pěti měsíci vyslala do Sýrie ústřední irácká sekce Islámského státu. Volání o pomoc bylo vyslyšeno, prohlásil Džulání, a „co jiného bychom měli udělat, než na toto volání odpovědět?“.

V době, kdy bylo video vypuštěno do světa, už Džuláního skupina nabízela pomocnou ruku nejméně tři měsíce. O několik týdnů dříve explodovala dvojice perfektně synchronizovaných automobilových bomb před jednou z budov bezpečnostního úřadu Asadova režimu v Damašku a připravila o život čtyřicet čtyři lidí. Bylo to neklamné znamení, že na bojiště vstoupil nový bojovník. K zodpovědnosti za útok se po čase přihlásila právě Fronta an-Nusrá, avšak odborníci na terorismus měli delší dobu jasno, že na vině je pravděpodobně al-Káida či někdo, kdo prošel jejím výcvikem.

Původní účastníci konfliktu odmítali do bojů sebevražedné atentátníky zatahovat. „Od začátku jsme tvrdili, že tohle už je terorismus,“ uvedl mluvčí syrského ministerstva zahraničí Fajsal Meqdád. Hlavní opoziční povstalecké síly se zřekly užívání zbraní, které by zabíjely slepě. Svobodná

syrská armáda „nepoužívá automobilové bomby, nikdy to nedělala a nikdy to dělat nebude“, prohlásil její mluvčí Ammár Vaví. Přesto se však od zmíněného dne stal tento typ bombových útoků pevnou součástí syrského seznamu nočních můr, čímž se přidal do společnosti výbušnin umísťovaných do nákladních automobilů, sebevražedných vest anebo improvizovaných výbušných zařízení.

Džulání v občasných videoposelstvích tvrdil, že Fronta an-Nusrá se zaměřuje pouze na režimní síly, nikoliv na civilisty, ani na ty, kteří pouze patří k Asadově sektě alávitů. Trval také na tom, že jsou jeho metody spolehlivé a účinné, zatímco o mnohých ostatních se to říct nedá. Na mysli měl především nenásilný odpor, gerilový způsob boje a jeho útoky typu *udeř a uteč* či marné spoléhání se na pomoc Západu a Západem zprostředkované mírové úmluvy.

„Fronta an-Nusrá na sebe vzala úkol být zbraní muslimského národa v této zemi,“ prohlásil. Bude to tvrdé tažení, ale posvátné, řekl, a bude vyžadovat oddané Syřany, kteří se „srotí pod praporem s heslem ‚Není jediného Boha nežli Alláha‘,“ černou zástavou, vytvořenou pradávnou armádou Proroka Muhammada, kterou si v současnosti přivlastnili džihádisté.

Daleko od Sýrie se našlo jiné muslimské obecenstvo, které tato zpráva oslovila o poznání více. Šlo o ty, jež měl Džulání nejspíše na mysli, když své video natáčel. Počátkem roku 2012 se v zemích Perského zálivu a severní Afriky obývaných sunnitskými Araby začaly tisíce pobožných muslimů mobilizovat, aby podpořily džihádisty, kteří konečně uštědřovali syrskému tyranovi pořádné zásahy. Mladí mužové ze Saúdské Arábie, Libye a Tuniska, již sledovali Asadovy masakry sunnitských souvěrců, vysílané noc co noc na arabských kabelových televizích, odjížděli do jižního Turecka, aby se připojili k al-Nusře a dalším islamistickým milicím provozujícím náborové sítě v příhraničních městech. Množství solidárních Arabů začalo dodávat peníze, zlaté šperky a potřebné zásoby syrským islamistům. Arabské vlády posílaly potajmu pomoc také, obvykle takovou, která dokázala zabíjet.

V Kuvajtu spustil jeden z největších soukromých poskytovatelů finanční pomoci, kazatel Hadžádž Adžmí, twitterovou kampaň, pomocí níž usiloval přesvědčit svých 250 000 sledujících, aby darovali peníze na speciální bankovní účet, založený na pomoc rebelům. „Věnujte své peníze těm, kteří

je použijí na džihád, ne na pomoc,“ nabádal Adžmí potenciální dárce ve svém videu, které v roce 2012 zveřejnil na serveru YouTube. Další podporovatelé pořádali twitterové „aukce“, na nichž prodávali svá auta, lodě i vybavení na dovolenou – zkrátka cokoliv, co bylo možné směnit za peníze pro syrské vzbouřence. Několik zámožných donátorů, kterým obdarovaní přezdívali „andělští investoři“, se osobně vydalo přímo na bojiště, aby na místě bojovníkům předali kufřík plný peněz. Za to se jim nejednou dostalo odměny v podobě přejmenování povstaleckého oddílu na počest štědrého mecenáše.

„V téhle hře dnes figuruje kdekdo,“ souhlasil tehdy diplomat ze Středního východu poté, co připustil, že mezi donátory extremistických skupin jsou i jeho vlastní krajané. „Můžete vidět všechny možné hráče, kteří se snaží založit si své vlastní milice. Vymklo se to kontrole.“

Některé země učinily seriózní, byť opožděné pokusy o zastavení toku soukromé podpory směřující k džihádistickým skupinám. Saúdská Arábie i Spojené arabské emiráty zpřísnily omezení a zvýšily dohled nad bankovními převody, aby tak omezily nedovolené finanční dary. Jiní ovšem tolik ochoty uzavřít kohoutky neprojevili. Jak v Kataru, tak i Kuvajtu (tedy bohatých královstvích Zálivu) se mezi podporovateli islamistů nacházeli vládní ministři, již uvěřili, že jsou to právě džihádisté, kdo má největší šance porazit Asadovu vládu. Oficiálně obě vlády extremismus odmítaly, a to i když někteří jednotliví ministři soukromě obhajovali povstalecké skupiny, které západní vlády označily za teroristické, včetně právě Fronty an-Nusrá, jak doložili američtí i středovýchodní státní představitelé, kteří se těchto jednání účastnili.

„Z jejich pohledu to byl Asad, kdo představoval problém, a skupiny jako an-Nusrá byly jen odpovědí,“ uvedl vysoce postavený představitel zpravodajské služby ze Středního východu, který s oběma zmíněnými zeměmi úzce spolupracoval na přípravě politiky týkající se Sýrie. „To je přesně ten důvod, proč jim nevadí zbraně a peníze, které putují k an-Nusře. Jsou to nejlepší bojovníci a taky jsou to sunnité, takže pokud vyhrají, bude nová vláda dost podobná právě jim.“

Katar, který konflikt sledoval téměř ze vzdálenosti osmnácti set kilometrů, si mohl dovolit riskovat. Pro jordánského krále Abdalláha II. se muži s černými vlajkami, kterým státy ze Zálivu poskytovaly zbraně a výbušniny,

nacházeli nepříjemně blízko. Až tak, že jordánské pohraniční stráže mohly čas od času zahlédnout boje ze svých pozorovacích věží na hranici se Sýrií.

Na jaře roku 2012 se islamisté ocitli ještě blíže. Jordánská rozvědka začala zachycovat hlášení o ozbrojených bojovnících, kteří se ilegálně dostávají do země a jejich záměr je jasný – rozšířit revoluci i do hášimovského království. Pracovní skupiny muchábarátu celé týdny sledovaly, jak infiltrační týmy zakládají tajná doupata a začínají hromadit zásoby k něčemu, co se zdálo být ambiciózním plánem útoku na cíle po celém Ammánu.

Když už byli strůjci útoků téměř připravení, muchábarát zakročil. Během celé řady razií bylo zadrženo jedenáct podezřelých. Zabaveno bylo množství samopalů, minometů, automobilových bomb i výbušnin, které byly do Jordánska za účelem útoků propašovány. Ze získaných poznámek a provedených výslechů se rozvědce podařilo dát dohromady hlavní kontury plánu na spáchání téměř souběžných útoků na rozmanité civilní i vládní cíle v hlavním městě. Zasažena měla být jak americká ambasáda, tak například i luxusní nákupní středisko v centru města. Pokud by se tento plán podařilo uskutečnit, přišly by o život desítky, možná i stovky lidí.

Sotva muži z muchábarátu svoji práci dokončili, objevily se nové problémy na hranicích země. Projíždějící hlídka překvapila skupinu ozbrojených džihádistů, kteří se pokoušeli překročit hranici do Sýrie. Vzápětí se spustila divoká přestřelka, po níž na místě zůstali čtyři mrtví ozbrojenci. O život přišel také jeden jordánský voják, první oběť rok staré občanské války v Sýrii.

Král byl vzteky bez sebe. Každého, kdo jen měl s konfliktem co do činění – Američany, Evropany, arabské spojence, dokonce i samotného Asada –, varoval, že pokud v Sýrii naplno propukne občanská válka, bude to mít nepříjemné důsledky. Nevyhnutelné se stalo skutečností a jiskry sektářského a etnického násilí přeskočily syrské hranice. Podobně se to stalo v Iráku a nyní se to dělo znovu.

„Není to nic abstraktního, tohle je naprosto skutečné. Děje se to přímo u našich sousedů," řekl král nejbližším poradcům. „A pokud to bude pokračovat, dočkáme se toho za chvíli i u nás."

Od konce roku 2011 i v průběhu roku následujícího panovník usilovně stavěl přicházejícímu požáru do cesty všemožné překážky, aby tak zabránil rozhoření konfliktu. I tak už do země proudili syrští uprchlíci po tisících

(samotný tábor v Zátarí zadržoval v polovině roku 2012 na 30 000 lidí a jen o rok později se počet jeho obyvatel rozrostl na 156 000, čímž se stal čtvrtým největším městem v Jordánsku), a tak Abdalláh posílil bezpečnostní složky a nechal u hraničních přechodů vybudovat záchytná centra, aby zajistil spořádaný a důkladně monitorovaný proud uprchlíků do nových stanových měst podél hranice. Svolal mítink s Američany, Brity a vojenskými představiteli arabských zemí, aby společně připravili plány pro vypořádání se s případnými krizemi, jakými by mohl být útok chemickými zbraněmi na území Sýrie či vniknutí Asadových vojenských letounů do vzdušného prostoru některého ze sousedů. Pro případ, že by došlo k náhlému zhroucení centrální moci, spolupracoval s americkými a britskými generály na vytvoření týmů speciálních sil, které by mohly bezprostředně zabezpečit Asadovy sklady jedovatých plynů.

Západní vlády si přály podílet se na plánování tohoto výcviku, nebyly ovšem schopné včas zajistit zdroje. Humanitární pomoc se do země dostávala jen pozvolna, takže byl Abdalláh nucen hledat zdroje k nasycení a ošacení uprchlických zástupů na svých hranicích, kde se jen dalo. Byla zahájena jednání kvůli tajnému výcvikovému areálu v Jordánsku, kde by trénovali sekulární vzbouřenci, kteří by byli jádrem budoucí „Jižní fronty“. Ta mohla do budoucna postoupit směrem k Damašku, zatímco by se Asadova armáda zaměstnávala boji na severu a východě země. Abdalláh sice souhlasil, přesto u něj však přetrvávaly obavy, aby neuvízl v křížové palbě mezi soupeřícími syrskými armádami. Výcvik začal v roce 2013 a souběžně s ním byl za podpory CIA spuštěn i další podobný program v jižním Turecku. Jenže po schválení tohoto programu uvalil Bílý dům přísná omezení jak na výcvikovou operaci, tak na všechny druhy zbraní a munice, kterou bojovníci obdrželi. Bojovníci podporovaní CIA dostávali od 100 do 150 dolarů měsíčně, což bylo méně než plat, jaký jim nabízeli islamisté. I příděly munice byly natolik nuzné, že si jeden z velitelů stěžoval, že jeho vojáci dostávají v průměru jen kolem šestnácti kulek na měsíc. Mnoho vojáků se „zatoulalo“ a přešlo k jiným jednotkám, věnované zbraně si však vzali s sebou. „Měli jsme za to, že jít s Američany znamená jít s velkými pány,“ zhodnotil jeden z velitelů, kterého zásobila CIA. „Byla to prohraná hra.“

Nejsložitější jednání však bylo s ostatními arabskými vůdci. Jordánsko, které zcela postrádá zásoby ropy a zemního plynu, jež bohatě přifukují

pokladny okolních sousedů, se za časů ekonomických krizí častokrát obracelo na zámožné státy Zálivu s prosbou o pomoc. Tentokrát to ovšem nebylo jen tak – šejkové na oplátku očekávali, že se Jordánsko stane přivadačem peněz a zbraní mířících k islamistickým milicím, které podporovali v Sýrii.

Vůči tomu byl ale Abdalláh notně nedůvěřivý. Proč, ptal se, by kdokoliv měl dodávat zbraně džihádistům, jejichž ústředním cílem je vytvořit teokracii na úrovni sedmého století v samotném srdci Středního a Blízkého východu.

„Kde už se tyhle revoluce zastaví?“ zeptal se při soukromém rozhovoru s jedním ze svých partnerů ze Zálivu.

„Doufám, že tyto revoluce budou pokračovat,“ odpověděl mu další panovník, muž, který se veřejně přihlásil k tomu, že s islamisty sdílí mnoho společných názorů v otázce víry. „Zaplatil jsem podporu těchto skupin a ty jsou mi teď zavázané.“

„Jenže takhle to nefunguje,“ obořil se na něj Abdalláh. „Jen se z tebe na jídelním lístku stal místo hlavního chodu dezert. Ale nakonec půjdou i po tobě.“

Proud peněz a zbraní do Sýrie pokračoval bez přestání. V soukromých hovorech se svými poradci Abdalláh spatřoval možné cesty, kterými se bude historie ubírat. Jedna z možností – že se Asadovi, podporovanému Íránem a Ruskem, podaří zvítězit pomocí brutální síly – se momentálně nezdála být příliš pravděpodobná. Podle další varianty měli „blouznivci“ – radikální islamisté – převzít kontrolu nad Damaškem, ale to se zdálo přinejmenším vzdálené. Třetí možnost, pokud by měl region neobyčejné štěstí, počítala s vyjednáním příměří, kdy by byl Asad donucen složit svoji moc do rukou jednotné syrské vlády, která by dohlédla na uskutečnění voleb a zachovala nejdůležitější instituce, aby tak mohl zajištěn pořádek a bezpečí pro běžné občany Sýrie. A pak tu samozřejmě byla ještě čtvrtá možnost: dlouhodobé násilí bez jasného výsledku. Podle tohoto scénáře by se země, kterou známe pod jménem Sýrie propadla do divokého víru událostí, který by pomalu pohltil i okolní státy a došlo by tak k destabilizaci regionu na celá desetiletí. Při diskusích se svými poradci si Abdalláh představil roztříštěnou Sýrii, která je rozdělená na rozličné zóny kontrolované sunnity, alávity a Kurdy, z nichž by každý byl zásobený zahraničními žoldáky. Čím více se režim držel obranných pozic podél města

a pobřežních měst a islamistům přenechával jen vyprahlé, pevninou uzavřené vnitrozemí, tím více se začínal naplňovat scénář o budoucí rozdělené Sýrii. „Začínáme se blížit do slepé uličky," zhodnotil to jeden z králových poradců.

Skutečnost byla taková, že extremisté byli stále silnější, a tím se i zesiloval tlak od spojenců Jordánska na to, aby podpořilo rebely – pokud to nepůjde aktivně, pak alespoň pasivně. Abdalláh to ovšem odmítl. Sám si ve své kanceláři procházel denní seznam zaznamenaných zvěrstev: zajatí vojáci popravováni bez soudů, duchovní a imámové podřezaní jako ovce, mladá těla vytahována z trosek vybombardovaných domů. Občas posílal některé z odkazů svým rádcům. Něco takového se za žádných okolností nesmí nikdy dovolit v Jordánsku, řekl jim. „Začínám být vytočený na maximum," vzpomínal jeden z poradců na králova slova. „Nepřistoupím na podporu radikálů, to by se nám vymstilo. Jako bumerang by se to vrátilo a ublížilo mým Jordáncům."

V květnu 2012 byl Robert Ford předvolán do sedmého podlaží budovy ministerstva zahraniční, aby se zúčastnil mimořádného soukromého jednání s ženou, která byla tři roky jeho nepřímou nadřízenou. Ford se už s Hillary Clintonovou v minulosti několikrát setkal, nebylo ovšem běžné, aby nijak vysoce postavený diplomat jel sám výtahem do elegantního „mahagonového apartmá", které sloužilo jako soukromá kancelář americké ministryně zahraničí.

Ford byl nyní velvyslancem, který ovšem nemá velvyslanectví. Oficiálně zůstal hlavním americkým diplomatem pro Sýrii, ale v říjnu předchozího roku byl odvolán zpět do Washingtonu kvůli obavám o jeho bezpečnost. Situace na střeše ambasády, ke které došlo v červenci, byla sice sama o sobě dostatečně odstrašující, ale i další incidenty v průběhu následujících týdnů přinesly poznání, že syrská garance bezpečí pro zahraniční diplomaty se na něj už nadále nebude vztahovat.

Nejděsivější malér nastal v den, kdy Ford telefonoval vůdci jedné z oficiálně uznaných opozičních stran v Damašku. Když americký diplomat dorazil k mužově kanceláři, čekal na něj na chodníku před tímto budovou dav pětasedmdesáti Asadových přívrženců. Ford i jeho asistenti museli utíkat před sprškou vajec a shnilých rajčat a jen na poslední chvíli se jim před rozzuřeným davem podařilo proklouznout ke vchodu. Stolem, který

našli uvnitř, zatarasili vstupní dveře, a Ford se na své hostitele obrátil s poněkud sarkastickým úsměvem. „Jsme z americké ambasády," pronesl. Když jednání skončilo, zažili druhý útok, tentokrát směřovaný proti jejich služebním vozidlům. Auta byla poškozena natolik intenzivně, že jejich případná oprava už nebyla možná. Když běžel ke svému autu, byl si Ford jistý, že tento den se mu nepodaří přežít se všemi zuby a kostmi pohromadě. „Ne že bych si myslel, že se mě chystají zabít," vzpomínal později, „ale byl jsem si na druhou stranu docela dost jistý, že mě čeká pořádný výprask." Naštěstí se všem nějak podařilo dostat se z místa bez úhony, ovšem další větší Fordova cesta mimo ambasádu už směřovala rovnou na letiště, aby chytil let domů. Na ambasádu už se nevrátil a ta byla do tří měsíců od jeho odletu zavřena.

Clintonová dobře věděla o všech martýriích, která Ford zakusil, a tak se tehdy to květnové odpoledne oba věnovali především mocenským bojům, jež v Sýrii probíhaly. Řeč tedy byla o Íránci ch a jejich narůstající podpoře Asada, o posledním vývoji na bitevním poli či o množství povstaleckých frakcí a o tom, komu jsou oddané. Ford se právě věnoval výčtu některých podrobností, když vtom jej Clintonová zastavila.

„Víte, kam tohle povede? Z toho bude katastrofa, která postihne celý region," pronesla. Procházela postupně seznam všech možných důsledků: přelití násilí přes hranice, takže zasáhne Libanon, Jordánsko a Irák, obrovské počty vysídlených uprchlíků, sektářská válka, která „zasáhne rozlehlou oblast od Libanonu až po Irák".

Ford mohl jen stěží nesouhlasit, byť se snažil znít co nejvíce optimisticky. Snad by ještě bylo možné takovéto krizi zabránit, podotkl, pokud by v brzké době získala potřebnou podporu nová mírová iniciativa iniciovaná zvláštním vyslancem OSN Kofim Annanem.

„Pokud se nám podaří dostat se přes jednání s cílem postavit přechodnou vládu – jestli se nám podaří posílit opozici natolik, že se dostane přes vyjednávání, možná se tomu můžeme vyhnout," řekl Ford.

Ministryně zahraničí byla klidná a zamyšlená. Oba věděli, že z možných scénářů pro Sýrii byl nejméně pravděpodobný ten, ve kterém se Asad sám ochotně vzdá prezidentského úřadu.

„Zkrátka si nemyslela, že by byla podobná dohoda někdy s Asadem možná," zhodnotil Ford později.

To léto i následující dva roky hrál Ford klíčovou roli v jednáních zprostředkovaných OSN. Z nesčetného množství překážek, které bylo nutné vyřešit, měla největší význam jedna: Sýrie neustále odmítala jakoukoliv úmluvu, na jejímž základě by Asad přišel o prezidentský post. Přesto se na scéně objevil nový problém, který začínal vytěsňovat ostatní, jimiž se lidé z Bílého domu věnující se problematice Sýrie zabývali. Drobné skupinky džihádistů, které už byly dříve zaznamenány zpravodajskými službami, se pomalu rozrostly v malou armádu. Na jednáních Bezpečnostní rady státu byl nyní na mapách zobrazujících frontové posuny patrný vznik celé řady izolovaných oblastí, které se nacházely pod kontrolou militantních islamistů. Mezi nimi byla i Fronta an-Nusrá, skupina s jasnými vazbami na al-Káidu.

Informativní schůzky zpravodajců byly brzy doplněny o aktualizaci informací o počtech islamistických skupin, jež byly nyní součástí neustále se proměňující povstalecké sítě. Některé ze skupin byly ryze domácí provenience a pracovaly ve vzájemné součinnosti se sekulárním velením Svobodné syrské armády. Jiných, jako například Fronty an-Nusrá, se to ovšem netýkalo. A co bylo ještě více znepokojující, mladí muslimští muži z celého světa neustále proudili přes syrsko-tureckou hranici, aby se připojili k bojům. To se podobalo veliké migraci dobrovolníků do Afghánistánu a Iráku v minulých desetiletích. Aby je an-Nusrá povzbudila, založili její vůdcové twitterové a facebookové účty, jejichž prostřednictvím jim nabízeli vše potřebné, od povzbuzujících teologických rozhovorů až po praktické rady o tom, co si vzít na sebe a co s sebou.

Někteří z přijíždějících cizinců byli zpravodajským službám dobře známí. Na cestu častokrát vyrazili z jiných bojišť anebo za sebou měli rozsáhlé záznamy z předchozího věznění v amerických detenčních centrech. „Při některých brífincích," vzpomínal jeden starší poradce pro bezpečnost, „jsme slyšeli: ‚To se budete divit, kdo se právě ukázal [v Sýrii]'. A pak, na dalším setkání, to bylo jen ‚Takže vy máte dojem, že *poslední* skupina byla průšvih…?'."

Navíc platilo, že právě s nově příchozími to bylo daleko horší, protože o nich nebyly žádné záznamy o dřívější bojové činnosti nebo spáchaných zločinech. Ze západní Evropy přicházely nejprve stovky, poté tisíce mladých mužů, muslimů, a všichni měli cestovní pasy, které jim umožňovaly volně cestovat po Evropské unii a Severní Americe. Hovory

v Západním křídle se tak náhle netýkaly jen případného rizika destabilizující občanské války na Středním a Blízkém východě. Mluvilo se o občanské válce s potenciálem rozptýlit tisíce radikalizovaných mladých mužů napříč kontinenty, kteří by mohli roznést konflikt stejně, jako vítr nese žhavé uhlíky. To byly dostatečné důvody pro to, aby zůstávali v bdělosti i opravdu zkušení pracovníci v oblasti národní bezpečnosti, uvedl zmiňovaný starší poradce.

„Neměli jsme obavy, že by si pro nás hned příští týden přišla an-Nusrá, báli jsme se ale toho, že by se všichni tihle vycvičení džihádisté měli vracet s pasem v kapse do Evropy," uvedl poradce. „To byl okamžik, kdy se nálada v Operační místnosti začala měnit."

Od CIA až po Pentagon se tyto obavy promítaly i do oficiálních reportů. Pracovní skupina ministerstva zahraničí zaměřená na Sýrii, v níž byl také Ford a další uprchlíci z nyní uzavřené americké ambasády v Damašku, vypracovala dokument pro náměstka ministra zahraničí Williama J. Burnse, který se snažil vysvětlovat nejnovější události a trendy v širším kontextu. Tato utajená zpráva nikdy nebyla zveřejněna, ale zásadní bylo, jak později Ford připomínal, že se Sýrie propadala do bezvládí, kterého začínaly využívat nebezpečné skupiny.

„Režim pomalu přicházel o kontrolu nad východní částí Sýrie s hraničními přechody a také některé z přechodů podél hranice s Tureckem," uvedl později Ford, když shrnoval podstatu dokumentu. „Jde o obrovské prostory, které budou chtít extremisté získat pod svoji kontrolu, přesně jak se jim to podařilo v Afghánistánu a Somálsku. Je proto důležité vybudovat umírněnou syrskou opozici, která by byla schopná postavit se nejen těmto lidem, ale také Asadovi."

V analýze ministerstva zahraničí byla extremisty myšlena především Fronta an-Nusrá, která se s blížícím koncem roku 2012 stávala stále nebezpečnější.

Nejen, že byla skupina napojena na teroristy z al-Káidy, ale také se mezi vzbouřenci jevila jako jedna z jejich nejefektivnějších vojenských organizací a zároveň upřednostňované místo určení pro mnohé z čerstvě příchozích zahraničních bojovníků. Dokonce i relativně umírněné chování an-Nusry (ve srovnání s al-Káidou) bylo příčinou k obavám. Přestože její vůdcové trvali na dodržování striktního práva šarí'a ve vesnicích, které „osvobodili", vyhýbali se páchání násilí na muslimských civilistech.

Některé z jednotek an-Nusry dokonce předvedly vstřícné gesto, když do rozbitých čtvrtí přinesly jídlo a vodu či pomohly odklidit odpadky, čímž si vysloužily nejen uznání, ale dokonce i jistý obdiv. Analytiky ovšem nenechávaly klidnými představy, jak by to asi vypadalo, pokud by se tato „light verze džihádistů“ dostala skutečně k moci. Co kdyby se Sýrie – soused Izraele a opravdu klíčová oblast celého Blízkého východu – stala první z kostek domina celého arabského jara, kde bude u vlády v podstatě al-Káida?

Od začátku povstání byl tým pro národní bezpečnost Bílého domu jednotný ve svém odporu vůči přímému zasahování Spojených států do vnitřních konfliktů Sýrie. Závěrem léta roku 2012 se převažující pohled na tuto problematiku proměnil v jednom významném ohledu: Klíčoví členové nejbližšího okruhu prezidenta Obamy nyní začali vnímat myšlenku vyzbrojení umírněných syrských vzbouřenců jako nežádoucí, přesto nutnou – byla totiž z celého seznamu mimořádně špatných možností nejméně problematická.

Mezi ministry, kteří naléhali na agresivnější reakci, byl Obamův oblíbený a uznávaný ministr obrany. Leon E. Panetta, bývalý ředitel CIA, vnesl do debaty mimořádnou zkušenost. Pomáhal vést boje proti předchůdcům ISIS v Iráku a pomáhal koordinovat pomoc arabským vzbouřencům v Libyi. Sedmačtyřicetiletý Panetta byl potomek italských přistěhovalců a byl také bývalým šéfem generálního štábu v době, kdy v Bílému domě seděl Bill Clinton, za jestřába by jej ale považoval málokdo. V Langley i Pentagonu to byl ale právě on, kdo častokrát posvěcoval užití smrticích prostředků – od neviditelných dronů CIA až po údery řízenými střelami a noční razie –, při nichž byli ve svých úkrytech zabíjeni podezřelí teroristé. Jen o rok dříve pomáhal Panetta instruovat úspěšnou misi, která měla za cíl zabít nejhledanějšího světového teroristu Usámu bin Ládina.

Nyní s narůstajícím neklidem pozoroval, jak se teroristé přesouvají do nových útočišť vzniknuvších v chaosu po událostech arabského jara. V případě Sýrie se původně nejvíce obával o regionální stabilitu: Sektářské násilí v Sýrii se mohlo snadno rozšířit za hranice země do Turecka, Libanonu a ještě dál. Jenže příchod ostřílených džihádistů do Sýrie učinil celý konflikt jen daleko nebezpečnějším.

„Rozvědka byla značně znepokojená,“ zhodnotil po čase Panetta. „Viděli jsme, jak do hry vstupuje celá řada extremistických živlů, jak se organizují a stávají se stále efektivnějšími. Poslední, co bychom chtěli, bylo, aby tu získali oporu a použili Sýrii jako základnu ke svým operacím.“ Tou dobou zůstával Bílý dům věrný své politice poskytování nesmrtící podpory opozici, zatímco užíval diplomatického nátlaku k tomu, aby přiměl Asada k rezignaci a následnému vzniku nové prozatímní vlády. Jenže výsledky byly frustrující. Kofi Annan, bývalý generální tajemník OSN, pověřený mírovými jednáními, byl natolik znechucený z toho, jak se v průběhu léta hromadily jednotlivé neúspěchy a že Rusko neustále blokuje jakákoliv opatření, která by mohla přimět Asada k odstoupení, se rozhodl sám rezignovat. Na bojišti mezitím došlo k dalšímu zintenzivnění bojů, přestože ani jedna ze stran nemohla dosáhnout rozhodující výhody. Syrský prezident doplnil svou oslabenou armádu o bojovníky libanonského Hizballáhu a využil své letectvo k tomu, aby vybombardoval pozice vzbouřenců. Turecko i země Perského zálivu odeslaly čerstvé dodávky peněz a zbraní, aby podpořily bojové jednotky vzbouřenců, mezi kterými začínali stále více převažovat islamisté. Jak později Hillary Clintonová uznala, Američanům se „každá možnost zdála být zhoršením předchozího stavu“.

Clintonová začala soukromě prosazovat něco, čemu říkala „pečlivě prověřené a vycvičené síly umírněných rebelů, kterým je možné důvěřovat“ a mají americké zbraně. Ve své knize *Hard Choices* (*Těžká rozhodnutí*) popsala, jak k sobě domů pozvala v červenci 2012 na oběd ředitele CIA Davida Petraeuse, aby se společně pokusili vymyslet způsoby, kde pro takové síly vzít lidi a jak je vystavět. Pakliže si Amerika „konečně přeje vstoupit do hry, musíme být daleko efektivnější ve snaze izolovat extremisty a posílit vliv umírněných syrských rebelů“, napsala.

Po rozsáhlých jednáních se svými protějšky v NATO a vůdci rebelů, si byla Clintonová koncem léta „oprávněně jistá“, že by mohla být zavedena účinná strategie. Petraeus ze CIA dal dohromady plán na vystavění, výcvik a vyzbrojení armády umírněných vzbouřenců, která by mohla nakonec svrhnout režim a nastolit novou správu v provinciích, jež byly až doposud efektivně kontrolované islamisty. Tento plán byl koncem srpna na jednání Bílého domu představen prezidentu Obamovi. Jádrem skupiny starších poradců, kteří se snažili prosadit jeho přijetí, byl i Panetta.

„V současnosti jsme mimo hru,“ argumentoval Panetta. „Mezi [umírněnými Syřany] naprosto postrádáme důvěryhodnost. Dodáváme jim nesmrtící podporu a oni umírají.“ Ohledně možných rizik nebyl Panetta naivní. Dokonce i nejlépe prověřená skupina vzbouřenců se může znenadání rozhodnout, že změní stranu, za kterou bojuje, anebo se může dopustit krvavého masakru pomocí zbraní dodaných Američany. Zbraně dodané přátelským bojovníkům mohou snadno skončit ve špatných rukou.

„Vždycky je tu nějaké riziko,“ řekl. Přesto, pověděl prezidentovi a vlastně jen opakoval to samé co Clintonová a Petraeus, „si myslím, že bychom to měli udělat“. Další možnost – nechat konflikt, aby si žil vlastním životem – s sebou nesla také svá rizika, neboť by mohla způsobit ještě daleko větší chaos a jen tak rozšířit živnou půdu pro extremisty.

Podle představitelů přítomných tomuto jednání mu Obama se zájmem naslouchal a poté si neodpustil rýpnutí do nedostatků, které tento plán CIA měl. Prezident podle Clintonové poznamenal, že už tu v minulosti Spojených států bylo až příliš případů, kdy se dobře zamýšlené rozhodnutí vyzbrojit gerilové hnutí velice ošklivě vrátilo zpátky. Proč by to tentokrát mělo být jiné.

Benjamin Rhodes, který byl jednání přítomný, si vzpomíná na prezidentovu nechuť přistoupit na vojenskou intervenci, u níž se bál, že by mohla zemi jen zatáhnout do další války na Středním východě.

„Přál si zvážit veškeré možnosti, ale stále tu zůstávala otázka: ‚Co se bude dít dál? Co se stane den poté, co zničíme celou řadu syrských přistávacích drah?‘“ vzpomínal Rhodes. „Neměl tušení, zda by nás mohly výraznější vojenské intervence přivést jinam než jen k neustálému prohlubování konfliktu, který je mimořádně komplexní a nevykazuje žádné známky toho, že by bylo možné řešit jej vojensky.“

Rhodes také tvrdil, že neshoda mezi prezidentem a jeho poradci ohledně Sýrie byla méně dramatická, než jak ji popisovala média.

„Upřímně řečeno si myslím, že mnoho lidí využilo tuto diskusi k tomu, aby se před dalšími generacemi mohli tvářit, že v Sýrii něco dělali, i když ve skutečnosti byly jejich zásluhy zanedbatelné,“ pokračoval Rhodes. Plán, který byl toho listopadu představený Obamovi, „nepůsobil příliš dotaženě“, dodal, a prezident nebyl vůbec přesvědčen, že by vyzbrojování povstaleckých milic – pokud by mezi nimi vůbec bylo možné najít důvěryhodné spojence – mohlo narušit současnou rovnováhu sil. „Tohle je

velice komplikovaný problém, který má kořeny jak v deseti letech války v Iráku, tak v desítkách let sektářských tenzí, typických pro tuto část světa," zhodnotil Rhodes. „Občas bychom si chtěli myslet, že máme větší vliv, než tomu ve skutečnosti je."

Obama, který byl zvolen za slib, že ukončí americké angažmá ve válkách na Středním východě, nakonec plán CIA zamítl. Prezident připustil, že jeho názor se může dle nastalé situace kdykoliv změnit, obzvláště pokud by Asad zašel příliš daleko a začal by přemisťovat své chemické zbraně, či dokonce sáhl k jejich užití. Ale do té doby byly dodávky vojenského materiálu pro syrské rebely nemyslitelné.

Tato debata přišla ke slovu ještě i v budoucnu, ale příležitost konat už byla ta tam. Rozčarovaná Clintonová se opět vrhla do svého úkolu najít diplomatickou dohodu, která by konflikt ukončila. Kromě této snahy se jí podařilo zabezpečit úmluvu o navýšení dodávek humanitární pomoci pro syrskou opozici, ta sestávala především z přikrývek, jídla, počítačů a telefonů.

„Jenže to všechno byly jen slabé náplasti," napsala. „Konflikt zuřil dál."

O pět měsíců později rezignoval Panetta na svůj post ministra obrana. Když se po více než dvou letech ohlížel zpět, zhodnotil tehdejší rozhodnutí Obamovy administrativy jako nákladné selhání.

„Během operací v Pákistánu a Afghánistánu jsme se toho hodně naučili o tom, jak bojovat s al-Káidou a jejími spojenci," zmínil. „Víme, jak na to. Ale museli bychom mít vůli do toho jít."

21.

„Po tomhle už tu nebyla žádná naděje“

Černé vlajky přišly z východu, jak předpověděla proroctví v hadísech, a neseny byly muži dlouhých vlasů a vousů, příjmení těch mužů nesla názvy jejich rodných měst. Nedorazili na hřbetech koní, ale v malých pickupech, někdy po desítkách a jen za sebou vířili prach, jak uháněli iráckou pouští k západu. Rok poté, co Islámský stát započal své syrské dobrodružství, začal mít konečně Abú Bakr Bagdádí pod kontrolou projekt, který se mu zdál být nezvladatelný. Nyní Bagdádí těm vzpurným syrským odpadlíkům i celému zbytku světa ukáže, jak má fungovat správný chalífát.

Aby zajistil bezproblémový přístup k syrské hranici i cestě, která pokračuje dále, pověřil Bagdádí jednoho ze svých nejagilnějších spolupracovníků zabezpečením hlavní irácké dálnice, vedoucí ze západní provincie Anbár až k syrské hranici. Muž, kterého si zvolil, byl velitel Islámského státu jménem Šákr Wahíb Dulajmí a mezi místními už stihl vejít ve známost jako Abú Wahíb. Patřil mezi jednu z vycházejících hvězd této teroristické skupiny, byl ovšem naprosto posedlý tím, jak vypadá v očích veřejnosti. Tento sedmadvacetiletý bývalý počítačový programátor se záměrně stylizoval do svého hrdiny Abú Musaba Zarkávího, pod nímž krátce sloužil, než byl sám v roce 2006 zatčen a uvězněn do tábora Bucca. Nyní se snažil napodobovat vzhled svého mentora – jeho střapaté černé vlasy, čepici, bradku i jeho sklon pózovat před kamerami bez masky a snažit se vypadat jako superhrdina.

Některé ze známých – vystřižených – scén jsou komické, to když se Abú Wahíb pokoušel o karate či střílel ve skoku. Z dalších už mrazí.

Na jaře 2013 nechal Abú Wahíb své muže, aby jej natočili, jak stojí se samopalem uprostřed pouštní dálnice a máváním na konvoj nákladních automobilů mířících ze Sýrie do Iráku se je snaží zastavit. Když kamiony zabrzdily, nechal Abú Wahíb shromáždit všechny tři řidiče a od každého z nich si vyžádal průkaz totožnosti, aby zjistil, zda nejsou ší’ité. Kamera celý tento rozhovor zachytila.

Zadržení muži byli Syřané a odhadem měli něco mezi dvaceti a čtyřiceti lety. Každý z nich si moc dobře uvědomoval, jaké důsledky by měla špatná odpověď, a tak všichni tři zapírali, že by měli cokoliv do činění s ší'itskou vírou či syrským režimem.

„Takže vy jste ší'ité, co?" zeptal se Abú Wahíb.

„Jsme sunnité, z Homsu," řekl nejmladší z nich, vysoký a pohledný mladík v bílých džínsech a košili s krátkým rukávem.

„Jsi si jistý?"

„Chceme jenom žít," pronesl nejstarší muž. „Jsme tu, abychom měli za co žít."

Abú Wahíb si s nimi pohrával. „Jak mi chcete prokázat, že jste sunnité?" zeptal se. „Kolikrát poklekáte při modlitbě za svítání?"

Muži byli nervózní. „Čtyřikrát," odpověděl jeden z nich. „Třikrát," řekl jiný. „Pětkrát," dodal poslední.

Abú Wahíb se ušklíbl. „Podle toho, jak mluvíte, jste polyteisté – ší'ité," prohlásil. Přiměl muže pokleknout do písčité brázdy mezi cestami. Potom každého z nich krátkými dávkami od boku zasáhl rovnou do zad. Když se pokoušeli odplazit, dorazil jednoho po druhém ranou zblízka do hlavy.

„Tohle je mezinárodní dálnice v rukou Islámského státu!" zakřičel jeden z maskovaných kompliců Abú Wahíba. Opuštěné kamiony bojovníci zapálili a mrtvá těla řidičů, jejichž krev, vstřebával písek, nechali napospas poušti. Nahrávka byla zakončena Zarkávího hlasem.

„Hleďte a uzřete, jiskra byla zažehnuta v Iráku," bylo možné slyšet mrtvého vůdce, „a její žár bude sílit, dokud nespálí křižácké armády v Dábiqu."

Toto tedy byli muži, s nimiž Bagdádí usiloval o zbudování islámského chalífátu. První skupina, kterou vyslal do Sýrie, jej zklamala. Byli příliš jemní, ve srovnání se svými iráckými protějšky rozhodně. Také se příliš orientovali na Sýrii a velice pravděpodobně byli na Bagdádího vkus i příliš lidoví. Nyní byl však Bagdádí připraven začít znovu – v předvoji s lidmi jako Abú Wahíb.

Devátého března 2013 zveřejnil Bagdádí na islamistických webových stránkách jednadvacetiminutovou audionahrávku, v níž oznamoval významnou reorganizaci celého teroristického uskupení. Uvedl, že oficiálně zapovězená je nyní skupina známá jako Fronta an-Nusrá. Její místo měla

zaujmout nově sloučená organizace, kterou Bagdádí označil jako Islámský stát v Iráku a Levantě. Poslední ze slov zhruba označuje východní Středomoří, od jižního Turecka, přes současnou Sýrii, Libanon, Jordánsko a Izrael.

Když Bagdádí tuto změnu vysvětloval, vylíčil historii dřívějších etap skupiny. Hovořil o začátcích pod velením Zarkávího, zakladatele a váženého „šejka mudžáhida“. Vyprávěl příběh o tom, jak Zarkáví, když poprvé slíbil věrnost Usámovi bin Ládinovi, vysvětloval následovníkům, že tak učinil ze strategických důvodů, nikoliv kvůli nějaké upřímné oddanosti či potřebě.

„Přísahám u Alláha, nepotřeboval jsem od něj peníze, zbraně nebo muže, ale viděl jsem v něm symbol,“ citoval Bagdádí Zarkávího slova. Nyní bylo podobným způsobem pro syrskou odnož této organizace strategicky významné symbolicky se spojit se svým rodičem, dodal. „Fronta an-Nusrá byla pouhým rozšířením Islámského státu v Iráku a jeho součástí,“ uvedl Bagdádí. „A tak, při zachování naší víry v Alláha, prohlašujeme, že končíme s názvem Islámský stát v Iráku a že končíme s názvem Fronta an-Nusrá a sjednocujeme je pod jedním jménem – Islámský stát v Iráku a al-Shamu[24] – stejně jako dochází ke sjednocení naší vlajky, kterou od nynějška bude vlajka Islámského státu.“

Tato zpráva v metropolích Západu prohloubila zoufalství. Analytici už delší dobu tušili, že an-Nusrá je jen odnoží Islámského státu, měli však zato, že se alespoň na čas pokusí zjemnit svůj veřejný obraz. Jenže nyní Bagdádí zcela veřejně prohlašoval, že obě organizace jsou jednou a tou samou. A co víc, obávanější irácká část přebrala velení.

Nejvýraznější reakce přišla ovšem z nečekaného zdroje – od Bagdádího partnera, s nímž se sdružoval. Nikdo se totiž neobtěžoval zajistit si souhlas Fronty an-Násrá, která – jak se ukázalo – neměla v plánu zmizet ze scény. Vůdce an-Nusry Abú Muhammad Džulání zareagoval o dva dny později, když nahrál zvukovou zprávu, v níž striktně odmítal cokoliv, co Bagdádí pronesl. „Vlajka Fronty an-Nusrá zůstává a na tom se nic nemění,“ pronesl Bagdádího souputník a bývalý přítel.

Džulání poté apeloval na nejvěhlasnějšího světového džihádistu – vůdce al-Káidy, Ajmána Zavahrího – aby rozmíšku urovnal. Bylo všeobecně známé, že se dlouholetá druhá ruka Usámy bin Ládina se Zarkávím

nemohla shodnout na řezání hlav a jiných děsivých metodách a stejnou nevoli pociťoval Egypťan i k Zarkávího následovníkům. Devátého června 2013 zveřejnil Zavahrí otevřený dopis, v němž nařizoval ukončení sjednocovacího procesu a také káral Bagdádího, že se o podobnou věc pokusil, aniž by ji s ním nejprve probral. Prohlásil, že Bagdádí bude podmínečným vůdcem Islámského státu v Iráku na rok. Po dvanácti měsících se Zavahrí buďto rozhodne, že mu dovolí dále tuto funkci zastávat, anebo dojde ke „jmenování nového emíra“, uváděl dopis. A aby se nakonec ujistil, že mezi oběma skupinami nedojde k rozhoření žádných bojů, řekl Zavahrí, že posílá osobního emisara, staršího politického zástupce al-Káidy jménem Abú Chálid Surí, aby v Sýrii dělal prostředníka při dalších případných sporech. „Muslimská krev je pro ostatní muslimy hranicí, za niž nelze zajít,“ prohlásil Zavahrí.

„Vyzývám všechny muslimské bratry a mudžáhedíny, aby se přestali kvůli této rozepři dohadovat a skončili s rozvracením mudžáhedínského snažení,“ napsal, „a usilovali nalézt harmonii a jednotu, spolu se získáváním muslimských srdcí.“

Byl to pozoruhodný a překvapivě veřejný svár mezi větvemi sítě al-Káida, v němž nejenže rezonovaly hádky mezi Zarkávím a bin Ládinem, ale také připomínal dřívější neshody mezi Zarkávím a jeho někdejším mentorem Abú Muhammadem Makdísím. Tyto tahanice pokračovaly ještě několik dalších měsíců, během nichž se islamističtí vzdělanci a odborníci handrkovali, který z vůdců reprezentuje budoucnost hnutí lépe.

Bagdádí si s příkazem al-Káidy poradil totožně, jako to udělal kdysi Zarkáví: ignoroval ho. Vydal ještě jedno dodatečné prohlášení, že pouze následoval příkazy autority daleko vyšší. „Dávám přednost Alláhovým rozkazům před těmi, které jsou s nimi v rozporu,“ uvedl. A poté už dál pokračoval ve spuštění svého sjednoceného Islámského státu v Iráku a al-Shamu, jako by an-Nusrá vůbec neexistovala.

V průběhu roku 2013 se skupinky bojovníků ISIS rozptýlily téměř do každého koutu Sýrie, od východní pouště, kde panovalo bezvládí, k obydleným cestám podél tureckých a jordánských hranic a až k samotným předměstím Damašku. Než však došlo ke skutečnému útoku, Bagdádí měl ještě několik záležitostí k vyřízení.

Nejprve zahájil organizační generálku, setkal se proto s regionálními guvernéry, šaríátskými poradci a vojenskými veliteli, aby dohlíželi nad

místními operacemi v celém Iráku a Sýrii. Islámský stát fungoval jako skutečná státní správa, vybavená sadou regulí pro získání různých povolení, se speciálními odděleními starajícími se o sociální média, logistiku, finance, výcvik, nábor, a dokonce i řízení kandidátů na sebevražedné mise. Ti byli drženi odděleně od běžných bojovníků, aby byla zajištěna jejich řádná indoktrinace.

Další, co Bagdádí udělal, bylo, že v Iráku odstartoval násilí a rozpoutal vlnu bombových útoků, které předznamenaly další vraždění nevinných civilistů. Počty mrtvých v iráckých márnicích se brzy vyšplhaly na úrovně, jaké nebyly k vidění od Zarkávího éry. ISIS totiž posílal sebevražedné atentátníky do sportovních areálů a na masové akce, stejně tak i do mešit, kaváren a na tržiště. Dokonce i Iráčané navyklí na krveprolití byli šokovaní, když jeden z branců ISIS zajel s výbušninami naloženým nákladním vozem na hřiště základní školy v provincii Ninive v říjnu 2013 a zabil třináct dětí, které byly o přestávce venku.

Závěrečným krokem byla operace, kterou Bagdádí pojmenoval „Zničení bran“. Zkušebně začala v roce 2012, když jeho bojovníci vtrhli do malé věznice poblíž iráckého města Tikrít a osvobodili stovky vězňů, z nichž dobrá polovina byli bývalí teroristé odsouzení na smrt. Poté 21. července 2013 napadl ISIS dvě největší vězení v zemi, když provedl dva souběžné noční přepady zahrnující několik sebevražedných atentátníků a fůru výstřelů z minometu. Při větší z obou razií, zaměřené na známou věznici Abú Grajb, osvobodili islamisté více než pět set vězňů, mnozí z nich byli veteráni Zarkávího teroristické sítě.

Nyní tak měl Bagdádí všechny klíčové elementy, které potřeboval pro svou nově povzbuzenou armádu ISIS. Někteří z jeho bojovníků se již nějakou dobu pouštěli do přebírání kontroly nad malými vesnicemi v severní a východní Sýrii, teď se k nim ještě navíc přidávali z bitev ostřílení a ideologicky ukáznění bojovníci, kteří přicházeli přímo z těch nejhorších iráckých věznic. Některá z měst, do nichž se dostali, už byla pod kontrolou dalších povstaleckých milic včetně Fronty an-Nusrá. Když však tyto konkureční subjekty zjistily, jaká síla proti nim stojí, dal jim ISIS nabídku: přidat se, uprchnout, anebo se pustit do vzájemného boje. Pokud jim místní jednotky vzdorovaly, Iráčané se nerozpakovali všechny je zabít.

Názorový rozpor s an-Nusrou se pomalu začínal rozšiřovat na pořádnou propast. Zavahrího osobní smiřovatel Abú Chálid Surí setrvával prozatím

v Sýrii a stále doufal, že najde způsob, jak spor urovnat. Začátkem roku 2014 nocoval na velitelství islamistické milice na severu země v Aleppu, když vtom do budovy vtrhla pětice mužů, která bez váhání střílela po všem živém. Jeden z útočníků stiskl spoušť své sebevražedné vesty a zabil tak Surího a šest dalších osob.

K zodpovědnosti za útok se sice nikdo nepřihlásil, ovšem al-Káida poté odmítla mít do budoucna cokoliv společného s ISIS. Bylo to poprvé, co své stoupence nenabádala pouze k tomu, aby se něčeho *nezúčastňovali*, ale vyloženě je vybízela k aktivnímu odporu vůči aktivitám Islámského státu. Tou dobou na tom už ale pramálo záleželo. Bagdádí nyní kontroloval nejlépe vyzbrojené a nejzkušenější bojovníky celé syrské opozice. A ti byli rozhodnuti stát se ještě silnějšími.

Hlavní město východní provincie Sýrie známé jako Rakka bylo ošuntělé a kromě toho, že jím protékala řeka, na něm stála za povšimnutí snad už jen jeho dlouhá a pohnutá historie obsazování cizími válečníky. Jako první jej dobyli Řekové, po nich Římané, Peršané, Mongolové a mezi dalšími i Otomané. Teď byla řada na džihádistech. Od poloviny jara do počátku léta 2013 přijelo do města mnoho kolon bílých pickupů Islámského státu. Jeho bojovníci tak postupně z města vyhnali i poslední zbytky obránců patřících ke Svobodné syrské armádě a založili zde oficiální velitelství své teroristické skupiny. Dvě stě dvacet tisíc obyvatel Rakky se tak stalo první městskou populací, která zakusila život ve městě plně ovládaném Islámským státem.

Jakmile bylo město zajištěné, začali nově příchozí zavádět nové pořádky. Na náměstí Džalá – přejmenovaném náměstí Svobody – byla kolem hodinové věže ovinuta obrovská vlajka ISIS a noví vládcové města začali vyhlašovat seznamy toho, co už nebude nadále tolerováno.

Odvážnému mladému muži, který si říká Abú Ibráhím, se podařilo potajmu vyfotografovat nařízení, jež ISIS vyvěšoval. Spolu s dvojicí spolupracovníků svědomitě zdokumentoval, jak se Rakka proměňovala v průběhu následujících osmnácti měsíců. To vše zachytil na tajně pořízených fotografiích i videonahrávkách a následně zveřejnil na internetu, aby to mohl vidět celý svět.

Abú Ibráhim si velice živě vzpomíná na triumfální příjezd ISIS do města. Předehrou k této události byly týden trvající těžké pouliční boje, po nichž

na ulicích zůstala hromada mrtvých a většina civilních obyvatel města byla uvězněna ve svých domovech, neboť se bála vypravit ven ze strachu, že bude zasažena odstřelovačem. Běžné obchody i pekárny měly zavřeno a spoustě rodin došlo jídlo. „Pokud jste měli chleba, bylo to jako mít milion dolarů," vzpomíná. „Tohle byly nejtěžší dny." Boje však postupně ustávaly a vzdorující příslušníci milic buďto utekli pryč, anebo se přidali k nepříteli. A potom se najednou objevily v ulicích zástupy zahraničních bojovníků – povětšinou Iráčanů, jak Abú Ibráhim později zjistil. Příslušníci ISIS vyvěsili černé vlajky na všech hlavních budovách státní správy a prohlásili Rakku za nové hlavní město Islámského státu.

„Chodili kolem se zbraněmi a říkali, že od teď už bude všechno v pořádku," uvedl. „Začali dokonce odstraňovat i těla, která ležela jen tak poházena v ulicích."

Mnozí obyvatelé Rakky nejdříve nevěděli, jak se k nově příchozím stavět, dodává Abú Ibráhim. Některým se ulevilo, že došlo k ukončení bojů. Obchody znovu otevřely a město začínalo opět vypadat bezpečné.

Pak ale začaly popravy.

První, které byl Abú Ibráhim svědkem, se týkala mladého muže, kterého velitelé ISIS označili za zločince, jakkoliv nebylo jasné, čím se měl provinit. Odsouzeného přinutili postavit se na hlavní náměstí v Rakce, kde byl veřejně přečten rozsudek. Za přítomnosti přihlížejícího davu jej poté zastřelili ranou do hlavy. Následně vojáci ISIS přivázali paže mrtvého k silné desce, jako by jej přibíjeli, a po tři dny ho nechali rozkládat se na náměstí.

Druhé ukřižování na sebe nechalo čekat jen pár dní. Pak přišla na řadu hromadná poprava, při níž bojovníci ISIS zabili na náměstí sedm mužů a dospívajících. Někteří možná byli příslušníky poražených konkurenčních milic, jiní ale byli mladíčci s hladkými tvářemi. Tentokrát vojáci z těl odřezali hlavy a vystavili je na plotu městského parku.

„Lidé byli vyděšení, což bylo přesně to, co lidé z ISIS chtěli," prohlásil Abú Ibráhim. „Jejich cílem bylo, aby z nich měl každý hrůzu."

Po takovémto entrée se noví dohlížitelé nad Rakkou začali soustředit na odstraňování všeho, co by oslabovalo jejich autoritu. Došlo k uzamčení všech tří kostelů ve městě a veškeré kříže či náboženské symboly byly strženy či zakryty. Šíʼitská mešita s elegantní tyrkysovou kupolí byla rozmetána na kousky. Alkohol a cigarety – symboly západního úpadku –

byly naházeny na hromady a spáleny. V další fázi si ISIS začal vytvářet vlastní symboly. Začal s přestavěnou policejní stanicí, kterou od země až po střechu přemaloval načerno a udělal z ní administrativní budovu a šariátský soud. Obyvatelé Rakky byli najednou vystaveni ohromujícímu množství nových pravidel, jejichž dodržování vynucovala Islámským státem dosazená *Hisbah*, neboli náboženská policie, která si vykládala zákony zcela podle vlastní libovůle.

Noví vládcové začali s povinnými náboženskými obyčeji – každý obchodník musel například dennodenně zavírat své krámky kvůli modlitbám – a později byly rozšířeny o nařízení upravující osobní odívání a chování. Kouření i pití alkoholu bylo striktně zakázáno, to samé platilo i pro hudbu a vystavování západního oblečení ve výlohách obchodů. Ženy směly vycházet z domu jedině tehdy, pokud byly plně zahaleny, a i poté riskovaly, že budou muset podstoupit ponižující policejní kontrolu, zjišťující, zda je ženina *abája* dostatečně neprůsvitná a není zbytečně přiléhavá, aby se tak předešlo byť jen náznakům prozrazení ženiných tělesných proporcí.

Tresty za porušení pravidel Islámského státu bylo různé, od veřejného pokárání či pokuty až k bičování anebo ještě hůř. Jeden nesezdaný pár byl zbit za to, že spolu seděl na lavičce v parku. Jiný muž byl veřejně zbičován, protože si vzal rozvedenou ženu dříve, než počkal na konec povinné tříměsíční čekací lhůty. V podstatě jakékoliv provinění s sebou neslo nevyřčenou hrozbu okamžitého zabití, což se v mnoha případech dělo zřejmě jen z pouhého rozmaru, tvrdil Abú Ibráhim.

„Někdy uplynul týden či dva, aniž by došlo k jediné popravě, jenže potom zničehonic vykonali pět poprav naráz,“ dodal. „Pro normální lidi tu byly pokuty a poplatky úplně za všechno: za provozování živnosti, za zaparkování vlastního auta, za vyhazování odpadků. Brali si naše peníze, aby měli na platy pro zahraniční bojovníky. A lidé se už pomalu báli cokoliv udělat, aby jim nehrozila poprava.“

Abú Ibráhima však nejvíce znepokojovalo, jak okupanti Rakky zacházeli s místními dětmi. Poté, co se ISIS ujal moci, byly školy zavřeny celé měsíce, a když došlo k opětovnému otevření, bylo najednou všechno jinak. Původní učebnice a učební plány – „knihy bezvěrců“, jak je Islámský stát nazýval – byly vyřazeny a nahradila je náboženská výuka. Mezitím byly stovky osiřelých dětí a dospívajících odvezeny z města do vojenských

výcvikových táborů, aby se tam naučily ovládat pušky a řídit sebevražedné náklaďáky. Občas Abú Ibráhim zahlédl, jak mladí branci ISIS jedou v kolonách vojenských vozidel, měli u sebe zbraně a na sobě uniformy, do kterých nestihli dorůst.

„Někteří z chlapců ještě neměli ani šestnáct let," řekl. „Když došlo k uzavření škol, nebylo tu nic, co by mohli dělat. Viděli všechny ty chlápky s kalašnikovy a působilo to na ně. Chtěli být také takoví."

ISIS se samozřejmě často svými tábory pro mladé vychloubal, nabízel dokonce na sociálních sítích virtuální prohlídky svých zařízení, která nesla jména jako „Tábor Zarkáví" apod. Fotografie a videa zveřejňovaná na Twitteru ukazovala prepubescentní chlapce ve vojenských úborech, kterak střílejí ze zbraní a účastní se vojenských manévrů. Jiné z obrázků zase zobrazovaly mladé frekventanty, jak jsou instruováni, aby střelbou do hlavy popravovali vězně.

Pro Abú Ibráhima byly tábory pokusem Islámského státu zajistit přežití hnutí a obrnit se proti budoucím možným vojenským neúspěchům. Organizace investovala do vytvoření kádrů fanatických mladých stoupenců toužících zabíjet ostatní či obětovat vlastní životy, pokud by jim to někdo přikázal. „Vymývali jim mozky," prohlásil Abú Ibráhim o mládeži Islámského státu, „aby si vytvořili armádu budoucích stoupenců."

——

Mezitím si ISIS se svou momentální armádou vedl dost dobře. Několik měsíců po oznámení vstupu do Sýrie se počty Islámského státu rozrostly až téměř k deseti tisícovkám bojovníků, včetně velkého množství zahraničních dobrovolníků, kteří proudili do Sýrie z téměř padesáti zemí světa. Soupeřící skupiny vzbouřenců, Frontou an-Nusrá počínaje a sekulární Svobodnou syrskou armádou konče, si stěžovaly na to, že je ISIS daleko úspěšnější v náboru nových rekrutů. Nejenže si může dovolit vyplácet jim vyšší žold, ale především také kvůli svému tvrzení, že bojuje za něco většího, než je Sýrie.

Twitterové a facebookové stránky skupiny přinášely denní svědectví od dobrovolníků z Evropy, severní Afriky i ze Středního východu, kde byly popisovány rozličné odměny za džihád, a to jak ty pozemské, tak i nebeské. Ve svém twitterovém příspěvku ze srpna 2013 prohlásil syrský džihádista, který se představil jako Nasruddin al-Shami, že připojit se k ISIS mu přináší

pocit, jako by se přidal ke „celosvětovému setkání“. „Vybral jsem si stát se vojákem pod touto vlajkou, protože jsou tu jak Arabové, tak i mnozí jiní,“ napsal. „Našel jsem tu lidi z [Arabského] poloostrova, islámského Magrebu, Egypťany a Iráčany. Potkal jsem lidi z Levanty i Turecka. Jsou tu Francouzi, Britové a Pákistánci. Ten seznam je dlouhý. Všichni jsou to milovaní bratři, jejichž společný zájem je hájit víru.“

Britský branec Islámského státu řekl britskému reportérovi, že „je to ve skutečnosti docela zábava“. „Jak že se jmenuje ta [počítačová] hra – ‚Call of Duty?‘ – tak takové to je,“ řekl, „ale doopravdy, rozumíte, ve 3D. Vidíte, jak se všechno odehrává před vámi. Je to skutečné. Víte, jak to myslím?“

Čím více se okupace Rakky Islámským státem zdála být trvalou, tím více vousatí a zbraněmi ověšení cizinci začínali svými počty převyšovat na městských tržištích místní obyvatele. Pokladny ISIS se rychle plnily. Přispívaly k tomu nejen různé poplatky a úplatky od lidí, kteří chtěli podnikat, ale především prodej více než čtyřiceti tisíc barelů ropy denně, jež vytěžili z ropných vrtů zabavených při březnovém přechodu syrskou pouští. Džihádisté, kteří jen před několika málo měsíci tak horlivě usilovali o dobytí Rakky, zčistajasna vypadali, že na další dobývání příliš nepospíchají, poznamenal Abú Ibráhim.

Příslušníci Islámského státu byli agresivní pokaždé, kdykoliv došlo k vyměření trestů, ale mezi popravami a bičováním je Abú Ibráhim vídal, jak odpočívají v restauracích, civí v internetových kavárnách na západní webové stránky anebo si v lékárnách nakupují napodobeniny viagry.

Pro okupanty tak začal být Islámský stát realitou, byť jen ve zmenšeném měřítku. Ozbrojenci se zdáli být se současným stavem věcí spokojení, protože udržovali místo v provozu. Pro všechny ostatní v Rakce, napsal Abú Ibráhim, tam zbyla jen „zaostalá kultura teroru, zapuzující výdobytky rozumu“.

Když se v dubnu 2013 Bagdádí připravoval k oznámení oné velké reorganizace, proklouzl do země Muáz Moustafa. Povedlo se mu to jako už tolikrát, když na jihu Turecka prošel skrze díru v pletivu ohraničujícím provincii Hatay. Pohyboval se bez větších obtíží – tento roh nejsevernější části Sýrie byl od Asada osvobozen téměř před rokem – a pěšky došel až do Chirbetu al Džoz, zemědělské vesnice, která se stala jakousi vnitrozemskou základnou Syrské pohotovostní pracovní skupiny. Bývalý parlamentní

poradce vytvořil se svým týmem projekt obnovení základních služeb ve městě, které bylo stále ještě poznamenané měsíci bojů a rabování. Poté co pomohl obnovit provoz policejního oddělení, přesunul pozornost k jednáním s místními, kteří se snažili zprovoznit kancelář magistrátu, jež měla na starosti urovnávání menších sporů. Nikdy by se mu ani nesnilo, kdo další se tam ještě ukáže.

Na jednání byl přítomen dobře oblečený právník, který se představil jako Muhammad. Muž ostatním vysvětlil, že je zde v zastoupení svého klienta, který má zájem na výkonu spravedlnosti v postasadovské Sýrii. Po jistém nátlaku prozradil, jaká skupina si jej najala.

„Jsem zde, abych reprezentoval Islámský stát," sdělil.

Každého v místnosti to poslalo do kolen, od amerických návštěvníků až po křesťanské a muslimské duchovní, kteří neoficiálně vládli městu od doby, co vládní síly odtáhly pryč.

„Bylo to šokující," prohlásil Moustafa. „Byl čerstvě oholený, měl kolem padesáti a na sobě oblek. Byli jsme jako opaření, protože jsme neměli ani nejmenší tušení, co dělat dál."

Zástupce ISIS neměl na setkání už mnoho dalšího, co by řekl, a zdál se, že povětšinou jen poslouchá a dělá si poznámky. Jen v jednom okamžiku vykřikl, že jeho klient hodlá preferovat šarí'u oproti sekulárnímu právnímu řádu.

„Vůbec jsme se nedostali k diskusi," řekl Moustafa, „protože jsme ho tu nechtěli. Ten muž nakonec odešel, ale jeho přítomnost vrhla na celou atmosféru nepříjemný stín. Dostali jsme nejen důkaz o přítomnosti ISIS v Sýrii, ale také o záměrech této skupiny začít na lokální úrovni regulérně vládnout."

Moustafa už na svém úkolu pracoval dva roky a byl do syrského konfliktu zapojený hlouběji, než by si kdy dovedl představit, a toto pro něj byl jen další zlověstný zvrat. Počátkem roku 2013 byl Moustafa již téměř zoufalý z absence výraznější americké intervence v konfliktu. Nyní většinu svého času trávil hledáním způsobů, jak zlepšit životy běžných Syřanů v oblastech jejich vlasti, které už se nacházely mimo Asadovu kontrolu. Jenže za každý krok kupředu tu byly dva zpět: nemilosrdný boj mezi povstaleckými skupinami, široce rozšířená korupce, místy ještě přiživovaná kufříky plnými peněz od arabských vlád, narůstající sektářský rozkol, který byl překážkou spolupráce a občas vedl i k odvetným vraždám. S Islámským

státem tu byl jeden veliký problém, který měl brzy zastínit všechny ostatní potíže komplikující snahy umírněných vzbouřenců získat na stranu opozice podporu Západu. Tím byla přítomnost ozbrojených extremistů válčících se všemi ostatními, kteří navíc nahrazovali existující soudy a policejní oddělení svým vlastním systémem spravedlnosti.

Moustafa do Sýrie cestoval opakovaně, občas se vydával jen na vzdálenost několika kilometrů od neustále se měnících frontových linií. Zcela běžně se potkával a mluvil s veliteli vzbouřenců, kteří byli součástí jeho rozrůstající se osobní sítě kontaktů, do níž patřili také novináři, humanitární pracovníci, zahraniční diplomaté a zámožní dárci. Poté, co byla americká ambasáda v Damašku uzavřena, stala se Moustafova hlášení ze Sýrie užitečným pohledem do jednotlivých částí země, které už Američané nemohli monitorovat přímo. Když se toho jara objevilo tvrzení, že Asadův režim provedl v malém měřítku útok chemickými zbraněmi, požádal Moustafa členy své sítě, zda by mu nemohli pomoct získat vzorky krve a tkání na testování. A oni mohli a také pomohli.

Když se v květnu 2013 vydal senátor John McCain na neohlášenou návštěvu do Sýrie, aby se tu setkal s veliteli povstaleckých sil, stál po boku tohoto arizonského republikána právě Moustafa. McCaina doprovodili na cestě skrze rebely kontrolované hraniční pásmo a poté do malé budovy, která sloužila jako velící centrum Svobodné syrské armády. Tady se zamračenou tváří naslouchal desítce povstaleckých velitelů, kteří si stěžovali na to, že jim Washington neustále odmítá dodávat zbraně, zejména protiletadlové střely, potřebné k zastavení Asadova bombardování civilních oblastí. Namísto zbraní a bomb, které skutečně potřebovaly, dostávaly milice pouze dodávky armádních přebytků – všudypřítomné potravinové dávky (tzv. MRE neboli *meals ready to eat*), balené v plastikových obalech.

„To mám po těch letadlech házet pizzu?“ zeptal se jeden z velitelů. Později se McCain dozvěděl, že všichni velitelé, s nimiž se setkal, s výjimkou dvou zemřeli v boji.

„Potřebujeme akci, která nám pomůže zamíchat kartami,“ řekl McCain televiznímu reportérovi po návratu domů. „Do Sýrie nevstoupí jediná americká noha, [ale] vybudujeme bezpečnou zónu a budeme ji chránit a poskytovat zbraně těm správným lidem v Sýrii, kteří věří stejným věcem jako my.“

V Bílém domě si ale prezident stál pevně za svým a trval na tom, že sypat do Sýrie další zbraně by všechno jen zhoršilo. „Nemyslím, že by si kdokoliv v regionu… myslel, že by jednostranné akce Spojených států samy o sobě zajistily lepší výsledek," sdělil Obama na tiskové konferenci. Jediné, co by spustilo americkou vojenskou odpověď, řekl, by bylo, kdyby Asad použil chemické zbraně, což je „něco, na čem se civilizovaný svět shodl, že je zakázané".

Z Washingtonu žádná pomoc nepřijde, řekl Moustafa rozezleným přátelům. Konflikt se nyní táhl již druhým rokem a na jeho povaze se příliš neměnilo. Jednotlivé armády uvízly na mrtvém bodě, utrpení civilistů stále narůstalo. Násilná smrt mohla přijít odkudkoliv. Dva syrští zaměstnanci Moustafovy humanitární organizace byli zajati Asadovými silami a později zabiti. Dva další pracovníci, oba mladí muži, které Moustafa dobře znal, zmizeli, poté co byli zastaveni na kontrolním stanovišti Islámského státu. Členové pracovní skupiny se později dozvěděli, že islamisté našli notebooky obou mužů a z nich zjistili, že byli zaměstnaní u západní humanitární organizace. Oba dva byli popraveni a jejich těla vhozena do jámy.

Útok Asadova režimu chemickými zbraněmi na civilisty v damašském předměstí Ghúta vzbudil na sklonku léta očekávání vojenské reakce Západu. Poté co americké zpravodajské služby přinesly důkazy o tom, že Asadova armáda použila 21. srpna jedovatý plyn sarin k útoku na rezidenční čtvrť Damašku, dal Obama najevo záměr Asada potrestat. Navzdory pobouření kvůli mrtvým, kteří po tomto útoku zůstali, nedokázal Bílý dům shromáždit dostatek politické podpory k vojenskému úderu. Kongres zablokoval rezoluci umožňující posvětit letecké útoky proti Asadovi a v Británii – tedy v zemi, která měla být klíčovým spojencem pro jakékoliv vojenské tažení – parlament zamítl obdobný návrh, s nímž přišla konzervativní vláda ministerského předsedy Davida Camerona. Prezidentu Obamovi se s ruskou pomocí podařilo zajistit dohodu o odstranění veškerých chemických zbraní ze syrského území, a tak byla vyhlídka na vojenskou intervenci opět odsunuta stranou. Mezi syrskými opozičními vůdci převládal názor, že zhroucení možnosti západního řešení po napadení Ghúty pro ně byla horší psychologickou újmou než útok samotný, zhodnotil Moustafa. Některé skupiny vzbouřenců, které se v minulosti

přidaly k umírněné Svobodné syrské armádě, to jednoduše vzdaly a přešly se k islamistům, kteří alespoň lépe platili.

„Když lidé věřili, že se Spojené státy konečně rozhoupou k činu, byli jako u vytržení," popisoval Moustafa. „Tohle byla jedna z těch chvil, kdy si každý naprosto přesně dokáže vzpomenout, kde právě byl. Režim byl děsivý. Od lidí, kteří opouštěli Damašek, jsme o tom dostávali zprávy. Dokonce ani představa padajících bomb nepůsobila obavy. Zkrátka jsme si říkali: ‚Díkybohu. I kdybychom zemřeli při bombardování, alespoň dojde k nějakým změnám.' Jenže pak, když se nic nestalo, tak to byl konec," pokračoval. „Po tomhle už tu nebyla žádná naděje."

Zmatek ve Washingtonu kvůli chemickým útokům vypadal ještě daleko hůř zevnitř. „Nebezpečný problém" Sýrie, jak tuto věc ministryně zahraničí Hillary Clintonová ráda označovala, rozdělil Bezpečnostní radu státu a přinášel oběti i mezi prezidentovými vysokými poradci.

Starší diplomat Frederic C. Hof, který pomáhal koordinovat reakci vládní administrativy na dění v Sýrii, frustrovaně rezignoval na sklonku roku 2012. A i Robert S. Ford, velvyslanec, který byl donucen opustit Damašek, začal zvažovat, že skončí.

Ve snaze prosadit konkrétní opatření k posílení umírněné opozice jakožto protiváhy k islamistům, kteří už kontrolovali téměř čtvrtinu syrského teritoria, a to včetně hraničních přechodů do Iráku a Turecka, vedl Ford uvnitř administrativy bezvýsledný boj. Po Asadově chemickém útoku na Ghútu ze srpna 2013 podporoval vzdušné údery, a když se je nepodařilo uskutečnit, naléhal na přímou podporu dobře známých a důkladně prověřených umírněných milic.

„Zesilte podporu. Udělejte víc," naléhal. Navzdory slibům Bílého domu, které přicházely po onom chemickém útoku, že CIA uspíší výcvik vzbouřenců v Jordánsku a na jihu Turecka, byly tyto snahy příliš malé a příliš pomalé, než aby přinesly nějaký kvalitativní vývoj. „Doopravdy jsme nedělali vůbec nic," řekl.

A aby toho nebylo málo, byl Ford pravidelně předvoláván do Capitol Hill, aby na zasedáních Kongresu obhajoval politiku současné administrativy. Republikáni ucítili politickou příležitost, a tak na Forda při slyšeních, která přenášela televize, metali jednu invektivu za druhou, aby z něj tak učinili symbol neschopnosti Bílého domu řešit krizi. Při jednom ze

slyšení McCain zpochybnil, že by Ford dostatečně rozuměl syrské krizi, a naznačil, že si diplomat přál akceptování Asadova pokračujícího masakrování vlastního lidu.

„Jako by to pro vás byl uspokojující výsledek," prohlásil McCain.

Ford zachoval klid, ale pod povrchem zuřil.

Mám tohle zapotřebí? pomyslel si.

Ford pochopil, že Kogres je v otázkách dalšího postupu stejně rozdělený jako samotná administrativa. Jestřábové jako právě McCain chtěli vyzbrojovat vzbouřence, ale jiní republikáni upřednostňovali vojenskou podporu jen těch skupin, které bojují přímo s ISIS. Přesto však byli další zákonodárci – jak republikáni, tak demokraté – velice obezřetní ohledně jakékoliv americké účasti, neboť brali ohled na názor značné části amerického elektorátu.

Na podzim roku 2013 byl Ford připravený skončit, byť ho jeho kolegové z ministerstva zahraničí přesvědčovali, aby ještě dalších šest měsíců zůstal.

Když pak konečně počátkem roku 2014 podával výpověď, nikdo se jej nepokoušel zastavit. Veškeré své úsilí, které do té doby v rámci administrativy vynakládal, se mu zdálo stále zbytečnější, a všechny osobní útoky, které na něj dopadaly z Kongresu, ho jen utvrdily v rozhodnutí přestat se snažit.

„Nemám nic proti hádkám, ale když je moje bezúhonnost napadána lidmi, kteří ani nemají tušení, o co jde – to už je vyloženě směšné," řekl.

Fordovo odstoupení bylo oficiálně odhlášeno 28. února 2014. O několik dnů později McCain velvyslance požádal, ať se u něj zastaví v kanceláři, aby mu mohl osobně poděkovat za jeho službu.

Ford žádost chvíli zvažoval a pak pevně odpověděl: „Ne."

24 Jiné – arabské – označení pro Levantu. Poznámka redakce.

22.

„Tohle je kmenová revoluce“

Deset let od chvíle, kdy byla skupina založena, byli stoupenci Abú Musaba Zarkávího nazýváni teroristy, vzbouřenci a islamistickými militanty. Nyní se však stali plnohodnotnou armádou. Ke konci jara 2014 se jednotky Islámského státu přehnaly západním Irákem a zapsaly se do povědomí milionů lidí po celém světě. ISIS se pohyboval mimořádně rychle a zvládl porazit čtyři divize irácké armády, podmanil si nejméně pět vojenských základen včetně největší v západním Iráku a převzal kontrolu téměř nad jednou třetinou iráckého území.

Vědci i analytici popisovali prudký útok Islámského státu jako náhlý a překvapující, podobný prudké pouštní bouři. Skutečnost však takto prostá nebyla. Vítězství ISIS z června 2014 bylo pečlivě naplánovaným a kvalitně zorganizovaným útokem, podporovaným především Iráčany, kteří nebyli součástí Islámského plánu a neměli nejmenší zájem žít podle pravidel šarí’i. V konečném důsledku byla největším vojenským úspěchem hnutí ani ne tak tvrzení o hrdinství ISIS, jako spíš reflexe stejných hlubokých rozdílů, jaké rozbouřily Irák po americké invazi v roce 2003.

U zrodu dramatických jarních událostí stál konflikt mezi ší’itskou vládou Iráku a jedním sunnitským kmenem – dulajmským. Šlo o rodinný klan Zajdána Džábirího, ramádského šejka a majitele ovčích stád, který byl o necelých deset let dříve zasažen bojem proti Zarkávímu. Poprvé viděl Zajdán příslušníky svého kmene pozvednout zbraně proti Američanům v roce 2004, když byla atmosféra prosycená vztekem nad probíhající okupací. Potom byl klíčovým aktérem antizarkávíovského odporu, který vešel ve známost jako Procitající Anbár. Během tohoto období pomáhaly kmenové milice vyhánět vzbouřence ze svých vesnic. Nyní se věci hnuly znovu a Zajdán přihlížel, jak celý jeho kmen povstal proti irácké vládě, kterou mnoho dulajmských považovalo za daleko větší hrozbu, než jakou kdy představoval Zarkáví.

Teď měl Zajdán padesát, přibral nějaké ty centimetry přes pas, ale černá hříva vlasů mu zůstala. Stále byl úspěšným obchodníkem, který chodil v zakázkových oblecích, které byly stejně pohodlné jako jeho dišdáša a kefíja, jež nosil na tradičnější jednání a schůzky. Měl tři ženy a cihlový dům, jaký byste bez problémů našli klidně i na honosném předměstí San Diega. Ale někdy kolem roku 2010 mu přišlo, že irácká vláda bojuje se stejnými sunnit, mezi které patří i on sám. Sunnité, kteří měli v zemi menšinu, vládli Iráku do doby americké invaze, poté moc převzali ší'ité. Teď, když byly americké jednotky ze hry, začalo srovnávání účtů nabírat na síle, alespoň tak to připadalo dulajmským. Objektivně vzato přišli sunnité o mocenské pozice ve vládě i ozbrojených složkách a objevila se celá řada zdokumentovaných případů, když ší'itští branci pod záminkou vykořeňování terorismu sunnity týrali. Pro Zajdána to vše bylo součástí plánu inspirovaného Íránem, aby se zajistilo, že Irák nikdy nebude představovat hrozbu pro zájmy Teheránu v regionu.

„Ti, kteří dnes vládnou, bývali zloději, bandité a sektáři," řekl Zajdán, když vyprávěl o skupině, která se ocitla u moci poté, co byl jen těsným rozdílem zvolen ministerský předseda Núrí Málikí. „Byť Američané provedli v Anbáru všelijaké špatné věci, nikdy nevraždili lidi v mešitách a vždy respektovali naši víru. Ti, kteří se spolčili s Íránci, takoví ale nejsou. Chtějí odstranit všechno sunnitské. Neříkám, že byli Američané zrovna skvělí, ale byli rozhodně lepší než tihle."

Koncem roku 2012 se sunnitské vztahy s ústřední vládou začaly prudce zhoršovat. Dvacátého prvního prosince vtrhly státní bezpečnostní složky do domu Rafího Isávího, populárního politika a bývalého iráckého ministra financí, který otevřeně kritizoval Málikího vládu. Tisíce příslušníků dulajmského kmene vyšlo do ulic Fallúdži, někteří z nich nesli transparenty s nápisem „Odpor nám stále proudí v žilách". Manifestace se nakonec zvrhla v každotýdenní všesunnitský protest, který se rozhořel ve spoustě různých měst a vytrval po mnoho měsíců.

Po více než roce, kdy tyto protesty trvaly, toho měl Málikí právě tak dost. Třicátého prosince 2013 vyslal bezpečnostní složky do Ramádí, aby ukončily probíhající demonstrace a zrušily stanové městečko, které se rozrostlo na jednom z místních náměstí. V důsledku tohoto zásahu však vypukly násilné nepokoje a na Nový rok 2014 zapálili účastníci demonstrací čtyři ramádské policejní stanice. Druhého ledna se výtržnosti

rozšířily i do Fallúdži. Třetího ledna dorazila do města kolona ozbrojených bojovníků Islámského státu. Džihádisté se připojili ke kmenovým milicím a jejich bojům proti armádní a vojenské přesile, po následných střetech zůstala více než stovka raněných. Vše vyvrcholilo 4. ledna, kdy pozůstatky místní samosprávy opustily město, a islámští bojovníci vztyčili nad radnicí černou vlajku ISIS.

Aliance mezi dulajmskými a ISIS brzy získala podporu nejen dalších sunnitských kmenů, ale také stínové organizace bývalých baasistů známé jako Řád Nakšbandí. Tento sunnitský pakt ještě střídavě po několik týdnů bojoval s armádními jednotkami o kontrolu nad Ramádí a dalšími městy, jakkoliv nad Fallúdžou vládlo rozpačité příměří, vzešlé z faktu, že ISIS pevně ovládl střed města. To bylo poprvé, co mohla teroristická skupina oficiálně prohlásit nějaké irácké město za své. ISIS využil příležitosti a vypustil příliv propagandistických fotek na Twitteru, kde ukazoval své vítězné bojovníky, jak defilují centrem toho téhož města, z něhož američtí mariňáci před deseti lety vypudili Zarkávího lidi. Mezi bojovníky, kteří pózovali na těchto fotografiích, byl i Abú Wahíb Dulajmí, okázalý a publicitou posedlý velitel Islámského státu v provincii Anbár, který loni na jaře zastřelil na anbárské dálnici tři syrské řidiče kamionu. Na jednom ze snímků se se zbraní v ruce šklebil vedle hořícího policejního auta, oblečený celý do černého a s botami jako pistolník z westernu. Jindy zase procházel dobytými policejními stanicemi a v rukou třímal štos složek jako nějaký úředník zkázy. Iráčané, kteří obrázky viděli, si mohli povšimnout povědomého příjmení. Rodné jméno Abú Wahíba jej identifikovalo jako člena dulajmského kmene, což z něj dělalo příbuzného lidí, kteří organizovali protesty ve městě Fallúdža. Tedy dřívějších nepřátel, kteří ovšem nyní byli oficiálně na stejné straně.

V Bílém domě se na totožné obrázky dívali Obamovi bezpečnostní poradci s hrůzou. Státní činitelé promptně ohlásili plány na urychlené doručení slíbené vojenské pomoci pro Málikího vládu, jež měla obsahovat i dodávky řízených střel Hellfire. Málikího problémem nyní bylo bezpečí Iráčanů. Alespoň to sám hlásal, ovšem převzetí iráckého města teroristy nemohlo být ponecháno jen tak. Pro Zajdána bylo nicméně stejně jako pro mnohé další sunnity povstání čistě domácí záležitostí, kterou nejen Američané, ale i bagdádská vláda opět naprosto nepochopily.

„Tohle je kmenová revoluce,“ řekl vůdce dulajmského kmene Alí Hátem Sulejmán arabským novinám se sídlem v Londýně jménem *Ašarq Avsat*.

Takové „irácké jaro“, vysvětloval Tárik Hášimí, sunnitský politik a přítel amerického velvyslance v Sýrii Roberta Forda, když hovořil z tureckého exilu, kam se uchýlil poté, co se jej Málikí pokusil zatknout. Sunnité otevřeně potvrdili, že kmeny předaly Islámskému státu klíče od provincie Anbár, ale jen jako dočasné opatření. ISIS pouze poskytoval pomocnou palebnou podporu, která byla potřebná k tomu, aby mohli sunnité prosadit svou dlouho očekávanou nezávislost na nezákonné irácké centrální vládě, řekli. Kromě toho byli džihádisté sunnitskými patrioty, a ne smrtí posedlými zločinci, kteří vedli organizaci za dob Zarkávího.

„Změnili se,“ poznamenal Zajdán na adresu skupiny. „Velení přešlo pod Iráčany a jejich program se proměnil v každém ohledu. Vláda tvrdila, že je Bagdádí terorista, ale to on není. Brání patnáct milionů sunnitů. Vede bitvu proti Peršanům.“

Je pravda, že když Zarkáví vpadl po americké invazi se svou malou skupinou sunnitských militantů do provincie Anbár, dokázal nakonec projít. Zarkáví byl totiž také mužem kmene, i když jiného. Bagdádí oproti tomu byl Iráčan, který vyrostl v Samaře, poznamenal Zajdán. Mohl být ovládaný.

„Tady se neodváží mluvit o šarí’i, protože ví, že by to kmeny netolerovaly,“ řekl Zajdán. „Tihle lidé už svou lekci dostali. Nebudou dělat stejné chyby jako posledně.“

Ve skutečnosti se však ISIS chystal vyrovnat staré účty v anbárských sousedstvích, která jejich příjezd přivítala. Alí Hátem, sunnitský kmenový šejk a jeden ze Zajdánových sousedů z Ramádí, byl shodou okolností na služební cestě, když u jeho usedlosti zastavil nákladní vůz plný černě oděnými bojovníky. Džihádisté zastřelili několik z Hátemových bodyguardů a poté srovnali jeho dům se zemí pomocí trhavin. Hátem se totiž provinil tím, že byl před osmi lety vůdcem Procitajícího Anbáru, tedy hnutí spolupracujícího s americkou armádou na vyhánění Zarkávího stoupenců z provincie.

„Než mi ho vyhodili do povětří, ukradli z mého domu všechno, co našli,“ řekl Hátem, který žil v době konání rozhovoru v Jordánsku. „Jakožto kmenový vůdce bojující proti terorismu jsem za svou povinnost a čest cítil pracovat s Američany. Ale teď se cítíme dočista opuštění. Zůstali jsme samotní uprostřed cesty.“

Jedenáctého února 2014 vešli dva vrcholní představitelé zpravodajských služeb do jednací síně amerického Senátu, aby přednesli jednu z nejbezútěšnějších prezentací, jaké během parlamentního roku zazněly: přehled globálních krizí, známý jako „Výroční zhodnocení hrozeb“. A tato měla být obzvláště neradostná. Ředitel pro národní zpravodajství James Clapper a ředitel Agentury obranného zpravodajství generál Michael Flynn představili nástin objevujících se rizik, včetně kyberterorismu, nově agresivního Ruska, jaderných ambic Severní Koreje, globálních pandemií a potenciálně katastrofálního rozpadu vládních autorit v oblasti od Středního a Blízkého východu až po severní Afriku. A když pak přišla řeč na Sýrii a ISIS, učinil Flynn překvapující prognózu.

„ISIL se v roce 2014 pravděpodobně pokusí převzít irácké a syrské území, aby demonstroval svoji sílu,“ uvedl Flynn v předpovědi, v níž použil akronym, který federální vláda pro teroristickou organizaci používala nejčastěji.[25] Černé vlajky už dávno vlají nad Fallúdžou, řekl, a podobné převzetí moci nad městem budou nejspíše schopni kdekoliv zopakovat, aby tak dali najevo narůstající sílu islamistů a „schopnost současně udržovat více bezpečných útočišť“.

Při slyšení v Kongresu se Flynn vyjadřoval opatrně, ale jeho osobní hodnocení situace bylo o poznání tvrdší. Téže teroristické organizaci už čelil před deseti lety, a tak lépe než jiní rozuměl tomu, jakými schopnostmi ISIS disponuje. Bývalý ředitel rozvědky Flynn pomáhal generálu Stanley McChrystalovi vést v Iráku hon na Zarkávího. Rozpoznal v ISIS stejnou, důvěrně známou ideologii a taktiky. A po útěcích z vězení, k nimž došlo minulý rok, poznal také mnoho starých jmen.

„Tohle jsou všechno Zarkávího děti,“ řekl Flynn. „Osmnáct měsíců po Zarkávího smrti se nám podařilo zajmout spoustu velitelů od středních stupňů velení až po ty nejvyšší. Většina z nich byli Iráčané a hodně jich bylo dřív v armádě, jenže skončili ve vězení. A teď jsou všichni venku.“

Pod Bagdádího vedením se však ISIS rychle učil a byl schopný se adaptovat a získávat nové dovednosti, vysvětloval Flynn. Bagdádí byl daleko pečlivější plánovač a přál si jednak být pečlivý, jednak i strategicky budovat důležité aliance a podpůrné sítě. Současné zisky ISIS v Iráku nebyly žádná náhoda.

„Zlepšili se, protože viděli, co jim porážka v minulosti přinesla,“ zhodnotil Flynn. „Zarkáví se snažil vyvolat občanskou válku co nejrychleji, aby situaci v Iráku obrátil ve svůj prospěch. Udělal však jednu velikou chybu, a to byl fakt, že nezískal dostatečnou podporu kmenů z provincie Anbár. Ukradl jim autoritu a potom ji hanebně zneužil, protože byl jednoduše zkažený. Tahle nová smečka si to uvědomovala, a tak pracovala odlišně.“

Bagdádí pomalu napravuje vztahy se sunnitskými kmeny, řekl Flynn, když připomínal zhodnocení, k němuž se dobral Zajdán i ostatní í příslušníci kmene. Vůdce ISIS tak v podstatě vytěžil syrské povstání, aby postavil na nohy své finanční zázemí, zatímco si obstarával čerstvé rekruty a obnovoval smysl existence skupiny. Kromě toho také vystavěl organizační strukturu vytvořenou příslušnými odborníky z takových oblastí, jako je bydlení a doprava či strategická komunikace.

„Tahle nová parta přemýšlí dlouhodobě,“ zhodnotil Flynn. „Pro ty je celá tahle věc otázkou generačního úsilí.“

I oni jsou ale v pohybu. Zpravodajské služby zaznamenaly neklamné stopy mobilizace k další ofenzivě Islámského státu. Jenže kterým směrem? Vůči Bagdádu anebo Damašku?

Americké rozvědky, které sledovaly probíhající přípravy skrze satelity a další vzdálené systémy, nabyly přesvědčení, že ISIS plánuje vpád do iráckého vnitrozemí a má v úmyslu nakonec zaútočit na samotný Bagdád. Analytici ze CIA svědomitě vyplňovali své reporty, které si našly cestu nejen do ředitelovy kanceláře, ale až do Bílého domu. Tyto zprávy varovaly, že pokud jakékoliv jednotky ISIS překročí hranici, budou čelit oslabené irácké armádě, která se jen s obtížemi staví ozbrojeným výpadům vzbouřenců ve Fallúdži a na dalších místech. Jak moc však byla oslabená, nebylo jednoduché říct. Poté co poslední americké jednotky opustily zemi, omezila Málikího vláda spolupráci se zpravodajskými službami USA takřka na nulu.

Přesto si však nikdo nedokázal ani v nejmenším představit, že jen v horizontu několika málo týdnů nastane v Iráku zhroucení režimu, potvrdil vysoce postavený představitel rozvědky, který těmto událostem přihlížel. „Přestože zpravodajští analytici USA přinesli dostatečná varování o problematické situaci ISF [Iráckých bezpečnostních sil],“ uvedl

funkcionář, „bylo pro všechny značně složité předpovídat, jak rychle ke kolapsu ISF dojde.“

——

Veliká ofenziva ISIS začala útokem na rodné město svého vůdce. Bylo to 5. června 2014, krátce po půlnoci – přepadové oddíly vyhodily do vzduchu policejní stanici jižně od Samarry, města, kde po generace žil Bagdádího klan Badrí.

O několik hodin později vburácelo do města kolem 150 bojovníků na svých pickupech opatřených protiletadlovými zbraněmi. Džihádisté se zmocnili hlavní městské budovy v Samaře a také místní univerzity, poté zaměstnali policisty, kteří se přesunuli do obranných pozic kolem mešity al-Askárí, prastaré impozantní budovy, jejíž zlatý dóm odpálil před osmi lety Zarkáví. Irácká armáda poslala z Bagdádu posily a útočníci se brzy stáhli zpátky, jenže boje už stihly propuknout v šesti dalších městech ležících podél dálnice běžící z Fallúdže až k syrským hranicím.

Mezitím se hlavní pilíř ISIS – tedy nějakých patnáct stovek mužů – přesunul do pozic na předměstí Mosulu. Irácká armáda, která chránila starobylé město a jeho 1,8 milionu obyvatel, čítala na papíře pětadvacet tisíc vojáků. Její skutečná síla se tak blížila k deseti tisícům, jak později přiznal velící důstojník mosulské provincie Ninive. Zbytek odpadl kvůli dezercím či jednoduše někteří muži nebyli na oficiálních výplatních páskách policie, uvedl generálporučík Mahdi al-Gharawi agentuře Reuters po bitvě. Zbývající obránci města měli nedostatečnou výbavu, jelikož byly jejich obrněné jednotky a těžké zbraně převeleny na jih, aby pomohly během lednových bojů opětovně převzít kontrolu nad Ramádí a dalšími městy z anbárské provincie.

„V celém mém oddílu jsme měli jenom jediný kulomet,“ řekl velitel mosulského bojového oddílu plukovník Ziáb Ahmed Obejdí zpravodajské agentuře. Oproti tomu, když se 6. června před rozedněním hrnul ISIS do jeho okrsku, „měli na každém pickupu jeden“, uzavřel.

První konvoj útočníků dorazil do nejsevernější čtvrti jménem Tammoz v amerických humvee a pickupech, z nichž těžkými kulomety kropily obranné linie irácké armády. Buňky Islámského státu uvnitř města rovněž spustily útok s granáty a odstřelovačskou palbu. Obránci města ustoupili. V průběhu několika hodin dospěly kolony vozidel Islámského státu takřka

na dohled mosulského hotelu, v němž Gharawi ustavil své operační středisko.

V půl páté odpoledne došlo k rozhodujícímu úderu. Obří cisterna napěchovaná výbušninami narazila do hotelu. V obrovské ohnivé kouli zahynulo či bylo zraněno mnoho vysokých důstojníků irácké armády.

„Ten zvuk otřásl celým Mosulem," prohlásil Obejdí, kterému výbuch ošklivě poranil nohu.

Zbytek armádních ochránců města se zhroutil nedlouho poté. Do večera odhodila policie i armáda své uniformy a v civilním oblečení uprchla z bitevního pole. Ti, kteří byli chyceni, byli postaveni do řady a zastřeleni.

Než nastalo poledne 10. června – tedy jen pouhé čtyři dny po začátku ofenzivy –, kontrolovali džihádisté mosulské letiště a převážnou část středu města. Z bank ve městě ukradli veškeré finanční rezervy a připravili iráckou vojenskou základnu o americké zbraně a vybavení v hodnotě milionů dolarů. Poté převzali kontrolu nad hlavní mosulskou věznicí, z níž propustili sunnitské vězně a zbytek popravili – tedy 670 ší'itů, Kurdů a křesťanů. Ke konci dne byl Mosul, druhé největší město Iráku, pod naprostou kontrolou Islámského státu.

Irácká armáda se nakonec přeskupila a spustila protiofenzivu, která zabránila ISIS v postupu na Bagdád, Islámský stát však mezitím pokračoval v získávání převahy v dalších částech země. Ke konci června byly územní zisky teroristické skupiny – od západu Sýrie až do centrálního Iráku – větší než plocha Izraele a Libanonu dohromady.

Muž, který měl vládu nad tímto prostorem, nyní kontroloval více než jen pozemky a nemovitý majetek. Vlastnil i ropné vrty, rafinérie, nemocnice, univerzity, vojenské základny, továrny a banky. Analytici později potvrdili, že veškeré Bagdádího finanční rezervy dosahovaly částky půl miliardy amerických dolarů.

Vláda jako taková tu sice nebyla, ovšem fakticky vzato měli islamisté skutečně svůj vlastní stát.

Čtvrtého července 2014 – což byl pátek, tedy hlavní den muslimských modliteb – se Bagdádí objevil se svými bodyguardy v modlitebním sále velké mosulské mešity al-Núrí, známé šikmým minaretem, odkloněným o několik stupňů od kolmice. Podle místní legendy může za tvar věže sám

Prorok Muhammad, když minaretem stoupal vzhůru do nebe. Ti, kteří se toho dne bohoslužeb zúčastnili, mohli zaznamenat podobné narušení časového rozvrhu, když vůdčí představitel Islámského státu vpochodoval do přední části mešity, aby oznámil obnovení chalífátu. ISIS sice obdobné prohlášení zveřejnil o několik dnů dříve, jenže tentokrát to Bagdádí provedl oficiálně, ze stupínku, odkud se kázalo, v jednom z nejsvatějších míst v Mosulu.

Bývalý Zarkávího žák si zcela evidentně první veřejné vystoupení do detailů promýšlel, neboť každý jeho okamžik prodchnul symbolickými gesty, dobře srozumitelnými těm nejoddanějším věřícím. Na sobě měl Bagdádí černý hábit a turban, čímž připomínal šaty, do nichž byl oblečený Muhammad – Alláhův poslední prorok – v den svého posledního kázání. Na stupínek kráčel jen zvolna a zastavoval se na každém schodku, aby tak napodobil další z Muhammadových zvyků. Když vystoupil až nahoru a čekal na začátek kázání, vytáhl z kapsy miswák, dřevěnou větvičku s roztřepeným koncem, užívanou k ústní hygieně, a začal si čistit zuby. Opět šlo o úmyslně zvolený skutek vybízející ke srovnání s Muhammadem, který podle prastarých hadísů radil svým stoupencům „používat miswák pravidelně, neboť dozajista očistí ústa a je prostředkem, jak potěšit Pána“.

Pak už definitivně stanul před svým posluchačstvem, aby oficiálně vyhlásil vítězství. Chalífát, o nějž vůdci hnutí usilovali už od časů Zarkávího, se konečně stal skutečným.

„Pokud jde o vaše bratry mudžáhedíny, Alláh jim projevil milost vítězství a podmanění a po mnoha letech džihádu, trpělivosti a boje proti nepřátelům božím jim umožnil a také zaručil úspěch a zmocnil je k dosažení jejich cílů,“ pronesl. „Proto chvatem vyhlásili chalífát a ustavili imáma, tak jak je muslimskou povinností – povinností, která byla celá staletí ztracená a nebyla součástí našeho světa.“

V kázání i v samostatném audioprojevu Bagdádí prohlašoval, že není příliš dychtivý přijmout to, o čem mluvil jako o „velké zodpovědnosti“.

„Byl jsem zvolen za vašeho opatrovatele, nejsem nikterak lepší než vy,“ sdělil.

Přesto však vyhlásil, že jej jakožto hlavu Islámského státu budou muset všichni pravověrní muslimové po celém světě ve všemožných záležitostech poslouchat, neboť on je garantem nového řádu, který se brzy stane běžnou realitou i pro nemuslimy, ať už si to přejí, či nikoliv.

„Věžte, že dnes jste obránci víry a strážci islámské půdy,“ řekl. „Budete čelit soužení i grandiózním bitvám. A vskutku, nejlepší místo, kde může být prolita vaše krev, je na cestě k osvobození muslimských zajatců uvězněných za hradbami model.

Proto připravte své zbraně a obrňte se zbožností. Vytrvejte v poučeném recitování koránu a praktikujte jeho učení,“ prohlásil Bagdádí. „Toto vám radím. Pokud se mých rad budete držet, podrobíte si Řím a bude vám patřit celý svět.“

Když jeho kázání skončilo, sestoupil samozvaný chalífa Bagdádí po schůdcích opět se stejnou pečlivostí, s jakou po nich vystupoval vzhůru. Krátce se zdržel kvůli modlitbě a poté i se svojí ochrankou vykráčel z mešity ven, aby se připravil k nastávajícímu boji a, dá-li Alláh, i k vládě.

Toho, červnového dne, kdy Mosul padnul, seděl Abú Haitam ve své kanceláři v jordánském Ammánu, kde vyřizoval hovory od vystresovaných poslanců, kteří se horko těžko snažili udržet s událostmi krok. V rohu místnosti stála malá televize se ztlumeným zvukem, na níž se v nekonečné smyčce přehrávaly záběry vítězných bojovníků ISIS. Někteří s pošklebkem mávali z koreb pověstných pickupů a jiní si pro změnu vykračovali po mosulské hlavní třídě, kde míjeli zavřené krámky místních trhovců a hořící policejní auta. Černé vlajky povlávaly jak antén jejich vozů, tak i z improvizovaných žerdí.

Nikdo nepředvídal tak rychlé zhroucení irácké armády, dokonce ani tady, v ústředí vyhlášené rozvědky pyšnící se tím, že se umí vyvarovat překvapení. Abú Haitam se očima podlitými krví díval na ztichlou obrazovku a energicky si pohrával se šňůrou modlitebních korálů. Byl to neobyčejně rychlý zvrat událostí. Přesto však bylo nějakou dobu zřejmé, kam probíhající události směřují.

„Od samého počátku to bohužel tento smutný potenciál mělo,“ pronesl unaveně.

Teď už byl brigádním generálem, vedoucím oddělení boje proti terorismu, kde strávil téměř tři desetiletí. Abú Haitam byl vždycky vážný člověk, avšak s tím, jak na něj dopadlo náročné břímě, které si naložil, se stával více a více zádumčivý. Jeho malá kancelář byla v podstatě prosta všech okras, jedinými výjimkami byl zdobený výtisk koránu a fotografie o mnoho mladší verze Haitama samotného, na níž se objevoval vzácný

záblesk úsměvu, když si potřásal rukou s králem. A náhradní oblek pověšený u dveří, který tu měl připravený pro ty dny, kdy se mu nepodařilo odejít domů.

A takových dní teď měl více než kdy dřív. Od samotného počátku syrského povstání byl muchábarát ve stavu zvýšené pohotovosti. Na vině byl především fakt, že si rozvědka musela často hrát na hon kočky s myší s pašeráky zbraní a džihádistickými rekruty, kteří se snažili proklouznout přes hranici. Teď však džihádisté kontrolovali hraniční přechody z druhé strany. V Jordánsku zůstávala situace povětšinou klidná, alespoň na nějaký čas – výstražné signály tu ovšem byly. Ve městě Ma'an na jihu země, které bylo líhní islamistů a nebylo navíc ani příliš vzdálené od opuštěné věznice v Džafru, občas vandalové sprejovali na nějaký dům hesla Islámského státu či nechali na náměstí umístěné jeho černé vlajky. V Ammánu, kde rozpad okolních států sledovali jen s rostoucími obavami, se nic podobného neobjevovalo.

Někteří Iráčané, obzvláště potomci kmenů z Východního břehu, mezi něž patřil i Zajdán Džábirí, si přáli uzavřít dohodu s Islámským státem v naději, že se tak osvobodí od vlády ší'itů. Jenže islamisté, kteří převzali kontrolu nad Fallúdžou a Mosulem, se ukázali být v každém ohledu stejně krutí jako jejich protějšky v Rakce. Zajatí iráčtí vojáci byli vystavováni před kamerami a poté zastřeleni a rovnou shozeni do otevřených jam. Lidé podezřelí z odpadlictví od víry byli mučeni přímo na ulicích a drahocenné babylonské památky, které byly zdrojem kulturní hrdosti pro celé generace Iráčanů, byly rozmetány v prach. Malá skupina náboženských konzervativců, která si ve svých názorech notovala s islamisty, tyto projevy vítala. Ovšem mezi běžnými Iráčany, kteří islamistické rabijáty přivítali, bylo jen málo takových, kteří stáli o to, aby jim islamisté vládli. To už bylo ale pozdě odvolat svoje pozvání.

Abú Haitam, který byl sám příslušníkem kmene, rozmrzelosti iráckých sunnitů dobře rozuměl. A i jeho zasáhlo, jak efektivně je Islámský stát dokázal ke svým účelům zneužít.

„Zapůsobil tady efekt sněhové koule," zhodnotil. „Začíná to se spoustou nespokojených lidí, kterým vadí, že nemají ve vládě žádné zastoupení."

Daeš neboli ISIS „naprosto přesně věděl, jak tyhle pocity využít ve svůj prospěch", uvedl. „Takhle to šlo celých dvanáct let, od samého začátku války v Iráku v roce 2003."

A nejenom v Iráku. Samozvané „vilájety“ (neboli provincie) Islámského státu vyhlásily autonomii i v zemích mimo rodiště skupiny. Brzy tu tak vznikaly nové pobočky v Saúdské Arábii, Libyi, Alžírsku, Jemenu, Afghánistánu a Pákistánu. V každém případě slibovali islamisté osvobození od tyranských režimů a vytvoření spravedlivé společnosti uspořádané podle božských principů. Co však přinesli místo toho, byla jen ozbrojená diktatura charakteristická rozkladem, krutostí a smrtí.

Nebylo už nic, co by muchábarát mohl udělat, aby vzal, co se stalo, zpět či napravil mnohé z chyb a přešlapů, jež ve výsledku vedly k tomuto stavu. Jediné, co Jordáncům zbylo, bylo posílení jejich vlastní bojeschopnosti proti zhoubné nákaze, která se už před lety dostala přes hranice země.

„Podívejte, jak úspěšní jsou,“ prohodil Abú Haitam, když hlavou pohodil směrem k obrazovce. „Tolik jsme se nadřeli na tom, abychom je zastavili. Čas od času možná onemocní, ale neumřou nikdy.“

25 Už v prosinci 2014 ale americký ministr zahraničí vcelku pravidelně o Islámském státu hovořil jako o Daesh. Poznámka redakce.

EPILOG

Jiskra, kvůli které zaplanuly vášně Arabů, nebyla zažehnuta v Iráku, jak předpokládal Abú Musab Zarkáví, ale v sutinami pokrytém kousku země na východě Sýrie. Stalo se to chladného a mlhavého rána, dne 3. ledna 2015, za vybombardovanou budovou ve městě Rakká, kde mediální oddělení Islámského státu nastavilo své videokamery směrem k malé kovové kleci.

Nejméně dvě desítky komparsistů ve stejných maskách a uniformách zaujaly svá místa, někteří z nich utvořili špalír a další zase předstírali, že hlídají. Nakonec byla přivedena i hlavní atrakce celého videa. Šestadvacetiletý pilot stíhacího letadla Maáz Kasásbeh na sobě měl volnou oranžovou blůzu a kalhoty, ruce měl bez volné, bez pout, a bez doprovodu kráčel ranním oparem, jako by se jen procházel vlastním snem.

První Kasásbehův snímek, který byl uveřejněn od jeho zadržení, k němuž došlo 24. prosince, ukazoval mladého muže s modřinami posetou oteklou tváří, jež byla důkazem o tom, že byl v zajetí bit. Než ho přivedli do pečlivě uchystané scenérie, usadili ho před kameru, aby představil svůj příběh – nebo alespoň ty jeho části, které lidé z Islámského státu chtěli, aby řekl.

„Jsem nadporučík Maáz Safi Yusef Kasásbeh, jsem Jordánec a pocházím z Karaku," začal, „a jsem důstojníkem Jordánského královského letectva."

Kasásbehův nahraný popis jeho mise ze čtyřiadvacátého prosince se držel víceméně podstatných skutečností. Jordánský pilot stíhacího letounu F-16 s téměř třemi lety zkušeností byl vybrán, aby se svou stíhačkou zaútočil na cíle Islámského státu nacházející se na souřadnicích, mezi něž patřilo i město Rakká. Jeho letoun patřil ke koalici arabských a západních letectev, která bombardovala ISIS od září 2014, kdy prezident Barack Obama zahájil rozšířené letecké tažení ve snaze vypudit teroristickou skupiny z jejich bezpečných útočišť v Iráku a Sýrii. Americkým válečným letadlům a bezpilotním letounům operujícím v Iráku nařídil prezident Obama o několik týdnů dříve, aby zastavily postup Islámského státu, jenž ohrožoval vodní nádrž v irácké Mosulu a kurdské hlavní město Irbíl. Poté ohlásil vznik koalice, do níž patřila letadla z Jordánska a pěti dalších arabských států včetně Saúdské Arábie, Spojených arabských emirátů

a Kataru. „Tato protiteroristická kampaň bude vedena vytrvalou a neústupnou snahou odstranit [ISIS], ať už se bude nacházet kdekoliv,“ uvedl Obama v televizním projevu.

Kasásbehův let z 24. prosince byl jen jednou z rutinních bombardovacích misí. Pilot se právě blížil ke svému cíli a navedl letadlo na sestup, když v tom pilot dalšího letadla zaznamenal, že mu ze zadní části stroje šlehají plameny. V téměř tu samou chvíli mu palubní počítač ohlásil selhání motoru a stíhačka se začala odchylovat od kurzu. Instinktivně trhl s páčkou katapultu a vmžiku byl vystřelen z kokpitu svého F-16, který se už mezitím řítil dolů, směrem k řece Eufrat.

„Katapultoval jsem se a spadl do řeky,“ řekl v zaznamenaném rozhovoru.

Už nebyl čas, aby mu jeho spolubojovníci přišli na pomoc a pokusili se jej zachránit. Když jej zajal hřmotný muž v pletené čapce a s černým plnovousem, zápolil stále ještě Kasásbeh s popruhy.

„Jsem teď vězněn mudžáhedíny,“ pronesl.

Islamisté čas nemarnili. Během devíti dnů od nehody – a v době, kdy probíhalo handrkování o možné výměně zajatců – připravilo mediální oddělení Islámského státu návrh na natočení videa z popravy. Našli vhodnou lokaci na okraji Rakky jen něco kolem sta metrů od řeky, zajistili i klec, nevelkou krychli z tenkých železných mříží s otevřenou podlahou o velikosti větší přikrývky. Filmový tým rozestavil kolem scény několik kamer na stativech a poblíž hromad s pískem a kamením zaparkoval traktorbagr. Ráno 3. ledna bylo vše připraveno.

Video mělo mít profesionální produkci a mělo být na hony vzdálené roztřeseným amatérským záběrům, s jakými před lety přišel Abú Musab Zarkáví. Finální verze obsahovala dlouhou, dokonale vypilovanou předmluvu, doplněnou o počítačovou grafiku a sestřih záběrů, na nichž jordánský král Abdalláh II. pronáší své proslovy či si třese rukou s prezidentem Obamou. Animace ukazovala, jak se bojový letoun F-16 rozpadá se na kousky, z nichž se potom jako kouzlem poskládal arabský název videa, přeložený do rozpačité angličtiny jako *Léčení srdcí věřících.*

Jádrem propagandistického filmu byla koláž záběrů, kde zajatý pilot stojí u těl dětí a dalších předpokládaných obětí bombardování. Kamera sledovala Kasásbeha, jak pomalu míjí řadu bojovníků ISIS a jeho dech tvoří v lednovém vzduchu bílé obláčky. Pak už je v kleci a pokyvuje hlavou, jak

by se modlil. Jeho oranžová blůza, na předchozích záběrech suchá, je nyní zmáčená benzinem.

Maskovaný voják – podle titulků jde o velitele jednotky Islámského státu bombardované při jednom z koaličních náletů – zažehne dlouhou pochodeň a přiloží ji k cestičce ze střelného prachu vedoucí mezi mřížemi až dovnitř klece. Jen za několik vteřin pohltí Kasásbeha plameny. Skáče a hází sebou, ale není úniku. Nakonec si tvář pevně obemkne oběma rukama a, téměř celý stravovaný ohněm, padne na kolena. Netrvá dlouho a jeho zčernalé tělo přepadne na stranu. Chvilku nato rozdrtí traktorbagr klec i s pilotem, když na ni vysype náklad betonové drti a hlíny. A jako závěrečné gesto kamery najede přibližující se záběr na pilotovu zčernalou ruku čnící ze sutin. Na konci snímku, kdy obvykle následují titulky, jsou zveřejněny fotografie a jména dalších jordánských pilotů a odměn ve zlatých mincích, přislíbených každému, kdo kteréhokoliv z nich najde a zabije.

„Nuže – radostné zvěsti," pronáší komentátor, „pro každého, kdo podporuje svoje náboženství a podaří se mu usmrtit ty, jejichž zabití jej osvobodí od ohňů pekelných."

Hrůzu nahánějící výtvor byl dokončen ještě před polednem, opomineme-li tedy týdny trvající editaci záběrů ve studiu před tím, než bylo nahrávku možné zveřejnit. Později téhož dne, a vlastně i téměř každý den následující, nepřestával Islámský stát nadhazovat možnost Kasásbehova propuštění, pokud by tedy Jordánci projevili zájem přistoupit na dohodu.

Nebylo to poprvé, co se Islámský stát pokusil šokovat svět svými krutostmi. Čtyři měsíce před tím, než byl Kasásbeh zajat, se objevily záběry, na nichž zajatému fotoreportérovi Jamesi Foleymu uřezali hlavu, což pobouřilo západní vlády a odstartovalo u Američanů jejich podporu vojenské odplaty. Foleyho vraždu následovalo zabití reportéra magazínu *Time* Stevena Sotloffa, bývalého příslušníka amerických speciálních jednotek Rangers Petera Kassiga a britských humanitárních pracovníků Davida Hainese a Alana Henninga. Jejich osud sdíleli i mnozí další, mezi nimi například zajatí syrští a libanonští vojáci, kurdské ženy, iráčtí kameramani či japonští občané. Libyjští džihádisté, kteří deklarovali věrnost Islámskému státu, nahráli ve stejnou dobu skupinové popravy křesťanů, při nichž naráz zabíjeli dvacet i více osob.

Přesto to však byla smrt mladého pilota, která odstartovala změnu myšlení mezi běžnými Araby. Od jordánského kosmopolitního hlavního města až po konzervativní wahábistické vesnice Saúdské Arábie se ozývalo pobouření. Jakkoliv je stínání hlav značně brutální, korán jej výslovně schvaluje a saúdská vláda jej běžně praktikuje jako oficiální způsob vykonání popravy. Jenže upálením člověka – a v tomto případě praktikujícího sunnitského muslima – prolomil Islámský stát prastaré tabu.

„Ohněm trestá pouze Bůh," uvedl ve svém příspěvku na Twitteru Salmán Ouda, uctívaný saúdský učenec a správce webových stránek *Islam Today*. „Upálení je odporný zločin, který islámské právo zapovídá, ať už k němu vedly jakékoliv pohnutky."

Veliký saúdský muftí Abdulazíz Šajch, nejvýznamnější duchovní v zemi a právní teoretik zmocněný k urovnávání právních otázek náboženskými fatvami, jednoduše uvedl, že ISIS není muslimský. „Jsou to nepřátelé islámu."

Ovšem nejrazantnější odsouzení ISIS přišlo od muže, jehož učení bylo dlouho považováno za filosofický základ této radikální odnože. Džihádistický učenec Abú Muhammad Makdísí, který byl za doby Zarkávího věznění jeho osobním mentorem, byl k Zarkávího nástupcům tím kritičtější, čím více se stupňovaly nájezdy Islámského státu na území Sýrie a Iráku. Islamisté sice Makdísího stále považovali za jednoho ze zakladatelů hnutí a průkopnického teoretika, ale on sám se se Zarkávím rozešel kvůli názorovým neshodám ohledně zabíjení nevinných šíʼitů. Nyní se začal stejným způsobem ohrazovat i proti Abú Bakrovi Bagdádímu a proti tomu, že nechával zabíjet humanitární pracovníky, jako byl například i Brit Alan Henning, zavražděný v Sýrii na své misi mající za úkol zmírnit utrpení civilního obyvatelstva.

„Henning pracoval s charitativní organizací, kterou vedli muslimové," napsal Makdísí v otevřeném dopisu, jejž uveřejnil na své webové stránce. „Je snad spravedlivé, že byl za tuto svou snahu unesen a zavražděn?"

Makdísí žil v Jordánsku střídavě od té doby, co se jeho a Zakrávího životní osudy rozešly při hromadné amnestii v roce 1999. Ačkoliv nemalou část tohoto času strávil v detenčních centrech muchábarátu, nepřestával vyjadřovat své názory k aktuálním událostem v otevřených dopisech a internetových příspěvcích. Někteří islamisté občas pochybovali o tom, zda se jedná o Makdísího vlastní názory, anebo jde jen o scénář, který mu

předepsal muchábarát. Nicméně alespoň v jednom ohledu se Makdísího názory nezměnily – jak ve svých dopisech, tak i v soukromých rozhovorech s novináři a přáteli trval na tom, že zabíjení běžných muslimů – ať už jde o náboženské poutníky, či sunnitské piloty zajaté v boji, odporuje islámu.

Poté, co byl Kasásbeh zajat, se Makdísí nabídl, že poslouží jako prostředník, aby vyjednal výměnu pilota za Sádžídu Rišávíovou, neúspěšnou sebevražednou atentátnici odsouzenou na smrt. V jednu chvíli někdy počátkem roku 2015 si vyměňoval zvukové zprávy s mužem, o němž byl přesvědčen, že je Abú Muhammad Adnání, tedy Bagdádího tiskový mluvčí.

„Soustředím se nyní na dosažení dohody, která by vás mohla zajímat," řekl Makdísí Adnánímu na jedné z nahrávek, která později začala kolovat i na sociálních sítích. Pokud propustí pilota, navrhoval Makdísí Adnánímu, mohou zachránit život své „džihádistické sestře" a předejít dalšímu pošpinění pověsti Islámského státu mezi Araby. Namísto toho však ISIS jen zveřejnil video s pilotovou popravou, které bylo natočeno o dobrý měsíc dříve. Makdísím cloumal hněv.

„Lhali mi, a slavnostně se zapřísáhli," řekl hlasateli jordánské televize Roya. „Potom mi došlo, že už toho pilota dávno zabili."

Zpřetrhání vazeb bylo nyní kompletní. Ve zmíněném interview Makdísí ještě prohloubil své odsouzení hnutí, jež pomohl vytvořit. A když se zmiňoval o svém někdejším žákovi Zarkávím, odsoudil tuto zbloudilou duši, jež „započala tuto vraždící tradici".

„Neumí dobývat a vítězit jinak než brutálními vraždami a zabíjením," prohlásil. „Popravili mnoho svých odpůrců a nechali to běžet na televizních obrazovkách, dokud nebyli lidé vyděšení a nezačali se ptát: ‚Má snad takhle vypadat skutečný islám?' A my teď musíme islám bránit a vyjasnit, že tohle islámské není."

Když Makdísí pronášel tato slova, byl doma v Ammánu, protože jordánská vláda jej z vězení propustila již o několik měsíců dříve. Tento čin byl součástí nevyhlášeného příměří mezi monarchií a duchovním, který kdysi obhajoval svržení tohoto režimu.

Čtvrtého února 2015, tedy v týž den, kdy byla ve swacké věznici popravena Rišávíová, oficiálně stáhl jordánský státní zástupce veškerá obvinění vůči Makdísímu. Poprvé od doby, co byl před více než dvěma

desítkami let vězněn spolu se Zarkávím, byly Makdísího účty s monarchií srovnané.

Přední muslimští duchovní a učenci odsoudili předešlé teroristické činy včetně útoků z 11. září 2001 na Washington a New York. I špičky politických a náboženských institucí v arabském světě uznaly, že podobná prohlášení už zkrátka nestačí.

Prvního ledna 2015, týden po zajetí jordánského pilota, předstoupil egyptský prezident Abdal Fatták Sísí před shromáždění nejvýznamnějších náboženských autorit sunnitského islámu a vyzval je k reformě islámu – k revoluci, která vezme letité náboženství z rukou fundamentalistů a extremistů, již překroutili jeho ústřední myšlenku. Násilí, jež páchají skupiny jako Islámský stát a al-Káida, je jen projevem daleko větší krize, s níž se musejí vypořádat sami muslimové, prohlásil. „Musíme opravdu důkladně zhodnotit situaci, ve které se nacházíme," sdělil Sísí shromáždění na káhirské univerzitě al-Azhar, která byla po více než tisíc let intelektuálním centrem sunnitského islámu a institucí, která utvářela standardy hlavního proudu muslimů v otázkách teologie a náboženské praxe. „Je nemyslitelné, aby ideologie, kterou uctíváme, učinila z našeho národa po celém světě zdroj obav, nebezpečí, zabíjení a destrukce."

Problém, řekl Sísí, nespočívá v jádru islámské víry, ale v „ideologii – v souboru myšlenek a textů, které jsme v průběhu staletí uctívali, až jsme se dostali do bodu, kdy se stalo velice obtížným je zpochybňovat či kriticky rozebírat".

Když se prezident rozhodl obrátit přímo na duchovního vůdce univerzity, velikého imáma mešity al-Azhár Ahmeda Tajeba, a vyzval jej k „revolučnímu převratu v našem náboženství", sklidil od celé posluchárny hlasitý potlesk.

„Nesete odpovědnost před Alláhem," řekl Sísí. „Celý svět čeká na vaše slova, neboť národ islámu se potýká s těžkým rozkolem, je ničen a míří ke zkáze. My sami jej do této zkázy vedeme."

Několik týdnů poté, co Islámský stát zveřejnil video s pilotovou popravou, pronesl velký imám jeden z nejostřejších odsudků, jaké kdy významný duchovní řekl. Nejenže je ISIS neislámský, uvedl, je přímo „satanský". Univerzita v al-Azharu později zavedla přísná opatření vůči extremistickým klerikům a zbavila se imámů, kteří přehlíželi a omlouvali násilí.

I bez toho bylo ovšem jasné, že vypuzení hrstky imámů nepomůže umenšit přitažlivé kouzlo Islámského státu. Mezi tisícovkami dobrovolníků ISIS jsou muži, jejichž motivace nepramení ani tak z teologických východisek, jako z touhy postavit se despotickým arabským režimům, jako je ten Sísího, uvedl Rami Chúrí, libanonský novinář a výzkumník, jenž zaznamenával vzestup a pád islamistických hnutí po více než čtyři desítky let. Zarkávího vyhrocená nenávist, poznamenal, byla daleko víc formovaná vězením než jakýmkoliv kázáním či náboženskou statí.

„Radikalizace mnoha postav, které stvořily al-Káidu a poté i ISIS, se odehrála v arabských věznicích," prohlásil Chúrí. „Kombinace amerických tryskáčů a arabských vězení byla stěžejní oporou, kolem které vyklíčila a začala růst jak al-Káida, tak ISIS."

Král opouštěl Washington se slibem, že „vstupuje do války", a přesně tak to i provedl. Ještě před tím, než stačilo královské letadlo přistát v Ammánu, zamířily houfy koaličních bojových letounů do Sýrie. Vládní představitelé tyto manévry později označili za nejrozsáhlejší útok na pozice Islámského státu od doby, kdy toto vojenské tažení začalo. A jak vyplynulo ze zpětného zhodnocení akce, zasahovaly stíhačky výcvikové tábory, kasárna i skladiště zbraní a připravily o život více než padesátku bojovníků.

Když král Abdalláh konečně přilétl do Jordánska, zamířil přímo na zasedání štábu pro národní bezpečnost, aby se zúčastnil naplánování dalšího postupu. Do sálu byly připuštěny i televizní kamery, a tak zachytily vladaře, jak zde – oděný do tradiční kostkované kefíji a na zakázku šitého obleku – slibuje mstu za pilotovu smrt.

„Vedeme tuto válku, abychom ochránili naši víru, hodnoty a humanitární principy," prohlásil. A co se týče ISIS – „dostanou tito zločinci", jak je nazval, „tvrdý úder přímo do samého středu svých pevností".

Když vyšel ven, uvítal krále neobyčejný pohled: tisíce Jordánců lemovaly ulice, aby uvítaly kolonu královych vozidel. Šlo ale o mladé davy, na hony vzdálené skupinkám lidí středního věku i starších, kteří se obvykle účastnili provládních manifestací. Mnoho z nich zůstávalo v ulicích i do nočních hodin, v rukou měli svíčky a ručně psané cedule. Ammánské mešity i křesťanské kostely svolávaly bohoslužby na pilotovu památku.

Toho dne opustilo své základny daleko více letadel a Jordánci je vítali stejně. Jakožto malá země, jež čelí armádě teroristů hned na dvou svých

hranicích, Jordánsko často umenšovalo svoji roli v koalici namíření proti Islámskému státu. Doufalo totiž, že tak předejde útoku na království samotné. Vojenské základny, na nichž dříve platily přísné zákazy, nyní fotografům umožnily natáčet, jak letci píší vzkazy na munici, kterou se chystají na Islámský stát shazovat. „Islám nemá s ISIS naprosto nic společného," hlásala jedna ze zpráv, načmáraná na jedné z bomb, již vojenské letectvo hodlalo použít v boji. Sám ministr obrany, jenž se téměř vždy zdržoval komentářů stran vojenských misí, veřejně ohlásil novou bombardovací misi s odhodlaným vzdorem. S pouhými několika málo letadly a navzdory výrazné závislosti na lidech z vnějšku, ať už šlo o vojenský arzenál, či o palivo, držela celá země pevně při sobě a „dala všanc vše, jen aby ubránila skutečné hodnoty islámu", nechala se slyšet jordánská armáda. „Toto je teprve začátek," stálo v prohlášení. „Poznáte, co jsou Jordánci zač!"

Ke druhé fázi bombardování došlo, když Abdalláh odjel z Ammánu Karaku, města na jihu země, místu, které bylo po celé generace domovem rodu Kasásbehů. I zde se shromáždil obrovský dav, aby uvítal kolonu královských vozidel, jež se šinula po strmé silnici směrem k nedaleké vesničce Ay, kde se král přidal ke členům pilotovy rodiny a jejich smutku za zesnulého.

Před rodným domem Abdalláh objal pilotova otce a oba zamířili ke společné procházce. Chytili se za ruce a vydali se do čela dlouhého průvodu. Oběma mužům se na hlavách skvěla charakteristická červeno-bílá kefíja, jež je pro Jordánce symbolem jak třiadevadesátileté monarchie, tak i kmenových tradic, mnohem starších než země, již dnes známe jako Jordánsko, a dokonce starších než samotný islám.

Jak tak pospolu kráčeli, objevily se na horizontu čtyři jordánské stíhací letouny, navracející se z bombardovací mise severně od hranic země. Na pár chvil prolétly v sevřené formaci nad pilotovým domem a poté se v širokém oblouku stočily západním směrem, pryč od Karaku i od jeho rozpadajícího se křižáckého hradu, dál přes pradávnou dopravní tepnu, kdysi užívanou ichvánskými nájezdníky k loupežným a vražedným výpravám do odlehlých končin. Tryskáče prolétly i kolem Zarky, průmyslového města, kde z problémového mladíka jménem Ahmad vyrostl nebezpečný extremista, jenž si říkal Zarkáví. Nakonec stroje přistály na rušné letecké základně Muvafaq, na níž byly vyzbrojovány a dočerpávaly

palivo stíhací letouny šestice spřátelených muslimských zemí a vylétaly k ozbrojeným úderům proti Islámskému státu.

Následujícího rána zamířily s čerstvou várkou bomb, zavěšených pod křídly, k severu, aby zaútočily znovu.

PODĚKOVÁNÍ

Impulz pro napsání této knihy o původu ISIS se začal rýsovat ještě předtím, než se teroristická organizace tohoto jména vůbec objevila. Částečně vzešel z mého dlouhodobého zájmu o Abú Musaba Zarkávího, jehož osobní příběh mě zaujal už při sbírání materiálu pro moji předešlou knihu *Trojitý agent*. Když jsem poté v roce 2011 psal pro list *The Washington Post* články o povstáních takzvaného arabského jara, s narůstajícím zájmem jsem sledoval, jak se Zarkávího teroristická organizace, již mnozí odborníci považovali za odepsanou – začíná angažovat v syrské občanské válce. Nikdo nedokázal předpovědět, že se z pozůstatků staré al-Káidy v Iráku stane mocná armáda s územními požadavky, zabírajícími stovky kilometrů čtverečních. Ovšem již na počátku roku 2012 si hrstka vládních představitelů z USA a Blízkého a Středního východu začínala všímat kontur rodící se teroristické hrozby a někteří z nich o tomto problému otevřeně hovořili v rámci soukromých rozmluv. Jsou to lidé – a některé z nich nelze, podobně jako zdroje na těchto stránkách, jmenovat –, jimž směřují mé první díky. Tato kniha by nemohla být napsána bez pomoci hrstky přátel z oblasti zpravodajských služeb, exekutivy a diplomacie, kteří se mnou po dva roky schraňování materiálu velkoryse a trpělivě sdíleli své znalosti, náhledy do problematiky, doporučení i své expertní kvalifikace.

Mimořádně zavázaný jsem bývalé americké poslankyni Jane Harmanové a Mezinárodnímu vědeckému středisku Woodrowa Wilsona za poskytnutí stěžejní podpory při práci na tomto úkolu. Můj závazek ve Wilsonově středisku mi umožnil psát svobodně a bez rozptylování, ve společnosti nadaných spisovatelů a myslitelů z celého světa. Kromě poslankyně Harmanové jsem obzvláště vděčný Haleh Esfandiariové, Robertu Litwakovi, Aaronu Davidu Millerovi, Davidovi a Marině Ottawayovým, bývalému kolegovi Robinu Wrightovi, Andrewovi Seleeovi, Arlynu Charlesovi a neobyčejný dík patří místním výzkumným pracovníkům. Za vynikající spolupráci jsem rovněž vděčný asistentu Craigu Brownovi, všestranně nadanému a energickému badateli, jehož vědomosti, tvrdá práce a jazykové schopnosti se ukázaly být nesmírně cenné.

Mezi více než dvěma sty zdroji, s nimiž jsem uskutečnil rozhovory, aby mohla tato kniha vzniknout, bylo několik takových, jež mi projevily mimořádnou štědrost stran svého času i vědomostí. Obzvláště vděčný jsem Nadě Bakosové, jež se utrhla od psaní vlastních memoárů, aby se se mnou podělila o své vzpomínky. Děkuji rovněž i Robertu Richerovi, Michaelu Haydenovi, Robertu S. Fordovi, Muázi Moustafovi, generálu Stanleymu McChrystalovi, generálporučíku Michaelu T. Flynnovi, Leonu E. Panettovi, Jeremymu Bashovi, Michaelu Morellovi, Lawrenci Wilkersonovi, Bruceovi Riedelovi, Williamu McCantsovi, Juanovi Zarateovi, Bruceovi Hoffmanovi, Hasanu Abú Haniehovi, Joasi Wagemakersovi, Marwanu Muasherovi, Kaelu Westonovi, Jamesi McLaughlinovi, Samu Faddisovi, Fredriku C. Hofovi, Zajdánu Džábirímu, Hudhaifovi Azzamovi, Jamesi Jeffreymu, Abdalrazzaqu al-Suleimanovi, Jonathanu Greenhillokovi, Samihu Battikhimu, Andrewovi Tablerovi, Jeffreymu Whiteovi, Abú Mutázovi a Abdalláhu Abú Románovi. Mezi mnohými z těch, které není možné jmenovat je řada současných i bývalých státních představitelů jordánské vlády a zpravodajských služeb, stejně tak jako současných i bývalých amerických státních činitelů, kteří mi nabídli svoji pomoc oproti slibu, že neprozradím jejich jména ani úřady, pro něž pracují či pracovali. Stěžejní pomoc při shánění džihádistických video- i audionahrávek, a to včetně anglických překladů, mi nabídli Steven Stalinsky ze Středovýchodního institutu pro výzkum médií a Rita Katzová, spoluzakladatelka Zpravodajské skupiny SITE. Zavázán jsem také Jeanu-Charlesi Brisardovi za to, že se se mnou podělil o sbírku materiálů k jeho vynikající knize *Zarkáví: Nová tvář al-Káidy*, jež vyšla v roce 2005.

Stejně tak by nebylo možné pustit se do této knihy bez štědré podpory mého zaměstnavatele, deníku *The Washington Post*, a mnoha mých kolegů a přátel z redakce *Postu*. Zavázán jsem především Martymu Baronovi, Cameronu Barrovi, Kevinu Meridaovi a Peteru Finnovi za jejich laskavost, s níž mi umožnili tento projekt uskutečnit. Obzvláště vděčný jsem i Jasonu Ukmanovi, Julii Tateové, Souad Mekhennetové, Tayloru Luckovi, Davidu Hoffmanovi, Mary Beth Sheridanové, Williamu Boothovi, Dougu Frantzovi, Davidu Ignatiusovi, Kathryn Weymouthové, Donaldu Grahamovi, Gregu Millerovi, Ellen Nakashimové, Adamu Goldmanovi, Anne Gearanové, Karen DeYoungové, Craigu Whitlockovi, Gregu Jaffovi, Liz Slyové, Dougu Jehlovi, Karin Brulliardové, Jeffu Leenovi, Scottu

Wilsonovi, Carol Morellové, Anne Kornblutové, Walteru Pincusovi, Rajivu Chandrasekaranovi, Laurie McGinleyové, Kathryn Tolbertové, Juliet Eilperinové, Chrisu Mooneymu, Darrylu Fearsovi a Stevenu Mufsonovi.

Zvláštní poděkování patří Ranye Kadríové, jednomu z novinářských pokladů a úžasně nápadité kolegyni, překladatelce, prostřednici a příležitostné kuchařce a hoteliérce v průběhu mých cest na Střední východ. Nesmírně vděčný jsem své vydavatelské agentce Gail Rossové za její podněty, důvěru a moudré rady a také všem zaměstnancům vydavatelské agentury Ross-Yoon za logistickou podporu. Stejně tak chci poděkovat vydavatelské skupině Knopf Doubleday, včetně Daniela Meyera, Michaela Goldsmitha, Billa Thomase a Amelie Zalcmanové.

Hluboký vděk za významnou podporu náleží mé mimořádně nadané redaktorce Kris Puopolové, jež dokázala vidět potenciál v mé mlhavé představě o tom, že bych napsal knihu pojednávající o vzestupu teroristického hnutí, o němž ještě na počátku roku 2013 většina Američanů jen stěží slyšela. Cokoliv, co se mi na stránkách této knihy podařilo uskutečnit, je poctou jejím nápadům, nepřekonatelným editorským schopnostem a zdánlivě nekonečné trpělivosti.

V této mé snaze mi nesmírně pomohli a povzbuzovali mě mí četní přátelé a rodinní příslušníci, především Paul Scicchitano, James Rosen, Connie Kondravy, Shyam Madiraju, Gene a Denise Jordanovi, Will Jordan, Ed a Gena Fisherovi, B. H. Warrick a moji rodiče duchovní Eugene a Barbara Warrickovi. A co je ze všeho nejdůležitější, chtěl bych vyjádřit svou lásku a vděčnost svým dětem Victorii a Andrewovi za to, že byli shovívaví k tomu, že jsem byl často pryč, odkládal dovolené a vůbec jsem byl duchem nepřítomný. Stejně tak děkuji i své ženě Maryanne, která mi při tomto podniku byla rovnocenným partnerem, radostně mi sloužila jako neplacený výzkumník, editor, zdroj drahocenné zpětné vazby a také nepostradatelný pramen síly a vytrvalosti po celou dobu těch náročných dvou let.

Je fajn být doma.

POZNÁMKY

Prolog

17 „Kdy půjdu domů?“: Rozhovor autora s Husajnem Masrím, právním zástupcem přiřazeným ex offo Rišávíové.

17 Pokud plakala, modlila se anebo klela: Rozhovor autora s jordánským státním činitelem obeznámeným s časem, který Rišávíová strávila ve vězení až do okamžiku své popravy.

19 jeho vlastní mobilní telefon: Rozhovor autora s jordánským státním činitelem na seniorní pozici, jenž je osobně obeznámený s okolnostmi ohledně vyjednávání o výměně vězňů.

21 Pamatuje si na každý detail: Rozhovor autora se seniorním velitelem zpravodajské služby, jenž se účastnil vyšetřování. Klíčové detaily jeho tvrzení byly potvrzeny i dalším z jordánských státních činitelů.

26 „Černé vlajky přijdou z východu: Toto proroctví pochází ze sbírky dávných textů známých jako Hadísy, konkrétně z knihy Kitab al-Fitan neboli Zkoušky a kruté bitvy, připisované Nu’aimu bin Hammádovi, jenž patřil ke druhé islámské generaci. Diskuzi k této pasáži v angličtině lze nalézt na http://www.islamweb.net/emainpage/index.php?page=showfatwa & Option=FatwaId & Id=101399.

26 „Jiskra byla zažehnuta: Al-Zarqawi’s Message to the Fighters of Jihad in Iraq on September 11, 2004, Middle East Media Research Institute, Sept. 15, 2004, http://www.memri.org/report/en/print1219.htm.

27 přetavovalo v rozmrzelou nelibost: Rozhovory autora se dvěma seniorními státními činiteli z oblasti Středního východu obeznámenými s královými názory.

27 „Můžeme pro vás cokoliv udělat?“: Rozhovory autora se senátorem Johnem McCainem a seniorním státním činitelem z oblasti Středního východu obeznámeným s touto rozmluvou.

Kapitola 1

35 „Panuje tu hrozivá tesknota,“: Citováno ze snímku Stevena Catona Lawrence of Arabia: A Film’s Anthropology (Berkeley: University of California Press, 1999).

35 „varování před tím, jak vypadá opravdové peklo“: Cole Coonce, Infinity over Zero: Meditations on Maximum Velocity (Famoso, Calif.: KeroseneBomb Publishing, 2002).

36 zdokumentováno vyšetřovateli Organizace spojených národů: Viz Manfred Nowak, Report of the Special Rapporteur on Torture, UN General Assembly Human Rights Council, 2007.

36 dotlačen do služby jako ošetřující doktor: Rozhovor autora s lékařem Sabhou, jenž mu popsal svá setkání se Zarkávím i ostatními vězni v Džafru.

41 „Došel k radikálnímu závěru: Rozhovor autora s Hasanem Haniehem.

42 „Je opravdu tvrdý,“: Rozhovor autora jordánským novinářem Abdalláhem Abú Romanem, jenž s oběma muži strávil nějaký čas za mřížemi.

43 figuru získal posilováním: Jean-Charles Brisard, The New Face of Al-Qaeda (New York: Other Press, 2005), p. 49.

43 „Přišli jsme umřít!“: Joas Wagemakers, A Terrorist Organization That Never Was: The Jordanian „Bay’at al-Imam“ Group, Middle East Journal, Jan. 2014.

44 takfíři – vyobcovaní: Další informace o ideologii takfírismu naleznete na https://www.ctc.usma.edu/v2/wp-content/uploads/2010/06/Vol1Iss7-Art61.pdf.

44 „Dá-li Bůh, král Husajn vám odpustí!“: Abú Qadama Sálih Hamí, Knights of the Unfulfilled Duty: Zarqawi and the Afghan Jihad, (n.p., 2007).

45 „Ach, sestro, jak jen už jsi trpěla: Will McCants, Letter from Balqa Jail, Jihadica: Documenting the Global Jihad, June 22, 2008, http://www.jihadica.com/letter-from-balqa-jail.

47 „Nebyl to žádný bojovník, který by žil mezi létajícími kulkami: Wagemakers, Terrorist Organization That Never Was.

50 kteří si říkali Ichván: Další informace o bližších okolnostech ichvánského hnutí a jejich vztahu k dynastii Saúdů (House of Sa’ud) viz Robert Lacey, The Kingdom: Arabia and the House of Sa’ud (New York: Avon, 1983).

Kapitola 2

52 „Chci tě vidět,“: Abdalláh, jordánský král, Our Last Best Chance: The Pursuit of Peace in a Time of Peril (New York: Viking, 2011).

54 mrazivý pocit: Ibid.

54 „Již brzy budeme vtaženi do záře reflektorů: Ibid.

56 Stáli celé hodiny: Ahmad Chátib, Jordanians Line Amman’s Streets to Bid Farewell, Jordan Times, Feb. 9, 1999.

58 „Bylo to boží rozhodnutí: Francesca Ciriaci, Abdullah Proclaimed King, Jordan Times, Feb. 8, 1999.

58 „Úplně ze zvyku jsem se otočil: Abdalláh, Our Last Best Chance.

59 Husajn během svého života přežil nejméně osmnáct pokusů o atentát: Avi Shlaim, Lion of Jordan: The Life of King Hussein in War and Peace (New York: Alfred A. Knopf, 2008).

59 „Netušila jsem, že mohou vrtulníky: King Hussein of Jordan, ABC News Nightline, originally broadcast Feb. 7, 1999.

60 „Nemám nejmenší ponětí, jak: Abdalláh, Our Last Best Chance.

61 „Nejsem žádný anděl: Ibid.

62 „páteř této země“: Muslim Brotherhood Meets King, Jordan Times, March 19, 1999.

63 „Vaše Veličenstvo, jsme s vámi: Ibid.

67 „Jordánsko je na prahu: Tárik Ajúb, The Amnesty Law: Complicated and Incomplete, Jordan Times, March 29, 1999.

67 Uplynulo mnoho měsíců: Abdalláh, Our Last Best Chance.

67 „Proč to někdo nezkontroloval?“: Rozhovor autora s činitelem, který byl tehdy situaci přítomný.

69 „Náš přítel se vrátil“: Rozhovor autora s doktorem Sabhou.

Kapitola 3

70 „Nic jsem neprovedl!“: Rozhovor autora se dvěma seniorními představiteli, kteří byli událostem přítomni.

73 „Zbraň!“ zakřičel jeden ze členů jednotky: Ibid.

73 „Zmohl se jen na chrlení ideologických řečí: Rozhovor autora se Sámihem Batichím.

74 už od dětství potížista: Pro více informací o Zarkávího rodině a dětství viz Jean-Charles Brisard, Zarqawi: The New Face of Al-Qaeda (New York: Other Press, 2005).

75 Zarkávího velikou láskou však zůstala jeho matka: Ibid.

75 „Nebyl tak chytrý,“: Betsy Pisik, Mother Denies Suspect Is a Terrorist, Washington Times, Feb. 24, 2003.

76 „Všichni jsme věděli, co byl zač: Rozhovor autora s Hudhaifou Azámem.

77 „Zarkáví propukal v pláč: Abú Qadamá Sáleh Hamí, Knights of the Unfulfilled Duty: Zarqawi and the Afghan Jihad.

78 „Bůh svolil k tomu, aby muslimští mudžáhedínové: Citováno z Fu’ád Husajn, Al-Zarqawi: The Second Generation of al-Qaeda (n.p., 2006).

79 Četl knihy o raných islámských hrdinech: Ibid.

80 „Nechali jsme vytisknout některé z mých knih: Citováno z ibid.

80 „Všechno chtěl mít hotové rychle,“: Citováno z ibid.

81 „Vaše tresty pouze posilují naši víru v naše náboženství!“: Jean-Charles Brisard, The New Face of Al-Qaeda (New York: Other Press, 2005).

84 Třetím zpravodajcem výrazněji se angažujícím: Rozhovor autora s Abú Mutazem.

Kapitola 4

88 „Čas k výcviku vypršel“: Ali H. Soufan, The Black Banners: The Inside Story of 9/11 and the War Against Al-Qaeda (New York : W. W. Norton, 2011).

89 „Robe, musím ti něco říct: Rozhovor autora s Robertem Richerem.

91 „Navzdory všemu, co se přihodilo,“: Rozhovor autora se seniorním jordánským státním činitelem.

93 „Velice stručně se dalo říct, že… Abú Musab: Citováno z Fu'ád Husajn, Al-Zarqawi: The Second Generation of al-Qaeda (n.p., 2006).

98 „Irák… bude dějištěm nadcházející bitvy: Ibid.

Kapitola 5

100 „Jsem tam, kde chci být,“: Marcella Bombardieri – Jana Benscoter, Slain Envoy Had Boston Ties on Aid Mission; Foley Was „Doing What I Want to Do“, Boston Globe, Oct. 29, 2002.

101 Foley se zhroutil na chodník: Rozhovor autora se dvěma seniorními jordánskými činiteli osobně angažovaných v této události.

103 „Stále jsem přemýšlela, co mám dělat,“: Rozhovor autora s Nadou Bakosovou.

105 „se zdají být založené na neověřených informacích z doslechu“: CIA, CTC Iraqi Support for Terrorism, neveřejná zpráva, CTC 2003-1000/HS, Jan. 29, 2003.

108 „jednoduše jedna z nejlepších: Rozhovor autora s bývalým vysoce postaveným představitelem americké zpravodajské služby.

108 „Kladl jsem náročné otázky,“: Richard B. Cheney, In My Time: A Personal and Political Memoir (New York: Threshold Editions, 2011).

Kapitola 6

115 Charles „Sam“ Faddis věděl: Rozhovor autora s Charlesem „Samem“ Faddisem.

117 „Nutívali ženy: Under the Microscope, Al-Jazeera TV, Doha, July 1, 2004.

117 „Podívejte, pokud se nám podaří dát dohromady spolehlivé informace: Rozhovory autora s Charlesem Faddisem a popisky z jeho knihy: Mike Tucker and Charles Faddis, Operation Hotel California: The Clandestine War Inside Iraq (Guilford, Conn.: Lyons Press, 2009).

120 „Je to dost veliké na to, aby se to dalo považovat za invazi,“: Stanley A. McChrystal, My Share of the Task: A Memoir (New York: Portfolio/Penquin 2013).

121 „Byl schopný upevnit vazby: George Tenet, At the Center of the Storm: My Years at the CIA (New York: HarperCollins Publishers, 2007).

122 Představitelé Bílého domu se tou dobou zdráhali: Peter Baker, Days of Fire: Bush and Cheney in the White House (New York: Doubleday, 2013).

122 „Zvažujeme to,“: Riad Kahwaji, Jordan and U.S. Discuss Possible Patriot Deployments, Marine Corps Times, Feb. 10, 2003.

123 „fixovaný na Irák“: Abdalláh, jordánský král, Our Last Best Chance: The Pursuit of Peace in a Time of Peril (New York: Viking, 2011).

124 „Jednou věcí jsem si však byl jistý: Ibid.

Kapitola 7

125 „V Iráku se dnes ukrývá zhoubná teroristická síť: Řeč Colina Powella z 5. února 2003 před Radou bezpečnosti OSN dostupná na http://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/transcripts/powelltext_020503.html.

125 Dívala se dál: Rozhovor autora s Nadou Bakosovou.

127 „To jsou kecy!“: Rozhovor autora se Samihem Batichím.

128 „Byli jsme z toho špatní,“: Rozhovor autora s Abú Mutazem.

128 „Tou řečí: Rozhovor autora s Hasanem Abú Haniehem.

Kapitola 8

133 Zkoušela svoji otázku: Rozhovor autora s Nadou Bakosovou; další z důstojníků, jenž byl s událostmi obeznámený, její slova potvrdil.

135 „Když už jsme tam jednou vtrhli: Rozhovor autora s Nadou Bakosovou.

139 přední část dodávky ve spirále vyletěla: Rajiv Chandrasekaran, Car Bomb Kills 11 in Baghdad, Washington Post Foreign Service, Aug. 8, 2003.

140 „Takových ještě zažijeme víc,“: Michael R. Gordon, Terror Group Seen As Back Inside Iraq, New York Times, Aug. 10, 2003.

141 „Dosáhli jsme slušného pokroku,“: E. A. Torriero, Embassy Attack May Have Tie to Al Qaeda, Chicago Tribune, Aug. 9, 2003.

141 „Režimní pohrobci: Jim Henderson, Democracy Is Not Easy, Condoleeza Rice Tells Journalists in Dallas, Houston Chronicle, Aug. 8, 2003.

143 „Přítomnost koaličních sil: D’Arcy Doran, UN Employees’ Fears Grew As Security Deteriorated in Baghdad, Associated Press, Aug. 28, 2003.

143 „V okamžiku exploze: Rozhovor Gil Loescherové s Jeremy Paxmanem, BBC News, broadcast Dec. 18, 2003. Celý rozhovor dostupný na http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/3330885.stm.

144 „Chtějí tam s námi bojovat: Tisková konference George W. Bushe z 23. srpna 2003, Crawford, Texas. Výňatky dostupné na http://www.usembassyisrael.org.il/publish/press/2003/august/082304.html.

144 „Alláh byl dnes milosrdný.“: Rozhovor autora se seniorním americkým činitelem obeznámeným s průběhem vyšetřování.

145 měli bychom spojit své síly: Ayatollah Hakim’s Last Sermon, BBC News online, Aug. 30, 2003, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3193341.stm.

146 V Bagdádu to obchodem jen žije: Tom Infield, U.S. General: Hezbollah Linked to Iraq Bombings, Philadelphia Inquirer, Sept. 6, 2003.

148 „geniální strategii.“: Rozhovor autora s Brucem Riedelem.

Kapitola 9

149 „Ano, zakládá se to na faktech,“: Rozhovor autora s Robertem Richerem.

152 „Přímo před invazí: Rozhovor autora s bývalým vysoce postaveným státním činitelem, který byl přítomný daným událostem.

155 „Nenucenost, s jakou se povstalci: Citováno z: James Risen, State of War: The Secret History of the CIA and the Bush Administration (New York: Free Press, 2006).

156 „Takže vy si, chlapci, myslíte: Autorovy rozhovory se dvěma činiteli přítomnými této situaci.

158 žádné důkazy o tom, že by byla budova školy poškozena kulkami: Violent Response: The U.S. Army in Al-Falluja, Human Rights Watch, 2003, http://www.hrw.org/reports/2003/iraqfalluja.

159 „Přišli jsme k nim: Rozhovor autora s with Zaydan al-Jabiri.

Kapitola 10

162 „I když naše těla: Zarkávího dopis Usámu bin Ládinovi, Ministerstvo zahraničí USA, Únor 2004, http://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/31694.htm.

165 „Nejspíše jsem od Abú Musaba Zarkávího stál méně než jeden blok,“: Stanley A. McChrystal, My Share of the Task: A Memoir (New York: Portfolio/Penquin 2013).

167 „Byla to čistá a nefalšovaná nenávist,“: Rozhovor autora se Stanleyem A. McChrystalem.

168 „než se se začátkem občanské války stal Irák opravdu pekelným místem.“: Stanley A. McChrystal, My Share of the Task: A Memoir.

169 „Předvídal jsem: Major Combat Operations Over in Iraq, PBS NewsHour, April 14, 2003, http://www.pbs.org/newshour/updates/military-jan-june03-battles_04-14.

170 „Co to má být?“: Rozhovor autora s McChrystalem.

171 „Naprosto nemáme tušení,“: Stanley A. McChrystal, My Share of the Task: A Memoir.

174 „Úroveň organizovanosti: Quoted in Brian Knowlton, U.S. Blames Iraq Attacks on Jordanian-Born Sunni Militant, New York Times, March 3, 2004.

174 „Proč,“ ječela na ně: Jamie Holguinap, Terrorist: Wish We Had That Bomb, Associated Press, April, 16, 2004.

Kapitola 11

176 Muž, kterého si pro tuto misi vybral: Rozhovor autora se dvěma seniorními jordánskými důstojníky, kteří byli přítomní daným událostem.

180 „Používají prostředníky,“: Ibid.

184 „Ve chvíli, kdy jsme je odhalili: Rozhovor autora s Abú Mutazem.

186 Muži v chevroletu: Al Qaeda Plans Terrorist Attack in Chemical Weapons Against Jordan, Petra News Agency, April 27, 2004. (Plné doznání, nepodepsáno.)

187 „nepředvídatelným negativním důsledkům: Abdalláh, jordánský král, Our Last Best Chance: The Pursuit of Peace in a Time of Peril (New York: Viking, 2011).

190 „Ano, měli jsme plán: Jamie Holguinap, Terrorist: Wish We Had That Bomb, Associated Press, April, 16, 2004.

Kapitola 12

192 „Islámský národe, mám skvělé zprávy!“: Stětí Nicholase Berga. Přepis videa archivovaný institucí University of Georgia Islamic Studies Department, http://islam.uga.edu/zarqawi.html.

194 „Jsem přesvědčený: Dopis Nicholase Berga, Tom’s Photography, Jan. 4, 2004, http://www.nickberg.org/berg/Email_from_Berg/Entries/2004/1/4_Bergs_Email_from_Iraq.html.

194 „Vydal se tam, kam ještě nikdo,“: Michael Powell – Michelle Garcia, In a Pennsylvania Town, Friends Recall the Pranks and the Promise, Washington Post, May 14, 2004.

196 „Nikdo nedokázal pochopit: Rozhovor autora s Nadou Bakosovou.

200 „Hodlají otřást naší vůlí: President Bush Condemns Brutal Execution of Nicholas Berg, May 12, 2004, http://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2004/05/text/20040512-2.html.

200 „Pokud byste měli palec: David E. Sanger – Richard W. Stevenson, Bush Supporters Are Split on How to Pursue Iraq Plan, New York Times, May 13, 2004.

202 Zarkáví už zřejmě nevěděl: Rozhovor autora s Nadou Bakosovou.

Kapitola 13

204 „To není dobré znamení,“: Rozhovor autora s Robertem S. Fordem.

206 „Celou profesní kariéru strávil: Rozhovor autora s Ronaldem Neumannem.

207 „Vzbouřenci i zahraniční bojovníci: USEB 154: 1st Marine Expeditionary Force Discusses Situation in Al Anbar Province, Public Library of US Diplomacy, July 23, 2004, https://www.wikileaks.org/plusd/cables/04BAGHDAD235_a.html.

211 „Obklopil se anbárskou spodinou,“: Rozhovor autora se Zajdánem Džábirím.

211 „Odpřísáhl, že nikdy osobně rukojmímu hlavu neuřezal,“: Hannah Allum, Fallujah’s Real Boss: Omar the Electrician, Knight Ridder Newspapers, June 25, 2004.

212 „Z hlubin k vám volám o pomoc: Al-Zarqawi’s Message to the Fighters of Jihad in Iraq on September 11, 2004, Middle East Media Research Institute, Sept. 15, 2004, http://www.memri.org/report/en/print1219.htm.

213 nejvíce „smrtícími zbraněmi“, které jsme měli: Muhammad Abú Rumman – Hassan Abú Hanieh, The Islamic Solution in Jordan: Islamists, the State, and the Ventures of Democracy and Security (Amman, Jordan: Friedrich-Ebert-Stiftung Jordan & Iraq, 2013).

214 „Slyšel i sledoval jsem ten chaos: Abú Muhammad Makdísí, Support and Advice, Hopes and Pains, otevřený dopis z července 2004, překlad poskytl MEMRI, http://www.memri.org/report/en/print1473.htm.

217 odsuzovali a odmítali veškerý extremismus: Plný text prohlášení tzv. Ammánské zprávy viz The Official Website of the Amman Message, www.ammanmessage.com.

218 hrstka extremistů schopná svými barbarskými činy ovlivnit: Abdalláh, jordánský král, Our Last Best Chance: The Pursuit of Peace in a Time of Peril (New York: Viking, 2011).

219 „Nechť vejde ve známost: Bin Ládinovo prohlášení z 15. prosince 2004, citováno z: Bin Laden's Tape: Key Excerpts, BBC News, Dec. 27, 2004.

219 „velikou radost islámskému lidu: Jeffrey Pool, Zarqawi's Pledge of Allegiance to Al-Qaeda: From Mu'Asker Al-Battar, Issue 21, Terrorism Monitor, vol. 2, no. 24 (Dec. 15, 2004), http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews[tt_news]=27305#.VUdYf5N0v64.

Kapitola 14

220 „Je to odpadlický čin protivící se vůli Alláha,“: Jeffrey Pool, Zarqawi's Pledge of Allegiance to Al-Qaeda: From Mu'Asker Al-Battar, Issue 21, Terrorism Monitor, vol.2, no. 24 (Dec. 15, 2004), http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews[tt_news]=27305#.VUdYf5N0v64.

221 „Místní správa se nachází ve stavu krize,“: State Department, Governor in Trouble-Ridden Anbar Province Held Hostage, cable, Aug. 3, 2004, dostupné z: https://cablegatesearch.wikileaks.org/search.php?q=governor+in+trouble-ridden+anbar & qo=0 & qc=0 & qto=2010-02-28.

222 „Naše kandidáty do voleb nenasadíme: Rozhovor autora s Robertem S. Fordem.

225 „Jsme spokojeni: Iraqi Vice-President on Tackling „Security Chaos“, Coalition Pullout, Government, Al-Jazeera TV, April 29, 2006.

226 dronu se podařilo zachytit auto se Zarkávího mužem: Rozhovor autora s bývalým vysoce postaveným americkým zpravodajcem obeznámeným s průběhem událostí.

226 „Rozsekej se tam!“: Rozhovor autora s Nadou Bakosovou.

227 „Nacházela se zde i powerpointová instruktáž: Rozhovor autora s bývalým vysoce postaveným americkým zpravodajcem obeznámeným s průběhem událostí.

230 „Mudžáhedínské hnutí se musí vyhýbat: Dopis od Ajmána Zavahríhо Abú Musabu Zarkávímu, překlad poskytlo Combatting Terrorism Center na West Pointu, https://www.ctc.usma.edu/v2/wp-content/uploads/2013/10/Zawahiris-Letter-to-Zarqawi-Translation.pdf.

231 „Nemá a ani by neměl mít monopol: Zarkáví, Zarqawi Clarifies Issues Raised by Sheikh Maqdisi, otevřený dopis, 21. července 2005, dostupné z:

http://thesis.haverford.edu/dspace/bitstream/handle/10066/4760/ZAR20050712.pdf?sequence=3.

232 „Organizace al-Káida: Al-Zarqawi Declares War on Iraqi Shia, AlJazeera, Sept. 14, 2005, http://www.aljazeera.com/archive/2005/09/200849143727-698709.html.

233 To se uskutečnilo ráno 29. června 2005: Autorovy rozhovory se dvěma vysoce postavenými činiteli přítomnými této situaci.

234 „Chystáte se ho dostat?“: Stanley A. McChrystal, My Share of the Task: A Memoir (New York: Portfolio/Penquin 2013).

236 „Útoky byly záměrně plánovány tak: Rozhovor autora se Stanleyem McChrystalem.

237 „Pokud by se nám dařilo zasazovat neúnavné údery: Stanley A. McChrystal, My Share of the Task: A Memoir (New York: Portfolio/Penquin, 2013).

239 „Tohle… byla pěkná bota.“: Rozhovor autora s vysoce postaveným činitelem přítomným této situaci.

Kapitola 15

240 „Jednu mi oblékl a sám si vzal druhou,“: Full Text of Iraqi Woman’s Confession, Associated Press, Nov. 13, 2005, http://www.nbcnews.com/id/10027725/#.VUdcKZN0v64.

240 tiše naslouchal: Rozhovor autora s vysoce postaveným jordánským činitelem.

245 „Zavolali snad každému,“: Rozhovor autora s jordánským zpravodajským důstojníkem.

246 „Šlo o trestuhodný a krutý čin,“: Malmúd Abíd – Mohammed Gazal, Thousands Rally in Unity Against Terror, Jordan Times, Nov. 12, 2005.

247 „Vydáváme se do protiútoku,“: Abdalláh, jordánský král, Our Last Best Chance: The Pursuit of Peace in a Time of Peril (New York: Viking, 2011).

247 „Tohle je naše 11. září,“: Rozhovor autora s Robertem Richerem.

248 „Lidé, kteří nikdy dříve s muchábarátem nespolupracovali: Rozhovor autora s vysoce postaveným jordánským činitelem obeznámeným s průběhem vyšetřování.

248 „Naši bratři znali své cíle: Al-Zarqawi Purportedly Says Wedding Wasn’t Targeted, Associated Press, Nov. 18, 2005.

249 „Nebuďme jen těmi, kteří zabíjejí: Dopis od Atíji Rahmána Abú Musabu Zarkávímu, závěr roku 2005, překlad poskytlo Combatting Terrorism Center, https://www.ctc.usma.edu/v2/wp-content/uploads/2013/10/Atiyahs-Letter-to-Zarqawi-Translation.pdf.

249 „V Iráku pomalu začínají dobré časy: Text of a Document Found in Zarqawi’s Safe House, Associated Press, June 6, 2006.

251 veřejně i v soukromí: State Department, Sectarian Nerves on Edge After Samarra Shrine Explosion, cable, Feb. 23, 2006, dostupné z:

https://www.wikileaks.org/plusd/cables/06STATE29555_a.html.

251 „škrtl zápalkou“: Peter Baker, Days of Fire: Bush and Cheney in the White House (New York: Doubleday, 2013).

252 Každý záběr byl portrétem: Úryvky z videa jsou k vidění na https://www.youtube.com/watch?v=uB0apnoVf8Y.

253 „ceněný národ“: Rusty Shackleford, Ph.D., Zarqawi Video (with Subtitles) [Updated: Transcripts], e Jawa Report, April 26, 2006, http://mypetjawa.mu.nu/archives/173861.php.

253 „tu k nějakým chybám došlo“: Edward Wong and John F. Burns, Iraqi Rift Grows After Discovery of Prison, New York Times, Nov. 17, 2005.

Kapitola 16

255 „Vypadal docela na to, že se mu ulevilo,“: Rozhovor autora s vysoce postaveným jordánským činitelem obeznámeným s průběhem událostí.

261 „Zkrátka jsme se snažili: Rozhovor autora s vysoce postaveným americkým činitelem přítomným jednání.

262 „Snažíme se tě tu udržet: Stanley A. McChrystal, My Share of the Task: A Memoir (New York: Portfolio/Penquin 2013).

265 „Viděli jsme, jak chlap celý oblečený v černém vyšel ven: Rozhovor autora se Stanleyem McChrystalem.

267 Pitva však nic podobného nepotvrdila: Final Autopsy Report, Abu Musab al-Zarqawi, Armed Forces Institute of Pathology, June 8, 2006.

268 „Jak to, že nás to nenapadlo?“: Rozhovor autora s republikánem Steny Hoyerem; viz také Peter Baker, Days of Fire: Bush and Cheney in the White House (New York: Doubleday, 2013).

269 „Byla jsem šťastná,“: Rozhovor autora s Nadou Bakosovou.

269 „v mysli dlouho zažranou představu: Rozhovor autora s Abú Haitamem.

270 ‚Tvůj konec už se blíží,‘: Rozhovor autora se Zajdánem Džábirím.

Kapitola 17

273 malá armáda mužů: Rozhovor autora se dvěma vysoce postavenými činiteli obeznámenými s průběhem událostí.

274 „Pokud se dostanou přes dveře: Ibid.

275 neměl rád pohled na krev: Joan Juliet Buck, Asma al-Assad: A Rose in the Desert, Vogue, Feb. 25, 2011.

277 „Jsem toho mínění, že Sýrie se bude posouvat: John Kerry Praises Syria in 2011 Speech, Carnegie Endowment for International Peace speech, March 2011. Celý projev dostupný na https://www.youtube.com/watch?v=GHMiLIZ_iwQ.

278 „Poslední zemí na světě: Rozhovor autora s Robertem S. Fordem.

279 zprávy o sedmadvaceti výslechových střediscích: Torture Archipelago: Arbitrary Arrests, Torture, and Enforced Disappearances in Syria's Underground Prisons Since March 2011, Human Rights Watch, July 3, 2012, dostupné z: http://www.hrw.org/reports/2012/07/03/torture-archipelago-0.

280 „Problémy, které zemi trápily, byly ještě rozjitřeny: Rozhovor autora s Fredericem C. Hofem.

286 „Přítomnost amerického velvyslance: Syria Says US „Interfering" As Ambassador Visits Hama, BBC News, July 8, 2011.

287 „Prezident Asad není nepostradatelný: Clinton Says Syria's Assad „Not Indispensable", Voice of America, July 10, 2011, http://www.voanews.com/content/clinton-says-syrias-assad-not-indispensable—125382213/142106.html.

288 „To ovšem nedělal: Macon Philips, President Obama: „The Future of Syria Must Be Determined by Its People, but President Bashar al-Assad Is Standing in Their Way", White House Blog, Aug. 18, 2011, https://www.whitehouse.gov/blog/2011/08/18/president-obama-future-syria-must-be-determined-its-people-president-bashar-al-assad.

289 prezidenta popsal jako „velice znechuceného: Rozhovor autora s Benjaminem Rhodesem.

289 „Tato ideologie číhá v temných koutech: Syria Speech by Bashar al-Assad, June 20, 2011, http://www.al-bab.com/arab/docs/syria/bashar_assad_speech_110620.htm.

Kapitola 18

291 Nyní se obrátil přímo na Asada: Rozhovor autora se dvěma vysoce postavenými činiteli obeznámenými s průběhem událostí.

296 „Kovaných přívrženců al-Káidy je tu jen pomálu,": Rozhovor autora s vysoce postaveným činitelem obeznámeným s průběhem událostí.

296 „Kde je prosím tě ten Islámský stát v Iráku: Cole Bunzel, From Paper State to Caliphate: The Ideology of the Islamic State, Brookings Institute, Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World, March 2015.

297 „Zde, ve vašem středu: Wikimedia Foundation, Foreign Affairs Committee, The ISIS Threat: The Rise of the Islamic State and Their Dangerous Potential (Google eBook, Sept. 25, 2014).

300 nasazením elektronických sledovacích zařízení: Rozhovor autora se třemi americkými činiteli, kteří se tehdy daných událostí účastnili.

302 „blízko své strategické porážce": Joby Warrick, U.S. Cites Big Gains Against Al-Qaeda, Washington Post, May 30, 2008.

302 „Nezačali jsme být jako oni,": Autorův rozhovor s vysoce postaveným americkým představitelem, který pomáhal dohlížet na průběh operací.

303 „dlouhých a temných nocí a dní: Steven Lee Myers, New Qaeda „War Minister“ Warns of „Days Colored in Blood“, New York Times, May 14, 2010.

Kapitola 19

305 „Nebylo nás víc než sedm nebo osm,“: Al-Jazeera Interview with Abu Mohamed Golani, the Head of al-Nusra in Syria, Dec. 18, 2013, dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=X8uTGdun5Fg.

306 „Záměrem bylo vytvořit syrskou odnož: Autorův rozhovor s vysoce postaveným americkým představitelem obeznámeným se zpravodajskými profily Bagdádího osobnosti.

308 náboženské i jiné knihy: Janine di Giovanni, Who Is ISIS Leader Abu Bakr al-Baghdadi?, Newsweek, Dec. 8, 2014.

308 „propagaci ctností a prevenci neřestí“: Pieter van Nostaeyen, The Biography of Sheikh Abu Bakr Al-Baghdadi, Amir of the Islamic State in Iraq and Al-Sham, World Press, July 2013, https://pietervanostaeyen.wordpress.com/2013/07/15/abu-bakr-al-baghdadi-a-short-biography-of-the-isis-sheikh.

310 „Bylo to úplně, jako byste byli přímo v mikrovlnce,“: Nadporučík Vasilios Tasikas, The Battlefield Inside the Wire, Military Review, Sept.–Oct. 2009.

311 „Extremisté se s umírněnými muslimy mísili: Ibid.

312 „Vypořádej se s Amerikou a jejími spojenci: Paul Vale, Islamic State’s Al-Baghdadi Says Group Will Fight to „Last Soldier“, Associated Press, Nov.13, 2014.

313 „Zarkáví mi byl víc než bratrem: Ruth Sherlock, How a Talented Footballer Became World’s Most Wanted Man, Telegraph [London], Nov. 11, 2014.

314 nutil Chlifavlí Bagdádího: Matthew Barber, New ISIS Leaks Reveal Particulars of al-Qaeda Strategy, ze Syria Comment blog na University of Oklahoma’s Center for Middle East Studies, Jan. 12, 2014.

315 „Obestřel se: Author interview with senior U.S. official.

315 „Překročili jsme hranice: The Islamic State in Iraq and Syria shall remain, audio nahrávka zveřejněná 6 června 2013; překlad poskytl Middle East Medic Research Institute.

316 „Měli jsme tušení, že tato záležitost: Rozhovor autora s bývalým vysoce postaveným americkým činitelem přítomný u debat.

319 „Bylo to jako sledovat zpomalenou dopravní nehodu: Rozhovor autora s Muázem Moustafou.

321 „Byly tu všechny možné sekty: Rozhovor autora s Núrou Amírovou.

Kapitola 20

323 „Tímto islámskému národu přinášíme: Zveřejněné video, New Jihad Group in Syria Announces Its Establishment, Middle East Media Research Institute, Jan. 24, 2012.

324 „Od začátku jsme tvrdili, že tohle už je terorismus,“: Citováno z: Alexandra Zavis – Katie Paul, Syria Capital Hit by Massive Bombings, Los Angeles Times, Dec. 24, 2011.

325 „Věnujte své peníze těm, kteří je použijí na džihád: David D. Kirkpatrick, Qatar’s Support of Islamists Alienates Allies Near and Far, New York Times, Sept. 7, 2014.

325 „V téhle hře dnes figuruje kdekdo,“: Rozhovor autora s vysoce postaveným diplomatem ze Středního východu.

326 „Z jejich pohledu to byl Asad: Rozhovor autora s vysoce postaveným zpravodajským důstojníkem z oblasti Středního východu.

327 „Není to nic abstraktního: Autorův důvěrný rozhovor s vysoce postaveným poradcem krále Abdalláha II.

328 „Měli jsme za to, že jít s Američany: Adam Entous, Covert CIA Mission to Arm Syrian Rebels Goes Awry, Wall Street Journal, Jan. 26, 2015.

329 „Kde už se tyhle revoluce zastaví?“: Rozhovor autora s vysoce postaveným představitelem obeznámeným s průběhem rozhovoru.

330 „Začínám být vytočený na maximum,“: Ibid.

331 „Ne že bych si myslel, že se mě chystají zabít,“: Rozhovor autora s Robertem S. Fordem.

333 „Režim pomalu přicházel o kontrolu: Ibid.

335 „Rozvědka byla značně znepokojená,“: Rozhovor autora s Leonem E. Panettou. Viz také: Leon E. Panetta, Worthy Fights: A Memoir of Leadership in War and Peace (Penguin Press, 2014).

336 „každá možnost zdála být zhoršením předchozího stavu“: Hillary Rodham Clinton, Hard Choices (New York: Simon & Schuster, 2014).

336 „V současnosti jsme mimo hru,“: Rozhovor autora s Leonem E. Panettou.

337 „Přál si zvážit veškeré možnosti: Rozhovor autora s Benjaminem Rhodesem.

337 „Upřímně řečeno si myslím, že mnoho lidí: Ibid.

338 „Jenže to všechno byly jen slabé náplasti,“: Hillary Rodham Clinton, Hard Choices (New York: Simon & Schuster, 2014).

338 „Víme, jak na to: Rozhovor autora s Leonem E. Panettou.

Kapitola 21

340 „Takže vy jste ší’ité, co?“: Who Is the ISIL Iraqi Terrorist Who Executed the Three Syrian Truckers in Syrian–Iraqi border in 2013?, Liveleak.com, dostupné k březnu 2015. Více na: http://www.liveleak.com/view?i=8d1_1398584978#mjwHKBEOjIWYc8Ou.99.

341 Vyprávěl příběh o tom: Abú Bakr Bagdádí, Give Good News to the Believers: The Declaration of the Islamic State in Iraq and Al-Sham, zvuková nahrávka, World Press, April 2013, dostupné z: https://azelin.files.wordpress.com/2013/04/shaykh-abc5ab-bakr-al-e1b8a5ussaync4ab-al-

qurayshc4ab-al-baghdc481dc4ab-e2809cannouncement-of-the-islamic-state-of-iraq-and-al-shc481m22-en.pdf.

342 „Vlajka Fronty an-Nusrá zůstává: Jabhat Al-Nusra Leader Abu Muhammad al-Joulani Pledges Allegiance to Al-Zawahiri, zvuková nahrávka, zveřejněná 10 dubna 2013; překlad poskytl Middle East Media Research Institute.

342 „Muslimská krev je pro ostatní muslimy hranicí, za niž nelze zajít,“: Al-Qaeda Chief Ayman al-Zawahiri's Letter to the Leaders of the Two Jihadi Groups, duben 2014, dostupné z: https://archive.org/stream/710588-translation-of-ayman-al-zawahiris-letter/710588-translation-of-ayman-al-zawahiris-letter_djvu.txt.

343 „Dávám přednost Alláhovým rozkazům: Bagdádího prohlášení, překlad od Middle East Media Research Institute, Jihad and Terrorism Threat Monitor (blog), June 16, 2013.

344 osvobodili islamisté více než pět set vězňů: Mušrík Abbás, Al-Qaeda Militants Raid Iraq's Abu Ghraib, Taji Prisons, Al Monitor, July 2013.

346 „Tohle byly nejtěžší dny.“: Rozhovor autora s Abú Ibráhimem Rakkávím. Jeho vlastní blog: Abú Ibráhim Rakkáví, Raqqa Is Being Slaughtered Silently, http://www.raqqa-sl.com/en; dostupné k dubnu 2015.

348 „Někteří z chlapců ještě neměli ani šestnáct let,“: Rozhovor autora s Abú Ibráhimem Rakkávím.

349 „Jak že se jmenuje ta [počítačová] hra: British Jihadi Compares Syria War to Call of Duty, BBC News, June 13, 2014.

351 „Jsem zde, abych reprezentoval Islámský stát: Rozhovor autora s Muázem Moustáfím.

352 „To mám po těch letadlech házet pizzu?“: Rozhovor autora s kongresmanem přítomným danému jednání.

352 „Potřebujeme akci, která nám pomůže zamíchat kartami,“: Chris Wallace, Sen. McCain Talks US Action in Syria, Fox News, May 5, 2013.

353 „něco, na čem se civilizovaný svět shodl: Prezident Barack Obama na tiskové konferenci Bílého domu, 16. května 2013, dostupné z: https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/05/16/joint-press-conference-president-obama-and-prime-minister-erdogan-turkey.

354 „Zesilte podporu: Rozhovor autora s Robertem S. Fordem.

355 McCain zpochybnil, že by Ford dostatečně rozuměl syrské krizi: Slyšení o Sýrii před Radou pro zahraniční vztahy amerického senátu (Washington, D.C.: Government Printing Office; Oct. 31, 2013).

Kapitola 22

357 „Ti, kteří dnes vládnou, bývali zloději: Rozhovor autora se Zajdánem Džábirím.

359 „Tohle je kmenová revoluce,“: Hamza Mustafa, There Is a „Tribal Revolution“ in Iraq: Anbar Tribal Chief, Asharq Al-Awsat, June 17, 2014.

360 ukradli z mého domu všechno: Rozhovor autora s Abdalrazzakem Sulajmánem.

361 „ISIL se v roce 2014 pravděpodobně pokusí převzít irácké a syrské území: Přepis, generálporučík Michael T. Flynn, ředitel, DIA, Prohlášení před Senátním výborem pro ozbrojené složky z 11. února 2014.

361 „Tohle jsou všechno Zarkávího děti,“: Rozhovor autora s Michaelem Flynnem.

363 „V celém mém oddílu: Ned Parker, Isabel Coles – Raheem Salman, Special Report: How Mosul Fell, Reuters, Oct. 14, 2014.

365 „Pokud jde o vaše bratry mudžáhedíny: English Subtitles of Full Sermon by ISIS’s Abu Bakr Al Baghdadi, Caliph of the „Islamic State“, přepis, YouTube.com, červenec 2014, dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=PxJSm7XwxqA.

367 „Od samého počátku to bohužel: Rozhovor autora s vysoce postaveným jordánským činitelem.

368 „Zapůsobil tady efekt sněhové koule,“: Ibid.

Epilog

371 „Jsem nadporučík Maáz Safi Yusef Kasásbeh: ISIS Burns Hostage Alive: Raw Video, Fox News, Feb. 3, 2015.

372 „Tato protiteroristická kampaň: President Barack Obama, Statement by the President on ISIL, dostupné z: https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1.

374 „Ohněm trestá pouze Bůh,“: Woodrow Wilson Center for International Scholars, Muslims Condemn ISIS Killing of Jordanian Pilot, The Islamists Are Coming (blog), Feb. 5, 2015.

375 „Henning pracoval s charitativní organizací: Jihadi Ideologue Calls for Freeing British Hostage, Associated Press, Sept. 20, 2014.

376 „Soustředím se nyní na dosažení: Daesh Releases New Audio Recording of Pilot Negotiation Attempts, Al-Bawaba News, Feb. 18, 2015.

376 „Lhali mi: Makdísího rozhovor s jordánskou televizní stanicí Roya TV, 6. února 2015, překlad poskytl Middle East Media Research Institute, dostupné z: http://www.memri.org/clip_transcript/en/4767.htm.

378 „Radikalizace mnoha postav: Rami Chúrí, ISIS Is About the Arab Past, Not the Future, přednáška z 11. května 2015 na Woodrow Wilson Center for International Scholars.

378 „Vedeme tuto válku: Sulajman Chalidí, Jordanian King Vows „Relentless“ War on Islamic State’s Own Ground, Reuters, Feb. 4, 2015.

379 „Islám nemá s ISIS naprosto nic společného,“: Ranya Kadri – Anne Barnard, Jordan, Unabashed, Announces Latest Bombing Raid on ISIS Targets, New York Times, Feb. 5, 2015.

379 „Toto je teprve začátek,“: William Booth – Taylor Luck, Jordan Rages Against Islamic State As Military Vows to Expand Airstrikes, Washington Post, Feb. 6, 2015.

REJSTŘÍK

101. výsadková divize, USA
Abdalláh I., Jordánský král
Abdalláh II., jordánský král
Abdulrahman, Šejk
Abú Haitam
Abú Ibráhim
Adel, Saíf
Adnání, Abú Muhammad
alávité, sekta
Aleppo
al-Káida
  bin Ládin jakožto její hlava
  irácká síť
  irácké operace
  účast na *Komplotu tisíciletí*
  účast na útocích z 11. září
  v Sýrii
  Zarkáví jakožto její příslušník
  Zarkávího síť pro ni
  al-Káida v Iráku
Alžírsko
Amírová, Núra2
Ammán
Annan, Kofi
Ansár al-Islám (Pomocníci islámu)
arabské jaro
Arafat, Jásir
Asad, Bašár
Asad, Háfiz
Azám, Hudhaifa

Baas, strana
Bagdád
Bagdádí, Abú Omar
Bahrajn
Bajáť al Imám (Přísaha věrnosti tomu, který vede modlitbu)
Baker, Peter
Bakosová, Nada
Bardžas, Karím
Basra
Batichí, Samíh
Benghází
Berg, Nicholas Evan
Bezpečnostní rada státu (National Security Council, NSC)

bin Ládin, Usáma:
  adresát dopisu od Zarkávího
  bombový útok na americkou ambasádu, který plánoval
  irácké volby, proti nimž se stavěl na odpor
  jako hlava al-Káidy
  jako strůjce útoků z 11. září
  jeho pověst
  jeho smrt
  jeho vztah se Zarkávím
  jeho zvukové nahrávky
  srovnávaný se Zarkávím
  v Afghánistánu
  v Kandaháru
bitva o Mogadišu
Blair, Tony
Blízký a Střední východ
bombový útok na Hotel Radisson v Ammánu (2005)
bombový útok na jordánskou ambasádu (2003)
bombový útok na Organizaci spojených národů (2003)
bombový útok na ústředí Červeného kříže (2003)
bombový útok v mešitě al-Askarí, (2006)
bombový útok v mešitě imáma Alího (2003)
Búrzak, Alí („Rudý ďábel“)
Bremer, L. Paul, III.
Bush, George W.

Cameron, David
Clapper, James
Clinton, Bill
Clintonová, Hillary Rodham

Čečensko
Černé září
Černý jestřáb sestřelen

Dabáš, Ahmad
Damašek
Delta Force
Demokracie je náboženství (Makdísí)
Dny ohně (Baker)
drony
Dulajmí, Šákr Wahíb (Abú Wahíb)
Džabát an-Nusrá (Podpůrná fronta lidu Levanty)
Džábirí, Zajdán
Džahálíne, Íd
Džajúsí, Azmí
Džamá’at Tauhíd wa Džihád (Společenství jedinosti Boží a džihádu)
džihádistická organizace v Zemi dvou řek
Džulání, Abú Muhammad

Egypt
Emirát Zajordánsko
Evropská unie (EU)

Facebook
Faddis, Charles „Sam“
Fajsal, král Saúdské Arábie
Fallúdža
Federální úřad pro vyšetřování (FBI)
Feith, Douglas J.
Foley, Laurence
Ford, Robert S.
Fraihat, Jásir Ibráhím
Franks, Tommy
Fronta an-Nusrá, viz Džabát an-Nusrá

Gází Muhammad, princ
gerilový boj
Ghadíja, Abú
Gharawi, Mahdi
Guantánamo

hadís
Hakím, ajatolláh Muhammad Bákir
Hamá
Hamás
Hamíd, Tárik
Hanieh, Hasan Abú
Hard Choices (Těžká rozhodnutí) (Clintonová)
Hasan, princ
Hášimí, Tárik
Hátem Sulejmán
Hayden, Michael V.,
hebronský masakr (1994)
Henning, Alan
Herát
Hizballáh
Hof, Frederic C.
Homs
Hoyer, Steny
Human Rights Watch
humvee
Husajn, jordánský král
Husajn, Saddám

Chalájleh, Dallah
chemické zbraně
Cheney, Dick
Chlifavlí, Samír (Hadži Bakr)

ichvánské kmeny

Irácké bezpečnostní síly
Irák:
americká okupace země
americké protiteroristické operace
americké speciální síly nasazené v zemi
bezpečnostní situace v zemi
bombové útoky v zemi
Bushova politická rozhodnutí týkající se země
civilní oběti v zemi
demokratické zřízení pro
drony využité v zemi
dulajmský kmen
džihádisté
ekonomická situace v zemi
informátoři
kmenoví vůdci
koaliční prozatímní řídicí správa
kurdská populace
mapa
mešity
mučení
Národní shromáždění
nástražná výbušná zařízení v zemi (IED)
operace al-Káidy
operace Spojených národů
porušování lidských práv
povstalectví
provincie Anbár
provincie Bakúba
prozatímní irácká vláda
razie zásahových jednotek
sebevražední atentátníci
sektářský konflikt
soukromí kontraktoři
státní hranice
strana Baas
sunnitský trojúhelník
sunnitští muslimové
ší’itští muslimové
teroristické útoky v zemi
ústava země
věznice
vláda
vojenské oběti na jeho území
volby v zemi
vraždy
všeobecná nespokojenost v zemi
výslechy
vzájemné vztahy s USA

zahraniční bojovníci v zemi
zelená zóna
zmínky v médiích o zemi
zpravodajské informace CIA
Írán
íránsko-irácká válka
Irbíd
Islámská armáda Iráku
Islámská strana Iráku
islámský fundamentalismus:
baraka (Alláhova přízeň)
duchovní
fatvy
chalífát jako jeden z jeho cílů
ideologie
modlitby
mučednictví
role žen
šarí'a
teokracie
webové stránky
Islámský stát v Iráku
Islámský stát v Iráku a Levantě (ISIS) (ISIL):
americká reakce na ISIS
Bagdádí jako vůdce organizace
bojové působení v Iráku
bojové působení v Sýrii
černé vlajky
džihádistická agenda
finanční záležitosti
Fronta an-Nusrá jako předchůdce
chalífát jako jeden z jeho cílů
islámský fundamentalismus
Islámský stát v Iráku jako předchůdce
jakožto teroristická organizace
kontrolované obce a města
napadání muslimů
napadání ší'itských muslimů
ohrožování Jordánska
okupace města Rakká
podpora ze strany sunnitů
popravy
řezání hlav
srovnávaný s al-Káidou
ukřižování
uplatňování šarí'i
velení
vyhodnocovaný CIA
webové stránky využívané skupinou

zahraniční podpora
Zarkávího vliv na skupinu
Izrael

Jasínová, Ranija
jedovatý plyn
Jelcin, Boris
Jemen
Jeruzalém
Jordan Times
Jordánsko:
americké vztahy v zemi
bezpečnostní situace
džihádisté
hášimovská dynastie
informátoři
islámští fundamentalisté
jeho role v irácké válce
kmenová kultura země
kmeny Východního břehu
místní oddělení CIA
mučení
ohrožované ISIS
palestinští uprchlíci
parlament
protiteroristické operace
razie zásahových jednotek
státní hranice
teroristické útoky na jeho území
tresty smrti
věznice
vraždy na jeho území
výslechy
vzájemné vztahy s Izraelem
vzájemné vztahy se Sýrií
vzdušné síly
západní vliv v zemi
zpravodajská služba (muchábarát)
Jusufíe

Kaddáfí, Muammar
Kancelář zvláštních plánů, USA
Karbólí, Ziád
Kasásbeh, Maáz
Katar
kefíja
Kerry, John F.
Kheir, Sa’ad
Kissinger, Henry
Komplot tisíciletí (1999)

komunismus
Kongres Spojených států amerických
korán
křesťanství
kafíři (bezvěrci)
Kurdové
Kuvajt
kyanid

Lawrence, T. E. („Lawrence z Arábie“)
Léčení srdcí věřících
letecká základna v Baládu
Libanon
Libye
Liga arabských států
Lina a Riham (oběti bombového útoku v Ammánu)

Makdísí, Abú Muhammad
Malá princezna, obchod
Málikí, Núrí
Marka, uprchlické centrum
Masrí, Abú Ajúb
McCain, John
McChrystal, Stanley
Mekka
mešita al-Aksá
mešita al-Núrí
Meyer, Gerry
mezinárodní letiště Královny Alíi
mezinárodní letiště v Los Angeles
ministerstvo obrany, USA
ministerstvo zahraničí, USA
Mosad
Mosul
Moustafa, Muáz
Mubárak, Husní
mudžáhid
Muhammad, Chálid Šejk
Muhammad
muchábarát
Muntasír, Muhammad Abú
Musaví, Zakaría
Muslimské bratrstvo
Mutaz, Abú

Nadžáf
Národně osvobozenecká fronta
Národní bezpečnostní agentura (National Security Agency, NSA)
Negroponte, John
Netanjahu, Benjamin

New York Times
Núr, jordánská královna

Obama, Barack
Oddělení všeobecného zpravodajství (GID)
Organizace Abú Nidala
Organizace spojených národů
osmdesátá druhá výsadková divize, USA
otomanští Turkové

Pákistán
Palestinci
panarabský nacionalismus
Panetta, Leon E.
Pearl, Daniel
Perský záliv
Péšávar
Petraeus, David
Powell, Colin
Powerová, Samantha
Procitající Anbár
pumový útok v hotelu Canal (2003)
Putin, Vladimir

Qutb, Sajjid

Rada bezpečnosti Organizace spojených národů
Rakká
ramadán
Ramádí
Raníja, jordánská královna
Rhodes, Benjamin
Riceová, Condoleezza
ricin
Richer, Robert
Rišávíová, Sádžída al
Rumsfeld, Donald
Rusko
řezání hlav
Řízení zvěrstev, (The Management of Savagery) (Nádží)

Sabhá, Básel
Samarra
sarin, bojový plyn
Saúdská Arábie
sebevražedné atentáty
sedmdesátý pátý pluk Rangers, USA
Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization, NATO)
SIM karty
skandál ve věznici Abú Grajb
Skupina zvláštních činností, USA

Somálsko
Spojené arabské emiráty
Společné velení zvláštních operací, USA
stíhací bombardéry F-16
sunnitští muslimové
Surí, Abú Chálid
Suweid, Sálem Ben
Svobodná syrská armáda
Sykes-Picotova dohoda (1916)
Synové Iráku
Sýrie:
  alávitská sekta
  Asadův režim
  bojové operace ISIS
  destabilizace země
  džihádisté
  chemické zbraně
  jakožto policejní stát
  jednotky al-Káidy
  kurdská populace
  milice
  mučení
  občanská válka
  politická reforma
  porušování lidských práv
  protesty
  sebevražedné atentáty
  státní hranice
  sunnitští muslimové
  účast OSN
  vzájemné vztahy s Jordánskem
  vzájemné vztahy s Ruskem
  vzájemné vztahy s USA
  zahraniční bojovníci
  zpravodajské informace CIA
šíitští muslimové

takfíři („vyobcovaní“)
Tálibán
Task Force
Tenet, George
třetí obrněný jízdní pluk, USA
Tunisko
Turecko
Twitter

Úkolové uskupení syrské pohotovosti
Ústřední zpravodajská služba (CIA)
útoky z 11. září

válka proti terorismu
válka v Afghánistánu (vedená SSSR)
válka v Afghánistánu (vedená USA)
válka v Iráku:
  americká invaze
  americké plánování pro tento konflikt
  Bushova politická rozhodnutí
  civilní oběti
  jordánská podpora
  „mise splněna“ (tematická řeč)
  podpora americké veřejnosti
  Powellovo ospravedlnění
  problematika zbraní hromadného ničení
  přítomnost al-Káidy
  příval vojenských jednotek
  role Izraele
  srovnání s válkou v Afghánistánu
  srovnání s válkou ve Vietnamu
  vojenské oběti
  zpravodajské informace CIA
válka ve Vietnamu
Velká arabská revolta
Velká Británie
věznice Swaqa
věznice v Džafru
Vieira de Mello, Sergio
Výbor spojených náčelníků štábu, USA

Wolfowitz, Paul

Zarkáví, Abú Musab:
  antipatie k jeho osobě ze strany Arabů
  antipatie vůči iráckým volbám
  antipatie vůči Izraeli
  antisemitské postoje
  bojové operace v Iráku
  bojové operace v Jordánsku
  bombové útoky, jejichž byl strůjcem
  bombový útok na ammánský hotel Radisson (2005), jehož je strůjcem
  Bushova politická rozhodnutí ve vztahu k jeho osobě
  dopis od Zavahrího
  druhé manželství
  fotografie jeho osoby
  fyzický zjev
  hon USA na jeho osobu
  chemické útoky, jež plánoval
  ISIS ovlivněný jeho osobou
  islámský fundamentalismus
  jakožto „šejk mezi zabijáky“

jakožto džihádista
jakožto příslušník al-Káidy
jakožto příslušník kmene Bání Hassána
jakožto veterán z Afghánistánu
Komplot tisíciletí (1999) a jeho plánování
korespondence
kriminální minulost
krycí jméno/přezdívka
kult osobnosti
Makdísího vztah k jeho osobě
McChrystalovy operace proti jeho osobě
nábor, jejž prováděl
náboženská ospravedlnění, s nimiž argumentoval
návrat do Afghánistánu
obchodník s medem jako zástěrka
osobní bezpečnost
osobnost
pachatel Bergovy popravy
pod dohledem CIA
pod dohledem muchábarátu
podpora sektářského konfliktu
používání násilí
pověst
první manželství
Rišávíová jakožto jeho člověk
řezání hlav, za nimiž stál
síť velení
smrt
studium koránu
sunnitská podpora jeho osoby
ší'ítský odpor vůči jeho osobě
teroristická síť al-Káidy
teroristické operace, za nimiž stál
třetí manželství
úmrtí muslimů, která zapříčinil
útočiště, jež používal
uvěznění
v opozici vůči zájmům USA
ve vězení Džafr
velení pod jeho dohledem
videa s popravami, jež zveřejňoval
výcvikový tábor v Herátu
výcvikový tábor v Sargatu
vynesení rozsudku v nepřítomnosti
vzdělání
vzdušný dohled nad jeho osobou
vztah k útokům z 11. září
zadržení na letišti
zavraždění Foleyho, za nímž stál

zmínky v médiích
Zavahrí, Ajmán
zbraně hromadného ničení (ZHN)
Zeíd (syn Šárifa Alího), 64
Zengí, Núr ad-Dín, 79
„Zničení bran“, 344
ženská věznice Džuvaidá, 18

V NAKLADATESLTVÍ JOTA VYŠLO

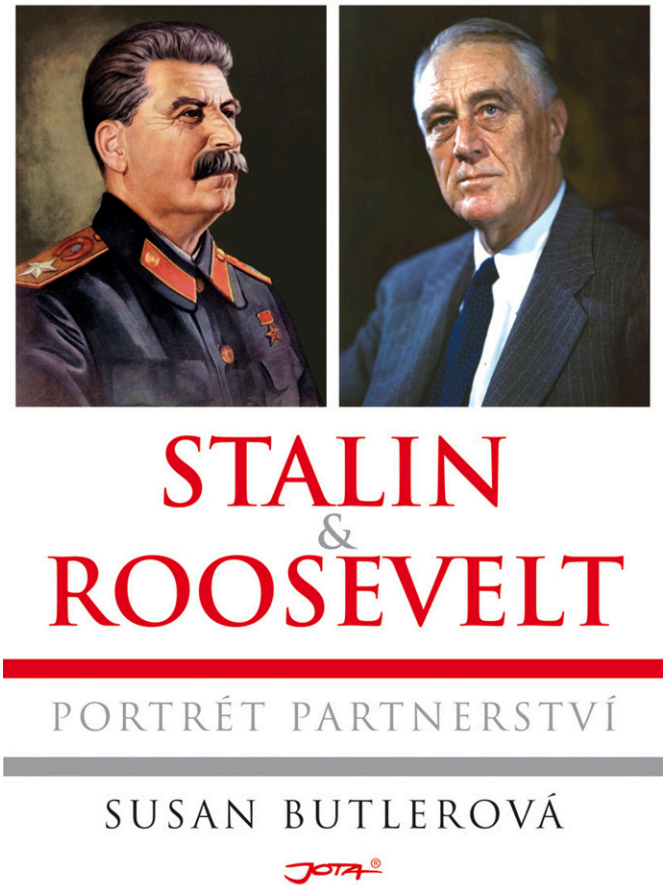

Giles Milton

Když Hitler bral kokain a Stalin vyloupil banku

Věděli jste o tom, že Hitler bral kokain? Nebo že Stalin vyloupil banku? Že mrtvola Charlieho Chaplina byla ukradena a zloději za ni požadovali výkupné?

Giles Milton je mistrovský vypravěč historických příběhů. V poutavé próze Když Hitler bral kokain a Stalin vyloupil banku uvádí 50 těch nejbizarnějších historických „perliček“. Budete se podivovat nad příběhy, které se čtou jako fikce, a přitom jsou zcela pravdivé.

Přečtete si o Hiróovi Onodovi, japonském vojákovi, pro nějž druhá světová válka skončila až v roce 1974; o tom, jak Agatha Christie v roce 1926 na jedenáct dní záhadně zmizela; o Mallorym, který možná jako první člověk zdolal Mount Everest; nebo o tom, kdo doopravdy zabil Rasputina.

„Fascinující poznámky z historie pod čarou“, jak Milton v originále nazývá svou knihu, jsou podloženy autorovým výzkumem. Partička špiónů, darebáků, lidojedů, dobrodruhů a otroků, která se na těchto stránkách sešla, zahrnuje dvacet století na šesti světadílech. Kniha vrhá světlo na některé z nejvykřičenějších příběhů dějin a jejich nejokázalejší a nejbarvitější postavy – zvířata nevyjímaje.

Knihy můžete koupit na **www.jota.cz**

JOBY WARRICK

VZESTUP ISLÁMSKÉHO STÁTU

POD ČERNOU VLAJKOU TERORU

Z AMERICKÉHO ORIGINÁLU *BLACK FLAGS. THE RISE OF ISIS*

vydaného nakladatelstvím Doubleday, Penguin Random House LLC,

v roce 2015

přeložil Martin Doleček

Odpovědná redakce Jiří Chodil

Lektor Josef Kraus

Obálka René Senko

Sazba Veronika Cágová

Technická redakce Petr Kovář

Tisk a knihařské zpracování Těšínské papírny, s. r. o.,

Český Těšín

Jako svou 2 175. publikaci

vydalo Nakladatelství JOTA, s. r. o.

Škárova 16, 612 00 Brno

tel.: +420 539 086 580

e-mail: jota@jota.cz

www.jota.cz

V Brně roku 2016

Vydání první
Počet stran 416

ISBN 978-80-7462-968-6

This file was downloaded from Z-Library project

Your gateway to knowledge and culture. Accessible for everyone.

z-library.sk z-lib.gs z-lib.fm go-to-library.sk

Official Telegram channel

Z-Access

https://wikipedia.org/wiki/Z-Library